

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, ympäristöluvut

Päätös nro 97/2024

Liite 3

Muistutukset ja mielipiteet

Osa muistutuksista ja mielipiteistä sisältää liitteitä. Sellaiset muistutusten ja mielipiteiden liitteet, joita ei ole laadittu varta vasten tätä asiaa varten, on jätetty tästä liitteestä 3 pois. Liitteet saa tarvittaessa Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta pyytämällä.

SISÄLLYSLUETTELO

1. KOSKELA NÄTYNKI OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 698-408-876-8).....	5
2. OUNASJOEN KALATALOUSALUE	5
3. ENONTEKIÖN KALATALOUSALUE.....	5
4. YLIKEMIN KALATALOUSALUE.....	6
5. VIIRIN OSAKASKUNTA.....	6
6. PATOKOSKEN KALASTUSKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 698-408-876-6)	7
7. NÄTYNKI AATOS (PULJU , TIILIHARJU 698-408-16-19 , 698-408-16-27).....	7
8. LAUTIOSAAREN YHTEISALUEEN OSAKASKUNTA (YHTEISET VESIALUEET 240-403-876-1, 241 -406-876-1).....	7
9. PALOSAARI SUVI (YLIMUKKA 261-409-23-3).....	9
10. KANNIAINEN TIMO (KANNIAINEN 8:21, 851-410-8-0)	9
11. TIURANIEMI JORMA (SAUVONIEMI RN: 1:53, 698-403-0001-0053-3-MO901).....	9
12. JAUHOLA ERKKI.....	10
13. KANNIAINEN PAAVO.....	10
14. MAKSNIEIEMEN YHTEISTEN VESIALUEIDEN OSAKASKUNTA.....	10
15. KITTILÄN KIRKONKYLÄN KALAVEDEN OSAKASKUNTA (KITTILÄN JAKOKUNNAN VEDET, YHTEINEN VESIALUE 261-876-1-0).....	11
16. KEMIJÄRVEN YHTEISMETSÄN OSAKASKUNTA	11
17. NÄTYNKI SINIKKA (KOSKELA.8.17. VÄHÄKARI 17.3, (845)).....	11
18. TALON RN:O 19 VESIALUEET TENNIÖJOESSA (YHTEINEN VESIALUE 742-401-876-4)... ..	11
19. RAATTAMAN OSAKASKUNTA (RAATTAMAN OSAKASKUNNAN JOHTOKUNTA, RAATTAMAN JAKOKUNNAN VEDET 261-408-876-1, 47-407-876-1, 261-408-876-1)	14
20. ILMOLAN-KOROISEN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-405-876-1, 851-438-876-1), ALAPAAKKOLAN OSAKASKUNTA (ALAPAAKKOLAN JAKOKUNNAN VEDET 241-401-876-2), HIRMULAN OSAKASKUNTA (YHTEINEN MAA-ALUE 241-402-878-1, 241-402-6-5), LAUTIOSAAREN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-406-876-1, 240-403-876-1), LIEDAKKALAN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-407-876-1, 851-436-876-1)	15
21. NYMAN IRMA AILA ANNELI (TUKIKOHTA 3:13)	15
22. HERVA TUOMAS (ALAHERVAN TILA 241-407-50-3).....	16
23. PERÄMEREN MERIALUEEN OSAKASKUNTIEN JA KALASTAJIEN YHTEINEN MUISTUTUS, ALARAUMON OSAKASKUNTA, LAIVANIEMEN-LAIVAJÄRVEN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 851-876-1-0), KAAKAMON-RUOTTALAN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 851-413-876-1, 241-410-876-1), KAAKAMONIEMEN LOHIPATOYHTYMÄ, MUNALUODON KALASTAJAT, KEMIN KIRKONKYLÄN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-404-876-1, 240-402-876-1), TASALAN VESIALUE, SIMONIEMEN JAKO- JA OSAKASKUNTA, KUIVANIEMEN OSAKASKUNTA.....	16
24. LUNDVALL PÄIVI (PUISTOLA 320-407-14-19)	20
25. SUUTARI-JÄÄSKÖ MIKA, (SAARENTAUKSEN TILA REK: 698-408-76-4, MOLKOKÖNKÄÄN KALASTUSKUNTA, JÄÄSKÖN JAKOKUNNAN VESIEN OSAKAS), OLLILA KARI (MOLKOKÖNKÄÄN TILA 698-408-76-6, MOLKOKÖNKÄÄN KALASTUSKUNTA), PEHKONEN VESA (PEHKOSEN TILA 698-408-42-17, PEHKOSEN KALASTUSKUNNAN OSAKAS), SUUTARI-JÄÄSKÖ MARKUS (KANKAAN TILA 698-408-2-5, JÄÄSKÖN JAKOKUNNAN VEDET REK: 698-408-876-3), SALLA MARTTI (KORINTEEN TILA 698-401-41-4, KAUPPIAS Y-1239479-9), JOUNI MARJOMAA (RANTALAN JAKOKUNNAN OSAKAS), SIHVOLA JUKKA (SIHVOLANTÖRMÄ 261-401-12-61), JUMISKO MIKA (614-405-37-7 JA 614-405-37-8), NIEMI ARTO (POROKARIN KYLÄYHDISTYS RY. Y-3072273-3), HEDEMÄKI SEPPO, EERO TONI (TMI WOBBLER FORGE Y-3116844-7), SUUTARI-JÄÄSKÖ LEENA, SUUTARI-JÄÄSKÖ VEIJO, SUUTARI-JÄÄSKÖ ASLA, SUUTARI-JÄÄSKÖ EELI, SUUTARI-JÄÄSKÖ MARIA, UTHARDT	

LORENZ, PEKKALA ILKKA, PUISTOLA RAIJA, LAHDENKAUPPI ARI, RIIPPA HEIKKI, HIETALA ALPO, EERO SAMI, HEDEMÄKI KALEVI, PIIRONEN MIKKO, POIJÄRVI RISTO, LAPPALAINEN ANNELI, HUHTALA JARMO.....	22
26. LUUSUAN OSAKASKUNTA	23
27. KEMIJÄRVEN OSAKASKUNTA.....	23
28. AKOLA TOIVO (KEMINMAA-LAUTIOSAARI-6-15, 241-406-6-15).....	24
29. LIEDEKALAN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-407-876-1, 851-436-876-1) ...	24
30. HERVA MARIA (VANHA ALAHERVA (R:NO 241-407-50-4)).....	25
31. KRÖTZL CHRISTIAN (KEMIJÄRVI RN 23:6).....	26
32. PUSKA JARI JAAKKO JUHANI (PEKKALA, TENNIÖ, SAVUKOSKI 742-405-26-0).....	26
33. LUUSUAN OSAKASKUNTA JA LUUSUANJÄRVEN ALUEEN KEHITTÄMISYHDISTYS RY..	28
34. ITÄ-LAPIN KUNTAYHTYMÄ.....	30
35. METSÄHALLITUS (TAIVALKOSKI 241-401-46-0, JARKKONEN 241-406-28-35, VENEVALKAMA KEMIJOESSA 71:3-6, YHTEINEN VESIALUE 241-407-878-2, JUUVAARAN LUONNONSUOJELUALUE 320-891-15-1, METSÄ-MUSTONIEMI 698-402-97-9, KIVALON TUTKIMUSALUE 698-893-16-2, ROVANIEMEN MLK:N VM V 698-893-14-1, ROVANIEMEN MLK:N VM VII, 698-893-16-1, RÄMELÄ 758-421-39-0, JUNTILA 758-421-54-4, KALLAANSUVANTO 758-425-17-1, ASKAN JAKOKUNNAN VEDET 758-425-876-1, 758-893-15-1, TALON RN:O 17 YHT. VESIALUE YLÄ-RAUDANJOESSA 758-425-876-5, 758-425-17-10, 758-425-17-1, SODANKYLÄN VALTIONMAA VI, VII, V JA IV 758-893-15-1, 758-893-16-1, 758-893-14-1, 758-893-13-1, SAVUKOSKEN-KUMMANIVA 742-406-149-1, VALTIONMAA I, II JA III, 742-893-10-1, 742-893-11-1, 742-893-12-1, MÄNTYPÄÄ 758-408-37-9, PETKULAN JAKOKUNTA, 758-412-878-1, 758-893-11-1, 758-412-9-38, SODANKYLÄN VALTIONMAA I JA II 758-893-10-1, 758-893-11-1, ROVANIEMEN MLK:N VM VI, VIII, III, IV JA I 698-893-15-1, 698-893-17-1, 698-893-12-1, 698-893-13-1, 698-893-10-1, TERVOLAN VALTIONMAA, KOIVU 845-893-12-1, KEMIJOEN LÄNSIPUOLI 845-893-10-1, PERÄMEREN KANSALLISPUISTO 240-891-1-1, MÖYLY 240-891-2-1, KEMIN VALTIONMAA 240-893-10-1, KEMIN YLEINEN VESIALUE 240-894-1-1, SAARIA JA LUOTOJA 851-893-10-1, TALON RN:O 46 VESIALUEET RUOTTAMAJÄRVESSÄ, AAKENUSJOESSA YM. 261-405-876-9, 261-893-12-1, SALLAN VALTIONMAA II JA I 732-893-11-1, 732-893-10-1, KITTELÄN VALTIONMAA V, II, IV, VI JA I 758-893-12-1, 261-893-11-1, 261-893-13-1, 261-893-15-1, 261-893-10-1, NIEMENNOKKA 742-403-125-0, VALTIONMAA IV, V JA VI 742-893-13-1, 742-893-14-1, 742-893-15-1, PUOLUSTUSLAITOKSEN ALUE 758-405-21-153, 758-405-8-10, 758-874-871-1, PUOLUSTUSALUE 758-405-4-16, RN:OT 38:3-4 VESIALUEET PERTTAMOJÄRVESSÄ, PERTTAMO-OJASSA, JEESIÖJOESSA YM. 758-424-876-7, 758-893-12-1, JOUTSENAAVAN-KAITA-AAVAN SOIDENSUOJELUALUE 732-891-1-2, SAARAVUOMAN-KUOSKISENVUOMAN SOIDENSUOJELUALUE 47-891-1-3, ENONTEKIÖN VALTIONMAA II 47-893-11-1, TALON RN:O 29 YHT. VESIALUE MALTIOJOESSA 742-405-876-4, 742-893-13-1, TALON RN:O 68 VESIALUEET MITKASJÄRVESSÄ YM. 698-408-876-86, 698-408-68-7, TALON RN:O 16 VESIALUE KUKASJÄRVESSÄ 758-404-876-3, 758-404-16-11, PYÖRISVUOMAN SOIDENSUOJELUALUE 47-891-1-9, TALON RN:O 10 YHT. VESIALUEET SATTASEN JOESSA YM. 758-416-876-2, 758-416-10-20, TILOJEN RN:OT 9:26, 20:27, 21:4-5, 70, 71 YM. VESIALUEET VÄRRIÖJOESSA 742-402-876-2, 742-893-11-1, PALLAS-YLLÄSTUNTURIN KANSALLISPUISTO 261-891-1-18, PALLASJÄRVEN TUTKIMUSALUE 261-893-10-2).....	31
36. MUUROLA- JAATILAN OSAKASKUNTA (MUUROLAN-JAATILAN JAKOKUNTA 698-876-2-0)	44
37. SIRKKA-KÖNGÄS KALASTUSKUNTA.....	45
38. ROVANIEMEN KYLÄN OSAKASKUNTA, KORKALON JAKO- JA OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 698-401-876-1).....	46
39. YLI-KEMIN KALATALOUSALUE.....	47
40. LAPIN VAPAA-AJANKALASTAJAT RY	48
41. SODANKYLÄN KALATALOUSALUE	50

42. KESKI-KEMIJOEN KALATALOUSALUE JA RAUDANJOEN KALATALOUSALUE	53
43. ALA-KEMIJOEN JA PERÄMEREN KALATALOUSALUE	58
44. OUNASJOEN KALATALOUSALUE	65
45. TIURANIEMI JUHANI ANTERO (HOOKANA1, 698-403-1-82).....	65
46. MARTTINEN MINNA.....	65
47. SIMONEN ILARI	65
48. SIMONEN JYRI	66
49. ISOMÄKI ALPO (YHTEISEN VESIALUEEN OSAOMISTAJA 699-408-876-2, VAARALA 30:51)	66
50. JUUJÄRVI TOMI.....	74
51. STARRY INKERI	74
52. SUOMEN KALASTUSOPASKILTA RY	74
53. VIRTAVESIEN HOITUYHDISTYS VIRHO RY	77
54. SALMINEN OLLI-PEKKA, ELAL MARI, POKKA HANNELE, OLLILA ANNE, WENDISCH IRJA, ISOMAA MATLEENA, SALOLAINEN PERTTI, MUSTAJÄRVI MARKUS, OJALA ARTO, PÄÄKKÖNEN JASPER, PELTOLA MIKKO, HIETALAHTI KARI, KORPELA TOMMI, ALANISKA KARI HENRIKSSON JUHANI, LUKKARINEN KARI, HUHTALA JARMO, KILPIMAA KARI, NYMAN PEKKA, FISK EERO, SIRKKALA JOUKO.....	80
55. METSO HANNU	96
56. JAATILA-PETÄJÄISEN SÄHKÖOSUUSKUNTA.....	98
57. KOSTAMOJÄRVI MARJA, LAURILA ANNE, LAURILA MARKKU JA VIRVE, SAARINEN HELI JA ERKKI.....	98
58. SUOMEN VAPAA-AJAN KALASTAJIEN KESKUSJÄRJESTÖ	99
59. ENERGIATEOLLISUUS RY	100
60. JORMOLA JUKKA	101
61. LAPIN KOKOOMUS RY.....	110
62. LEHTINEN ESA.....	113
63. PRO SUOLIJÄRVI RY	113
64. ARVOLA JOUNI.....	114
65. VASEMMISTOLIITON LAPIN PIIRI RY.....	115
66. KALASTAJAN SAVUKOSKI RY.....	116
67. KALATALOUDEN KESKUSLIITTO RY	117
68. VANTTAUKSEN PYYTÖMIEHET RY	117
69. HUOLTOVARMUUSKESKUS (MERENPUOLI 240-403-69-0).....	117
70. PUURONEN VESA (SALMI 698-402-5-37).....	117
71. AALTO ESA.....	118
72. MAAILMAN LUONNON SÄÄTIÖ – WORLD WIDE FUND FOR NATURE, SUOMEN RAHASTO SR (WWF)	119
73. LAPIN VIHREÄT RY	128
74. KESKUSTAN LAPIN PIIRI RY	128
75. SUOMEN LUONNONSUOJELULIITTO RY	130
76. SUOMEN LUONNONSUOJELULIITTO LAPIN PIIRI RY	137
77. VILLILOHI- YHTEISTYÖVERKOSTO VAELLUSKALOJEN PUOLESTA RY.....	147

1. KOSKELA NÄTYNKI OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 698-408-876-8)

Liitteenä Koskela-Nätynki osakaskunnan kiinteistörekisteriote 1.6.2018, minkä osakasluettelosta käy ilmi osakaskuntaan kuuluvat kiinteistöt. 1.7.2020

Ensimmäiseksi, esitän arvokkaat kiitokset Koskela-Nätynki osakaskunnan puolesta ELY-keskukselle toi-mittamastaan hakemuksesta ja Pohjois-Suomen AVI:lle asian eteenpäin viemisestä.

Ympäristöllisestä ja taloudellisesta näkökulmasta on erittäin perusteltua, että vuosikymmenien jatkunut Kemi-Ounasjoen vaelluskalaston ja sitä kautta paikallisten ihmisten sekä maaseudun elinkeinojen laimin-lyönti saataisiin loppumaan. On täysin edesvastuutonta kutsua vesivoimaa nykyaikaiseksi ja vastuulliseksi energian tuottamiseksi, jos tuotannossa ei huomioida jokivesien kalaston luonnontilaisuuteen palauttamista. Vaikka vaelluskalojen vapaa liikkuminen ei heti mahdollistaisikaan vaelluskalojen kalastamista, on tällä kuitenkin erittäin suuri symbolinen arvo ympärivuotisen Lapin maaseutumatkailun kehittämisessä.

Nykyisten kalatalousvelvoitteiden todennettua riittämättömiksi, esitän vaatimuksen asianosaisille toimitettavien korvausten sisällyttämisestä hakemukseen. Siirtoistutukset ja kertakorvaukset eivät voi mitenkään kompensoida ympäristöllistä ja elinkeinollista jatkuvaa haittaa, mikä nykyisestä tilanteesta on aiheutunut asianosaisille.

Vaikka hakemus lakimuutoksista on käsittelyssä ja toimenpiteet saataisiinkin käyntiin, on lakimuutoksessa huomioitava tilanteen pitkittymisen mahdollisuus sekä luvanhaltijan toimenpiteiden nopeuttamisen motiivointi.

Täten asianosaisena vaadin, että riittämättömien velvoitteiden lisäksi korvauksia on maksettava sekä taannehtivasti että myös jatkuvasti niin kauan, kunnes toimenpiteet vaelluskalojen vapaalle liikkumiselle on toteutettu.

2. OUNASJOEN KALATALOUSALUE

Ounasjoen kalatalousalue puoltaa Lapin ELY-keskuksen vireille saattamaa Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden päivittämistä vastamaan voimalaitosten rakentamisesta aiheutuneita luonnontaloudellisia haittoja.

Velvoitteiden muutos toisi uusia mahdollisuuksia kehittää Ounasjoen kalataloudellista merkitystä ja aluetaloudellista vaikuttavuutta.

3. ENONTEKIÖN KALATALOUSALUE

Enontekiön kalatalousalue puoltaa Lapin ELY-keskuksen vireille saattamaa Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden päivittämistä vastamaan voimalaitosten rakentamisesta aiheutuneita luonnontaloudellisia haittoja.

Velvoitteiden muutos loisi uusia mahdollisuuksia kehittää Ounasjoen kalataloudellista merkitystä ja aluetaloudellista vaikuttavuutta

Vaellusyhteyden tulee avata ekologinen jatkumo Ounasjoelle ja sen on taattava ekologinen ympäristövirtaama.

4. YLIKEMIN KALATALOUSALUE

Yli-Kemin kalatalousalue (jäljempänä ”kalatalousalue”) kannattaa hakemuksen mukaista kalatalousvelvoitteiden muuttamista.

Lisäksi kalatalousalue vaatii, että Kemijoen vesistöä käsitellään kokonaisvaltaisesti yhtenä vaelluskala-alueena, sekä että Rovaniemen yläpuoliset Kemijoen kalatiet otetaan mukaan hakemuksessa määriteltyyn ensimmäiseen vaiheeseen.

Perusteet

Vuoden 2020 hallitusohjelmaan on otettu yhdeksi tavoitteeksi pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa. Tavoitteen saavuttamiseksi on kirjattu toimenpiteitä muun muassa vaelluskalakantojen elvyttämiseksi. Sen yhteydessä on katsottu, että kalatalousvelvoitteita päivitetään viranomaistyönä, ja sen mukaisesti Lapin ELY-keskus toimii. Voimassa olevat kalatalousvelvoitteet perustuvat vuosina 1979 ja 1980 tehtyihin päätöksiin ja niiden asettamisaikaiseen tietoon. Nykytietoon verrattuna niiden voidaan siis katsoa olevan jo vanhoja, ja niiden jälkeen tapahtuneiden muutosten vuoksi on syntynyt perusteltu tarve tarkastella velvoitteiden sisältöä uudelleen. Kalateiden rakentaminen on nykytiedon mukaan tarpeellinen toimi kalojen vaellusmahdollisuuden turvaamiseksi, sekä niiden luontaisen elinkierron palauttamiseksi.

Kalatalousalueen vaatimus käsitellä Kemijoen vesistöä jatkossa kokonaisuudessaan vaelluskalavesistönä perustuu kalastuslain (379/2015) 64§:n, jonka 1 momentin mukaan ”*vaelluskalavesistöllä tarkoitetaan sel- laista vesialuetta, jota vaelluskalat käyttävät keskeisenä vaellustienään tai lisääntymisalueenaan.*” Kalatalousalue katsoo, että koko Kemijoen vesistöä on pidettävä kyseisen pykälän mukaisena keskeisenä vaellustienä tai lisääntymisalueena, jolloin vaelluskalojen elinkierron turvaaminen korostuu entisestään.

- Taimenen ja harjuksen lisääntymisalueet ovat joen sivujoissa ja myös Yli-Kemin pääuomassa.

- Kemijoessa taimenen lisääntymisalueita on Rovaniemen yläpuolisella jokiosuudella

- Kalateiden rakentaminen ensimmäisessä vaiheessa koko joen osuudelle on myös Itä-Lapin matkailulle tärkeä asia.

5. VIIRIN OSAKASKUNTA

Hakemus on oikean suuntainen, mutta ei riittävä. Osakaskunnan mielestä Sierilä pitää jättää rakentamatta. Lisäksi Juotaksen, Kaihuan ja Permantokosken voimalaitokset pitää purkaa ja saattaa vesistöt luonnon tilaan. Kala istuksissa sen jälkeen pitää siirtyä alkuperäisiin kalalajeihin, vieraslajit kuten esim kirjolohi, erittäin haitallinen.

6. PATOKOSKEN KALASTUSKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 698-408-876-6)

Velvotteen istutuksien laiminlyönti. rahallinen korvaus oli suuri apu pienelle kalastuskunnalle.

7. NÄTYNKI AATOS (PULJU ,TIILIHARJU 698-408-16-19 , 698-408-16-27)

Kalatalous Viranomaisen tehnyt muistutuksen kalatalous velvoitteen ajantasaistamisesta Perustuu Pohjois-Suomen vesioikeuden päätökseen nro 2860/80 Haakemuksen vesilainluvun 22 & Olosuhteiden Olenainen muutoa. Kaikki pääkohdat käy ilmi Hakemuksen pääaiallinen sisältö johon olen samaa mieltä. Toivon että asia avin toimesta Kemijoki Oy ja Pohjolan Voima velvoitetaan korjaamaan epäkohdat vahingon kärsineille osapuolille

8. LAUTIOSAAREN YHTEISALUEEN OSAKASKUNTA (YHTEISET VESIALUEET 240-403-876-1, 241 -406-876-1)

LOK on tyydytyksellä ottanut vastaan tiedon siitä, että Lapin ELY on 17.3.2017 tehnyt esityksen Kemijoen ym. kalatalousvelvoitteiden (KTV) muuttamisesta vesilain mahdollistamana oikeustoimena muuttuneiden olosuhteitten perusteella.

ELY:n PSAVI:lle tekemä hakemus on johdonmukainen ja taustoitettu faktoihin perustuen. Erityisen tyytyväisiä olemme hakemuksessa otettuun kantaan koskien vastuuta kalateitten suunnittelusta, luvittamisesta, rakentamisesta, säätämisestä ja ylläpidosta. Velvoitteista vastaavat pajojen rakentajat, vesivoimayhtiöt. Niille kuuluu vastuu myös kalojen ylläpidosta ja kalanistuksista.

Joitakin taustatietoja jäimme kuitenkin kaipaamaan. Isohaaran kalatien ja kalasydämen toimivuudesta ei ole arviota eikä niiden kautta vuosittain padon ylläpitäneiden kalojen määrää ole kerrottu. Ne antaisivat osviittaa siitä ovatko nykyiset kalatiet lopullinen ratkaisu Isohaaran osalta vai tulisi ne korvata uudella luonnonmukaisella ohitusuomalla. Samoin tiedot Isohaarasta ja jokisuulta Ounasjoelle ja ylemmälle Kemijoelle siirrettyjen lohikalojen määrästä, sukupuolijakaumasta sekä kuljetuksessa kuolleiden kalojen määrästä ei ole tilastoja.

KTV:tten tarkistamisen edellytykseksi on säädetty olosuhteitten olennainen muuttuminen. Aikajänne muutostarkastelulle on 40 vuotta. LOK:n mielestä muutostarkastelusta (s.17) puuttuu hylkeitten määrän räjähdysmäinen kasvaminen, jonka kaupalliset kalastajat arvioivat olevan jopa 15-kertainen vuoden 1980 jälkeen. Määrä tulee edelleenkin kasvaa ilmastonmuutoksen myötä, koska talven kiintojääpeite Perämerellä supistuu ja hylkeet pakkautuvat keväällä Simon ja Kemian edustan merialueelle. Huomattava osa lohikaloista tulee hylkeitten tappamiksi tai vioittamiksi ja Isohaaran kalateille pääsee entistä vähemmän lohia ja nousukaloja. Onko istutusvelvoitteissa huomioitu että nousulohista iso osa menee hylkeitten ravinnoksi?

Lohen kaupallista meripyyntiä on oleellisesti vähennetty kiintiöiden avulla. Kaupallisten kalastajien lohikiintiöt ovat Simon ja Kemian edustalla olleet noin 12000 kpl/v. Ylisirrettävien lohien määräksi esitetään

KTV:ssä 2300 lohta. Tulevatko ylisiirrot vähentämään kaupallisten merikalastajien saaliskiintiötä? Tästä ei ole ELYn hakemuksessa arviota? Riittääkö Perämeren lohta enää kaupan tiskeille?

LOK on kokouksissaan ottanut kantaa kalateitten rakenteisiin ja istutusten alueelliseen kohdentamiseen. Kalateitten ja alastuloreittien tulee olla mahdollisimman luonnonmukaisia vesitettyjä ohitusuomia. Viimeksimainittujen reittien tulee olla toimivia ohjaamaan kalat pois turbiineihin menevästä vesivirrasta, jolloin minimoidaan smolttien hävikki mahdollisimman tehokkaasti. Ohjauslaitteiden toimivuus tulee testata ensimmäisen voimalaitoksen alastuloreitin rakentamisen jälkeen ennenkuin niitä asennetaan loppuihin voimalaitoksiin. Ohitusuomaratkaisuisissa ohjauslaitteetkin tulivat todennäköisesti toimimaan parhaiten. Hakemuksessa on luettelo erilaisista ohjauslaitteista, mutta aikamoinen epävarmuus niiden toimimisesta käytännössä on ilmeinen. KTV:ssä pitää olla määräykset kalateitten aukipitämisestä toukokuun alusta lokakuun loppuun.

Hakemuksessa lohen ja taimenen istutusmääräksi merialueella ja jokisuulla esitetään 700000 lohta ja 100000 taimenta. Poikasista 50 % voitaisiin vapauttaa Taivalkosken altaalle, siis Taivalkosken padon yläpuolelle. Miksi juuri tälle altaalle, josta kalalla ei ole tällä hetkellä mitään mahdollisuutta nousta kolmen padon yli päästäkseen Ounasjoelle kutemaan? Kuka päättää kuinka paljon ja millä kriteereillä lohia vapautettaisiin juuri tälle altaalle? Taimenen osalta istuttaminen on ok, mutta lohen osalta ajankohtaista vasta sitten kun kaikki kalatiet toimivat. Tämä kohta tulee ottaa tarkasteluun AVI:n päätöksessä.

Nykyistä ja esitettyä uutta istutusvelvoitetta ei ole laitettu samaan kehiköön vertailun helpottamiseksi.

Laitetaan nyt tähän:

	Nyk.velvoite		Esitetty uusi velvoite	
	Lohi	Taimen	Lohi	Taimen
Kemijokisuu ja meri	615 000	150 000	700 000	100 000
Ounasjoki			2 000 000	200 000

Kemijoen ja sen edustan lohi-istutukset kasvaisivat 14 % ja taimenen vähenisivät 33 %. Yhteensä Kemijokeen ja merialueelle istutettaisiin 0,8 milj. kalanpoikasta ja Ounasjokeen 2,2 milj. kappaletta. Ounasjoen täysimääräiset lohi-istutukset tulisi aloittaa kuitenkin vasta sitten kun kaikki kalatiet toimivat Rovaniemeltä jokisuulle. Nykytilanteessa alavaelluksessa Ounasjoen istukkaista pääsisi mereen asti vain muutama prosentti. Ennen kaikkien kalateitten/alastuloreittien käyttöönottoa tulee suunnitelluista Ounasjoen lohi-istutuksista puolet (350 000 kpl) toteuttaa jokisuulla ja edustan merialueella. ELY:n esittämiin määriin ja paikkoihin siirryttäisiin vasta sitten kalatiet toimivat.

Kalateitten (4-5 kpl) edellytetään olevan valmiita ja toiminnassa kahden vuoden kuluessa vesirakentamisluvan myöntämisestä. Aikataulu on liian tiukka, koska se johtaisi käytännössä siihen että kaikkia kalateitä rakennettaisiin samanaikaisesti. Kiireessä voi tulla sutta ja sekundaaria eikä ensimmäisenä valmistuneen kalatien ja paluureitin rakentamisesta ja käytöstä saatavat kokemukset olisi käytettävissä seuraavien kohteitten rakentamisessa. Järkevämpää olisi aikatauluttaa rakentaminen ala-

juoksulta lähtien siten, että aina yhden voimalan rakenteiden rakentamiseen käytettäisiin kaksi vuotta. Hankkeen kesto olisi silloin 8-10 vuotta riippuen siitä kelpaavatko Isohaaran nykyiset rakenteet lopulliseen kalatie-systeemiin. Tämä tukisi myös ELY:n hakemuksessaan (s.46) esittämää velvoitteiden vaiheittaista toimeenpanoa.

LOK yhtyy ELY:n esittämään näkemykseen siitä, että Rovaniemen ja Kemijärven välisten voimalaitosten kalatievelvoitteet ratkaistaan myöhemmin toisessa vaiheessa ja että lupaehdoissa hyödynnetään Ala-Kemijoen voimaloiden rakentamisesta ja käyttämisestä saatua tietoa ja kokemusta. Ehdotonta ajankohtaa niiden rakentamiselle ei ole syytä lyödä lukkoon AVI:n nyt tehtävällä päätöksellä.

Lopuksi LOK toteaa, ettei maailmassa ole tällä hetkellä yhtään kalatiesysteemiä, jossa samassa joessa viisi peräkkäistä vesivoimalaitosta olisi varustettu kalatiellä ja alustuloreitillä. Kun Kemijoki on yli 70 vuotta ollut suustaan padottu, niin sen avaaminen on varsin perusteltua. Mutta se pitää tehdä hallitusti. Joutuisasti, mutta ei niin kiireellä, että tehdään sutta ja sekuntaa. Siitä Isohaarasta on jo kokemusta, kun siihen rakennettiin kalahissi, jota kalat eivät oppineet koskaan käyttämään.

9. PALOSAARI SUVI (YLIMUKKA 261-409-23-3)

Minä, Suvi Palosaari, Haluan Ounasjoen varrella sijaitsevan kiinteistön omistajana, että Pohjolan Voima Oy ja Kemijoki Oy toteuttavat voimalaitostensa yhteyteen toimivat ja tarkoituksenmukaiset kalatiet vaelluskaloille. Vaelluskalojen palauttaminen niille luontaisiin vesiin ei tarkoita vain kalojen paluuta, vaan on erittäin merkityksellistä koko vesistön ekosysteemiin. Esimerkiksi erittäin uhanalaiset raakut, joiden esiintymisjokena Ounasjoki tunnetaan, eivät voi lisääntyä ilman vaelluskaloja. Ilman vaelluskalareittejä tämä laji on siis tuomittu sukupuuttoon. Raakut vaikuttavat vesistön vedenlaatuun puhdistamalla ja suodattamalla vettä toiminnallaan. Yksi raakku suodattaa 50 litraa vettä vuorokaudessa ja raakkuja voi olla luonnontilaisessa, puhtaassa joessa jopa 1 000 kpl neliometrillä. Kun tällainen avainlaji katoaa ekosysteemistä, katoaa sen mukana moni muukin laji.

10. KANNIAINEN TIMO (KANNIAINEN 8:21, 851-410-8-0)

Me Kanniaisen tilojen omistajat ja haltijat emme hyväksy voimassa olevien kalatalousvelvoitteiden muuttamista millään muotoa Kemijoen suualueella eli ns. terminaali-alueella, koska Kemijoen vaikutusalue ulottuu aina Liakanjoen suualueelle asti, jossa meidän erityisperusteiset kalastuspaikat sijaitsevat. Tästä osoituksena olemme saaneet pyydyksiin saaliiksi rasvaeväleikattuja lohia.

11. TIURANIEMI JORMA (SAUVONIEMI RN: 1:53, 698-403-0001-0053-3-MO901)

Tilan ranta syöpynyt Petäjäskosken voimalaitoksen päivittäisestä veden vaihtelusta johtuen. Rantaa vahvistettu 2004 alkanavasta rakennusvaiheessa louhitusta kivistä. Hienompi aines on painunut veden vaihtelun

vuoksi alemmas. Veneen käyttö, kalastus ja uiminen on rannan syöpmän vuoksi vaikeutunut mahdolliseksi.

Rannassa olisi käytettävä kaivinkonetta rannan korjaamiseksi ja venepaikan tekemiseksi.

12. JAUHOLA ERKKI

Nykyisiä velvoiteistutuksia Isohaaran alapuoliselle joki- ja merialueelle ei saa pienentää.

Kyseisten vesialueiden kalastusta ei tule rajoittaa, koskee myös eväleikattuja kaloja.

Näin merkittävän kalaporraspäätöksen toteutuksessa on otettava oppia Isohaaran kalaportaiden rakentelusta. Ei riitä, että asialla ovat innokkaat puuhastelijat. Suunnittelussa ja toteutuksessa on oltava osaavat henkilöt, ammattimainen ote ja toiminta läpinäkyvää. Hankkeiden maksajia ovat veronmaksajat ja sähkönkuluttajat.

13. KANNIAINEN PAAVO

Nykyistä lainvoimaista velvoiteistutus päätöstä / -määriä Kemijokisuulla ja sen merellisellä vaikutusalueella ei saa muuttaa ainakaan pienemmäksi. Jatkossakin noista istutuksista aikuistuneet rasvaeväleikatut lohet ja taimenet on saatava kalastaa Isohaaran alapuolisella joki- ja merellisellä vaikutusalueella Kuivaniemestä Tornion Röyttään ilman uusia rajoituksia. Vaellussiiian kalastus jatkuu kuten nykyisinkin. Lohiportaiden sijaan toimivin ja edullisin ratkaisu on siirtää merestä kalastetut lohet ja taimenet autokuljetuksella jokivarsiin.

14. MAKSNIEMEN YHTEISTEN VESIALUEIDEN OSAKASKUNTA

Hakemuksen sisällöstä olosuhteiden muutos ei löydy 28 sivuisesta selvityksestä löydy mitään konkreettista muutosta tapahtuneen.

Konkreettinen asia (muutos) on Isohaaranpadon Kalansiirtolaitteiden rakentaminen. Kolme erilaista rakennelmaa on vuosikymmenien tehty ja kaikki ovat niin pahasti epäonnistuneet, ettei tuloksia ole edes voitu virallisesti ilmoittaa. Ainoa ylisiirto onnistui, kun lohet pyydettiin padon alta ja siirrettiin Isohaaranpadon yläpuolelle, josta ne kuitenkin pyydettiin pois.

Kalastukseen osallistui mm. ylisiirrosta vastaavia henkilöitä.

Maksniemen YVO, ei vastusta uusien kalateiden rakentamista, mutta nykyisiä merialueen istutusvelvoitteita ei tulisi käyttää kalateiden rakentamiseen, vaan rahoituksen tulee luvansaajan maksettavaksi.

Merialueelle ja Kemijoen suualueen istutusvelvoitteet tulisi kaksinkertaistaa, eli 1 200 000 lohi ja 300 000 taimen istukkaaksi niin pitkäksi aikaa, kun uudet kalatiet toimivat ja voidaan todeta palaavien smolttien määrä riittäväksi.

Hakemus kaiken kaikkiaan perustuu olettamuksiin, eikä tarpeellisia tutkimuksia ja tilastoja ole tehty hakemuksen tueksi. Tiedetäänkö edes kuinka monta ylisiirrettyä lohta on kutenut ja onko kuteneet kalat päässeet takaisin mereen. Onko yhtään luontaista lohi smolttia löytynyt joesta ja onko edes sähkökalastusta tehty asian selvittämiseksi.

15. KITTILÄN KIRKONKYLÄN KALAVEDEN OSAKASKUNTA (KITTILÄN JAKOKUNNAN VEDET, YHTEINEN VESIALUE 261-876-1-0)

Kittilän Kirkonkylän Kalaveden Osakaskunta kannattaa ELY-keskuksen hakemusta ja toivoo pikaisia toimenpiteitä lohen palauttamiseksi jo-kiimme.

16. KEMIJÄRVEN YHTEISMETSÄN OSAKASKUNTA

Kemijärven yhteismetsän osakaskunta muistuttaa, että nykyisen vesilain mukaisia velvoiteistutuksia ei tule heikentää velvoitehoidon painopisteen muutosten yhteydessä.

17. NÄTYNKI SINIKKA (KOSKELA.8.17. VÄHÄKARI 17.3, (845))

Olen Kalatalousviranomaisen oikaisuvaatimuksen takana. Kalatalousvelvoiteistutus on jälkeen jäänyt eikä täytä tämänhetken istutus ja korvausvelvoitetta. Joten toivon, että Avi velvoittaa voimayhtiöitä pikaisesti päivittämään tilanteen ja jos tulee rahallisia korvausvelvoitteita korvattava heti.

18. TALON RN:O 19 VESIALUEET TENNIÖJOESSA (YHTEINEN VESIALUE 742-401-876-4)

Muistutuksen johdanto ja yleisperustelut

Yhdymme Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muutoshakemuksessa esitettyyn velvoitteeseen kalateiden rakentamisesta säännöstelijän kustannuksella jokaiseen Kemijoen voimalaitokseen ja tarpeellisen vesimäärän johtamisen kalateihin korvauksetta.

Toteamme että nykyisissä luvissa annetut ja toteutetut sisävesivelvoitteet ovat alimitoitettut ja eivät ole vastanneet tarkoitustaan. Lupaehdoissa määrätyt kalatalousvelvoitteet ovat Ylä-Kemijoen sisävesien osalta puutteelliset ja tältä osin eivät ole korvanneet koillislappiin voimalaitoksista aiheutuneita osin kohtuuttomia haittoja. Nämä haitat ovat johtaneet omalta osaltaan koko koillislapin yleiseen näivettymiseen, tulevaisuudenuskon häviämiseen, väestökatoon ja kiinteistöjen arvojen romahtamiseen.

Vesialueiden omistajat lunastettujen koskiosuuksien ja alueiden ulkopuolella eivät puolestaan ole saaneet minkäänlaista korvausta kokemistaan ja todellisista voimalaitos rakentamisten aiheuttamista menetyk-

sistä. Tässä yhteydessä toteamme myös sen, että väitetty ja kiistanalainen Valtion lohiregaali, jolla korvauksettomuutta on puolusteltu, ei ole ollut koskaan tarkoitukseen olla voimassa lapinkylien alueella.

Muistutukset hakemuksen kokonaisuuteen

Muistutus 1: Valitettavasti jouduimme muistuttamaan, että hakemuksessa on Ylä-Kemijoen vesistöalueella luvanhaltioille ehdotetut velvoitteet epätasapainossa verrattuna koko sisävesialueen kalaston poikastuotanto mahdollisuuksiin.

Muistutus 2: Hakijan esittämiä kalatievelvoitteita voidaan pitää kohtuullisina verrattuna velvoiteyhtiöiden omistaja yhtiöihin Mankala-perusteen mukaisesti siirtyvään perusteluissa esitettyyn puhtaaseen tuottoon.

Perustelu: Kemijoki OY on julkisuudessa ja myös kotisivuillaan jo hakemuksen tässä vaiheessa kritisoinut hakijan esittämiä lupaehtojen muutoksia kohtuuttomiksi.

Lainaus Kemijoki OY:n kotisivujen Vaelluskala osiosta:

"VÄITE Kemijoki Oy vastustaa kalateiden rakentamista

Ei vastusta. Luonnonlisääntyminen ja kalatiet ovat oikea suunta, mutta ELY:n vaatimusten kokonaisuus on ristiriitainen ja kohtuuton."

Haluamme tuoda esille, etteivät vaatimukset ole kohtuuttomia:

Kemijoki OY:n Kemijoen voimalaitosten keskivuosi sähköntuotanto on yhtiön kotisivujen mukaan 4 128 000 MWh/a ja Pohjolan voima OY:n Isohaaran voimalaitoksen vastaavasti 450 000 MWh/a. Yhteensä 4 578 000 MWh/a.

Keskimääräinen Nord Pool Suomen aluehinta (Sähköpörssihinta) oli vuonna 2019 44,0 €/ MWh. Luvanhaltioiden Kemijoen voimaloiden tuottama keskimääräinen tulo on näin ollen keskimäärin vähintään 201 milj. €/a.

Käytännössä huomattavasti suurempi koska vesivoiman arvo säätoenergiana on merkittävästi aluehintaa korkeampi.

Koko Kemijoki OY:n Liikevaihto vuonna 2019 oli tilipäätöstiedon mukaan 53,0 M€(milj.€) sisältäen 10,3 milj,€ muita tuottoja sekä Lieksa ja Kymijoen voimalat jotka hyvin korvaavat puuttuvan Isohaaran voimalan tiedot. Tällä perusteella voimme arvioida että Kemijoen voimalaitosten taloudellinen puhdastuotto joka siirtyy Mankala perusteen mukaan velvoiteyhtiöiden ulkopuolelle on vähintään 148 milj.€/a. Säätoenergian hinnoitteluhuomioiden arviolta noin 200 mil.€/a

Muistutukset: "4.2 esitys kalatalousvelvoitteiksi" järjestys ja numerointi

Hakemuksen kohdat:

1. ja 3. Kalatievelvoite

Muistutus 3:

Osakaskunta esittää tältä osin Pohjois-Suomen aluehallintavirastolle hakemuksen muuttamista siten että kaikki kalatievelvoitteet esitetään

yhtenä kokonaisuutena ja kohdan 3 kalatien rakentamisvelvoite siirretään sovellettuna ja aikaistettuna tähän samaan velvoitekokonaisuuteen.

Hakijan esittämä aikataulu toimivien kalateiden rakentamisesta Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitoksiin ei osakaskunnan mielestä tue säntillisessä aikataulussa luonnonmukaisen vaelluskalakannan palauttamista koko Kemijoen vesistöalueelle ja erityisesti Ylä-kemijoen vesistöalueelle Kemijärven yläpuolelle.

Hakemuksessa kohdassa 1:

"Luvanhaltijoiden velvollisuutena on suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken voimalaitosten yhteyteen tarkoituksenmukainen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen. Isohaaran nykyisiä kalateitä sekä Lapin ELYkeskuksen toimeksiannosta laadittuja Kemijoen alaosan kalateiden yleissuunnitelmia voidaan hyödyntää soveltuvin osin. Kalatievelvoite tulee toteuttaa seuraavasti:

Hakemuksessa kohdassa 3: "Kalatievelvoite Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan velvoitteena on hakea rakentamislupa 9 vuoden kuluessa ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi."

Esitämme että: *Luvanhaltijoiden velvollisuutena on suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken voimalaitosten yhteyteen tarkoituksenmukainen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen. Isohaaran nykyisiä kalateitä sekä Lapin ELYkeskuksen toimeksiannosta laadittuja Kemijoen alaosan kalateiden yleissuunnitelmia voidaan hyödyntää soveltuvin osin.*

Luvanhaltijoiden velvollisuutena on toisessa vaiheessa suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten yhteyteen tarkoituksenmukainen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen.

Kalatievelvoite tulee toteuttaa seuraavasti:

Esitämme että: *Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten kalateiden ja alasvaellusreitien tulee olla rakenteellisesti valmiina ja toiminnassa viimeistään kolmen vuoden kuluttua vesirakentamisluvan myöntämisestä.*

Perustelut:

Hakijan esittämä (viivästyttämä) aikataulu toimivien kalateiden rakentamisesta Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitoksiin ei osakaskunnan mielestä tue luonnonmukaisen vaelluskalakannan palauttamista koko Kemijoen vesistöalueelle ja erityisesti Ylä-kemijoen vesistöalueelle Kemijärven yläpuolelle.

Ei ole hyväksyttävää ja teknistä tai taloudellista perustetta viivästyttää esitetyllä tavalla vaelluskalakannan palautumista Yli-kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueelle. Viivästyttäminen ja toisen rakentamisluvan

hakeminen aikaansaisi lisäksi kertaantuvan viivästyksen valitus ja kuumisaikoinen.

5. Istutusvelvoite ja kalatalousmaksu

Muistutus 4: Osakaskunta esittää tältä osin Pohjois-Suomen aluehallintavirastolle hakemuksen muuttamista kohdasta

Sisävesialueen paikalliset lajit

- a) **Hakemuksessa:** Sisävesialueelle istutetaan vuosittain 150 000 1-kesän vanhaa kuhaa, 30 000 kpl 3-kesäisiä ja 4-vuotiaita taimenia (vähintään 40 cm:n pituisia) sekä 30 000 kg kirjolohia. Taimenia ei tule istuttaa Kemijoen vesistöissä alueille, joissa elää alkuperäisiä geneettisesti erilaistuneita taimenpopulaatioita.

Sisävesialueen istutukset tulee suunnata koko vahinkoja kärsineelle vesistöalueelle tasapuolisesti ja suosien lajeja, myös harjusta, joilla on taloudellista ja kalastuksellista merkitystä ja tämä tulee määrätä lupapäätöksessä.

Esitämme että kohdan a) loppulauseiksi: *Sisävesialueen istutukset tulee suunnata koko vahinkoja kärsineelle vesistöalueelle riittävänä korvaamaan veloitteenhaltian aiheuttamat menetykset ja myös alueellisesti tasapuolisesti. Veloitteenhaltian tulee viipymättä (heti) yhdessä kalatalousviranomaisten kanssa selvittää laajalla geneettisellä ja fenotyyppi tutkimuksella vesistöalueella mahdolliset erilaistuneet taimen ja harjuspopulaatiot. Näitä geneettisesti erilaistuneita populaatioita tulee tukea tuki-istutuksilla paikallisesti kasvatetuilla riittävään kookkailla istukkailla. Jos velvoiteistutuksilla ei voida turvata kalastusta vesistöjen latvaosilla veloitteen- haltioille tulee määrätä suoritettavaksi muita kalaston turvaavia kunnostustöitä ja toimenpiteitä näille alueille.*

Perustelu: Voimalaitosrakentamisen aiheuttama vaelluskalujen kato on aiheuttanut Yli-Kemijoen myös muun kalaston lajiston muutoksen sellaiseksi, joka on vähentänyt kotitarve ja virkistyskalastusmahdollisuuksia. Esimerkkinä noususiiian häviäminen ja harjuskannan radikaali pieneneminen ja haukikannan kasvu. Hakijan esittämällä istutuskiellolla vaarannetaan sekä paikallisen väestön mahdollisuus kalastukseen että erilaistunut taimen ja harjuspopulaatiot. Näin käy jos (kun) kalastus kohdistuu tähän populaatioon muun merkittävän saaliin puuttuessa. Tehdyt hakemuksessa julkaistut selvitykset ovat niin Ounasjoki keskeisiä, että emme voi tietää mihin johtopäätöksiin kalatalousviranomaiset päätöksissään nojaavat istutusten kohdentamisessa.

Koemme kuitenkin niin että hakemuksessa esitetään merkittäviä istutuksia pato ja järviolueille ja muualle istutuskieltoja.

Liite: Osakaskokouksen alkuperäiskappale 2 pöytäkirjasta sisältäen valtuutuksen.

19. RAATTAMAN OSAKASKUNTA (RAATTAMAN OSAKASKUNNAN JOHTOKUNTA, RAATTAMAN JAKOKUNNAN VEDET 261-408-876-1, 47-407-876-1, 261-408-876-1)

Raattaman osakaskunnan johtokunta toteaa, että yllämainittujen vesialueiden vaelluskaloille tulee saada toimivat ylös- ja alasvaellusreitit voi-

malaitosten ohittamiseksi, ja vaelluskaloille tulee mahdollistaa luonnossa lisääntyminen ja pääseminen luonnolliseen elin- ja kutu ympäristönsä myös Ounasjoen latvavesiin asti.

Jo vuonna 1962 osakaskunnan kokouksessa on todettu huomattava elinkeinon menetys sekä pyydysten jääminen käyttämättä.

Ounasjoen kalastuksellinen merkitys menetettiin vuosikymmeniksi, ja asiaan tulee saada korjaus ja luonnollinen kalakanta palautettua.

20. ILMOLAN-KOROISEN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-405-876-1, 851-438-876-1), ALAPAAKKOLAN OSAKASKUNTA (ALAPAAKKOLAN JAKOKUNNAN VEDET 241-401-876-2), HIRMULAN OSAKASKUNTA (YHTEINEN MAA-ALUE 241-402-878-1, 241-402-6-5), LAUTIOSAAREN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-406-876-1, 240-403-876-1), LIEDAKKALAN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-407-876-1, 851-436-876-1)

Ohessa oleva muistutus on isohaaran altaan osakaskuntien yhteinen muistutus.

Alapaakkolan osakaskunta, Ilmola - Koroiskylän osakaskunta, Hirmulan osakaskunta, Lautiosaaren osakaskunta ja Liedakkalan osakaskunta.

Yhteiset vaatimukset:

1. Isohaaran voimalaitoksen yhteyteen tulee pohjolanvoima oy:n rakentaa toimiva kalatie ja kalojen alaskulku tulee mahdollistaa kalaväylän avulla. Kalojen nousun varmistamiseksi tulee kalatiehen laskea houkutusvettä vähintään 5 % joen keskivirtaamasta, noin 25m³/s 1.5 – 15.10 välisenä aikana.
2. Kemijoen kalakannan elvyttämiseksi tulee siian ja harjuksen kanta palauttaa. Palauttaminen vesistöön tulee suorittaa istutuksia tehostaen.
3. Joessa lisääntyvät ja kasvavat kalalajit otettava mukaan istutuksiin. Esimerkiksi kuhaa on istutettava saalismäärien kasvattamiseksi ja roskakalan vähentämiseksi. Kuhaistutuksista on saatu vain myönteisiä kokemuksia.
4. Nahkiaisen ylisiirtoa on tehostettava, pyyntipaikkoja ja tapoja kehittämällä. Ylisiirron vaje on täytettävä viljelyllä tai hankkimalla nahkiaisia muilta jokialueilta.
5. Vaelluskalojen (lohi, taimen ja siika) leimautumista kemijoen vesistöön on tehostettava avin hakemuksessa vaaditulla tavalla.
6. Ankeriaan kannan palauttamiseksi tulee istuttaa riittävä määrä ankeriaan poikasia kemijärveen.

Velvoitteen uudelleen arviointi on ajankohtainen, koska entisellä velvoitteella ei ole saavutettu haluttuja tuloksia.

21. NYMAN IRMA AILA ANNELI (TUKIKOHTA 3:13)

Puollan hakemusta PSAVI/932/2017 ja yhdyn kiinteistönomistajana kaikin osin tietooni saatettuun

Mari Elalin, Pertti Salolaisen, Markus Mustajärven, Mikko Peltolan, Kari Hietalahden, Tommi Korpelan, Kari Alaniskan, Kari Kilpimaan, Eero Fiskin ja Olli-Pekka Salmisen esittämään hakemusta puoltavaan mielipiteeseen.

22. HERVA TUOMAS (ALAHERVAN TILA 241-407-50-3)

Puollan Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hakemusta Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten voimassa olevia kalatalousvelvoitteita ja -maksuja koskevien lupaehtojen muuttamiseksi.

Kyseessä on minun ja muiden rannan ja vesialueiden omistajien oikeuksien kannalta hyvin tärkeä ja odotettu muutos Kemijoen arvokkaiden ja elinvoimaisten kalakantojen palauttamiseksi.

E erityisen tärkeää on määrätä luvanhaltijoille hakemuksessa esitetty ja yksilöity velvoite säännöstellä jokea siten, että nousullaan olevien kalojen luontaisten käyttäytymismallien edellyttämät virtausolosuhteet toteutuvat niin koko vesistössä kuin kalateissäkin.

Kalateiden rakentaminen on veloitettava aloittamaan alavirran puoleisista voimalaitoksista, jotta kalakannat saadaan palautettua mahdollisimman nopeasti.

23. PERÄMEREN MERIALUEEN OSAKASKUNTIEN JA KALASTAJIEN YHTEINEN MUISTUTUS, ALARAUMON OSAKASKUNTA, LAIVANIEMEN-LAIVAJÄRVEN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 851-876-1-0), KAAKAMON-RUOTTALAN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 851-413-876-1, 241-410-876-1), KAAKAMONIEMEN LOHIPATOYHTYMÄ, MUNALUODON KALASTAJAT, KEMIN KIRKONKYLÄN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-404-876-1, 240-402-876-1), TASALAN VESIALUE, SIMONIEMEN JAKO- JA OSAKASKUNTA, KUIVANIEMEN OSAKASKUNTA

Muistuttajat ovat Tornion – Kuivaniemen eteläkärjen välillä merialueen vesialueiden omistajia ja kalastusoikeuksien haltijoita sekä kalakantojen ja vesialueiden hoitajia.

Muistuttajat kannattavat pääosin hakemuksessa kuvattuja toimia vaelluskalakantojen ja Kemijoen jokialueen muiden kalakantojen palauttamiseksi. Toimenpiteiden lopullisena tavoitteena tulee olla, kuten hakemuksessa on kuvattu, turvata vaelluskalakantojen virkistysellinen ja taloudellinen hyödyntäminen sekä joki- että merialueella. Tavoitteena tulee olla, että velvoitehoidon vaikuttavuus ja saalistuotto paranevat, mikä parantaa myös merialueen kalastajien saaliita.

Vuosikymmeniä voimassa olleet kalatalousvelvoitteet on todettu alimitetuiksi eikä niillä ole saavutettu tavoiteltua tasoa. Osa velvoitteista on myös jäänyt kokonaan toteuttamatta luvanhaltijoiden toimesta. Olosuhteiden muutokset ja tutkimustiedon lisääntyminen edellyttävät kalatalousvelvoitteiden päivittämistä.

Merialueen kalastuksen edustajina muistuttajat vastustavat kuitenkin sitä, että hakemuksen esittämällä ehdoilla merialueen kalastus ja kalastajat joutuvat muutosten haitankärsijöiksi ja maksajiksi sen sijaan, että hanke olisi sekä joki- että merialueen yhteinen etu.

Hakemuksessa käsitellään laajasti kalojen nousureittejä ja –määriä joen poikastuotantoalueille, mutta vähintään yhtä tärkeä osa vaelluskalakan- tojen palauttamista on poikasten alasvaelluksen turvaaminen, mitä ha- kemuksessa käsitellään ylimalkaisesti ja lähes ilman tutkimustietoutta. Tähän lisätään se tosiasia, että poikasten selviytyminen alasvaelluk- sesta aina Isohaaran alapuoliselle merialueelle asti on vahvasti riippu- vainen myös voimalaitosten käytöstä eikä ainoastaan vaellusreittien ole- massaolosta. Hakemuksessa edellytetään vaelluspoikasten 60 % koko- naisselviytymistä viiden voimalaitoksen ketjussa. Samalla hakemuk- sesta käy kuitenkin ilmi, että vastuu alasvaelluksen onnistumisesta jää kokonaan voimalaitoksille, joiden ensisijaisena tavoitteena ei ole säätää käyntiään kalanpoikasten kulun mukaan. Hakemuksessa annettu kuva voimalaitosten vuosikausien kehittämistyöstä ja toimintansa optimoimi- sesta on kovin epärealistinen. Lisäksi hakemuksessa ei esitetä min- käänlaisia välittömiä seuraamuksia tilanteelle, jossa tavoitteisiin ei päästä. Tällainen lupaehtoihin jo suoraan sisältyvä seuraamus voisi esi- merkiksi olla istutusmäärien nostaminen tai jopa rahallinen lisäkompen- saatio. Vuosikautia kestävä selvitys-, lausunto- ja hakemusbyrokratia ei poikasten selviytymistä paranna. Muistuttajilla on se käsitys, että poi- kasten selviytyminen useamman voimalaitoksen lävitse/ohitse merelle on nykyisin hyvin heikkoa, käytännössä lähes nolla. Hakemuksessa ei tuoda esille sitä, millaisia toimia voimalaitoksilla tällä hetkellä toteute- taan poikasten alasvaelluksen turvaamiseksi – vai onko toimia ollen- kaan.

Merialueelle on KHO:n v. 1980 vahvistaman kalatalousvelvoitteen mu- kaisesti istutettu vuosittain lohta 615 000 kpl, siikaa 3 100 000 kpl ja tai- menta 90 000 kpl. Nahkiaista on siirrettävä Isohaaran padon yläpuolelle jokialueelle 100 000 kpl vuosittain. Sen lisäksi jokialueille on voimassa istutusvelvoite siialle, harjukselle ja taimenelle. Huomattava on, että me- rialueen kalastus sai Kemijoen patoamisen kompensationsa nimen- omaan ja erityisesti lohen velvoiteistutukset, kun jokialueelle vahinko korvattiin lähinnä rahalla.

Kun selvitysten mukaan on käynyt ilmi, että 40 vuotta sitten asetetut is- tustusmäärät ovat tavoitetasoon nähden aivan liian pieniä – esimerkiksi lohen istuskasmäärien tulisi olla 6-kertaiset, jotta päästäisiin lähelle alku- peräistä Kemijoen poikastuotantoa – ja mm. siian istutukset ovat osin epäonnistuneet velvoitteista luistamisen vuoksi, ovat luvanhaltijat saa- neet vuosikymmenien ajan ansiotonta hyötyä merialueen kalastajien/ka- lastusoikeuksien haltijoiden kustannuksella.

Samanaikaisesti valtio on toimillaan, erityisesti vuodesta 1995 lähtien, voimakkaasti rajoittanut istutettujen, siis Kemijoen edustan merialueen menetettyjen kalastusmahdollisuuksien kompensatioksi tarkoitettujen, istutuskalakan- tojen hyödyntämistä ajallisilla ja paikallisilla kalastusrajoit- tuksilla, kalalajikohtaisilla kalastuskielloilla sekä viimeisimpänä mm. ka- lastajakohtaisilla lohikiintiöillä, joissa istutetut Kemijoen lohet ja villit Tor- nionjoen lohet lasketaan samaan kiintiöön. Osasyys rajoitustarpeille on ilmiselvästi ollut alun perin liian pienet velvoiteistutusmäärät. Mikäli istu-

tukset olisivat olleet riittävät ylläpitämään Kemijoen luontaista poikas-tuotantoa vastaavia kalakantoja merialueella, olisi kalastus voinut jatkua läpi vuosikymmenten vastaavan tasoisena kuin ennen joen patoamista eikä esimerkiksi rasvaevän leikkauksella merkittävät istukaslohia tarvitsisi laskea mukaan lohikiintiöihin, jotka ensisijaisesti ovat olemassa luonnonlohikannan suojelemiseksi ylikalastukselta.

Muistuttajien huolena on, että sinänsä kannatettava vaelluskalakantojen palauttamishanke Kemijokeen johtaa edelleen kalastusrajoitusten tiukentamiseen Isohaaran edustalla, tai jopa laajemmalla merialueella, nousuhalukkaiden kalojen lisäämiseksi. Jos voimalliset eivät pääse lupaehdoissa esitettyyn peräti 90 % nousulohimäärään Isohaarassa, muistuttajat pelkäävät, että seuraukset kohdistuvat Isohaaran alapuolella kalastaviin rajoitusten muodossa eivätkä lupaehtoa rikkovaan voimallaisyhtiöön. Vaikka rajoituksia ei tässä hakemusasianssa käsitelläkään, ne tosiasiallisesti johtavat siihen, että merialueen kalastus saa yhä pienemmän osuuden sille KHO:n päätöksellä määrätystä Kemijoen patoamisen kompensatioista. Päätöstä annettaessa ei edellä mainittuja rajoituksia ole ennakoitu eikä luonnollisesti mitenkään huomioon otettu.

Kalastuksen tuottoa merialueella verottavat ja kalastuksen houkuttelevuutta vähentävät jatkuvasti lisääntyvät hylkeiden aiheuttamat vahingot kalakannoille, sekä kalastusvälineille. Paisuneen hyljekannan vaikutusta tarvittaviin istukasmääriin ei ole hakemuksessa otettu huomioon. Nykyiset lohi- ja taimenistukasmäärät eivät nykytilanteessa riitä takaamaan riittävää nousukalakantaa.

Hakemuksessa ei lainkaan tuoda esille näitä merialueen kalastuksen ja kalakantojen hoidon haittoja, vaikka olosuhteiden muutoksina niilläkin on suoraan vaikutuksia myös vaelluskalakantojen palauttamishankkeeseen mm. siirtoistutettavien kalojen pyydystettävyyteen merialueelta sekä Isohaaran alle vaeltavien kalojen määrään ja laatuun (ikä, koko) sekä kalatalousveloitteiden tavoitteiden toteutumiseen.

Muistuttajat vaativat, että merialueen kalastusoloja ei enää heikennetä. Päinvastoin, jotta vaelluskalakantojen palauttaminen Kemijokeen olisi edes teoriassa mahdollista, tulisi istutusmääriä tuntuvasti lisätä ja kalakantoja siten vahvistaa jo ennen vaellusreittien valmistumista. Maltillisena lisäyksenä, ottaen huomioon myös istutusten taloudellisen arvon, voidaan pitää lohi- ja taimenistukkaiden määrän kasvattamista kaksinkertaiseksi, 1,25 milj. lohenpoikasta ja 180 000 meritaimenta. Siikaistutusten määrä voitaneen pitää ennallaan, kunhan istukkaiden ja istutusten laadusta huolehditaan asianmukaisesti. Nahkiaisten ylisiirtoja tulee jatkaa.

Siian istutuspoikasten koon ja kunnon lisäksi on huomiota kiinnitettävä istutuspaikkoihin ja istutuserien kokoon, jotta istutustoiminta on tarkoitulla tavalla tuloksellista eikä ainoastaan muodollista veloitteen täyttämistä. Koska aikaisempi velvoite ja sen heikko seuranta ovat oikeuskanslerinkin huomauttamalla tavalla johtaneet lainvastaiseen tilaan, on istutusveloitetta siian osalta syytä tarkentaa ja tiukentaa vielä hakemuksessa esitetystäkin. Tällä hetkellä istukkaat päätyvät lähinnä lokiin evääksi suoraan istutuksesta.

Hakemuksesta ei käy ilmi se, miksi istutusmääriä ei haeta nostettavaksi edes lähelle selvitettyjä luonnonpoikasmääriä, esimerkiksi lohella määrä olisi hakemuksen mukaan 4–5 milj. smoltipoikasta. Vaikka kalateiden

rakentaminen katsottaisiin ensisijaiseksi kalatalousvelvoitteeksi, jää kompensatio vajaaksi ajalta ennen kalateiden rakentamista ja niiden toimivuuden toteamista.

Istutusten tuloksellisuuden takaamiseksi kalatalousviranomaisille tulee lupaehdoissa antaa riittävät valtuudet puuttua ilman pitkiä hakemusprosesseja sellaisiin kalatalousvelvoitteiden toteutustapoihin, jotka eivät johda haluttuun lopputulokseen, kuten edellä todetut siikaistutukset, jotka muodollisesti täyttävät lupaehdon, mutta käytännössä eivät ole sitä, mitä on tarkoitettu.

Muistuttajat eivät hyväksy esitettyä lupamääräystä: *b) Kemijoen edustan merialueelle ja Kemijokisuuhun istutetaan 700 000 lohen, vähintään 14 cm:n sekä 100 000 meritaimenen, vähintään 18 cm:n pituista vaelluspoikasta. Enintään 50 % lohen ja taimenen vaelluspoikasista voidaan vapauttaa Taivalkosken patoaltaaseen kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla.*

Entiset kalatalousvelvoitteet kumoutuvat heti uuden päätöksen tullessa lainvoimaiseksi, ja siten paljon ennen kuin rakennettavaksi määrättävät kalatiet valmistuvat ja niiden toimivuus voidaan todeta, mikä tulee ottaa lupaehdoissa huomioon. Olosuhteiden muutokset (mm. istukkaiden selviytyminen, uiton loppuminen, poikastuotantoalueen laajuus) koskevat myös tätä siirtymäaikaa. Kun tietoa liian alhaisista istukasmääristä on olemassa, ja olosuhteet on todettu jo muuttuneiksi, ei kompensatiota voida odottaa kenties vuosikymmenien päähän, jos vaelluskalakantojen palauttaminen silloin onnistuu. Istutusmääriä on määrättävä selvästi nostettavaksi heti päätöksen tultua lainvoimaiseksi, vaikka kalatalousvelvoitteisiin kuuluukin kalateiden rakentaminen.

Kyseiset istutukset on lupaehdoissa määrättävä vain Isohaaran alapuoliselle merialueelle kohdistuviksi. Lupaehdotuksen ehdotusta kalatalousviranomaiselle annettavasta harkintavallasta istutusten kohdentamiseksi jokialueelle ei missään nimessä saa hyväksyä, koska se johtaa merialueella pahimmillaan täysin ennakoimattomaan 55–57 % vähenykseen nykyisistä istutusmäärissä eli istukkaiden määrän romahtamiseen ilman merialueen kalastajien vaikutusmahdollisuuksia. Kun nykytietämyksen mukaan istukaspoikasista vain hyvin pieni osa, jos yhtään, selviää voimalaitosten (Taivalkoski ja Isohaara) lävitse merelle, tarkoitaisi istutus Taivalkosken patoaltaaseen käytännössä kyseisen vuoden istutusten vähenemistä jopa 50 %, millä olisi jo vaikutusta seuraavien vuosien nousukalojenkin määrään. Selvää on, että kyseistä valtuutusta istutuspaikan muutokseen ei tarvita ainakaan seuraavan lupakauden eli esitetyn kymmenen vuoden aikana, koska ko. aikana ei nousu- ja alavaellusreittien toimivuudesta ehditä vielä saada tuloksia siten, että merialueen istutusmääriä olisi vaelluskalakannan poikastuotannon palautuksen perusteella mahdollista alentaa.

Sen sijaan lupaehtoihin voidaan lisätä pelkästään jokialueelle kohdistuva lohen ja taimenen istutusvelvoite, jonka käytöstä ja kohdistamisesta kalatalousviranomaisen voisi päättää muiden toimien valmistumisen ja toiminnan perusteella. Poikasistutukset jokialueelle lisäävät niiden leimaantumista jokeen, mutta näillä istutuksilla on merkitystä vasta siinä vaiheessa, kun istukkaat pääosin selviävät takaisin merelle ja vielä merkittävässä määrin nousevat kalaportaita takaisin jokeen kutemaan. Tätä jokialueen kiintiötä ei voi eikä saa vähentää merialueen istutuksista.

Hankkeen tavoitteena on *istutusvelvoitteiden asettaminen Kemijoen suualueelle ja sen läheiselle merialueelle sekä sisävesialueelle siten, että ne tukevat vaelluskalojen kotiuttamista Kemijoen vesistöön sekä vastaavat nykyistä paremmin sitä osaa aiheutuneesta vahingosta, jota ei voida Kemijoen rakennetuilla jokiosuuksilla muilla toimin kompensoida*. Hankkeen tuloksena ei saa olla kompensaaion vähentämisen/poistaminen merialueelta tai sen siirtäminen jokialueelle. Jokialueelle kohdistettavat kompensatiot tulevat kalateiden rakentamisen myötä, eivät merialueen istukkaita vähentämällä.

Kaikkien istutusvelvoitteiden kohdistumisia ja määriä voidaan alentaa vasta, kun vaelluskalakantojen palauttamishanke on saatu onnistuneesti vietyä lävitse ja Kemijoen voidaan todeta tuottavan kestävästi uutta kalastettavaa kalakantaa niin jokialueelle kuin sen alapuoliselle merellekin.

Muistuttajien minimivaatimuksena on nykyisten istutusmäärien ja lajien säilyttäminen yksinomaan merialueelle kohdistuvana kalatalousvelvoitteena.

24. LUNDVALL PÄIVI (PUISTOLA 320-407-14-19)

Vanhan kemijokivarren kantatilan ja yhteisten vesialueiden omistajana ymmärrän kalatalousvelvoitteiden päivityksen koskevan merkittävästi oikeuksiani ja etuani. Tilaltani löytyy dokumentteja ja lohenkalastusvälineitä ajalta ennen Kemijoen rakentamista. Lohi, siika ja harjus ovat olleet merkittävä tulonlähde ja ravinto jokivarren asukkaille. Edellisille sukupolville maksetut korvaukset ja nykyiset kirjolohi-istutukset eivät korvaa ylisukupolvien ulottuvaa vahinkoa ravinnonlähteen menetyksestä. Kalakantojen muutos vaikuttaa ravinnon yksipuolistumiseen ja sen hankinnan vaikeutumiseen. Lisäksi luonnoton kalasto vaikuttaa mahdollisuuksiin kehittää elinkeinoja esim. luonto- ja kalastusmatkailun suuntaan. Kemijoen muutos voimalaitosrakentamisen myötä on ollut syvälinen kulttuurinen trauma jokivarren asukkaille ja myös itselleni.

Nykyiset kalatalousvelvoitteet ovat 40 vuoden ikäisinä vanhentuneita ja merkittävästi alimitoitettuja. Tilanne on lain vastainen. Lapin ELY-keskuksen kalatalousviranomaisen on toiminut tässä asiassa kiitettävästi saattaessaan muutoshakemuksen vihdoin aluehallintoviraston ratkaistavaksi. Luvanhaltijat ovat tuottaneet voimalaitoksissaan 39–66 vuotta sähköä ja hyödyntäneet Kemijoen vesivoimaa ilman, että kalataloudelle ja maanomistajille aiheutuvia haittoja olisi kompensoitu täysimääräisesti. Viimeistään nyt on kalan kulun mahdollistavien korjaavien toimenpiteiden aika. Näiden myötä myös maanomistajien oikeudenmukainen kohtelu paranee. Siksi ELY-keskuksen hakemus on välttämätön.

Hakemuksen lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22 §:n tarkoittama olosuhteiden olennainen muutos. Olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet siten, että velvoitteita voidaan muuttaa. Hakemuksessa on hyvin laajasti ja seikkaperäisesti tuotu esille lukuisia huomattavia muutoksia olosuhteissa, joita on tapahtunut näiden voimaloiden voimassa olevien lupien myöntämisen jälkeen. Korkeimman hallinto-oikeuden 30.5.1980 tekemän ratkaisun jälkeen on vahvistettu monia kansallisia ja kansainvälisiä strategioita sekä uutta lainsäädäntöä. Niiden keskeisinä tavoitteina ja

vaatimuksina ovat rakennetuissa joissa kalojen luontainen lisääntyminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, jokijatkumot, kalojen vaellusten mahdollistaminen ja ekologinen virtaama.

Voimalaitosten luvanhaltijalle koituu kalateihin tarvittavan vesimäärän luovutuksesta kohtuullinen taloudellinen menetys. Kalateihin tarvittava vesimäärä on enintään 2–4 % voimalaitosten rakennus tai keskivirtaamasta. Se on vesilain tarkoittamalla tavalla vähäinen suhteessa kyseessä olevan vesivoiman tuotannon määrään, yritysten liikevaihtoon ja tuotetun sähköenergian liiketaloudelliseen arvoon. Velvoitehoidon kustannukset ovat vesilain 3 luvun 14 §:n mukaisesti kohtuullisia niillä saavutettuun hyötyyn.

Kansalliset ja kansainväliset sopimukset sekä säädökset velvoittavat huolehtimaan rakennetuilla joilla uhanalaisten lajien säilymisestä ja vaelluskalojen palauttamiseen liittyvistä tavoitteista. EU-oikeuden toteutuminen edellyttää, että Suomi saavuttaa vesienhoidon ympäristötavoitteet. Hakemuksessa viitataan EU:n vesipuitedirektiivin ja Kemijoen vesienhoitosuunnitelman ekologisiin tilatavoitteisiin sekä kansallisen kalatietestrategian, lohi- ja meritaimenstrategian ja uuden kalastuslain toteuttamiseen.

Euroopan komissio vaatii 26.2.2019 (SWD (2019) 46 final), ekologinen virtaama implementoidaan kaikkiin vesistöihin Suomessa. Lisäksi vesivoimaloiden lupaehdot tulee komission vaatimuksen mukaan uudistaa vesipolitiikan puitedirektiivin mukaisiksi erityisesti ekologisten virtaamien, kalateiden ja muiden haittoja lieventävien toimenpiteiden saamiseksi lupaehtoihin.

Lapin ELY-keskuksen esittämät uudet kalatalousvelvoitteita ovat erittäin hyvin perusteltuja. Vaadin kuitenkin seuraavia muutoksia esitykseen:

1. Kemijoen kalatiet tulee suunnitella ja toteuttaa mahdollisuuksien mukaan luonnonmukaisina ohitusuomaratkaisuin

Perustelut: Luonnonmukaisten ohitusuomien avulla voidaan toteuttaa EU:n vesipuitedirektiivin mukainen ekologinen virtaama. Se mahdollistaa ympärivuotisen virtaaman ja uomien käytön vaelluskalojen lisääntymis- ja poikastuotantoalueina. Ekologisen virtaaman myötä kalaston monipuolisuus ja käytettävyys ravinnonosana paranee.

2. Kemijoen Petjäiskosken vanhan uoman vesittäminen on suunniteltava ja toteuttava heti

Perustelut: Esityksessä ehdotettu aikataulu ei mahdollista vesienhoidon ympäristötavoitteisiin pääsemistä Kemijoen alueella vesipuitedirektiivin sitovien aikataulujen puitteissa. Aluehallintovirasto tulee antaa päätöksessään tarvittavat määräykset uoman vesittämiseksi välittömästi. Vanhan jokiuoman kautta on johdettava ekologinen virtaama, joka mahdollistaa ympärivuotisen virtaaman ja lisää vaelluskalojen lisääntymis- ja poikastuotantoalueita. Vaikka lohen paluu Pirttikoskelle asti ei vielä olisi mahdollista, niin siian, harjuksen ja taimenen elinympäristöt paranisivat. Pirttikosken vanhaan uomaan laskee Auttijoki, josta on ELY-keskuksesta saadun tiedon mukaan löytynyt muutamia vanhoja

jokihelmisimpukkayksilöitä. Uhanalaisen jokihelmisimpukan lisääntymisen mahdollistavien vaelluskalojen (taimen ja lohi) palauttaminen alueelle on kiireellistä.

3. Kirjolohta ei pidä istuttaa Kemijokeen

Esitetyn uuden istutusvelvoitteen mukaan on Kemijoen sisävesialueelle istutettava vuosittain 30 000 kg kirjolohta. Kirjolohta tule enää käyttää uusitun velvoitteen hoitolajina.

Perustelut: Kirjolohti on maailman kahdeksan haitallisimman vieraslajin luettelossa (Kansallinen vieraslajistrategia s. 46). Ilmastonmuutoksen myötä on suhtauduttava varovaisuusperiaatteella kirjolohien istuttamiseen taimen- ja lohivesiin. Kirjolohesta voi olla haittaa alkuperäislajistolle vaikka sen istutuskaloista olisi tehty lisääntymiskyvyttömiä, koska ne käyttävät ravinnokseen mätää ja kalanpoikasia.

Suomen vieraslajistrategian mukaan on suhtauduttava erityisen huolella kirjolohien istuttamiseen taimen- ja lohivesiin. Lisäksi kirjolohen käyttö hoitolajina ei ole vaiheessa perusteltua. Kirjolohti-istutukset tulee korvata alkuperäisten lohikalokalojen poikasistutuksin, emokalasiirroin ja lisääntymismahdollisuuksien parantamisen avulla.

25. SUUTARI-JÄÄSKÖ MIKA, (SAARENTAUKSEN TILA REK: 698-408-76-4, MOLKOKÖNKÄÄN KALASTUSKUNTA, JÄÄSKÖN JAKOKUNNAN VESIEN OSAKAS), OLLILA KARI (MOLKOKÖNKÄÄN TILA 698-408-76-6, MOLKOKÖNKÄÄN KALASTUSKUNTA), PEHKONEN VESA (PEHKOSEN TILA 698-408-42-17, PEHKOSEN KALASTUSKUNNAN OSAKAS), SUUTARI-JÄÄSKÖ MARKUS (KANKAAN TILA 698-408-2-5, JÄÄSKÖN JAKOKUNNAN VEDET REK: 698-408-876-3), SALLA MARTTI (KORINTEEN TILA 698-401-41-4, KAUPPIAS Y-1239479-9), JOUNI MARJOMAA (RANTALAN JAKOKUNNAN OSAKAS), SIHVOLA JUKKA (SIHVOLANTÖRMÄ 261-401-12-61), JUMISKO MIKA (614-405-37-7 JA 614-405-37-8), NIEMI ARTO (POROKARIN KYLÄYHDISTYS RY. Y-3072273-3), HEDEMÄKI SEPPO, EERO TONI (TMI WOBBLER FORGE Y-3116844-7), SUUTARI-JÄÄSKÖ LEENA, SUUTARI-JÄÄSKÖ VEIJO, SUUTARI-JÄÄSKÖ ASLA, SUUTARI-JÄÄSKÖ EELI, SUUTARI-JÄÄSKÖ MARIA, UTHARDT LORENZ, PEKKALA ILKKA, PUISTOLA RAIJA, LAHDENKAUPPI ARI, RIIPPA HEIKKI, HIETALA ALPO, EERO SAMI, HEDEMÄKI KALEVI, PIIRONEN MIKKO, POIJÄRVI RISTO, LAPPALAINEN ANNELI, HUHTALA JARMO

Olosuhteet ovat muuttuneet ja on tullut aika palauttaa lohi ja muut vaelluskalat luontaisille lisääntymisalueilleen mahtavaan Kemijokeen ja erillisillä rauhoitettuihin Ounasjokeen sekä näiden lukemattomiin sivuhaaroihin.

Kysymys ei ole kuitenkaan pelkästään lohesta ja vaelluskaloista, vaan koko jokiluonnon monimuotoisuuden korjaamisesta sekä maakuntien ja kuntien tulevaisuudesta ja niiden elinvoimasta, yritystoiminnan vireydestä etenkin matkailu- ja palvelualoilla, jokiluonnon virkistyskäytöstä, Lapin ympärivuotisesta matkailusta, jokivarsien kiinteistöjen arvonnousta, kunnallis-, yhteisö-, ja kiinteistöveroaloista, paikallisesta kulttuurista ja elämäntavasta, sekä monista muista yhteiskunnallisista vaikutuksista.

Voimalaitosten yhteyteen on rakennettava toimivat ohitusuomat riittävine ekologisine virtaamineen, jotta vaelluskalojen lisääntyminen sekä ylös- ja alasvaellus voidaan turvata aina. Ohitusuomat on toteutettava luonnonmukaisina, jotka soveltuvat lohen ja taimenen lisäksi muillekin jokiympäristön lajeille. Ohitusuomiin tulee toteuttaa myös menetettyjä koskialueita korvaavia lisääntymisalueita, jotka tukevat lisääntymistä myös rakennetuilla jokiosuuksilla. Tämä mielestämme vastaa osaltaan vesipuidedirektiivin tavoitteita ekologisen jatkumon palauttamisesta. Kuitavattuja alkuperäisiä uomia tulee hyödyntää.

Vaelluskalojen leimautumista ja nousuhalukkuutta jokiin on tuettava ylisiiroin sekä poikas- ja mäti-istutuksin. Hakemuksessa mainitut ylisiirtomäärät ovat riittämättömät suhteutettuna Kemijoen vesistön valtavaan kokoon ja aiheutettuun vahinkoon nähden. Ylisiirtojen tulisi olla merkittävästi mainittua suuremmat. Istutuksilla ei voi korvata luonnonmukaisia ohitusuomia. Merelle ja jokisuistoon tehtäviä istuksia emme pidä toimivina.

Kalatalousvelvoitteiden uudistus on merkittävä käänne Kemijoen ekologisen tilan elvyttämisessä. **Toteamme, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston tulee hyväksyä Lapin Ely -keskuksen hakema muutos yllä mainituin tarkennuksin. Korjaaville toimille tulee asettaa selvä aikaraja.**

Vahingonaiheuttajan eli luvanhaltijoiden on korvattava aiheuttamansa vahinko. Tämä on kohtuullista.

26. LUUSUAN OSAKASKUNTA

Luusuan osakaskunta yhtyy ELY-keskuksen hakemukseen jonka lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22§.n tarkoittama olosuhteiden muutos. Hakemuksen mukaan olosuhteet ovat nykyisen velvoitteen asettamisajankohdasta muuttuneet, eivätkä Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitoksille määrätyt kalatalousvelvoitteet vastaa niiden kalakannoille ja kalastukselle aiheuttamaa haittaa.

27. KEMIJÄRVEN OSAKASKUNTA

Kemijärven osakaskunta puoltaa Lapin ELY-keskuksen hakemusta seuraavin lisäyksin:

Hakemuksessa esitetään velvoitehoidon painopisteen suuntaamista toimenpiteisiin, jotka edistävät vaelluskalakantojen palauttamista niiden luontaiseen ympäristöön. Kemijoen vaelluskalojen tärkeimmät lisääntymisalueet sijaitsevat Valajaiskosken voimalaitoksen yläpuolella, joten luvanhaltija tulee rakentaa kalatiet joen kaikkiin voimalaitoksiin yhtäaikaaisesti.

Kemijärven Osakaskunta haluaa muistuttaa, että Kemijoen voimalaitosten kalanhoitovelvoitteet ja niiden muutokset eivät saa vaikuttaa heikentävästi Kemijärven säännöstellystä aiheutuvien haittojen korvauksiin (kalatalousmaksu PSVO päätös nro 47/91/1) ja velvoiteistutukset tulleen säilyä nykyisellä tasolla.

28. AKOLA TOIVO (KEMINMAA-LAUTIOSAARI-6-15, 241-406-6-15)

Vaatimukset: kiinteistön omistamiin:

1. kiinteistön vesialue oikeuksiin (mukaanlukien patoaltaan alle jääneet maat jotka muutettu vesialueiksi)
2. kiinteistön lohi ja siikapato oikeuksiin
3. kiinteistön osuuksiin (Lautiosaaren kylän ja muut) yhteisvesialue- ja ranta oikeuksiin.,,,, edellä mainittuihin, eikä mihinkään kiinteistön oikeuksiin ,omistuksiin ei saa tulla oikeudellisia eikä hallinnollisia muutoksia, asiaan ei saa vaikuttaa järjestäytyminen eikä järjestäytymättömyys, osakuntasuus, osakunnattomuus, pelkkä vesialueen omistaminen ..kallateiden rakentaminen ei anna lainsäädännöllistä oikeutta oikeudellisiin muutoksiin, koska kyseessä on korvaava menettely istutuksille ,velvoitteille.

29. LIEDAKKALAN OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 241-407-876-1, 851-436-876-1)

Liedakkalan kalastuskunta sekä Liedakkalan jako- ja kalastuskunta (Osakaskunta) kannattaa Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) hakemusta Kemijoen ala- ja keskijuoksun (Isohaara/PVO Vesivoima Oy; Taivalkoski, Ossauskoski, Petäjaskoski, Valajaskoski, Vanttauskoski ja Seitakorva/Kemijoki Oy) sekä Raudanjoen (Permantokoski/Kemijoki Oy) vesivoimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi.

Osakaskunta puoltaa kalatalousviranomaisen ja yhteiskunnan kaikkia niitä toimia, jotka edistävät mainittujen vesivoimayhtiöiden tosiasiallisia toimenpiteitä (muttei esim. kalasydän yms. ”näpertely” -hankkeita) entisaikojen kaltaisten elinvoimaisten, monimuotoisten ja rikkaiden vaelluskalakantojen palauttamiseksi näiden luonnolliseen elinympäristöönsä entisessä laajuudessaan ja runsaudessaan koko Kemijoen vesistöalueelle.

Kemijoen valjastamisesta (padot, vesivoimalaitokset, säännöstely jne.) aiheutuneet menetykset ja haitat, johtuvat yksinomaan vesistön voimatalouskäytöstä, ja ovat näin ollen luvanhaltijoiden (PVO Vesivoima Oy/Kemijoki Oy) vastuulla. Haittojen aiheuttaja on velvollinen korvaamaan vahingot ja kompensoimaan menetykset täysimääräisesti parasta saatavilla olevaa teknologiaa ja tietämystä hyödyntäen.

Osakaskunta esittää, että luvanhaltijoiden tulee suunnitella ja toteuttaa omalla kustannuksellaan tarkoituksen mukaiset tekniset kalatiet sekä luonnolliset ohitusuomat ja alasvaellusreitit Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken vesivoimalaitosten yhteyteen vuoteen 2024 mennessä. Vanttauskosken, Pirttikosken, Seitakorvan ja Permantokosken vesivoimalaitoksiin vastaavat toimet tulee toteuttaa vuoteen 2028 mennessä.

Lisäksi osakaskunta ehdottaa, että luvanhaltijoiden tulee siirtää vuosittain yhteensä 10.000 aikuista lohta ja 1.000 meritaimenta emokaloina Ounasjokeen, Kemihaaraan ja Raudanjokeen sekä näiden jokien poikastuotantoon soveltuviin sivujokiin vesistöalueen yläjuoksulle saakka. Vaellussiiian palauttamiseksi Kemijoekeen on kiinnitettävä myös erityistä

huomiota. Kalatierakenteet ja näiden ohjauslaitteet sekä käyttövirtaamat on suunniteltava vaellussialle soveltuviksi ja mitoitettava riittäviksi.

Osakaskunnan kantana on, että luonnontilaiset vaelluskalojen poikastuotantoalueet Kemijoen keskijuoksulla (Ounaskoski – Vanttauskoski) ja yläjuoksulla Kemihaarassa sekä Ounasjoella on säilytettävä. Puhtaan, elinvoimaisen ja vaelluskaloille sopivan virtavesiluonnon tulevaisuuden turvaaminen Kemijoen vesistössä ja suomalaisessa yhteiskunnassa on taattava luvanhaltijoille määrättävillä asianmukaisilla ja tiukoilla velvoitteilla sekä ajantasaisella lainsäädännöllä ja sanktioilla.

30. HERVA MARIA (VANHA ALAHERVA (R:NO 241-407-50-4))

Vanha Alaherva -tilan (R:no 241-407-50-4) omistajat (Vanha Alaherva) kannattavat Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) hakemusta Kemijoen ala- ja keskijuoksun (Isohaara/PVO Vesivoima Oy; Taivalkoski, Ossauskoski, Petäjaskoski, Valajaskoski, Vanttauskoski ja Seitakorva/Kemijoki Oy) sekä Raudanjoen (Permantokoski/Kemijoki Oy) vesivoimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi.

Vanha Alaherva puoltaa kalatalousviranomaisen ja yhteiskunnan kaikkia toimia, jotka edistävät mainittujen vesivoimayhtiöiden tosiasiallisia toimenpiteitä (muttei esim. kalasydän yms. ”näpertely” -hankkeita) entisaikojen kaltaisten elinvoimaisten, monimuotoisten ja rikkaiden vaelluskalakantojen palauttamiseksi näiden luonnolliseen elinympäristöönsä entisessä laajuudessaan ja runsaudessaan koko Kemijoen vesistöalueelle.

Kemijoen valjastamisesta (padot, vesivoimalaitokset, säännöstely jne.) aiheutuneet menetykset ja haitat, johtuvat yksinomaan vesistön voimatalouskäytöstä ja ovat näin ollen luvanhaltijoiden (PVO Vesivoima Oy/Kemijoki Oy) vastuulla. Haittojen aiheuttaja on velvollinen korvaamaan vahingot ja kompensoimaan menetykset parasta saatavilla olevaa teknologiaa ja tietämystä hyödyntäen koko laajuudessaan.

Vanha Alaherva esittää, että luvanhaltijoiden tulee suunnitella ja toteuttaa omalla kustannuksellaan tarkoituksen mukaiset tekniset kalatiet sekä luonnolliset ohitusuomat ja alasvaellusreitit Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken vesivoimalaitosten yhteyteen vuoteen 2024 mennessä. Vanttauskosken, Pirttikosken, Seitakorvan ja Permantokosken vesivoimalaitoksiin vastaavat toimet tulee toteuttaa vuoteen 2028 mennessä.

Vanha Alaherva ehdottaa, että luvanhaltijoiden tulee siirtää vuosittain yhteensä 10.000 aikuista lohta ja 1.000 meritaimenta emokaloina Ounasjokeen, Kemihaaraan ja Raudanjokeen sekä näiden jokien poikastuotantoon soveltuviin sivujokiin vesistöalueen yläjuoksulle saakka. Vaellussian palauttamiseksi Kemijokeen on kiinnitettävä myös erityistä huomiota. Kalatierakenteet ja näiden ohjauslaitteet sekä käyttövirtaamat on suunniteltava vaellussialle soveltuviksi ja mitoitettava riittäviksi.

Vanha Alahervan tilan kantana on, että (lähes) luonnontilaiset vaelluskalojen poikastuotantoalueet Kemijoen keskijuoksulla (Ounaskoski – Vanttauskoski) ja yläjuoksulla Kemihaarassa sekä Ounasjoella on säily-

tettävä. Puhtaan, elinvoimaisen sekä vaelluskaloille sopivan virtavesiluonnon tulevaisuuden turvaaminen Kemijoen vesistöissä on taattava luvanhaltijoille määrättävillä asianmukaisilla ja tiukoilla velvoitteilla sekä ajantasaisella lainsäädännöllä ja sanktioilla.

31. KRÖTZL CHRISTIAN (KEMIJÄRVI RN 23:6)

Kemijärven vesistöön rajoittuvan kiinteistön ja saaren (Kemijärvi, RN 23:6) omistajana koen olevani asianosainen esittämään muistutusta ko. asiasta. Tämän lisäksi haluan esittää myös mielipiteeni historian professorin sekä pohjoisten alueiden historiaan perehtyneen tutkijan ominaisuudessa.

Tuen voimakkaasti ko. Lapin ELY-keskuksen hakemuksessa esitettyjä vaatimuksia Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamisesta niin, että vaelluskalojen nousu mahdollistuu jälleen. Toteutessaan tämä tulisi vaikuttamaan myönteisesti paitsi minun kiinteistöön ja sen lähiympäristöön myös laajemmin Kemijärven ja koko Kemijoen vesistön alueeseen ja sen tulevaan kehitykseen. Kemijoki oli Isohaaran voimalaitoksen rakentamiseen saakka Suomen merkittävin lohijoki ja vaelluskaloilla oli siihen saakka vuosituhansien ajan ratkaiseva merkitys alueen kulttuuriin ja elinkeinon. Hakemuksessa esitetyillä, täysin realistisilla ja kustannuksiltaan hyvin edullisilla toimenpiteillä voitaisiin paikata edes osa niistä mittaavista haitoista, joita on syntynyt, koska voimalaitoksista hyötyneet yhtiöt (Kemijoki Oy, PVO) eivät ole toteuttaneet jo voimalaitostöiden alkuvaiheessa määrättyjä toimenpiteitä vaelluskalojen nousun turvaamiseksi. Esitän että hakemuksessa esitettyjä toimenpiteitä toteutetaan täysimittaisesti ja nopeutetulla aikataululla. Olen vakuuttunut että näistä toimenpiteistä ja vaelluskalojen palautuksesta koituva pitkäaikainen hyöty kulttuurille, elinkeinolle ja mm. Lapin turismille korvaisi moninkertaisesti ne kustannukset jotka siitä syntyvät.

Kiinteistön sijainti: Kemijärvi, Halosenranta, Termuslahti, koostuen kahdesta osasta:

1) maa-alue "Vanha Kujala" (RN 23:6), jossa sijaitsee n. 1850-luvulta peräisin oleva vanhan maatilan päärakennus sekä aitta. Maakunnallisesti arvokkaaksi todetun päärakennuksen kunnostamiseen on saatu valtion rakennusperintöavustusta sekä Museoviraston kunnostusavustusta. Ko. kiinteistöön liittyy myös oikeus läheisen Kemijärven rannan käyttöön (oikeus venevalkamaan) sekä osuus jakokunnan ranta-alueesta.

2) kiinteistöön RN 23:6 kuuluva saari Termuslahdessa (Peltosaari, ent. Termussaari) kiinteistöno K21889/4 (23:6), jossa lomamökki, sekä saarta ympäröivä vesistöalue ja siihen kuuluvat kalastusoikeudet.

32. PUSKA JARI JAAKKO JUHANI (PEKKALA, TENNIÖ, SAVUKOSKI 742-405-26-0)

Vaatimukset:

Kannatan Lapin ELY-keskuksen hakemusta Kemijoen ja Raudanjoen kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi ja vaadin, että kaikki toimenpiteet toteutetaan kerralla kokonaisvaltaisesti koko Kemijoen mitalta. Lisäksi

esitän, että Kemijoen latvoille Savukosken yläpuolelle tulee sijoittaa kalanpoikasten tuotantoa varten lammikoita, joilla varmistetaan lohen, taimenen ja Harrin poikastuotantoa.

Perustelut:

Tutkimustiedot ovat osoittaneet, että Kemijoen kalantuotanto on ollut ennen Kemijoen patoamista huomattavasti suurempi kuin se määrä johon nykyiset velvoitteet perustuvat. Elyn hakemuksessa on osoitettuna määrät, jotka voivat olla vieläkin suuremmat.

Joen merkitys on ollut kokonaisvaltaisesti aikoinaan alueen väestölle aivan eri luokkaa ja sen arvo on aikoinaan korvauksissa alimitoitettu täydellisesti. Varsinkin edustamallani sukujeni vanhoilla kalastusalueilla on joen merkitys ollut todella merkittävä peruste kaikella perinteiselle elämälle. Kaikki asutus ja elämä on rakennettu jokien varsille, jokien eli elämän leivän varsille sinne mistä on saatu kalaa. Joki on padottu aikana, jolloin aluella sotien jälkeen elettiin rakentamisen vaihetta ja silloin ei osattu eikä uskallettu vaatia omia oikeuksia.

Omistamani Pekkalan ja Illilän tilat, joiden kalastusoikedet omistan, sijaitsevat Maltiojoen varressa. Joki on erämaajoki, joka laskee Tenniöön Saijan kylän kohdalla. Jokivarressa on voinut elää vain, koska joki on antanut asukkaille ruuan. Nykyiset istutukset ja hoitotoimenpiteiden tulokset ovat naurettavia siihen nähden millaista on elämä ennen joen patoamista ollut. Vanhat lohiverkot ja atraimet ovatkin pirtin nurkalla vain muistuttamassa siitä elämästä, jota joki on aikoinaan alueelle antanut. Jokivarren kaikki talot ovatkin nykyään autioita, eikä Maltiosta saa juuri muuta kuin muutaman harrin ja haukia. Joen elämä on tapettu.

Hoitotoimenpiteet tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että ne ovat yksi selkeä kokonaisuus, jolla varmistetaan, että toimenpiteet toteutetaan varmasti koko joen mitalta. Lisäksi poikastuotanto tulee alusta alkaen perustua koko Kemijoen tuotantoon, jossa latvojen merkitys on erityinen. Ylävesiin sijoitetuilla altailla ja siirtoistutuksilla saadaan varmistettu poikastuotannon riittävyttä, mutta niitä on seurattava erittäin tarkasti.

Lohille tulee varmistaa mieluiten ohijuoksutusuomat, joilla kalojen siirtyminen on varminta. Taloudellisesti tämä ei ole mahdoton vesimäärä, joka uomien kautta menee, sillä lohen siirtyminen alueelle on äärettömän tärkeä rahalla laskematon kulttuuri asia. Lohi vain kuuluu alueelle eikä oikeutusta siihen voi kiistää. Nykyaikaisena uutena toimena on matkailu, jota Lohi tulee lisäämään todella paljon.

Alueemme on lappalaisten vanhaa asuma-alueita. Olen yksi näiden alueiden vanhojen lapinkylien jälkeläisistä ja minulle kuuluu saamelaisien oikeuksina se, että lohi on yhä joessamme varmistamassa vanhan kulttuurin ja kansan elämisen. Alueemme saamelais- eli lappalaisväestö on harjoittanut ja harjoittaa yhä perinteistä metsälappalaista kulttuuria. Tämän kulttuurin elämä on ollut ja on yhä elämistä luonnon kanssa luonnon ehdoilla. Tähän kuuluu porotalous, metsästys, marjastus, luonnon monimuotoinen hyödyntäminen ja erityisesti kalastus. Joen patoamisella on tämä kulttuuri yritetty tappaa, mutta onneksi se on vielä aikalailla pelastettavissa ELYN esittämällä toimenpiteillä. Lohen saaminen takaisin jokeen on ihmisoikeuskysymys.

33. LUUSUAN OSAKASKUNTA JA LUUSUANJÄRVEN ALUEEN KEHITTÄMISYHDISTYS RY

Luusuanjärven alueen kehittämissyhdistys ry on perustettu vuonna 2005. Yhdistyksen tavoitteena on edistää ja kehittää Luusuanjärven kyläyhteisön toimivuutta ja viihtyvyyttä. Pääpaino yhdistyksen toiminnassa on ollut alusta alkaen toteuttaa toimenpiteitä, joilla parannetaan Kemijärvestä padolla eristetyn Luusuanjärven tilaa. Käytännössä tämä on toteutettu yhteistyössä Lapin ELY-keskuksen (ent. Lapin ympäristökeskus) kanssa, noudattaen v. 2006 annettuja ohjeita Kemijärvestä padoilla eristettyjen järvien kunnostamiseksi (ohjeet löytyvät Suomen ympäristökeskuksen julkaisusta 58/2006 Martinmäki ym. Kemijärven padoilla eristettyjen järvien nykytila ja kunnostusvaihtoehdot).

Luusuan Osakaskunta on perustettu vuonna 1978. Se on vesien huollosta ja kalastusasioista vastaava paikallinen toimielin ja mm. Kemijoki Oy:n Luusuassa omistamien vesialueiden haltija.

Luusuanjärven alueen kehittämissyhdistys ry ja Luusuan Osakaskunta puoltavat ELY-keskuksen kantaa kalatalousvelvoitteiden päivittämisestä. Haluamme, että päivittämisen yhteydessä huomioidaan myös Kemijärvestä padoilla eristettyjen järvien tarpeet. Velvoitteiden ajantasaistaminen ei ole vesivoimayhtiöille kohtuuton, vaan kyse on yhtiöiden aiheuttamien vahinkojen korjaamisesta sekä nykyisen luonnon, kalakantojen ja Lapin elinvoiman kannalta kohtuuttoman tilanteen tasapainottamisesta.

Kalatalousvelvoitteiden päivityksen pohjana pitää olla kalojen luonnonomukainen lisääntyminen, niiden kulku kirjaimellisesti omin voimin ylävirtaan kutu- ja poikasalueille sekä turvallinen alasvaellus kompensoivien koski- ja purokunnostuksien lisäksi (Muistuksessa on hyödynnetty Virtavesien hoitoyhdistyksen Virho Ryn 1.8.2020 antamaa muistutusta Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle Kemijoen vesistön kalatalousvelvoitteiden ajantasaistamisesta- (<https://virho.fi/kemijoen-tuho-ja-uusi-tulevaisuus/>)).

Me muistuttajat olemme sitä mieltä, että Kemijoen kalatalousvelvoitteiden päivityksestä johtuvien toimenpiteiden tulisi olla seuraavia:

1) Patoamalla Kemijoesta erotettujen järvien (Luusuanjärvi, Severinjärvi, Kostamojärvi ja muutama muu vesialue) tulisi ensisijaisesti palauttaa vaelluskalakannat myös näihin järviin. Pysyvänä ratkaisuna pitäisi ensisijaisesti olla kalojen kulku ja vaellus omin evin. Ellei tämä ole mahdollista, on näiden järvien osalta kompensatioistutuksia ja ylisiirtoja jatkettava eivätkä näiltä osin voimassa olevat velvoitteet saa lakata. Kompensatioitoimien tulee vastata nykyistä oleellisesti paremmin sitä haittaa, joka vesivoimarakentamisesta on aiheutunut näiden alueiden kalastolle ja kalataloudelle. Kompensatioitoimina edellä sanotun lisäksi on edunsaajan (Kemijoki Oy) huolehdittava näiden järvien jatkuvasta kunnossapidosta, mahdollisesta ennallistamisesta ja kalastuksellisten olosuhteiden parantamisesta. Näiden järvien vesien laadusta ja erityisesti riittävästä virtaamisesta on huolehdittava. Pitkät vesien viipymäajat ja matalat happitasot ovat jo nyt aiheuttaneet osissa näistä padoin erotetuista järvistä merkittävää rehevöitymiskehitystä ja vesien laadun huononemista.

2) Kemijoen patoaltaiden alle on jäänyt mittava määrä koskipinta-alaa, joka on poissa kalojen kutemisesta ja niiden poikasilta. Menetetty koskipinta-ala tulee korvata täysimääräisesti. Tämä vaatii useita toimenpiteitä. Edellä mainitut luonnonmukaiset ohitusuomat ovat yksi toimenpide. Toiseksi vesistöissä tarvitaan mittava koski- ja purokunnostusohjelma, joka keskittyisi jäljelle jääneiden virtavesien tilanteen parantamiseen. Esimerkkinä menetetyistä koskialueista on Luusuan Neitikoski-Härjänskurkku-koski. Nykyisessä Luusuanjärvessä on myös ollut Tuulaniemen ja Neitikosken välillä voimakkaamman virtauksen alueita, joka on mahdollistanut harjuksen eli harrin viihtymisen näissä vesissä.

3) Jokaiseen vesivoimalaan ja patoon on saatava luonnonmukainen ohitusuoma. Monen Kemijoen vesivoimalan lähistöllä on valmiina (kuivana) kosken vanha luonnonuoma, joka pitää saada vesitettyä ympärivuotisesti. Ne toimisivat paitsi kalojen kulkuväylinä ylös ja alas, niin myös niiden elinalueina. Luonnonmukaiset ohitusuomat käyvät myös monille muille lajeille kuin kaloille: esimerkiksi saukko, sorsalinnut ja koskikarat voivat käyttää niitä. Ne ovat siis myös luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta ykkösmalli. Tätä taustaa vasten on välttämätöntä, että aluehallintoviraston ratkaisu sisältää selvän määräyksen luonnonmukaisista ohitusuomista/vesitetävistä vanhoista koskiuomista kaikkiin voimaloihin ja patoihin. Pirttikoski on esimerkki vesivoimaloista, joiden yhteyteen saataisiin mainiosti tällainen uoma.

4) Alasvaellusratkaisujen pitää myös olla pakollisia, sillä vesivoimaloiden turbiineissa ja niiden paineissa voi kuolla huomattava määrä esimerkiksi mereen vaeltavia lohikalojen poikasia ja yleensä minkä lajin kaloja tahansa. Kalojen ylisiirto tankkiautoilla ei ole myöskään luonnon monimuotoisuuden eli elonkirjon mukaista. Se ei myöskään vastaa luonnonmukaisen lisääntymisen ja vapaan vaeltamisen periaatetta

5) Vesivoimalatoiminnalle tulee määrätä muiden velvoittavien toimien ohella mittava kalatalousmaksu. Sillä rahoitettaisiin uomakunnostuksia, valuma-alueen elvyttämistä, tutkimuksia ja selvityksiä jne. Maksu on indeksoitava ja sidottava esimerkiksi elinkustannusindeksiin.

6) Aluehallintoviraston päätöksen täytyy sisältää myös toimenpiteiden seurantavelvoitteet ja toiminnan ripeän kehittämisen seurannan antamien tuloksien nojalla. Kaikki toimenpiteet tulisi selvästi aikatauluttaa AVI:n päätöksellä

7) Osakaskunnat, kyläyhdistykset ja muut alueella toimivat asukkaiden näkökulmaa esille tuovat tahot on otettava aktiivisesti mukaan toiminnan suunnitteluun. Hankkeen toteuttajan on huolehdittava aktiivisesti asiasta tiedottamisesta. Lausuntojen antamiselle on varattava riittävästi aikaa, jotta ihmiset ehtivät perehtyä asiaa ja ilmaista mielipiteensä Toivomme, että aluehallintovirasto antaa ratkaisun, jossa määrätään mihin vuoteen mennessä kaikkiin vesistön vesivoimaloihin ja säännöstelypatoihin on rakennettu kalatiet, alasvaellusratkaisut sekä tehty kompensoivat koski- ja purokunnostukset.

8) Luusuanjärven alueen kehittämissyhistys ry ja Luusuan Oskaskunta yhtyvät Ylä-Kemijoen kuntien (Savukoski, Pelkosenniemi) ja muiden tahojen vaatimukseen siitä, että kalatiet ja alasvaellusreitit tulee rakentaa Vanttauskoskeen, Pirttikoskeen ja Seitakorvaan yhtäaikaaisesti muun Kemijoen kalatierakentamisen yhteydessä

Perusteluja Kalatalousvelvoitteiden päivitysanomuksen pohjana on olosuhteiden muutos. Ne ovat muuttuneet Kemijoen vesistössä merkittävästi niistä ajoista jolloin nyt voimassaolevat kalatalousvelvoitteet on asetettu. Uusimman lainsäädännön ja esimerkiksi hallitusohjelman mukaisesti tulee panostaa kalojen luonnonlisääntymiseen (istutusten sijasta). EU:lla on vesipuitedirektiivi, joka tähtää vesien hyvää tilaan. Ne eivät voi toteutua, jollei Kemijoen vesistössä ole vapaaseen vaeltamiseen ja luonnonlisääntymiseen perustuvia vahvoja (lohi-) kalakantoja, jotka olivat ennen voimalaitosrakentamista joen ydinseikka. Kemijokeen myös istutetaan mittavasti vieraslaji kirjolohta, valtioneuvoston vieraslajistrategian vastaisesti, vaikka vesistöllä on suuret mahdollisuudet palautua tuottavaksi omilla kalalajeillaan. Kolmanneksi Kemijoella on loppunut uitto eikä se ole enää metsätalouden kuljetusväylä. Neljänneksi vesistön koskia ja puroja on kunnostettu ja myös näin olosuhteet ovat muuttuneet. Kalatalousvelvoitteiden päivittäminen olisi myös myönteinen taloudellinen ruiske laajalla alueella Lapissa. Tällä hetkellä suurin osa Kemijoen vesivoiman tuotosta valuu Lapin ulkopuolelle, mutta haitat keskittyvät lähes täysin pohjoisimpaan maakuntaan. Kalakantojen elvytys olisi merkittävä aluepoliittinen toimenpide. Elvytetyn Kemijoen matkailu-, kalastus-, kiinteistövuokraus- ja muu vastaava toiminta loisi paikallisia työpaikkoja, kysyntää ja kulutusta. Kemijoen alueen tonttien arvolle olisi valtti vesistön palautuminen lohijoeksi.

34. ITÄ-LAPIN KUNTAYHTYMÄ

Itä-Lapin kuntayhtymä puoltaa Lapin ELY-keskuksen hakemusta ja sen hyväksymistä muutamin lisäyksin.

Kemijoen pääuoma tulee kunnostaa yhtäaikaisesti, eikä ensi vaiheessa pelkästään Ala-Kemijoen osalta. Rovaniemen yläpuolisilla vesistöalueilla ovat Kemijoen ja Ounasjoen parhaimmat ja luonnontilaisimmat poikastuotantoalueet. Istutusten painopiste tulee muuttaa voimakkaammin joen yläosiin. Merialueelle suoritettavat istutukset johtavat kalojen leimautumiseen merialueelle. **Istutukset ja ylisiirrot tulee kohdentaa vaelluskalojen luontaisille lisääntymisalueille ja vesistöjen yläosiin**, jolloin kalojen leimaantuminen jokiin on vahvaa ja myös tuloksekasta. **Poikastuotannossa tulee hyödyntää vaikutusalueella toimivia nykyisiä kalankasvatuslaitoksia mm. Ketolan kalanviljelylaitosta.**

Vesiluonnon ennallistaminen, vaelluskalakantojen elpyminen ja kalakantojen kasvu on seutukunnan elinvoiman ja hyvinvoinnin kehittämisen näkökulmasta erittäin tärkeää. Vaikutus näkyy mm. seutukunnan veto- ja pitovoiman sekä matkailun ja verotulojen kasvuna, erityisesti kalastusmatkailun kasvuna. **Itä-Lapin kuntayhtymä pitää tärkeänä, että vaelluskalojen palauttamisen vaikutuksia tarkastellaan ja arvioidaan laaja-alaisesti. Tarkastelussa pitää huomioida myös laaja-alaisesti taloudelliset vaikutukset. Itä-Lapin kuntayhtymä toteaa lisäksi, että Jumiskon voimalaitoksen vaikutuspiirissä olevat vesialueet tulee olla myös tarkastelussa mukana.**

35. METSÄHALLITUS (TAIVALKOSKI 241-401-46-0, JARKKONEN 241-406-28-35, VE-NEVALKAMA KEMIJOESSA 71:3-6, YHTEINEN VESIALUE 241-407-878-2, JUUVAA-RAN LUONNONSUOJELUALUE 320-891-15-1, METSÄ-MUSTONIEMI 698-402-97-9, KIVALON TUTKIMUSALUE 698-893-16-2, ROVANIEMEN MLK:N VM V 698-893-14-1, ROVANIEMEN MLK:N VM VII, 698-893-16-1, RÄMELÄ 758-421-39-0, JUNTTILA 758-421-54-4, KALLAANSUVANTO 758-425-17-1, ASKAN JAKOKUNNAN VEDET 758-425-876-1, 758-893-15-1, TALON RN:O 17 YHT. VESIALUE YLÄ-RAUDANJOESSA 758-425-876-5, 758-425-17-10, 758-425-17-1, SODANKYLÄN VALTIONMAA VI, VII, V JA IV 758-893-15-1, 758-893-16-1, 758-893-14-1, 758-893-13-1, SAVUKOSKEN-KUMMANIVA 742-406-149-1, VALTIONMAA I, II JA III, 742-893-10-1, 742-893-11-1, 742-893-12-1, MÄNTYPÄÄ 758-408-37-9, PETKULAN JAKOKUNTA, 758-412-878-1, 758-893-11-1, 758-412-9-38, SODANKYLÄN VALTIONMAA I JA II 758-893-10-1, 758-893-11-1, ROVA-NIEMEN MLK:N VM VI, VIII, III, IV JA I 698-893-15-1, 698-893-17-1, 698-893-12-1, 698-893-13-1, 698-893-10-1, TERVOLAN VALTIONMAA, KOIVU 845-893-12-1, KEMIJOEN LÄNSIPUOLI 845-893-10-1, PERÄMEREN KANSALLISPUISTO 240-891-1-1, MÖYLY 240-891-2-1, KEMIN VALTIONMAA 240-893-10-1, KEMIN YLEINEN VESIALUE 240-894-1-1, SAARIA JA LUOTOJA 851-893-10-1, TALON RN:O 46 VESIALUEET RUOT-TAMAJÄRVESSÄ, AAKENUSJOESSA YM. 261-405-876-9, 261-893-12-1, SALLAN VALTIONMAA II JA I 732-893-11-1, 732-893-10-1, KITTILÄN VALTIONMAA V, II, IV, VI JA I 758-893-12-1, 261-893-11-1, 261-893-13-1, 261-893-15-1, 261-893-10-1, NIEMEN-NOKKA 742-403-125-0, VALTIONMAA IV, V JA VI 742-893-13-1, 742-893-14-1, 742-893-15-1, PUOLUSTUSLAITOKSEN ALUE 758-405-21-153, 758-405-8-10, 758-874-871-1, PUOLUSTUSALUE 758-405-4-16, RN:OT 38:3-4 VESIALUEET PERTTAMOJÄR-VESSÄ, PERTTAMO-OJASSA, JEESIÖJOESSA YM. 758-424-876-7, 758-893-12-1, JOUTSENAAVAN-KAITA-AAVAN SOIDENSUOJELUALUE 732-891-1-2, SAARA-VUOMAN-KUOSKISENVUOMAN SOIDENSUOJELUALUE 47-891-1-3, ENONTEKIÖN VALTIONMAA II 47-893-11-1, TALON RN:O 29 YHT. VESIALUE MALTIOJOESSA 742-405-876-4, 742-893-13-1, TALON RN:O 68 VESIALUEET MITKASJÄRVESSÄ YM. 698-408-876-86, 698-408-68-7, TALON RN:O 16 VESIALUE KUKASJÄRVESSÄ 758-404-876-3, 758-404-16-11, PYÖRISVUOMAN SOIDENSUOJELUALUE 47-891-1-9, TALON RN:O 10 YHT. VESIALUEET SATTASEN JOESSA YM. 758-416-876-2, 758-416-10-20, TILOJEN RN:OT 9:26, 20:27, 21:4-5, 70, 71 YM. VESIALUEET VÄRRIÖJOESSA 742-402-876-2, 742-893-11-1, PALLAS-YLLÄSTUNTURIN KANSALLISPUISTO 261-891-1-18, PALLASJÄRVEN TUTKIMUSALUE 261-893-10-2)

Metsähallitus on merkittävä vesialueiden ja kalastusoikeuksien haltija Kemijoen vesistöalueella. Osa Metsähallituksen hallinnoimista alueista kuuluu Natura 2000 - verkostoon. Kalatalousviranomaisen hakemuksessa esitetyt toimenpiteet toteutuessaan tulevat vaikuttamaan laajasti Kemi-Ounasjoen vesistöalueelle. Metsähallituksen hallinnoimien vesien määrä korostuu erityisesti vesistöalueen latva ja sivuvesistöihin siirryttäessä. Lisäksi Metsähallitus vastaa kalastuslain (379/2015) mukaisesti valtion yksityisistä kalastuksista.

Lohenkalastuksen historiallinen merkitys Kemijoen vesistöalueelle on ollut huomattava sekä asuinkeskittymien syntymiseen, että valtion varojen kannolle. Lohenkalastus on muovannut alueen asukkaiden identiteettiä ja merellisten vaelluskalojen vaikutusalue on ulottunut mereltä aina Enontekiölle ja Savukoskelle asti. Kalatalousviranomaisen esittämä muutos velvoitteeseen palauttaa osin alueen merkitystä lohen, meritaimenen ja muiden vaelluskalojen elinpiirinä sekä nostaa alueen koko-

naisarvoa sekä turvaa luonnon monimuotoisuutta. Suurin merkitys velvoitteen muutoksen toimeenpanolla on kuitenkin uhanalaisille vaelluskalakannoille, joiden elinpiiri laajenee ja alati tärkeämmäksi tunnistettu luontainen tuotanto ja elinkierto saadaan käynnistettyä Kemijoen vesistöalueella.

Metsähallituksen muistutuksessa, jonka ovat valmistelleet Metsähallituksen kalastus- ja luontoasioiden asiantuntijat, esitetään huomioita niin itse prosessista kuin velvoitteiden muutosesityksestä.

Muistutus

1. Yleistä

Metsähallitus pitää Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten nykyisten kalatalousvelvoitteiden muuttamista erittäin tarpeellisena. Lapin ELY-keskuksen hakemus velvoitteiden saattamiseksi nykytiedon vaatimaan tilaan ja siihen liittyvät taustaselvityksen antavat perusteellisen tilannekuvan hakemukseen liittyvästä kokonaisuudesta ja haetun muutoksen tarpeellisuudesta. Lapin ELY-keskus noudattaa hakemuksellaan mm. EU:n vesipolitiikan tavoitetta, jonka mukaan myös rakennetuissa vesistöissä tulisi mahdollisuuksien mukaan saada kalojen luontainen elinkierto toimimaan ja kaloille sekä muille vesieliöille vapaa kulkuyhteys vesistöihin. Euroopassa on alkamassa kolmas ja toistaiseksi viimeinen vesienhoitokausi vuonna 2022, ja vesienhoidon tavoitteet edellyttävät yhä painokkaammin vesien hyvän tilan saavuttamista myös voimakkaasti muutetuissa vesistöissä.

Metsähallitus yhtyy hakijan näkemykseen, että nykyisten velvoitteiden asettamisesta olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet niin, että velvoitteita voidaan muuttaa vesilain 3 luvun 22 §:n nojalla, ja katsoo, että hakemuksen kohdassa 1.1 esitetyt perusteet kalatalousvelvoitteiden muuttamiselle ovat olemassa. ELY-keskuksen kalatalousyksikön muutoshakemus Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi on askel oikeaan suuntaan ja hakemuksen mukaisesti toteutuessaan on yhteiskunnallisesti merkittävä pään avaus vaelluskala-asioiden hoitoon rakennetuissa vesistöissä. Kemijoella on tehty vaelluskalojen palautusyrityksiä ja toteutettu ulkopuolisella rahalla vaelluskalahankkeita, mutta lähtökohtaisesti hankkeistamalla tehty työ on lyhytjänteistä ja pysyvää hyvää lopputulosta on vaikea hankkeilla saavuttaa. Hankkeet ovat kuitenkin tuoneet suuren määrän hyödyllistä tietoa mm:ssa ylisiirrettyjen lohien käyttäytymisestä, ylisiirroista vaelluskalojen palauttamisen menetelmänä, lohien käyttäytymisestä voimalaitosten alakanavien virtausolosuhteissa yms. Sen lisäksi, että ylisiirtoja on toteutettu Kemijoen vesistöalueella jo vuosia, on erityisesti Ounasjoelle tehty mäti- ja pienpoikasistutuksia. Kyseisten istutusten tavoitteet ovat olleet jokialueelle leimaantuneen lohi- ja meritaimenkannan luominen sekä kokemusten hankkiminen mäti- ja poikasistutuksista kyseisellä vesistöalueella. Istutuksien tuloksellisuutta on seurattu sähkökoekalastamalla.

Olosuhteiden olennaiseen muuttumiseen ovat vaikuttaneet mm. vaelluskalakantoihin ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvän tutkimustiedon merkittävä lisääntyminen, kalataloutta aiemmin haitanneen uiton päättymisen, vesistöalueella tehdyt uiton jälkeiset kalataloudelliset kunnostukset ja vesistön suojelutoimet (laki Ounasjoen erityissuojelemisesta

703/1983), sekä istutuspoikasten eloonjäännin huomattava heikkeneminen, joka on todettu useissa tutkimuksissa. Keskeinen merkitys on myös kansallisten ja kansainvälisten sopimusten ja säädösten kautta tulevilla velvoitteilla uhanalaisten vaelluskalalantojen turvaamiseksi ja niiden luontaisen lisääntymisen varmistamiseksi. Vaelluskalakantojen turvaaminen edistää myös Ounasjoen vesistöalueen Natura 2000-verkoston kuuluvien alueiden luonnonarvojen säilymistä ja paranemista, sekä parantaa erittäin uhanalaisen jokihelmisimpukan elinmahdollisuuksia voimalaitosten yläpuolisilla jokialueilla sekä sivuvesissä.

2. Kalatalousvelvoitekohtaiset kommentit

Alla velvoitekohtaiset kommentit. Hakemuksen teksti on kommentoitavilta osin kirjattu tekstiin *kursiivilla*.

1. Kalatievelvoite

1 a)

"Luvanhaltijoiden velvollisuutena on suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäskosken ja Valajoskosken voimalaitosten yhteyteen tarkoituksenmukainen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen. Isohaaran nykyisiä kalateitä sekä Lapin ELY-keskuksen toimeksiannosta laadittuja Kemi-joen alaosan kalateiden yleissuunnitelmia voidaan hyödyntää soveltvvin osin. Kalatievelvoite tulee toteuttaa seuraavasti:"

a) Kalateiden ja alasvaellusreittien tulee soveltua lohelle ja taimenelle ja ne tulee toteuttaa parhaalla käytettävissä olevalla tekniikalla ja alan parhaita käytäntöjä noudattaen. Luvanhaltijoiden tulee vastata kustannuksellaan kalateiden toiminnasta, ylläpidosta sekä rakenteiden ja virtaamien säädöstä. Luvanhaltijoiden tulee luovuttaa maksutta kalateihin tarvittava vesi, jolla varmistetaan sopiva virtausnopeus kalatiessä ja kalatien suuaukolla joen virtaamasta riippuen.

Kommentti

Metsähallituksen käsityksen mukaan lähtökohtana kalojen vaellusyhteyden palauttamisessa tulee olla myös muiden lajien kuin lohen ja merivaelteisen taimenen palautus yläpuoliseen vesistöön. Yhtä lailla jokien rakentamisesta ja patoamisesta on kärsinyt vaellussiika, ankerias, nahkainen sekä lukemattomat selkärangattomat ja muut eliöt. Käytännössä toteutettavat ratkaisut tulee olla riittävän loivia, riittävän suurella vesitilavuudella toteutettuja ohitusratkaisuja, kuten teknisiä kalateitä ja luonnonmukaisia ohitusuomia. Lähtökohtaisesti paras ratkaisu kalojen ja vesieläiden näkökulmasta rakennetussa vesistössä olisi luonnonmukainen ohitusuoma, joka toimisi myös kutu- ja poikastuotantoalueena sekä pysyisi vesitettyinä läpi vuoden.

1 b)

1 b) Mitoitusvirtaama, jonka rajoissa kalatietä käytetään, tulee olla vähintään 2 m³/s. Kalatiestä tulevan veden lisäksi kunkin kalatien alaosaan tulee johtaa kalojen nousun varmistamiseksi houkutusvettä. Mitoitusvirtaama, jonka puitteissa houkutusvettä käytetään, tulee olla vähintään 20 m³/s kutakin yksittäistä kalatietä kohden. Kalojen kulku tulee järjestää kullakin padalla tarvittaessa yhden tai useamman kalatien

kautta. Kalateitä ja voimalaitoksia on käytettävä niin, että PVO-Vesivoima Oy:n omistaman Isohaaran voimalaitoksen alapuolelle tulevasta lohista vähintään 90 % nousee padon yläpuolelle ja niistä vähintään 75 % nousee Kemijoki Oy:n omistamien Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäsken ja Valajäskosken voimalaitosten kalateiden kautta Valajäskosken padon yläpuolelle. Tavoitteet tulee saavuttaa 5 vuoden kuluessa siitä, kun kalatiet ovat valmistuneet.

Kommentti

Metsähallitus toteaa, että tutkijoiden suosittama kalatien houkutusvirtaama on 2–10 % joen kyseisen hetken virtaamasta. Suhteutettuna Kemijoen virtaamaan houkutusvirtaaman optimaalinen määrä riippuu joen sen hetkisestä virtaamasta ja houkutusvirtaaman tulee olla riittävän suuri kalateiden käyttöaikana houkutelakseen kalat kalatiehen tai kalatien houkutusvirtaamaan tulee olla dynaamisesti muuttuva riippuen joen sen hetkisestä virtaamasta. Lähtökohtaisesti virtaaman kalatien ulostuloaukossa suhteessa joen virtaamaan tulee olla tutkimustiedon mukainen, jolloin kalojen nousu kalatiehen on tehokasta ja viivytyksetöntä. Virtaama voidaan muodostaa kalatien ulostuloaukkoon/ala-altaaseen pumpuin, tai kalatiestä vettä juoksuttamalla. Kalatalousviranomaisen esittämä prosentuaalinen velvoite nousevien kalojen määrästä on vaihtoehtona toimivin takaamaan kalateiden toimivuus pitkässä ajanjaksoissa. Lisäksi prosentuaalinen velvoite asettaa luvanhaltijalle veloitteen seurata kalojen määrää joki- ja voimalaistoalueiden eri vaiheissa.

1 c.)

1 c) Kalateiden tulee olla toiminnassa vuosittain 20.5.–20. 10. välisen ajan.

Kommentti

Mikäli lupaviranomainen päätty ratkaisussaan teknisiin kalateihin, kalatalousviranomaisen esittämä vuosittainen toiminta-aika on lähtökohtaisesti riittävä. Päätöksessä on kuitenkin otettava huomioon alasvaelluksen ajoittumisen vaihtelu. Lähtökohtaisesti taimenet smolttiutuvat ja vaeltavat aikaisemmin, kuin lohet ja vuosittainen vaihtelu voi olla huomattava. Metsähallitus muistuttaa, että tutkimuksilla on saatu viitteitä alas vaeltavien smolttien leimaantumisen kalateiden kautta kulkemiseen. Kalateihin ohjattavat alasvaeltavat kalanpoikaset voivat olla kyvykkäämpiä käyttämään kalateitä myös merivaelluksen jälkeen kutuvaluksensa aikana.

Kuitenkin teknisissä kalateissa on ongelmia, jos lähtökohta on kaikkien luontaisesti ylös- alas vaeltavien kalojen ja muiden vesieläiden vaeltamisen mahdollistaminen. Metsähallitus esittää aluehallintoviranomaiselle näkemyksensä, että luonnonmukaiset kalatiet ja niihin perustettavat kutu- ja poikastuotantoalueet palvelisivat vaelluskalakantoja ja muita vesieläimiä parhaiten. Näiden uomien vesitys tulisi olla ympärivuotinen siten, että uomassa hautuva mäti, talvehtivat kalanpoikaset ja muut vesieläimet selviytyvät uomassa. Lisäksi luonnonuomien ollessa vesitettyinä läpi vuoden, Kemijoelle ei syntyisi tilannetta, jossa patoalaiden vesi seisoo virtaamattomana voimalaitoskoneistojen ollessa pysähdyksissä. EU-komissio on toisen vesienhoitokauden päätteeksi todennut ja kehottanut Suomea nimen Metsäomaisesti tarkastelemaan voimakkaasti muutettujen vesistöjen osalta ympäristövirtaamia, kalateiden toteuttamista

sekä keskittymään muihin kala- ja vesieliöille aiheuttavien haittojen vähentämiseen. Lisäksi komissio on kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomen vesienhoidon suunnittelujärjestelmään tulisi sisältyä selvät toimenpiteet kaikkien olemassa olevien vesivoimalupien tarkistamiseksi vesiputedirektiivin tavoitteiden saavuttamiseksi. Yleisesti komissio tuo tarpeen kaikille maille kohdistetussa yleispalautteessa määrittää ja toteuttaa nykyistä paremmin ekologiset virtaamat ja varmistaa jokien esteettömyys.

1 d) *Kunkin voimalaitoksen yhteyteen toteutettavan alasvaellusreitit tulee toimia niin, että Valajaskosken yläpuolelle tulevasta vaelluspoikasista 60 % selviytyy viiden voimalaitoksen ohi Isohaaran voimalaitospadon alapuolelle. Voimalaitoksia on käytettävä niin, että se tukee vaelluspoikasten selviytymistä jokisuuhun.*

Kommentti

Alasvaellusreitit ovat olennainen osa vaelluskalojen onnistunutta palauttamista. Smolttien tehokas ja viivytyksetön vaellusreitti aina merelle saakka vähentää niihin kohdistuvaa predaatiota patoaltailla. Tutkimus on osoittanut smolttien alashajautumisessa suuria ongelmia ilman alasvaelluksen ohjausratkaisuja ja näiden ongelmien ratkaisu on tärkeä osa vaelluskalojen palauttamista. Metsähallituksen näkökulman mukaan alasvaelluksen ohjausratkaisussa kalanpoikaset tulisi ohjata kalatiehen myös leimautumisen näkökulmasta. Molempiin suuntiin toimivat vaellusratkaisut ovat keskeinen osa kalanhoitovelvoitteen muutoksen toimeenpanoa, jotta vaelluskalojen elinkierto toimii.

1 e) ja f)

e) *Tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi voimalaitosten omistajan on viimeistään yhden vuoden kuluessa lainvoimaiseksi tulosta haettava vesilain tarkoittama vesirakentamislupa tässä päätöksessä määrätyille kalateille sekä lupa aloittaa rakentaminen ennen päätöksen lainvoimaiseksi tuloa (valmistelulupa) ja aloitettava myönnettävän rakentamisluvan perusteella ensimmäisen kalatien rakentaminen.*

f) *Kaikkien kalateiden ja alasvaellusreittien tulee olla rakenteellisesti valmiina ja toiminnassa viimeistään kahden vuoden kuluttua vesirakentamisluvan myöntämisestä.*

Kommentti

Metsähallituksen näkemyksen mukaan porrastettu rakentamisvelvoiteaika olisi parempi vaihtoehto, kuin kohdassa 1 f) esitetty kaksi vuotta. Tällöin voitaisiin aikaisemmin valmistuneista kalateista saatavaa kokemusta ja tietoa hyödyntää myöhempien kalateiden suunnittelussa ja rakentamisessa, jolloin mahdollisuus toimivan kokonaisuuden saavuttamiseen olisi parempi. Metsähallitus esittää, että Taivalkosken-, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken kalateiden rakentamiselle asetetaan velvoite siten, että kalatiet ovat oltava toiminnassa 5 vuodessa päätöksen antamisesta.

1 g)

g) *Luvanhaltijat vastaavat tutkimuksesta ja kehittämisestä kalateiden ja alasvaellusreittien toiminnan parantamiseksi vähintään siihen saakka, kun lupaehtojen tarkistamishakemus on tullut ratkaistuksi. Tähän käytettävä rahamäärä tulee olla vuosittain vähintään 250 000 euroa kolmen*

peräkkäisen vuoden liukuvana keskiarvona elinkustannusindeksillä vuosittain tarkistettuna.

Kommentti

Metsähallitus pitää perusteltuna tutkimus- ja kehittämisveloitteen sisällyttämistä kalanhoitovelvoitteeseen EIV-keskuksen esittämällä tavalla.

2. Muu kalataloudellinen hoitotoimenpide

Ossauskosken, Petäjäskosken ja Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten vanhojen uomien vesittämisestä on tehtävä teknistaloudellinen ja biologinen toteutettavuusselvitys ja suunnitelma. Selvitys ja suunnitelma on liitettävä lupaehtojen tarkistamista koskevaan hakemukseen (kohta 8.)

Kommentti

Metsähallitus pitää perusteltuna pääuoman vanhojen uomien vesittämistä koskevan selvityksen laatimista muutoshakemuksen esittämällä tavalla. Vastaava selvitys on tehty muun muassa Kollaja -hankkeessa, jossa tuotiin esille Raasakan (Iijoen) vanhan uoman vesittämisellä saatavia hyötyjä lohen ja muiden virtakutuisten kalojen lisääntymistuotanto ja poikastuotantoalueina. Osittain vastaavaan toimenpiteeseen on päädytty myös Pielisjoella, jossa Kuumen kuivilleen jääneeseen luonnonuomaan on luotu lisääntymis- ja poikastuotantoalueet Saimaan järviolhelle. Lohi- ja meritaimenkantojen näkökulmasta lisääntyvät poikastuotantoalat ovat erittäin positiivisvaikutteisia. Vesitettävät luonnonuomat palvelevat myös paikallisia virtakaloja, kuten harjusta. Otettaessa entiset kuivilleen jääneet uomat lisääntymis- ja poikastuotantoalueiksi, on myös huolehdittava kyseisten alueiden kalateiden rakentamisesta. Nykyisessä tilanteessa kuivilleen jääneet luonnonuomat päätyvät säännöstelypatoon ja mikäli uomat vesitetään ja kaloille luodaan lisääntymisalueita vanhojen uomien alueille, kaloilla tulee olla myös näissä uomissa mahdollisuus padon ylittämiseen, mikäli ne eivät jää kyseisille alueille kutemaan. Metsähallitus toteaa luonnonuomien ennallistamisen ja myös rakennetun jokiuoman kunnostamisen soveltavin osin olevan tärkeä toimenpide Kemijoen vaelluskalojen palauttamiseksi. Kemijoen pääuomalla Vanttauskosken padon alapuolisella alueella on useita koski- ja virta-alueita, joissa luonnontuotanto on virtaamaolosuhteiden puolesta mahdollista käynnistää.

3. Kalatievelvoite

Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan veloitteena on hakea rakentamislupa 9 vuoden kuluessa ja toteuttaa kalatiet 72 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi.

Kommentti

Metsähallitus kannattaa vaelluskalaratkaisujen ulottumista Kemijoen vesistöalueella aina Kemijärvelle asti ELY-keskuksen esittämin tavoin sekä Raudanjoen vesistöalueelle, jonka alaosassa sijaitsee Permantokosken voimalaitos. Kemijärven yläpuolinen Kemijoki sivujokineen on merkittävä kutu- ja poikastuotantoalue Kemijoen vesistöalueella ja alu-

eella on merkittävä määrä Metsähallituksen hallinnassa olevia vesialueita. Alueen jokiympäristöt ovat säilyneet lähellä luonnontilaista ja alueen vedet ovat laadultaan erinomaisia. Metsähallitus huomauttaa Raudanjoen ja Raudanjoen sivuvesistön Vikajoen vesistöalueen olevan kalataloudellisesti kunnostettu ja alueella sijaitsee satoja kilometrejä joki- ja purovesistöjä erinomaisine elinolosuhteineen vaelluskaloille. Permantokosken voimalaitokseen toteutettavat vaelluskalaratkaisut avaisivat Raudanjoen sivuhaaroinen merellisten vaelluskalojen kutu- ja poikas- tuotantoalueiksi sekä mahdollistaisivat paikallisten lajien- ja kalakantojen vaeltamisen Kemijoen pääuoman ja Raudanjoen vesistöalueen välillä.

4. Muu kalataloudellinen hoitotoimenpide

Luvanhaltijoiden velvollisuutena on suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla lohen ja meritaimenen ylisiirto Isohaaran voimalaitoksen alapuolelta Ounasjoen vesistöalueelle ja Kemijärven yläpuolelle.

4 a) Kalojen ylisiirtoa varten tulee suunnitella ja toteuttaa tarkoituksenmukaiset laitteet, joiden avulla minimoidaan ylisiirrosta aiheutuva haitta kalateiden toiminnalle ja ylisiirrettävien kalojen kunnolle.

4 b) Ounasjokeen tulee siirtää kolmen peräkkäisen vuoden liukuvana keskiarvona vuosittain vähintään 2000 lohta, joista naaraita vähintään 50 %. Ylisiirtopyynnillä tulee pyrkiä saamaan meri-ialtään ja nousuajankohdaltaan luontaisesti vaihteleva emokalasto.

4 c) Ylä-Kemijokeen Kemijärven yläpuolelle tulee siirtää kolmen peräkkäisen vuoden liukuvana keskiarvona vuosittain vähintään 300 lohta, joista naaraita vähintään 50 %. Ylisiirtopyynnillä tulee pyrkiä saamaan meri-ialtään ja nousuajankohdaltaan luontaisesti vaihteleva emokalasto.

4 d) Ounasjoen vesistöalueelle ja Vähäjokeen sekä Louejokeen tulee siirtää kolmen peräkkäisen vuoden liukuvana keskiarvona vuosittain vähintään 200 meritaimenta.

4 e) Lohen ja taimenen ylisiirtovelvoitteiden toimeenpano tulee aloittaa välittömästi, viimeistään tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi.

4 f) Ala-Kemijokeen ja siihen laskeviin jokiin on siirrettävä kolmen peräkkäisen vuoden liukuvana keskiarvona vuosittain vähintään 700 000 nahkiaista kalatalousviranomaisen kanssa sovittavalla tavalla. Ylisiirtopyynti tulee toteuttaa koko nahkiaisen nousuajan. Nahkiaiselle soveltuvat talvehtimis-, kutu- ja toukkatuotantoalueet Kemijoen vesistössä on selvitetävä 3 vuoden kuluessa päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Selvitys on toimitettava välittömästi sen valmistuttua tiedoksi kalatalousviranomaiselle ylisiirtovelvoitteen kohdentamisen arvioimiseksi ja liitettävä lupaehtojen tarkistamishakemukseen.

Kommentti

Metsähallituksen näkemyksen mukaisesti ylisiirtolaitteiston ja itse menetelmän tulee olla mahdollisimman kalaystävällinen ja ylisiirron tulee tapahtua mahdollisimman vähällä kalan käsittelyllä. Ylisiirtoja on suoritettu Kemijoen vesistöalueella muun muassa Askel Ounasjoelle hankkeissa ja hankkeiden jälkeen ylisiirtoja on jatkettu Lohijokitiimi ry:n toimesta. Parhaaseen lopputulokseen pääsemiseksi ylisiirrettävien lohien tulee

olla kaiken liikuttelun ja kiinnioton ajan vesimassan ympäröimänä, jolloin vältytään kalojen pinta- ja tukielinvaurioilta, eikä ylisiirrettävien kalojen elinvoimaisuus vaarannu. Tämä vaatii hakemuksen mukaisten ylisiirtolaitteiden kehittämisen ja myös ylisiirron kehittämistä menetelmänä.

Velvoitteenmuutoshakemuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että pyyntilaitteisto minimoi haitan kalojen kunnolle. Tätä Metsähallitus pitää hyvänä asiana. Lohen ja meritaimenen osalta hakemuksen mukaisten ylisiirrettävien kalojen määrä sekä Ounasjokeen, Yli-Kemille, Vähäjokeen sekä Louejokeen on sen suuruinen, että kyseisellä siirrettävien kalojen määrällä pystytään edistämään alueelle leimautuneen vaelluskalakan syntymistä ja vuotuinen siirtomäärä on realistista saavuttaa. Esitetty velvoite antaa mahdollisuuden vuosien väliseen vaihteluun ylisiirron onnistumisessa, joka on perusteltu sen tiedon valossa, joka ylisiirroista on. Ylisiirtopyynnin emokalastosta on esitetty, että tavoitteena on meri-äältä ja nousuajankohdaltaan luontaisesti vaihteleva emokalasto, jota Metsähallitus pitää hyvänä esityksenä.

Metsähallitus muistuttaa lisäksi, että ylisiirrettävät lohet tulisi kiinniottaa riittävän ylhäältä jokialueelta, läheltä Isohaaran voimalaitoksia tai ylemmää seuraavilta

patoaltailta, jolloin ylisiirrettävä lohikanta olisi Kemijokeen nousuhalukasta ja ylisiirrettävissä lohissa olisi mahdollisimman vähän "eksykkejä" muista Perämeren joista. Tutkimushankkeissa toteutetuissa telemetriaseurannoissa on saatu viitteitä siitä, että muiden jokien lohet ylisiirrettyinä Kemijoen vesistöalueelle vaeltavat alaspäin poistuen Kemijoen vesistön kutu- ja poikastuotantoalueelta. Tämä voi johtua muiden jokien leimaantumisen puutteesta Kemijoen vesistöalueelle.

5. Istutusvelvoite ja kalatalousmaksu

Istutusvelvoitteet Kemijoen suualueelle ja sen läheiselle merialueelle sekä sisävesialueelle tulee asettaa siten, että ne tukevat vaelluskalojen kotiuttamista Kemijoen vesistöön sekä vastaavat nykyistä paremmin sitä osaa aiheutuneesta vahingosta, jota ei voida Kemijoen rakennetuilla jokiosuuksilla muilla toimin kompensoida. Istutukset tulee tehdä kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla. Velvoitteen toteuttamistapaa, kuten istutettavaa kala/ojia, ikäryhmää, kokoa ja istutuspaikkaa voidaan muuttaa toimenpiteiden tuloksellisuuden parantamiseksi tai varmistamiseksi tai velvoite voidaan toteuttaa muuna, istutusta korvaavana toimenpiteenä, mikäli tarkkailun tulokset tai muu tutkimustieto antavat siihen aiheutta. Muutoksista päätetään Lapin ELY-keskuksen ja luvan saajan sopimalla tavalla. Velvoitteen muutoksista on kuultava asianomaista kalatalousaluetta. Mikäli velvoitteenhaltija ja Lapin ELY-keskus eivät pääse yksimielisyyteen velvoitteen muutoksista tai istutuksia korvaavista toimenpiteistä, velvoitteenhaltijan on saatettava asia Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ratkaistavaksi.

Sisävesialueen paikalliset lajit

Kemijoen vesistöalueelle patoaltaille ja voimalaitosten yläpuolisille alueille istutetaan taimenta, kuhaa, kirjolohta sekä muita tarkoituksenmukaisiksi katsottavia kalalajeja kalastukselle aiheutuneiden vahinkojen kompensoimiseksi. Velvoite vastaa vuosittain arvoltaan seuraavia istutusmääriä ja se voidaan toteuttaa myös muina lajeina tai toimenpiteinä:

a) Sisävesialueelle istutetaan vuosittain 150 000 7-kesän vanhaa kuhaa, 30 000 kpl 3-kesäisiä ja 4-vuotiaita taimenia (vähintään 40 cm:n pituisia) sekä 30 000 kg kirjolohia. Taimenia ei tule istuttaa Kemijoen vesistössä alueille, joissa elää alkuperäisiä geneettisesti erilaistuneita taimenpopulaatioita.

b) Kalatalousmaksu 30 000 euroa, jota käytetään lohen ja meritaimenen poikastuotantoalueiden kalatalouskunnostuksiin ja muihin toimenpiteisiin.

Merivaelliset lajit

a) Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille tulee tehdä lohen ja meritaimenen kotiutusistutuksia suhteutettuna poikastuotantopinta-alaan. Pääosa lohen kotiutusistutuksista kohdennetaan Ounasjoen vesistöalueelle ja meritaimenen istutukset Kemi- ja Ounasjoen sivujokiin. Istutusmäärän tulee vastata yhteensä vähintään 2 miljoonaa yksivuotiaista lohenpoikasta/vuosija 200 000 yksivuotiaista meritaimenen poikasta/vuosi. Istutusmääriä voidaan sopeutuvan velvoitehoidon periaatteilla tarkistaa kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla, mikäli vesistöalueen kalakantojen seurannassa todennetaan merkittävää luonnon poikastuotantoa. Kotiutusistutuksissa voidaan käyttää mätiä ja erikäisiä poikasia.

Istutuspoikasten iästä sovitaan kalatalousviranomaisen kanssa. Kotiutusistutusten toimeenpano tulee aloittaa heti seuraavassa kalanviljelyn tuotantokierrossa muutoshakemuksen tultua ratkaistuksi.

b) Kemijoen edustan merialueelle ja Kemijokisuuhun istutetaan 700 000 lohen, vähintään 74 cm:n sekä 100 000 meritaimenen, vähintään 18 cm:n pituisia vaelluspoikasta. Enintään 50 % lohen ja taimenen vaelluspoikasista voidaan vapauttaa Taivalkosken patoaltaaseen kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla.

c) Kemijoen merialueelle istutetaan vuosittain 3 100 000 1-kesäistä vaellussiian poikasta. Yksikesäisten vaellussiian istutuspoikasten tulee olla keskimäärin vähintään 70 cm mittaisia. Vähimmäismitta on 9 cm. Keskimääräisen kuntokertoimen tulee olla vähintään 0,6. Istutuksissa voidaan käyttää myös vastakuoriutuneita siianpoikasia. Vastakuoriutuneiden ja yksikesäisten osuudesta sovitaan kalatalousviranomaisen kanssa.

d) Istukkaiden menestymistä ja istutusten tuloksellisuutta tulee parantaa kehittämällä kasvatusmenetelmiä (mm. virikekasvatus) sekä istutuskäytäntöjä uusimpien tutkimustulosten ja ohjeistusten mukaisesti.

Kommentti

Metsähallitus toteaa kalatalousviranomaisen erittämän istutusveloitteen olevan nykytiedon valossa oikeaa suuruusluokkaa. Metsähallitus muistuttaa aluehallintovirastoa siitä, että myös vaelluspoikaset tulisi istuttaa jokialueelle, jotta leimautunut lohi- ja meritaimenkanta saataisiin istutuksilla luotua. Tästä johtuen Metsähallitus esittää kalatalousviranomaisen kirjauksen muutosta siten, että vähintään 50 % lohen ja meritaimenen vaelluspoikasista tulee vapauttaa Taivalkosken patoaltaaseen ja ylemmille jokiosuuksille. Vaelluspoikasten koosta Metsähallitus muistuttaa, että lohen osalta minimipituus tulisi olla vähintään 16 cm, joka edistää istutuspoikasten selviämistä post-smolt vaiheessa merivaelluksella.

Muutoshakemuksessa esitetään taimenen istuttamisesta siten, että taimenta ei tule istuttaa Kemijoen vesistöissä alueille, joissa elää alkuperäisiä geneettisesti erilaistuneita taimenpopulaatioita. Metsähallitus muistuttaa, että tieto Kemijoen vesistöalueen geneettisesti erilaistuneista taimenkannoista on puutteellinen.

Kuitenkin lähivuosina tietoa on saatavilla, jota muun muassa käynnissä oleva EMRA - hanke (käynnissä 2019-2022) tuottaa. EMRA -hankkeen tutkimuksellisissa asioissa paneudutaan Kemijoen vesistöalueen taimenkantojen tilaan ja niiden perimään geneettisin analyysimenetelmin. Aikaisemmin Kemijoen taimenkantojen genetiikkaa ei ole vastaavassa mittakaavassa tutkittu. EMRA -hankkeen taimenkantojen geneettisen määrityksen tekee Luonnonvarakeskus ja tulokset valmistuvat vuoden 2022 aikana.

Määrättävät kalatalousmaksut ja niiden kohdistaminen kalatalouskunnostuksiin ja muihin toimenpiteisiin mahdollistavat jatkuvien elinympäristökunnostusten tekemisen Kemijoen vesistöalueella.

Kotiutusistutuksista Metsähallitus toteaa niiden olevan järkevää kohdistaa potentiaalisimmille lohen ja meritaimenen luonnontuotantoalueille Ounasjoen vesistöalueella. Muutoshakemuksessa esitetty sopeutuvan velvoitehoidon periaattein toteutettava istutusvelvoite mahdollistaa velvoitteen mukauttamista vallitseviin olosuhteisiin ja saavutettuihin tuloksiin nähden. Istutusvelvoitteen mukauttaminen voi tulla tarpeelliseksi, mikäli huomataan velvoitteen mukaisten istutusten tuloksekkuuden olevan heikko tai istutusmateriaalin tuotannossa tapahtuu muutosta vaativia toimenpiteitä. Myös tutkimustiedon lisääntyminen voi tuoda tarpeita istutusvelvoitteen muutoksille.

Istukkaiden menestymiseen ja istutusten tuloksellisuuteen tulee kiinnittää huomiota ja parantaa menetelmiä ELY-keskuksen esittämällä tavalla.

Metsähallitus huomauttaa, että kirjolohi kuuluu kansalliseen vieraslajistrategiaan tarkkailtavana ja paikallisesti haitallisena lajina, jonka istutuksiin vaelluskalavesiin tulee suhtautua varauksella ja onkin harkittava tarkoin, kannattaako kirjolohia istuttaa vaelluskalavesistöihin. Toiseksi kirjolohen luonnonlisääntyminen on ollut vähäistä, mutta ilmastomuutos ja vesien lämpeneminen voi muuttaa tilannetta nopeastikin. Metsähallitus kuitenkin toteaa, että kirjolohi-istutukset ja niistä muodostuvat kalastuslupatulot muodostavat osalle Kemijoen osakaskunnista merkittävän tulonlähteen nykyisin ja velvoitteenmuutos tuo muutoksia osakaskuntien tulonmuodostumiseen sekä ylipäänsä kalastuksen järjestämiseen.

7. Velvoitetarkkailu (VL 3:11§ ja 3:14§)

Luvanhaltijoille tulee määrätä kalataloudellinen velvoitetarkkailu seuraavasti:

a) Luvanhaltijoiden on tarkkailtava kustannuksellaan kalateiden ja alasvaellusreittien toimivuutta, ylisiirtojen ja istutusten tuloksellisuutta ja luonnonpoikastuotantoa sekä toimenpiteiden vaikutusta kalastukseen kalatalousviranomaisen hyväksymän ohjelman mukaisesti. Kalatalousvi-

ranomainen voi tehdä ohjelmaan tarpeelliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi katsomansa muutokset. Tarvittaessa istutettavat kalat tulee merkitä kalatalousviranomaisen kanssa erikseen sovittavalla tavalla.

b) Luvanhaltijan on osana tarkkailua selvitettävä Kemijokeen nousevan nahkiaiskannan koko, ylisiirtoalueen toukkatuotanto sekä joesta mereen vaeltavien nuorten nahkiaisten määrä ja niille aiheutuvat vaellustappiot voimalaitoksissa ja patoaltailla. Tulosten luotettavuuden varmistamiseksi aineisto on kerättävä usealta eri vuodelta.

Metsähallituksen näkemyksen mukaisesti veloitteen toimeenpano EI V-keskuksen esittämällä tavalla tarvitsee jatkuvan seurannan, joka veloitettarkkailulla voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi kalateiden ja alasvaellusreittien toimivuuden toteamista veloitteen mukaisesti ei voida todeta muutoin kuin jatkuvalla seurannalla ja tarkkailulla

3. Muita huomioita

3.1 Vaelluskalastrategia ja hakemusalueen muut kehittämishankkeet

Kemijoki on kansallisen vaelluskalastrategian kärkikohteita ja Kemijoen vesistöalueella on toteutettu monipuolisesti tutkimusta ja selvityksiä vaelluskalojen palauttamiseksi. Kemijoen vesistöalueella on ollut useita vaelluskalahankkeita, joissa on tuotettu tietoa lohien ylisiirrosta menetelmänä, ylisiirrettyjen lohien vaelluskäyttäytymisestä ja niiden poikastuotannosta sekä kunnostettu mittavasti virta- ja koskikuteisten kalojen elinympäristöjä Ounasjoen ja Kemijoen vesistöalueilla muun muassa Lapin ELY-keskuksen y-vastualueen toimesta. Lisäksi Kemijoella on käynnissä Kemijoen vaelluskalatyöryhmän koordinoimia hankkeita, kuten mäti- ja pienpoikasistutukset Ounasjoen vesistöalueelle. Näiden lisäksi Kemijoen vesistöalueella on tehnyt pitkäjänteistä vaelluskalojen palauttamiseen tähtäävää työtä muun muassa Lohijokitiimi ry, jonka perustekemistä ylisiirrot ovat olleet jo vuosia.

Kalanhoitoveloitteen muutoshakemus edellä kuvatuilla Metsähallituksen tarkennuksilla ja kommentteilla täydennettynä on sellaisenaan toimeenpantavissa ja edesauttaa merkittäväällä tavalla sekä vaelluskaloja, että palauttaa Kemijoen vesistöalueen vaelluskalavesistöksi sanan varsinaisessa merkityksessä. Lisäksi Metsähallitus haluaa tuoda esille sen, että Kemijoen vesistöalueella on käynnissä useita vesistökuunnostus- ja inventointi -hankkeita, joissa keskitytään alisen Kemijoen sivuvesien ja valuma-alueiden kunnostuksiin parantaen vaelluskalojen elinolosuhteita sekä tuottaen tietoa taimenkantojen genetiikasta. Kemijoella on myös pilotoitu Kalasydän Oy:n hydrologista kalatietä joen alimpien patorakennelmien yhteydessä.

Metsähallitus toteaa, että vaelluskalojen palauttaminen vaatii muutoksia nykyisiin kalastusjärjestelyihin koko vesistöalueella, johon vaellusyhteydet ja vaelluskalat palautetaan. Vesistöalueen yhdenmukainen kalastuksen järjestäminen vaelluskaloja suosivasti on edellytys vaelluskalojen palauttamiseksi. Vaelluskalojen kalastuskuolleisuus kutuvaelluksellaan ei saa muodostua pullon kaulaksi vaelluskaloja palautettaessa.

Vaelluskalojen palautuminen varmistaa luonnon monimuotoisuuden säilymistä ja nostaa vesistöalueen virkistys- ja luontoarvoja.

3.2 Vaikutukset jokihelmisimpukkaan

Erittäin uhanalainen jokihelmisimpukka eli raakku kuuluu luontodirektiivin liitteiden 11 ja V lajeihin. Valtaosa Suomen raakkukannoista sijaitsee Kemijoen, Lutonja Iijoen vesistöalueilla. Kemijoen vesistöalueella raakua on vahvistettu esiintyvän 42 joessa ja purossa (liite 1). Raakkupopulaatioita tunnetaan Kemijoen pääuomasta, Ounasjoen valuma-alueelta, Raudanjoen valuma-alueelta, Vanttauskosken ja Seitakorvan voimalaitosten välissä olevista Kemijokeen laskevista vesistä, sekä Seitakorvan yläpuolisista vesistä aina Lokan altaan yläpuolisiin osiin.

Suurimmasta osasta lajin esiintymiä ei populaatioiden tilaa ole tutkittu perusteellisesti, mutta osasta on tehty tarkempia selvityksiä. Paremminkin tunnetuista populaatioista kahta pidetään mahdollisesti elinvoimaisena, eli lisääntymiskyky on edelleen tyydyttävällä tasolla. Kuuden populaation tila on määritetty taantuvaksi/mahdollisesti taantuvaksi. 34 tunnetun populaation elinvoimaisuudesta ei ole tarkempia tutkimustietoja. Uusia populaatioita löydetään vesistöalueelta edelleen säännöllisesti ja pelkästään vuonna 2020 lajia on löydetty viidestä uudesta joesta tai purosta. Siten voidaan olettaa, että vesistöalueella on useita edelleen tuntemattomia raakkuesiintymiä.

Raakut tarvitsevat elinkierrossaan toukkavaiheen väli-isäntäkaloiksi taimenen tai lohen poikasia. Tutkimusten mukaan eri raakkukannat ovat useimmiten erikoistuneet jompaankumpaan isäntälajiin. Raakun lisääntyminen estyy, jos väli-isännät ja raakut eivät enää kohtaa samassa virtavesielinympäristössä. Vastaavasti mikäli isäntäkalalajien poikastiheys ei ole raakkuvesistössä riittävä, raakun lisääntyminen heikkenee ja populaation tila voi silloinkin olla taantuva. Kemijoen vesistöalueen pääuomissa elää raakkuja, jotka ovat todennäköisimmin erikoistuneet loheen väli-isäntänä aikoina, jolloin lohi vielä nousi kutuvaelluksellaan jokeen vapaasti. Isojen pohjoisten jokien raakkujen on yleisesti tiedetty olevan lohisedonnaisia. Kemijoen vesistöalueen merellisten vaelluskalojen nousualueen raakkukannat ovat taantuneet voimakkaimmin isäntäkalojen nousun ollessa estynyt. Merellisten vaelluskalojen nousualueen yläpuolisissa vesissä, joissa raakkujen väli-isäntänä on paikallinen taimenkanta, on raakkujen nykytilanne keskimäärin parempi.

Kemijoen pääuomasta Vanttauskosken ja Savukosken kohdilta viime vuosina löydetyt yksittäiset raakut viittaavat siihen, että lajia esiintyy pääuomassa enemmänkin. Valtaosa uomasta on edelleen raakun osalta tutkimatta. Löydetyissä raakuissa on ollut joukossa iältään nuorehkoja yksilöitä, mikä voi viitata näiden raakkupopulaatioiden osittaiseen lisääntymiskyvyn säilymiseen taimenien tai ylisiirrettyjen lohien avulla. Raakkupopulaation tehokkaan lisääntymisen kannalta olennaista on kuitenkin lohikalajien poikaspopulaatioiden riittävä tiheys.

Koska Kemijoen vesistöalue on Suomen raakkujen keskeisimpiä esiintymisalueita, on lohikalatilanteen parantaminen voimalaitosten yläpuolisissa osissa erityisen tärkeää. Ensivaiheen toimet, joissa pyritään edistämään lohikalajien luonnonkierron palauttamista Ounasjoelle ja osittain myös Keski-Kemijoelle, ovat hyvin tärkeitä Ounasjoen valuma-alueen sekä Vanttauskosken alapuolisen Kemijoen raakkukantojen elinvoimaisuudelle. Toisen vaiheen vaellusyhteyden palauttaminen Rovaniemen ja Kemijärven välisillä voimalaitoksilla olisi hyvin merkittävä askel raakkukannoille, jotka sijaitsevat Raudanjoen valuma-alueella, Vanttauskosken ja Seitakorvan voimalaitosten välisillä alueilla sekä Seitakorvan voimalaitoksen yläpuolisella valuma-alueella. Näin ollen koko Seitakorvan

voimalaitokseen asti ulottuvan kaksiosaisen suunnitelman toteutus kokonaisuudessaan ja merivaelteisten lohikalojen luonnontuotannon palauttaminen ovat keskeisimpiä käytettävissä olevia raakun lajisuojelutoimia. Kemijoen vesistöalueen raakkukantoja ei tosin uhkaa ainoastaan isäntäkalojen puuttuminen osassa jokia, sillä etenkin aiemmat uomaperkaukset, ojitukset, hakkuut sekä muu vesistö-rakentaminen ovat jo pitkään heikentäneet lajin fyysisiä elinympäristöjä. Osassa raakkujokia tarvitaan siis isäntäkalakantojen turvaamisen lisäksi myös muita aktiivisia kunnostustoimia.

3.3 Vaikutukset Natura 2000 -alueisiin

Yleisemmin voidaan todeta, että vaelluskalojen liikkumisen ja lisääntymisen mahdollistaminen edistäisi myös Kemijoen vesistöalueen Natura 2000-verkoston kuuluvien alueiden suojelun perusteena olevien luonnonarvojen säilymistä ja paranemista. Voimalaitosten välisellä vesistö-alueella sekä myös niiden yläpuolisilla jokialueilla on useita Natura 2000-verkoston kuuluvia alueita (liite 1), joiden suojelun perusteena ovat virtavedet (Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit (3210) sekä pikkujoet ja purot (3260) -luontotyypit) ja niistä riippuvaiset lajit.

Lisäksi hankkeen keskeisellä vaikutusalueella sijaitsevat Ounasjoen (FI1301318), Siikajoki-Juujoen (FI1300407), Toramojoen (FI1301319) ja Pisavaaran (FI1301801) Natura 2000 -alueet on nimetty vesienhoitoasetuksen (2006/1040) mukaisiksi erityisalueiksi. Erityisaluerekisteriin nimeäminen korostaa alueiden merkitystä ja huomioon ottamista vesienhoidon lupaprosesseissa.

4. Yhteenveto

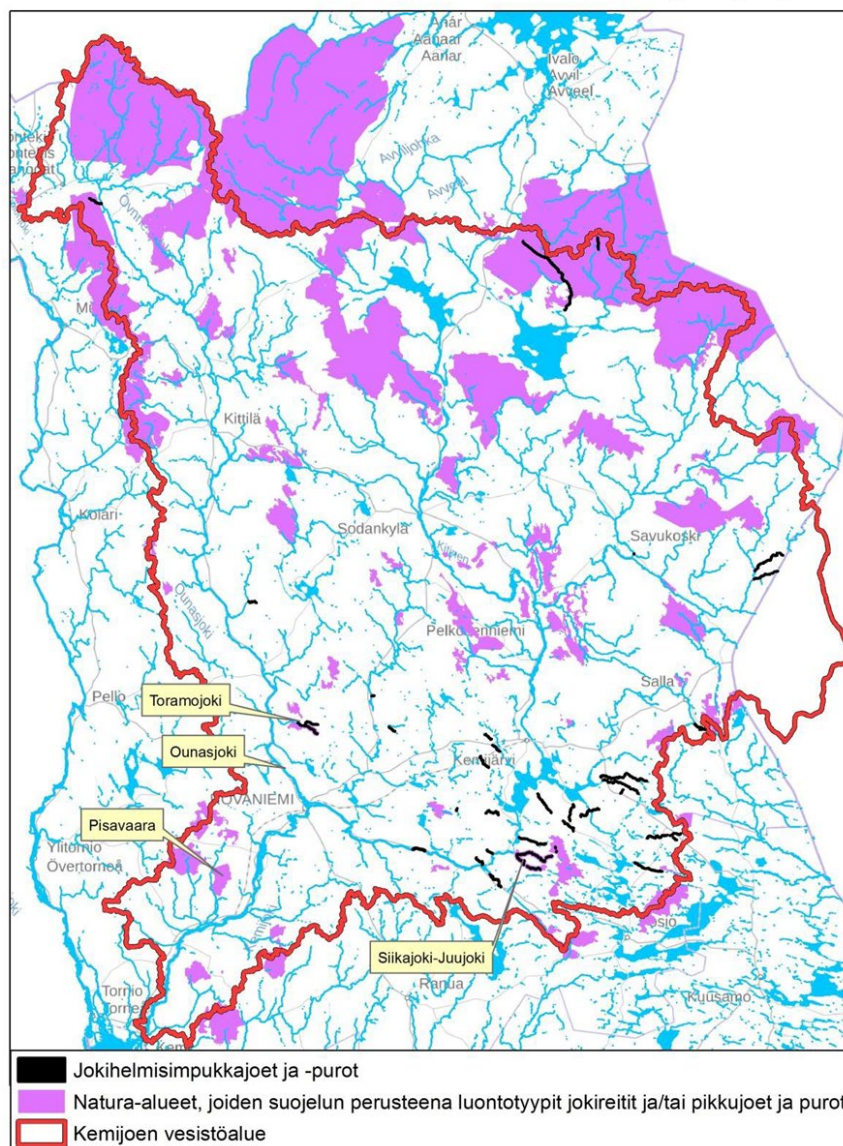
Metsähallitus pitää Kemijoen voimalaitosten nykyisten kalatalousvelvoitteiden muuttamista erittäin tarpeellisena ja yhtyy hakijan näkemykseen olosuhteiden olennaisesta muuttumisesta siten, että kalatalousvelvoitteita voidaan muuttaa vesilain 3 luvun 22 §:n nojalla. Metsähallitus muistuttaa, että lähtökohtana kalojen vaellusyhteyden palauttamisessa tulee olla myös muiden lajien kuin lohen ja meritaimenen palautus voimalaitosten yläpuoliseen vesistöön. Toimenpiteet kalojen kululle on järjestettävä siten, että myös nahkiainen, vaellussiika ja muut kala- ja vesilajit pääsevät liikkumaan vesistöissä ylä- ja alavirtaan. Käytännössä tavoitteiden täytyminen yksinomaan voimalaitosten yhteyteen rakennettavilla teknisillä kalateilla on haastavaa. Ossauskosken, Petäjäskosken ja Raudanjoen Permantokosken vanhojen luonnonuomien vesittämisellä ja kunnostamisella olisi suuri merkitys vaelluskalojen poikastuotannon lisäämisessä, minkä vuoksi se tulisi velvoitteessa määrätä tehtäväksi heti ensi vaiheessa. Isohaaran voimalaitoksien yhteyteen rakennettujen kalateiden toimivuuden ja vaelluskalojen pääsyn varmistaminen kalateille alisella Kemijoella ja jokisuun alueella on ensisijaisen tärkeää, jotta vaelluskalojen palauttaminen yläpuoliseen vesistöön toteutuisi.

Kalatalousvelvoitteita määrättäessä tulee huomioida myös kalastuslainsäädännössä asetetut tavoitteet. Kalastuslain mukaan kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu tulee järjestää parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen. Kemijoen kalatierakentamisella ja vaelluskalojen palauttamisella olisi huomattava merkitys myös Ounasjoen vesistöalueen Natura

2000 -alueiden perusteina olevien luonnonarvojen säilymiseen ja parantamiseen. Luontodirektiivin liitteiden 11 ja V lajeihin kuuluvan erittäin uhanalaisen jokihelmisimpukan eli raakun osalta kalojen vaellusyhteyden palauttaminen, jokiuomien ja valuma-alueiden kunnostustoimien ohella, parantaisi olennaisesti lajin populaatioiden tilaa ja säilyismahdollisuuksia Kemijoen vesistöalueella.

Liite 1. Natura-alueet sekä jokihelmisimpukkajoet ja -purot.

Liite 1. Natura-alueet sekä jokihelmisimpukkajoet ja -purot

36. MUUROLA- JAATILAN OSAKASKUNTA (MUUROLAN-JAATILAN JAKOKUNTA 698-876-2-0)

Muurola- Jaatilaosakaskunta esittää muistuksenaan Kemi- ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamista koskevassa asiassa PSAVI/932/2017 seuraavaa:

Mielestämme Ely- keskuksen olisi ennen hakemuksen jättämistä pitänyt kuulla ja käydä alueen osakakuntien kanssa keskustelu tarvittavista toi-

menpiteistä kalatalousvelvoitteiden muuttamisesta. Yhteisaluelaki määrittää, että osakaskunnan tehtävänä on huolehtia yhteisen alueen tai yhteiseneriyisen etuuden hallinnosta ja aluetta tai etuutta koskevien muiden asioiden hoidosta.

Hakemuksessa edellytetään kalateiden toiminnan varmistamista niin, että 90 % Isohaaran padon alapuolelle tulevista lohista nousee padon yläpuolelle ja niistä vähintään 75% nousee neljän muun voimalaitoksen kalateiden kautta Valajaskosken padon yläpuolelle.

Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan meri- ja jokialueella kalastuksen rajoittamista tai kokonaan rauhoittamista turvaamaan luonnonlohen nousun ja takaisin vaeltamisen.

Kalastuksen rauhoittaminen tietää kalastuslupien myynnin loppumista ja Osakaskunnan tulojen loppumista. Osakaskunnan ainoa tulonlähde on kalastuslupa tulot. Lisäksi tarvitaan kalastuksen valvontaa jotta turvataan luonnonlohen nousu ja takaisin vaeltaminen. Osakaskunnalla ei ole resursseja valvonnan suorittamiseen.

Mikäli tulee kalastuksen rajoituksia niin miksi tai ketä varten on tarve jatkaa velvoiteistutuksia kuha, taimen ja kirjolohi.

Kuka huolehtii että petokala kanta pysyy kurissa (hauki)? Jos rajoituksia kalastukseen tulee. Kemijoki on osaltaan allasmaista jossa petokalat viihtyvät hyvin.

Vanhat uomat voisivat toimia nousureittinä säännöstelypadolle ja siellä mahdollisesti olevan kalatien kautta padon yläpuolelle. Mutta vanhan uoman hyödyntämisessä tulee huomioida myös tulvasuojelu ja ohijuoksutukset jottei rannan asukkaille aiheudu haittaa tulvista.

Nykyisin osakaskunnan alueella kalastavista läheskään kaikki ei näe kalatiehanketta järkevänä lunnonvaraisen vaelluskalakannan palauttamiseen. Nykyistä toimintamallia pidetään hyvänä.

Resursseja olisi hyvä ohjata Tornio- ja Simojoen luonnonvaraisen vaelluskala kantojen lisäämiseksi.

Muurola- Jaatila osakaskunta suosittaa vanhojen uomien vesittämisestä tehtäväksi teknis-taloudellinen ja biologinen toteutettavuus selvitys.

37. SIRKKA-KÖNGÄS KALASTUSKUNTA

Vaadimme, että Kemijoen kalatalousvelvoitteita muutetaan siten, että kaikkiin voimalaitoksiin rakennetaan toimivat ohitusuomat kalojen nousun ja laskun turvaamiseksi. Kalatalousvelvoitteet istutusten osalta korjataan isommiksi vastaamaan alkuperäistä tilannetta ennen Isohaaran rakentamista.

Ounasjokivarren kunnat ovat olleet korvauksetta kärsijöinä Isohaaran patoamisesta koska vain voimalaitoskunnat ovat saaneet korvauksia.

Lohen nousu Ounasjokeen olisi matkailun kannalta erittäin tärkeää luoden lisää työpaikkoja kesä- ja lohimatkailun rakentamiseen sekä ylläpitämiseen sekä monipuolista elinkeinoja.

38. ROVANIEMEN KYLÄN OSAKASKUNTA, KORKALON JAKO- JA OSAKASKUNTA (YHTEINEN VESIALUE 698-401-876-1)

Vaatimukset

Rovaniemen kylän osakaskunta yhdessä Korkalan jako- ja osakaskunnan (jäljempänä "osakaskunnat") kanssa, puoltavaa Lapin ELY-keskuksen hakemusta, edellyttäen että nykyisten sisävesien kalanhoitovelvoitteiden istutusmäärät pysyvät vähintään ennallaan.

Osakaskunnat vaativat lisäksi, että kalateiden toimivuus varmistetaan ennen kuin asiassa tehdään päätöksiä.

Osakaskunnat haluavat myös, että sisävesien nykyinen velvoitetaso säilyy ja velvoitteiden korvaukset pysyvät samansisältöisinä.

Osakaskunnat pitävät tärkeänä, että hakemuksen mukaisten hoitovelvoitteiden mahdollisten muutokset eivät vaikuta osakaskuntien kalastuksen järjestämiseen ja jos vaikuttavat niin siitä mahdollisesti aiheutuvat saaliin ja lupatulojen menetykset korvataan täysimääräisenä.

Perusteet

Vuoden 2020 hallitusohjelmaan on otettu yhdeksi tavoitteeksi pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa. Tavoitteen saavuttamiseksi on kirjattu toimenpiteitä muun muassa vaelluskalakantojen elvyttämiseksi seuraavalla tavalla:

- Jatketaan luontaisen kierron palauttamista rakennettuihin vesistöihin kansallisen kalatiestrategian pohjalta.
- Puretaan vaellusesteitä ja kunnostetaan kalojen lisääntymisalueita. Toteutetaan ohitusratkaisuja.
- Toteutetaan vaelluskalahankkeita laajalla yhteistyöllä. Kalatalousvelvoitteita päivitetään viranomaistyönä.

Lapin ELY-keskuksen hakemus on siis erittäin ajankohtainen ja osakaskunnat katsovat Kemijoen vesistön kalanhoitovelvoitteiden muuttamisen tukevan jokien vaelluskalojen kotiuttamista niiden perinteisille synnyinsijoilleen. Muutokset on kuitenkin tehtävä ensisijaisesti vaelluskalojen velvoitemääriin ja kalaportaiden rakentamiseen. Nyt voimassa olevat kalatalousvelvoitteet perustuvat vuosina 1979 ja 1980 tehtyihin päätöksiin ja niiden asettamisaikaiseen tietoon. Nykytietoon verrattuna niiden voidaan katsoa olevan jo vanhoja, ja niiden jälkeen tapahtuneiden muutosten vuoksi on syntynyt perusteltu tarve tarkastella velvoitteiden sisältöä uudelleen. Kalateiden rakentaminen on nykytiedon mukaan tarpeellinen toimi kalojen vaellusmahdollisuuden turvaamiseksi, sekä niiden luontaisen elinkierron palauttamiseksi.

Osakaskuntien vaatimus vähintään nykyisten sisävesivelvoiteistutuksien tason säilyttämiselle perustuu siihen, että kalatien rakentamisen jälkeenkin velvoiteistutukset tukevat kalakannan luonnollisen lisääntymiskierron saavuttamista. Kalateiden rakentaminen ei kuitenkaan yksinään voi lisätä kalakannan kehittymistä, ja tämän vuoksi istutuksia tulee myös sisävesialueelle jatkaa vähintään samansuuruisina kuin tähänkin asti.

Korkalon ja Rovaniemen alueilla nykyiset velvoiteistutukset tuottavat hyvää tulosta. Velvoitepäätöksen mukaisia siika- ja taimenistukkaita on vaihdettu lupaehtojen rajoissa ja viranomaisen hyväksymällä tavalla

pyyntikokoiseen kirjoloheen ja kuhan poikasiin. Kirjoloji-istutukset antavat hyvää tulosta ja merkittäviä tuloja osakaskunnille. Kuha-istutukset ovat alkaneet näkymään myös enenevässä määrin.

Osakaskunnat kokevat erittäin tärkeäksi sen, että kalateiden toimivuus varmistetaan ennen kuin asiassa tehdään ratkaisevia päätöksiä. Tämän vuoksi on luonnollisesti tehtävä kattava suunnittelutyö ennen kalatalousvelvoitteiden muuttamista. Suunnittelulle on varattava riittävästi aikaa. Luonnonvarakeskus on vuonna 2018 julkaissut tutkimuksen kalateiden toimivuuden seurannasta (Sutela, T., Vehanen, T., Jaukkuri, M., Tuohino, J. ja Orell, P. Kalateiden toimivuuden seuranta. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 65/2018. Luonnonvarakeskus. Helsinki. Verkkojulkaisu: <https://jukuri.1uke.fi/bitstream/handle/10024/543298/1uke-luobio652018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>). Julkaisussa todetaan muun muassa, että pelkkä kalojen nousun seuraaminen ei ole tarpeeksi riittävä keino saada tietoa kalatien toimivuudesta. Huomioon tulisi ottaa nousuvaelluksen lisäksi myös vaelluspoikasten alasvaellusreitit, sillä vain näiden yhteisvaikutus kertoo totuuden lajien koko elinkierron mahdollistamisesta. Ylipäätään kalatien rakentamisen yhteydessä tulee keskittyä myös alasvaellusreittien suunnitteluun.

Osakaskunnat katsovat, että Vesioikeuden päätös nro 78/79/11 koskee osaltaan Kemijoen sisävesien jokialueen istutusvelvoitteita, joiden tarkoituksena on korvata jokialueen paikallisten kalakantojen menetetty tuotto kalastusoikeuden haltijoille. Kalateiden rakentamisella ei voida kompensoida menetettyjä paikallisia kalakantoja, ja tästä syystä osakaskunnat katsovat, että sisävesien nykyinen veloitetaso on säilytettävä ja velvoitteiden korvaukset pidettävä samansisältöisinä.

Osakaskunnat huolehtivat kalastuksen järjestämisestä vesialueillaan, kalastuslain 2 luvun 5 §:n ja 5 luvun 41 §:n mukaisesti. Tämän vuoksi osakaskunnat pitävät hoitovelvoitteiden mahdollisten muutosten myötä tärkeänä, että kalastuksen järjestämisen vaatimat muutokset arvioidaan myös.

39. YLI-KEMIN KALATALOUSALUE

Yli-Kemin kalatalousalue (jäljempänä ”kalatalousalue”) kannattaa hakemuksen mukaista kalatalousvelvoitteiden muuttamista.

Lisäksi kalatalousalue vaatii, että Kemijoen vesistöä käsitellään kokonaisvaltaisesti yhtenä vaelluskala-alueena, sekä että Rovaniemen yläpuoliset Kemijoen kalatiet otetaan mukaan hakemuksessa määriteltyyn ensimmäiseen vaiheeseen.

Perusteet

Vuoden 2020 hallitusohjelmaan on otettu yhdeksi tavoitteeksi pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa. Tavoitteen saavuttamiseksi on kirjattu toimenpiteitä muun muassa vaelluskalakantojen elvyttämiseksi. Sen yhteydessä on katsottu, että kalatalousvelvoitteita päivitetään viranomaistyönä, ja sen mukaisesti Lapin ELY-keskus toimii. Voimassa olevat kalatalousvelvoitteet perustuvat vuosina 1979 ja 1980 tehtyihin päätöksiin ja niiden asettamisaikaiseen tietoon. Nykytietoon

verrattuna niiden voidaan siis katsoa olevan jo vanhoja, ja niiden jälkeä tapahtuneiden muutosten vuoksi on syntynyt perusteltu tarve tarkastella velvoitteiden sisältöä uudelleen. Kalateiden rakentaminen on nykytiedon mukaan tarpeellinen toimi kalojen vaellusmahdollisuuden turvaamiseksi, sekä niiden luontaisen elinkierron palauttamiseksi.

Kalatalousalueen vaatimus käsitellä Kemijoen vesistöä jatkossa kokonaisuudessaan vaelluskalavesistönä perustuu kalastuslain (379/2015) 64§:n, jonka 1 momentin mukaan ”*vaelluskalavesistöllä tarkoitetaan sel- laista vesialuetta, jota vaelluskalat käyttävät keskeisenä vaellustienään tai lisääntymisalueenaan.*” Kalatalousalue katsoo, että koko Kemijoen vesistöä on pidettävä kyseisen pykälän mukaisena keskeisenä vaellustienä tai lisääntymisalueena, jolloin vaelluskalojen elinkierron turvaaminen korostuu entisestään.

- Taimenen ja harjuksen lisääntymisalueet ovat joen sivujoissa ja myös Yli-Kemin pääuomassa.
- Kemijoessa taimenen lisääntymisalueita on Rovaniemen yläpuolisella jokiosuudella
- Kalateiden rakentaminen ensimmäisessä vaiheessa koko joen osuudelle on myös Itä-Lapin matkailulle tärkeä asia

40. LAPIN VAPAA-AJANKALASTAJAT RY

Lapin Vapaa-ajankalastajat ry asianosaisena. Katsomme että voimme näkemysemme tuoda esille, vaikka sitä meiltä ei erikseen pyydetty. Lapin Vapaa-ajankalastajat ry on Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön piirijärjestö. Olemme kalatalousalueissa edustettuina kalastuslain 23§:n mukaisesti.

Jäsenistömme käyttää vesistöjä kalastukseen merkittävästi ja rahoitamme kalastuslupamaksuilla vesialueen omistajia huomattavilla euro-määrillä.

Viranomaisen olisi ennen hakemuksen jättämistä (2017) pitänyt kuulla kalatalousalueita ja käyttäjäjärjestöjä, vesialueiden ja kalastusoikeuden omistajia ja haltioita siitä, vastaavatko viranomaisen katsomat tavoitteet ja perustelu varsinaisten vahingonkäräjöiden ja kalastajien näkemystä. Nyt on viranomainen käynnistänyt hakemuksellaan pitkän ja laajavaikutteisen prosessin, jonka seurannaisvaikutuksia ja lopputulosta ei ole arvioitu luotettavasti ollenkaan. Hanke on vaikutuksiltaan erittäin laaja ja pitkäaikainen, joka tulee kokonaisuudessaan vaikuttamaan nykyiseen kalastuskulttuuriin, elinkeinoihin kalastusmatkailuun ja kalakantojen hyödyntämiseen tavalla, jota emme voi tarkoin tuntea.

Hakemuksessa on asetettu tavoitteeksi luoda itsensä ylläpitävä, luonnonvarainen vaelluskalakanta Kemi-Ounasjoenvesistöön, jolla korvataan menetettyä vaelluspoikastuotantoa, luontaista lisääntymistä osana kannan hoitoa sekä perinnöllisen monimuotoisuuden ja kalastusmahdollisuuksien turvaaminen.

Perustelu on itsestään hyvä kannatettava. Lähempi tarkastelu osoittaa, että hakemuksen tavoitteita ei niinkään ole ajateltu palvelemaan säännöstelystä aiheutuvien ensisijaisten vahingonkäräjöiden aseman parantamista tai edes kalastuksen kehittämistä.

Lapin Vapaa-ajankalastajien näkemyksen mukaan täysin luonnonvaraista vaelluskalakantaa on mahdollon saavuttaa. Sen sijaan osittain luonnonvaraisen vaelluskalakannan luominen useiden tukitoimien, voimakkaiden kalastusrajoitusten ja tehokkaan kalastuksen valvonnan myötä voi olla mahdollista. Hakemuksessa ei ole käsitelty kalastusrajoitusten ja valvonnan järjestämistä. Tämä on puute, koska tavoitteet merilohien ja meritaimenen nousun mahdollistamiseksi edellyttävät kalastuksen uudelleenjärjestelyä koko nousualueella mahdollisesti kalastuksen rauhoitukset kalastussäännön muodossa.

Hakemuksessa esitetty kalateiden ja muiden toimenpiteiden toteuttamisen aikataulu on liian kireä, koska vaaditulla tavalla toimivan kalatiejärjestelmän toimintavarmuudesta ei ole olemassa tietoa Kemijoen kokiossa voimakkaasti rakennetussa kahdeksan voimalaitosta patoaltai-
neen käsittävässä vesistöissä.

Vaelluskalakantojen pitkäjänteisen hoidon tulee perustua ensisijaisesti luontaiseen lisääntymisen tavoittelemiseen. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan toimivien kalateiden lisäksi laajasti muitakin tukitoimia. Tarkasti tarkastella pääuoman sivujoet ja purot jotka soveltuvat poikas-
tuotantoon sekä niiden, kuten mäti- ja poikasistutuksia, emokalojen yli-
siirtoja ja vesistön kalataloudelliset kunnostukset valuma-alueineen. Jo-
kialueen velvoiteistutuksissa tulee suosia kyseiselle vesistölle luontai-
sesti tyypillisiä kalalajeja ja -kantoja, joiden alkuperä on samasta vesis-
töstä tai mahdollisimman läheisiltä vesialueilta. Velvoiteistutusten tulee
tukea tavoitteita saavuttaa luontaisesti lisääntyviä vaelluskalakantoja
vesistöön.

Lapin Vapaa-ajankalastajien näkemyksen mukaan kalateiden osalta tu-
lee suosia ensisijaisesti luonnonmukaisia ohitusuomia kalateinä. Hyvin
suunnitelluilla luonnonmukaisilla ohitusuomilla saavutetaan muihin kala-
teihin verrattuna moninkertaisia hyötyjä, koska ohitusuomat voivat toi-
mia kalojen ylösvaelluksen lisäksi alasvaelluksen uomina, poikastuotan-
toalueina ja ekologisina ympäristöinä. Kalateiden ja ohitusuomien vesi-
tyksen osalta on huolehdittava riittävästä käyttö- ja houkutusvirtaamasta
koko kalateiden käyttökauden ajan.

Vapakalastajien Kemijoen patoaltailla kalastavien kokemusten ja velvoi-
tetarkkailun mukaan nyt voimassa olevien sisävesialueen velvoiteistu-
tusten kalalajien (siika, taimen, kirjolohi) muutokset, kuten siian korvaa-
minen kirjolohella ja kuhan istuttaminen ovat tuottaneet huomattavasti
parempaa tulosta ja enemmän saalista kuin nykytilannetta edeltäneet
2.1miljoonan kappaleen siikaistutukset. Hakemuksessa esitetty siian ist-
tutusten poistaminen sisävesialueen velvoiteistutuksista on perusteltua.

Näkemyksemme mukaan tavoitteiden saavuttamiseksi työssä tulee
edetä vaiheittain, alavirralla ylöspäin, seuranta- ja tutkimustuloksiin pe-
rustuen. Kun ottaa huomioon hankkeen mittasuhteet; Kemijoen vesistö-
alueen koon ja voimalaitosten määrän ja näistä johtuvien selvittämättö-
mien ongelmien kirjavuuden, voi hakemuksen vaatimuksia pitää liian
yksioikoisina ja jopa kohtuuttomina ja ehdottomat vaatimukset voivat
kääntyä jopa hakemuksen tavoitteita vastaan. Hankkeen vaikutusalue-
en tarkastelussa ei ole Luirojokea käsitelty ollenkaan, vaikka se sel-
västi kuuluu Ylikemin vapaaseen nousualueeseen Lokan voimalaitospa-
toon saakka.

Hakemusta perustellaan myös hankkeen yhteiskunnallisella merkityk-
sellä. Velvoitteenmuutos toimenpiteinen ja kerrannaisvaikutuksinen

koskettaa laajasti koko Kemi- ja Ounasjoen vesistöalueen vesialueen omistajia, kalastusoikeuden haltijoita, kalastajia ja kalastusta. Nykyinen kalastus on muotoutunut useiden kymmenien vuosien aikana tukeutuen varsinkin Kemijoen pääuomassa velvoiteistutuksiin. Lohen ja meritaimenen ilmaantuminen tuo tarvetta kalastusjärjestelyihin, jotka väistämättä tulevat vaikuttamaan laajalti pakallisten kalavarojen talteenottoon, pyyntitapoihin ja kalastusjärjestelyihin erilaisten rajoitusten, kieltojen ja säätelytoimien kautta, mutta hakemuksesta ei selviä miten. Myös hankkeen aluetta koskeva taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi puuttuu kokonaan. Selvittämättä on myös lohenkalastusoikeuden omistus.

Lapin Vapaa-ajankalastajat esittää, että hankkeesta tulisi tehdä yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi. Arvioinnissa tulee tarkastella myös sitä, miten ja millä tavalla hanke vaikuttaa nykyiseen kalastuskulttuuriin ja kalastukseen.

41. SODANKYLÄN KALATALOUSALUE

Lapin ELY keskus perustelee Aluehallintovirastolle jättämäänsä hakemusta kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi sillä, että nykyinen kalatalousvelvoite ei vastaa voimallistosten kalakannoille ja kalastukselle aiheuttamaa haittaa. Lapin EL Y keskuksen hakemuksen (jäljempänä hakemus) lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22§ n tarkoittama olosuhteiden olennainen muutos.

Kalatalousalue katsoo, että hanke on vaikutuksiltaan erittäin laaja ja pitkäaikainen, joka tulee kokonaisuudessaan vaikuttamaan nykyiseen kalastuskulttuuriin, elinkeinoihin ja kalakantojen hyödyntämiseen tavalla, jota emme voi tarkoin tuntea.

Viranomaisen olisi kuulunut ennen hakemuksen jättämistä (2017) kuulla kalastusalueita ja vesialueiden kalastusoikeuden omistajia ja -haltijoita siitä, vastaavatko viranomaisen katsomat tavoitteet ja perustelu varsinaisten vahingonkärsijöiden ja kalastajien näkemystä. Nyt on viranomaisen käynnistänyt hakemuksellaan pitkän ja laajavaikutteisen prosessin, jonka seurannaisvaikutuksia ja lopputulosta ei ole arvioitu ollenkaan.

Hakemuksessa on asetettu tavoitteeksi luoda itsensä ylläpitävä, luonnonvarainen vaelluskalakanta Kemi-Ounasjoen vesistöön, jolla korvataan menetettyä vaelluspoikastuotantoa, palautetaan luontainen lisäntyminen osana kannan hoitoa sekä turvataan perinnöllistä monimuotoisuutta ja kalastusmahdollisuuksia (Hakemus s. 41. 4.2.).

Kalatalousalueen näkemyksen mukaan täysin luonnonvaraista vaelluskalakantaa on mahdoton saavuttaa. Sen sijaan osittain luonnonvaraisen vaelluskalakannan luominen useiden tukitoimien voimakkaiden kalastusrajoitusten ja tehokkaan kalastuksen valvonnan myötä Ounasjoelle voi olla mahdollista.

Hakemuksessa ei ole käsitelty kalastusrajoitusten ja valvonnan järjestämistä. Tämä on puute, koska tavoitteet merilohen ja meritaimenen nousun mahdollistamiseksi edellyttävät kalastuksen uudelleenjärjestelyä koko nousualueella mahdollisesti kalastussäännön muodossa.

Hakemuksessa esitetty kalateiden ja muiden toimenpiteiden toteuttamisen aikataulu on aivan liian kireä, koska vaaditulla tavalla toimivan kalatietjärjestelmän toimintavarmuudesta ei ole olemassa tietoa Kemijoen

kokoisessa voimakkaasti rakennetussa kahdeksan voimalaitosta patoaltaineen käsittävässä vesistössä.

Kalatalousalueen näkemyksen mukaan tavoitteen saavuttamiseksi työssä tulee edetä vaiheittain, alavirralla ylöspäin, seuranta ja tutkimustuloksiin perustuen.

Kun ottaa huomioon hankkeen mittasuhteet; Kemijoen vesistöalueen koon ja voimalaitosten määrän ja näistä johtuvien selvittämättömien ongelmien kirjavuuden, voi hakemuksen vaatimuksia pitää liian yksioikoisina ja jopa kohtuuttomina. Ehdottomat vaatimukset voivat kääntyä jopa hakemuksen tavoitteita vastaan.

Hankkeen vaikutusalueen tarkastelussa ei ole Luirojokea käsitelty ollenkaan, vaikka se selvästi kuuluu Ylikemin vapaaseen nousualueeseen Lokan voimalaitospatoon saakka.

Vaelluskalakannan määrällinen tavoite ja sen kestävä saalisuus

Hakemuksessa on arvioitu Torniojoen lohikantamallinnukseen perustuen Ounasjokeen nousevan 9170 naaraslohta, kun vaelluskalojen elämänsyklinen mahdollistava vaellusyhteys on hakemuksen mukaisesti luotu. Lähtökohtana on oletus, että kalatiet toimivat 90–95-prosenttisesti ja että smolteista 50% selviäisi alas viiden voimalaitoksen ja myös patoaltaiden läpi (Hakemus, s. 35, 36).

Nousevien lohien määrää on arvioitu myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) työraportissa (20.2.2012) olevaan yhdeksään populaatiomallinnukseen perustuen. Skenaarioiden keskiarvon mukaan on kalastukseen tulevan saaliin määräksi arvioitu 196 kpl/ v.

Mikäli ylisiirrettävien emokalojen kalastuskuolevuus on hakemuksen mukaisesti myös 5-10%, lisää se kalastettavaa osuutta noin 160-170 lohella.

Hakemuksen perusteena käytetyn Torniojoen lohikantamallinnuksen ja RKTL:n laatimien populaatiomallinnusten välillä on selkeitä eroja. Nousevien, luonnossa lisääntyneiden lohien määrään vaikuttavia tekijöitä on niin paljon, että on mahdotonta hahmottaa, mikä on totuus todellisesta jokeen nousevasta määrästä.

Hakemuksessa oletetaan vaelluskalojen kalastuskuolevuudeksi 5–10% nousevien lohien kokonaismäärästä Ounasjoella. Hakemuksesta ei ilmene mikä vastaava määrä "varataan" kalastukselle Kemijoen pääuomassa, sivujoissa, Ylikemillä ja Raudanjoella. Voidaanko olettaa, että näissä ei vähäisen nousukasmäärän vuoksi saa kalastaa lainkaan?

Eriyisen mielenkiintoinen kysymys kalastusoikeuden haltijoiden näkökulmasta on, miten mahdollinen lohenkalastusoikeus määritellään hankkeen vaikutusalueella. Onko niin, että lohenkalastusoikeuden Kemi- ja Ounasjoella omistaa pelkästään valtio ja näin ollen myös lupatulot menisivät valtion kassaan (KL 9 § Valtion yksityiset kalastukset. Valtion yksityiset kalastukset pysytetään valtiolla siellä, missä ne vanhastaan ovat olleet ja edelleen ovat valtion hallinnassa. Valtion yksityisten kalastusten käyttämisestä päättää Metsähallitus)? Hakemuksessa ei ole käsitelty tätä perustavaa laatua olevaa kysymystä ollenkaan.

Meritaimen

Hakemuksessa esitetään merellisen taimenen ylisiirtoja ja poikasistutuksia osalle Kemi- ja Ounasjoen sivujoista.

Hakemuksesta ei ilmene, mikä on meritaimenkannan tavoiteltu koko ja sallitaanko myös meritaimenen kalastus 5-10 %:n rajoissa? Miten viranomaisen on ajatellut kalastuksen meritaimenen osalta kestävästi järjestää, kun lisäksi tiedetään, että meritaimenen lisääntymisalueet ovat pääasiassa sivujokia ja puroja eli samoja vesialueita, joissa esiintyy luontaisesti paikallista joki- ja purotaimenta? Kalatalousalueen näkemyksen mukaan paikallisten ei-vaeltavien jokitaimen- ja purotaimenkantojen kalastus on käytännössä mahdotonta toteuttaa samassa vesistössä niin, ettei se voi kohdistua myös rauhoitettuun meritaimeneen. Näitä taimenmuotoja on käytännössä mahdoton erottaa toisistaan ilman dna-analyysia. Tullaanko silloin meritaimenen suojelun vuoksi rauhoittamaan kaikki taimenmuodot ikään kuin kaiken varalta? Kun paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneet luontaiset ei-vaeltavat joki- ja purotaimenet risteytyvät alueelle siirretyn meritaimenen kanssa, voidaanko puhua enää puhtaasti meritaimenesta tai paikallisesta taimenesta? Tullaanko jälleen siihen, että kaikki taimenet on rauhoitettava ”kaiken varalta”?

Kummassakin tapauksessa jätetään paikallisesti merkittävä osa kalastoa kalastuksen ulkopuolelle ja se ei kalatalousalueen näkemyksen mukaan ole järkevää luonnonvarojen käyttöä ja kannanhoitopolitiikkaa.

Viranomaisen esittää merivaelteisen taimenen velvoitehoitoa toteutettavan kotiutusistutuksin ja ylisiirtoin Kemijoen vesistössä niihin sivujokiin, jonne sen kutu- ja poikastuotantoalueet ovat painottuneet ennen voimailaitosrakentamista välttämällä kuitenkin latvajokia, joissa on jäljellä alkupeäinen paikallinen taimenkanta (Hakemus, s. 37). Nykytiedon mukaan istutuksia ei tulisi tehdä vesistöön, joissa esiintyy luontaisesti samaa lajia edustavia paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneita alkuperäisiä kantoja. On perusteltua kysyä, miten istutetun meritaimenen leviäminen myös vesistön muihin, paikallisia taimenkantoja sisältäviin osiin estetään?

On tiedostettava, että istukkaat voivat risteytyessään paikallisten kantojen kanssa jopa heikentää jälkeläisten ja lopulta paikallisten kantojen geeniperimää ja sopeutumista paikallisiin olosuhteisiin. On kyseenalaista, tukeeko meritaimenen ikään kuin pakonomainen kotiuttaminen lopulta luonnon monimuotoisuutta eli hakemuksen perimmäistä tavoitetta?

Kalatalousalue vaatii näihin kysymyksiin vastauksen, koska kalatalousalueen tulee tietää järjestäessään kalastusta ja kalavesien hoitoa käyttö- ja hoitosuunnitelmansa kautta, miten eri taimenkantojen kalastus järjestetään niin, että paikallista luontaista taimenkantaa voidaan jatkossakin kestävästi kalastaa ja että kantoja ei tarpeettomasti sekoiteta.

Istutusveloitteet

Hakemuksessa esitetään, että kalalajeja voidaan tarvittaessa muuttaa veloitteen arvon sisällä tai veloitte voidaan toteuttaa jopa muina toimenpiteinä. Esitys on hyvä, koska se antaa mahdollisuuden toimia tilanteiden mukaan oikealla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kemijoen patoaltailla kalastavien kokemusten ja veloitetarkkailun mukaan nyt voimassa olevien sisävesialueen veloitteistutusten kalalajien

(siika, taimen, kirjolohi) muutokset, kuten siian korvaaminen kirjolohella ja kuhan istuttaminen ovat tuottaneet huomattavasti parempaa tulosta ja enemmän saalista kuin nykytilannetta edeltävät 2,1 miljoonan kappaaleen siikaistutukset. Hakemuksessa esitetty siian istutusten poistaminen sisävesialueen velvoiteistutuksista on perusteltua.

Yhteiskunnallinen merkitys

Hakemusta perustellaan myös hankkeen yhteiskunnallisella merkityksellä (Hakemus s. 30). Velvoitteen muutos toimenpiteineen ja kerrannaisvaikutuksineen koskettaa laajasti koko Kemi- ja Ounasjoen vesistöalueen vesialueen omistajia, kalastusoikeuden haltijoita, kalastajia ja kalastusta. Nykyinen kalastus on muotoutunut useiden kymmenien vuosien aikana tukeutuen varsinkin Kemijoen pääuomassa velvoiteistutuksiin.

Lohen ja meritaimenen ilmaantuminen tuo tarvetta järjestelyihin, jotka väistämättä tulevat vaikuttamaan laajalti paikallisten kalavarojen talteenottoon, pyyntitapoihin ja kalastusjärjestelyihin erilaisten rajoitusten, kieltojen ja säätelytoimien kautta, mutta hakemuksesta ei selviä miten. Myös hankkeen aluetta koskeva taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi puuttuu kokonaan. Selvittämättä on myös edellä tässä muistutuksessa mainittu lohenkalastusoikeuden omistus.

Kalatalousalue vaatii, että hankkeesta tulee tehdä yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi. Arvioinnissa tulee tarkastella myös sitä, miten ja millä tavalla hanke vaikuttaa nykyiseen kalastuskulttuuriin ja kalastukseen.

42. KESKI-KEMIJOEN KALATALOUSALUE JA RAUDANJOEN KALATALOUSALUE

Jättäessään Aluehallintovirastolle hakemuksen Kemijoen ja Raudanjoen kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi, Lapin ELY keskus on katsonut, että nykyinen kalatalousvelvoite ei vastaa voimalaitosten kalakannoille ja kalastukselle aiheuttamaa haittaa. Hakemuksen lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22§:n tarkoittama olosuhteiden olennainen muutos.

Hanke on vaikutuksiltaan erittäin laaja ja pitkäaikainen, joka tulee vaikuttamaan nykyiseen kalastuskulttuuriin ja kalakantojen hyödyntämiseen tavalla, jota emme voi tarkoin tuntea. Siksi on erikoista, että viranomaisen on valmistellut hakemusta Kemijoen ja Raudanjoen kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi niin, ettei *kalastusalueita* (Kalastusalueet toimivat 31.12.2018 saakka. Kalatalousalueet perustettiin kalastusalueiden tilalle uuden kalastuslain myötä vuoden 2019 alussa) keskeisimpinä sidosryhminä ja asianosaisina kuultu koko valmisteluprosessin aikana toimialueitaan koskevassa asiassa. Tästä johtuen hakemukseen on jäänyt puutteellisia, jopa virheellisiäkin perusteluita sekä selvittämättömiä asioita, jotka kalatalousalueiden näkökulmasta koetaan tärkeinä. Nyt kalatalousalueet joutuvat jälkijättöisesti muistuttamaan niistä asioista, joista ainakin osa olisi voitu huomioida jo valmisteluvaiheessa.

Kalatalousalueet katsovat, että kalastusalueiden kuulematta jättämistä hakemuksen valmistelun aikana voi pitää vähintäänkin huonona hallintotapana.

Tavoitteet ja toimenpiteiden toteuttamisen aikataulu

Lapin Ely keskuksen hakemuksessa (jäljempänä hakemus) on asetettu tavoitteeksi luoda itsensä ylläpitävä, luonnonvarainen vaelluskalakanta Kemi Ounasjoen vesistöön, jolla korvataan menetettyä vaelluspoikas-tuotantoa, palautetaan luontainen lisääntyminen osana kannanhoitoa sekä turvataan perinnöllistä monimuotoisuutta ja kalastusmahdollisuuksia (Hakemus s. 41. 4.2.).

Tavoite ja perustelu on itsessään hyvä ja kannatettava. Lähempi tarkastelu osoittaa, että hakemuksen tavoitteita ei niinkään ole ajateltu palvelemaan säännöstelystä aiheutuvien haittojen ensisijaisten vahingonkarsijöiden aseman parantamista tai edes kalastuksen kehittämistä, vaan vesipuitedirektiivin, kansallisen kalatiestrategian ja vaelluskalastrategian tavoitteita (Hakemus sivu. 7.1.1.; sivut 8, 9). Näihin tavoitteisiin ei lähtökohtaisesti kalastus kuulu. Tästä syystä kalatalousalueet näkevät kalastuksen tulevaisuuden epävarmana.

Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan täysin luonnonvaraista vaelluskalakantaa on mahdoton saavuttaa. Sen sijaan osittain luonnonvaraisen vaelluskalakannan luominen useiden tukitoimien myötä Ounasjoelle voi olla mahdollista. Tämä edellyttää kuitenkin merkittäviä kalastuksen säätely- ja rajoitustoimenpiteitä merellä ja Isohaarasta ylöspäin koko jokiosuudella Ounas- Kemijoelle (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, työraportti 20.2.2012, Lohikannan palauttaminen Kemijokeen – mallinustyökalu tuki- ja säätelytoimien biologiseen arviointiin). Nämä rajoittavat myös alueella olevan luontaisen ja muun velvoiteistutuksin aikaansaadun kalakannan alueella olevan luontaisen ja muun velvoiteistutuksin aikaansaadun kalakannan hyödyntämistä.

Hakemuksessa esitetty kalateiden ja muiden toimenpiteiden toteuttamisen aikataulu on aivan liian kireä varsinkin, kun ottaa huomioon ne ehdottomat vaatimukset, jotka vaaditun uuden velvoitteen tulisi täyttää. Hakemuksessa vaadittu nousumäärä on asetettu optimistisesti tasolle 90-75%. Sama koskee myös alaslaskeutuvien smolttien määrää. On edelleen syytä selvittää, onko vaatimus realistinen, koska hakemuksessa vaaditulla tavalla toimivan kalatiejärjestelmän toimintavarmuudesta ei ole olemassa tietoa Kemijoen kokoisessa voimakkaasti rakennetussa kahdeksan voimalaitosta patoaltaineen käsittävässä vesistöissä. Vastaavaa vertailuesimerkkiä ei ole olemassa muuallakaan maailmassa.

Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan tavoitteen saavuttamiseksi työssä tulee edetä vaiheittain, alavirralla ylöspäin, seuranta ja tutkimustuloksiin perustuen. Tällä hetkellä ei ole näyttöä ratkaisusta, joilla varmudella saavutettaisiin viranomaisen vaatimat tavoitteet niin ylösnou. Esimerkiksi alasvaeltavien smolttien eloonjääminen on keskeisin ja toistaiseksi ratkaisematon ongelma (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 38/2016, Lohen vaelluspoikasten alasvaellus rakennetussa ja luonnontilaisessa joessa). Mitkään tekniset ratkaisut jopa kymmenien kilometrien pituisissa järvimäisissä patoaltaissa eivät estä poikasten joutumista petokalojen (hauet, kuhat, mateet ahvenet) saaliiksi. Ongelmaa voidaan pyrkiä ainakin osittain poistamaan petokaloihin kohdistuvaa kalastusta lisäämällä, mutta miten ratkaistaan ongelma, joka ei ole säännöstelijän tahdosta riippuvainen?

Kun ottaa huomioon hankkeen mittasuhteet; Kemijoen vesistöalueen koon ja voimalaitosten määrän ja näistä johtuvien selvittämättömien ongelmien kirjavuuden, voi hakemuksen vaatimuksia pitää liian yksioikoisina ja jopa kohtuuttomina.

Vähimmäisvaatimus on, että kalateiden toimivuus tulee varmistaa ja aikataulua tulee tarkastella uudelleen ja muokata realistisemmaksi.

Vaelluskalakannan määrällinen tavoite ja sen kestävä saalisuus

Hakemuksessa on arvioitu Torniojoen lohikantamallinnukseen perustuen Ounasjokeen nousevan 9170 naaraslohta, kun vaelluskalojen elämänsyklin mahdollistava vaellusyhteys on hakemuksen mukaisesti luotu. Lähtökohtana on oletus, että kalatiet toimivat 90–95 prosenttisesti ja että smolteista 50 % selviäisi alas viiden voimalaitoksen ja myös patoaltaiden läpi (Hakemus, s. 35, 36).

Hakemuksessa oletetaan vaelluskalojen kalastuskuolevuudeksi 5–10 % nousevien lohien kokonaismäärästä *Ounasjoella*, jotta sen arvioidaan kestävän myös kalastusta vaarantamatta kutevan kannan tavoiteltua kokoa ja luontaista lisääntymistä – mikäli lohien kalastus Ounasjoella ylipäätään sallitaan. Hakemuksesta ei ilmene mikä vastaava määrä ”varataan” kalastukselle Kemijoen pääuomassa, Ylikemillä ja Raudanjoella. Voidaanko olettaa, että näissä ei vähäisen nousukasmäärän suojelun vuoksi saa kalastaa lainkaan?

Nousevien lohien määrää on arvioitu myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) työraportissa (20.2.2012) olevaan yhdeksään populaatiomallinnukseen perustuen. Skenaarioiden keskiarvon mukaan on kalastukseen tulevan saaliin määräksi jokialueella arvioitu 196 kpl/ v.

Mikäli ylisiirrettävien emokalojen kalastuskuolevuus on hakemuksen mukaisesti myös 5–10%, lisää se kalastettavaa osuutta noin 160-170 lohella.

On huomattava, että populaatiomallinnuksissa jokikalastuskuolevuus on arvioitu tilanteessa, jossa kalastuksen valvonta on hoidettu hyvin ja lohta koskevat kalastusrajoitukset ovat tiukkoja (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, työraportti 20.2.2012, Lohikannan palauttaminen Kemijokeen – mallinnustyökalu tuki- ja säätelytoimien biologiseen arviointiin, s. 7.).

Hakemuksen perusteluna käytetyn Torniojoen lohikantamallinnuksen ja RKTL:n populaatiomallinnusten välillä on selkeitä eroja. Nousevien, luonnossa lisääntyneiden lohien määrään vaikuttavia tekijöitä on niin paljon, että on mahdotonta hahmottaa, mikä on totuus oikeasta jokeen nousevasta määrästä.

Hakemuksesta ei myöskään ilmene, miten mahdollinen kalastettava osuus lohista (5–10%) jaetaan Kemi-, Ounas- ja Raudanjoen kalastus-oikeuden haltijoiden kesken.

Meritaimen

Hakemuksesta ei ilmene, mikä on meritaimenkannan tavoiteltu koko. Sallitaanko myös meritaimenen kalastus 5–10% rajoissa? Jos näin on, miten viranomaisen on ajatellut kalastuksen meritaimenen osalta kestä-

västi järjestää, kun lisäksi tiedetään, että meritaimenen lisääntymisalueet ovat pääasiassa sivujokia ja puroja eli samoja vesialueita, joissa esiintyy luontaisesti paikallista joki- ja purotaimena? Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan paikallisten ei-vaeltavien jokitaimen- ja purotaimenkantojen kalastus on käytännössä mahdotonta toteuttaa samassa vesistössä niin, ettei se voi kohdistua myös rauhoitettuun meritaimeneen. Näitä taimenmuotoja on käytännössä mahdoton erottaa toisistaan ilman dna-analyysia. Tullaanko silloin meritaimenen suojelun vuoksi rauhoittamaan kaikki taimenmuodot ikään kuin kaiken varalta? Kun paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneet luontaiset ei-vaeltavat joki- ja purotaimenet risteytyvät alueelle siirretyn/istutetun meritaimenen kanssa, voidaanko puhua enää puhtaasti meritaimenesta tai paikallisesta taimenesta? Tullaanko jälleen siihen, että kaikki taimenet on rauhoitettava ”kaiken varalta”?

Kummassakin tapauksessa jätetään paikallisesti merkittävä osa kalastoa kalastuksen ulkopuolelle ja se ei kalatalousalueiden näkemyksen mukaan ole järkevää luonnonvarojen käyttöä ja kannanhoitopolitiikkaa.

Viranomainen esittää merivaelteisen taimenen velvoitehoitoa toteutettavan kotiutusistutuksin ja ylisiirtoin Kemijoen vesistössä niihin sivujokiin, jonne sen kutu- ja poikastuotantoalueet ovat painottuneet ennen voimalaitosrakentamista välttämällä kuitenkin latvajokia, joissa on jäljellä alkupeäinen paikallinen taimenkanta (Hakemus, s. 37). Nykytiedon mukaan istutuksia ei tulisi tehdä vesistöön, joissa esiintyy luontaisesti samaa lajia edustavia paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneita alkuperäisiä kantoja. On perusteltua kysyä, miten istutetun meritaimenen leviäminen myös vesistön muihin, paikallisia taimenkantoja sisältäviin osiin estetään?

On tiedostettava, että istukkaat voivat risteytyessään paikallisten kantojen kanssa jopa heikentää jälkeläisten ja lopulta paikallisten kantojen geeniperimää ja sopeutumista paikallisiin olosuhteisiin. On kyseenalaista, tukeeko meritaimenen ikään kuin pakonomainen kotiuttaminen lopulta luonnon monimuotoisuutta eli hakemuksen perimmäistä tavoitetta?

Kalatalousalue vaatii näihin kysymyksiin vastauksen, koska kalatalousalueen tulee tietää järjestäessään kalastusta ja kalavesien hoitoa käyttö- ja hoitosuunnitelmansa kautta, miten eri taimenkantojen kalastus järjestetään niin, että paikallista luontaista taimenkantaa voidaan jatkossakin kestävästi kalastaa ja että kantoja ei tarpeettomasti sekoiteta.

Kalastuksenvalvonta

Kalojen vaellusten mahdollistaminen ei yksin riitä, vaan lohen ja meritaimenen luontaisen lisääntymisen varmistaminen Kemi- ja Ounasjoessa edellyttää voimakkaita kalastuksen säätelytoimia samaan tapaan kuin muissakin niissä vesissä, joihin lohi ja meritaimen voivat vapaasti nousta. Todennäköisesti Kemi- ja Ounasjoelle tulee laatia kalastussääntö Tenojoen ja Torniojoen tapaan.

Tavallista voimakkaammat kalastuksen säätelytoimet, rajoitukset ja rauhoitukset edellyttävät valvontaresurssien lisäämistä, johon kalatalousalueilla ei ole mahdollisuutta eikä tarvittavaa ammattitaitoa.

Nykyisin kalastuksen valvonta on hoidettu huonosti. Esimerkiksi Isohaaraassa, välittömästi padon alapuolella kalastetaan nousulohia ja taimenia

ammattimaisesti kielletyllä alueella, laittomin menetelmin ja kielletynä aikana. Siihen puututaan vain harvoin ja Samanlainen salakalastus on jatkunut myös nahkiaisen pyynnissä Isohaaran altaalla vuosikymmeniä. Nämä salakalastajat ovat tulleet entistä röyhkeämmiksi ja heidän määränsä vain lisääntyy vuosi vuodelta. Salapyynnillä on jo pitkän aikaa ollut vaikutuksia velvoitehoidon tuloksiin, jotka osaltaan heikentävät laillisen ja luvallisen kalastuksen tuottoa ja sitä mikä näkyy saalistilastoissa. Laittoman kalastuksen osuutta kokonaissaaliista ei ole selvitetty. Onko tämä mennyt ”epäonnistuneiden” istutusten syyksi? On myös aivan selvää, kun salakalastuksesta on valvonnan puuttuessa muodostunut ns. maan tapa, salakalastajat jatkavat omia bisneksiään, jokaisen uuden kalatien tai ohitusuoman mukana kohti Ounas ja Kemijokea.

Kalastuksen valvonnan tulee jatkossa olla ammattimaista toimintaa, jota hoitavat kalaviranomaisen määräyksestä poliisi ja rajavartiolaitos /merivartiosto. Jatkossa valvonnan tulee olla myös suunnitelmallista ja myös tavallistakin tehokkaampaa, jos hakemuksen mukaiset tavoitteet luontaisten lohi ja meritaimenkantojen saavuttamiseksi halutaan edes osittain toteutuvan.

Istutusvelvoitteet

Hakemuksessa esitetään, että kalalajeja voidaan tarvittaessa muuttaa velvoitteen arvon sisällä tai velvoite voidaan toteuttaa jopa muina toimenpiteinä. Tämä antaa hyvän mahdollisuuden toimia tilanteiden mukaan oikealla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kemijoen patoaltailla kalastavien kokemusten ja velvoitetarkkailun mukaan nyt voimassa olevien sisävesialueen velvoiteistutusten kalalajien (siika, taimen, kirjolohi) muutokset, kuten siian korvaaminen kirjolohella ja kuhan istuttaminen ovat tuottaneet huomattavasti parempaa tulosta ja enemmän saalista kuin nykytilannetta edeltävät 2,1 miljoonan kappaaleen siikaistutukset. Hakemuksessa esitetty siian istutusten poistaminen sisävesialueen velvoiteistutuksista on perusteltua.

Hakemuksessa esitetään kuhaistutusten määrää tasolle 150 000 kpl 1-kesäistä poikasta vuodessa. Kuha on istukkaana menestynyt Kemijoen patoaltaissa ja on arvostettu myös saaliskalana. Tämä osittain antaa perusteen esitykselle. Esitys on kuitenkin ristiriidassa hakemuksen pää-tavoitteen kanssa, koska petokalaistutukset lisäävät smoltteihin kohdistuvaa predaatiota, jota kaikin tavoin tulisi pyrkiä vähentämään. Siihen taas ei ole muuta ratkaisua kuin kalastuksen lisääminen, mutta kalastuskin on velvoitetarkkailun mukaan vähenemässä patoaltailla.

On hyvä pohtia, mitä istutukset tulevat vaikuttamaan kalakannoille, kun samalla kalastajien määrä vähenee. Ovatko sisävesialueelle esitetyt velvoitteet olemassa olevaan kalastukseen ja vesien biologiseen kantokykyyn nähden ylimitoitettuja?

Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan sisävesialueen paikallisten lajien velvoiteistutuksia ei tule nykytasosta vähentää. Tulevaisuudessa haasteena on istutusvelvoitteen täysimääräinen hyödyntäminen niin, ettei alueelle huonoimmassa tapauksessa muodostu istutusten ja alikalastuksen aiheuttamia ylitiheitä kantoja.

Yhteiskunnallinen merkitys

Hakemusta perustellaan myös hankkeen yhteiskunnallisella merkityksellä (Hakemus s. 30). Velvoitteen muutos toimenpiteineen ja kerrannaisvaikutuksineen koskettaa laajasti koko Kemi- ja Ounasjoen vesistöalueen vesialueen omistajia, kalastusoikeuden haltijoita, kalastajia ja kalastusta. Nykyinen kalastus on muotoutunut useiden kymmenien vuosien aikana tukeutuen varsinkin Kemijoen pääuomassa velvoiteistutuksiin.

Tällä hetkellä on julkisuudessa käydyissä keskusteluissa voimakkaana käsitys, että lohimäärät tulevat olemaan lähes samaa tasoa, mitä ne olivat ennen Kemijoen patoamista. Tämän uskotaan tuovan mm. matkailutuloja, virkistysellistä hyötyä, maanarvon nousua.

Edellä tässä muistutuksessa on mainittu RKTL:n populaatiomallinnuksiin perustuvat mahdolliset saalismäärät. Määriä ei voi verrata mihinkään vapaana virtaavan joen lohi- ja saalismääriin. Sen sijaan lohen ja meritaimenen ilmaantuminen tuo tarvetta järjestelyihin, jotka väistämättä tulevat vaikuttamaan laajalti paikallisten kalavarojen talteenottoon, pyyntitapoihin ja kalastusjärjestelyihin erilaisten rajoitusten, kieltojen ja säätelytoimien kautta, mutta hakemuksesta ei selviä miten. Myös hankkeen aluetta koskeva taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi puuttuu kokonaan.

Kalatalousalueet vaativat, että hankkeesta tulee tehdä yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi. Arvioinnissa tulee tarkastella myös sitä, miten ja millä tavalla hanke vaikuttaa nykyiseen kalastuskulttuuriin ja kalastukseen.

43. ALA-KEMIJOEN JA PERÄMEREN KALATALOUSALUE

Jättäessään Aluehallintovirastolle hakemuksen Kemijoen ja Raudanjoen kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi, Lapin ELY keskus on katsonut, että nykyinen kalatalousvelvoite ei vastaa voimalaitosten kalakannoille ja kalastukselle aiheuttamaa haittaa. Lapin ELY keskuksen hakemuksen (jäljempänä hakemus) lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22§:n tarkoittama olosuhteiden olennainen muutos.

Hanke on vaikutuksiltaan erittäin laaja ja pitkäaikainen, joka tulee vaikuttamaan nykyiseen kalastuskulttuuriin, elinkeinoihin ja kalakantojen hyödyntämiseen tavalla, jota emme voi tarkoin tuntea. Siksi on erikoista, että viranomaisen on valmistellut hakemusta Kemijoen ja Raudanjoen kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi niin, ettei Ala-Kemijoen ja Perämeren *kalastusalueita* keskeisimpinä sidosryhminä ja asianosaisina kuultu koko valmisteluprosessin aikana toimialueitaan koskevassa asiassa. Tästä johtuen hakemukseen on jäänyt puutteellisia, jopa virheellisiäkin perusteluita sekä selvittämättömiä asioita, jotka kalatalousalueen näkökulmasta koetaan tärkeinä. Nyt Ala-Kemijoen ja Perämeren *kalatalousalue* joutuu jälkijättöisesti muistuttamaan niistä asioista, joista ainakin osa olisi voitu huomioida jo valmisteluvaiheessa.

Kalatalousalue katsoo, että Ala-Kemijoen ja Perämeren kalastusalueiden kuulematta jättämistä hakemuksen valmistelun aikana voi pitää vähintäänkin huonona hallintotapana (Kalastusalueet toimivat 31.12.2018 saakka. Kalatalousalueet perustettiin uuden kalastuslain myötä 2019.).

Tavoitteet ja toimenpiteiden toteuttamisen aikataulu

Hakemuksessa on asetettu tavoitteeksi luoda itsensä ylläpitävä, luonnonvarainen vaelluskalakanta Kemi ja Ounasjoen vesistöön, jolla korvataan menetettyä vaelluspoikastuotantoa, palautetaan luontainen lisääntymisen osana kannan hoitoa sekä turvataan perinnöllistä monimuotoisuutta ja kalastusmahdollisuuksia (Hakemus s. 41. 4.2.).

Tavoite perusteluineen on itsessään hyvä ja kannatettava. Lähempi tarkastelu osoittaa, että hakemuksen tavoitteita ei niinkään ole ajateltu palvelemaan säännöstelystä aiheutuvien haittojen ensisijaisten vahingonkäsijöiden aseman parantamista tai edes kalastuksen kehittämistä, vaan vesipuidedirektiivin, kansallisen kalatiestrategian ja vaelluskalastrategian tavoitteita (Hakemus sivu. 7.1.1.; sivut 8, 9.). Näihin tavoitteisiin ei lähtökohtaisesti kalastus kuulu. Tästä syystä kalatalousalue näkee kalastuksen tulevaisuuden epävarmana.

Kalatalousalueen näkemyksen mukaan täysin luonnonvaraista vaelluskalakantaa on mahdoton saavuttaa. Sen sijaan osittain luonnonvaraisen vaelluskalakannan luominen useiden tukitoimien myötä Ounasjoelle voi olla mahdollista. Tämä edellyttää kuitenkin merkittäviä kalastuksen säätely ja rajoitustoimenpiteitä merellä ja Isohaarasta ylöspäin koko jokiosuudella Ounas ja Kemijoelle (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, työraportti 20.2.2012, Lohikannan palauttaminen Kemijokeen – mallinnustyökalu tuki- ja säätelytoimien biologiseen arviointiin). Nämä rajoittavat myös alueella olevan luontaisen ja muun velvoiteistutuksin aikaansaadun kalakannan hyödyntämistä.

Hakemuksessa esitetty kalateiden ja muiden toimenpiteiden toteuttamisen aikataulu on aivan liian kireä varsinkin, kun ottaa huomioon ne ehdottomat vaatimukset, jotka vaaditun uuden velvoitteen tulisi täyttää. Hakemuksessa vaadittu nousumäärä on asetettu optimistisesti tasolle 90-75 %. Sama koskee myös alaslaskettuvien smolttien määrää.

Vaatus on määritelty liian suurpiirteisesti. Miten esimerkiksi Isohaaran alapuolella olevien lohien määrä osataan arvioida oikein niin, että voidaan sanoa, että tästä määrästä tulisi 90% nousta padon yli?

Pitäisikö tavoite kuitenkin asettaa tuoreiden tutkimustietojen, olosuhteiden muutosten yms. mukaan siten, että tarpeen mukaan toimintaa voidaan sopeuttaa vallitsevaan tilanteeseen? Lisäksi arvio tulisi tehdä niin, että se on luotettava ja uskottava. Ei riitä, että arvio tehdään silmämääräisesti, jos esimerkiksi kalalaskuri on mennyt epäkuuntoon.

Tällä hetkellä ei ole näyttöä ratkaisuista, joilla varmuudella saavutettaisiin viranomaisen vaatimat tavoitteet niin ylösnousevien emokalujen kuin alasvaeltavien poikasten määrien suhteen. Esimerkiksi alasvaeltavien smolttien eloonjääminen on keskeisin ja toistaiseksi ratkaisematon ongelma (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 38/2016, Lohen vaelluspoikasten alasvaellus rakennetussa ja luonnontilaisessa joessa). Virtausolosuhteiden vaihtelu ja hitaasti virtaavat järvimäiset patoaltaat aiheuttavat vaelluskäyttämiseen toistaiseksi selvittämättömiä häiriöitä. Mitkään tekniset ratkaisut jopa kymmenien kilometrien pituisissa järvimäisissä patoaltaissa eivät estä poikasten joutumista petokalujen (hauet, kuhat, mateet ahvenet) saaliiksi. Ongelmaa voidaan pyrkiä ainakin osittain poistamaan petokaloihin kohdistuvaa kalastusta lisäämällä,

mutta miten ratkaistaan ongelma, joka ei ole säännöstelläjän tahdosta riippuvainen?

Hakemuksessa vaaditulla tavalla toimivan kalatiejärjestelmän toimintavarmuudesta ei ole olemassa tietoa Kemijoen kokoisessa voimakkaasti rakennetussa kahdeksan voimalaitosta patoaltaineen käsittävässä vesistössä. Vastaavaa vertailuesimerkkiä ei ole olemassa muuallakaan maailmassa.

Hakemuksen mukaisen kiireellisen aikataulun noudattaminen voi käännyä jopa hakemuksen tavoitteita vastaan. Tavoite tulee asettaa aina tuoreimpien arvioiden, tutkimustiedon ja kulloistenkin olosuhteiden perusteella. Tavoitetta tulee pystyä tarpeen vaatiessa sopeuttamaan, jotta toiminnalla olisi uskottavuutta.

Edellä olevat kysymykset osaltaan osoittavat tarpeen edelleen selvittää, onko hakemuksen mukainen vaatimus realistinen ja toteuttamiskelpoinen. Kalatalousalueen näkemyksen mukaan tavoitteen saavuttamiseksi työssä tulee edetä vaiheittain, alavirralla ylöspäin, seuranta ja tutkimustuloksiin perustuen.

Kun ottaa huomioon hankkeen mittasuhteet; Kemijoen vesistöalueen koon ja voimalaitosten määrän ja näistä johtuvien selvittämättömien ongelmien kirjavuuden, voi hakemuksen vaatimuksia pitää liian yksioikoisina ja jopa kohtuuttomina.

Vähimmäisvaatimus on, että kalateiden toimivuus tulee varmistaa ja aikataulua tulee tarkastella uudelleen ja muokata realistisemmaksi.

Vaelluskalakannan määrällinen tavoite ja sen kestävä saalisuus

Hakemuksessa on arvioitu Torniojoen lohikantamallinnukseen perustuen Ounasjokeen nousevan 9170 naaraslohta, kun vaelluskalojen elämänsyklinin mahdollistava vaellusyhteys on hakemuksen mukaisesti luotu. Lähtökohtana on oletus, että kalatiet toimivat 90–75-prosenttisesti ja että smolteista 50% selviääsi alas viiden voimalaitoksen ja myös patoaltaiden läpi (Hakemus, s. 35, 36).

Hakemuksessa oletetaan vaelluskalojen kalastuskuolevuudeksi 5–10 % nousevien lohien kokonaismäärästä *Ounasjoella*. Tämä on siis määrä, joka on arvioitu kalastettavaksi ilman, että vaarannetaan kutevan kannan tavoiteltua kokoa ja luontaista lisääntymistä – mikäli lohien kalastus Ounasjoella ylipäätään sallitaan. Hakemuksesta ei ilmene mikä vastaava määrä ”varataan” kalastukselle Kemijoen pääuomassa, sivujoissa, Ylikemillä ja Raudanjoella. Voidaanko olettaa, että näissä ei vähäisen nousukasmäärän suojelun vuoksi saa kalastaa lainkaan?

E erityisen mielenkiintoinen kysymys kalastusoikeuden haltijoiden näkökulmasta on, miten mahdollinen kalastettava osuus lohista (5–10 %) jaettaisiin Kemi-, Ounas- ja Raudanjoen nousualueella olevien kalastusoikeuden haltijoiden, valtion ja yksityisvesien omistajien kesken?

Vai onko niin, että lohienkalastusoikeuden Kemi- ja Ounasjoella omistaa pelkästään valtio ja näin ollen myös lupatulot menisivät valtiolle (KL 9 § Valtion yksityiset kalastukset. Valtion yksityiset kalastukset pysytetään valtiolla siellä, missä ne vanhastaan ovat olleet ja edelleen ovat valtion

hallinnassa. Valtion yksityisten kalastusten käyttämisestä päättää Metsähallitus.)? Hakemuksessa ei ole käsitelty tätä perustavaa laatua olevaa kysymystä ollenkaan.

Nousevien lohien määrää on arvioitu myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) työraportissa (20.2.2012) olevaan yhdeksään populaatiomallinnukseen perustuen. Skenaarioiden keskiarvon mukaan on kalastukseen tulevan saaliin määräksi jokialueella arvioitu 196 kpl/ v.

Mikäli myös ylisiirrettävien emokalojen kalastuskuolevuus on hakemuksen mukaisesti 5–10%, lisää se kalastettavaa osuutta noin 160-170 lohella.

On huomattava, että populaatiomallinuksissa jokikalastuskuolevuus on arvioitu tilanteessa, jossa kalastuksen valvonta on hoidettu hyvin ja lohta koskevat kalastusrajoitukset ovat tiukkoja (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, työraportti 20.2.2012, Lohikannan palauttaminen Kemijokeen – mallinnustyökalu tuki- ja säätelytoimien biologiseen arviointiin, s. 7.).

Hakemuksen perusteena käytetyn Torniojoen lohikantamallinnuksen ja RKTL:n laatimien populaatiomallinnusten välillä on selkeitä eroja. Nousevien, luonnossa lisääntyneiden lohien määrään vaikuttavia tekijöitä on niin paljon, että on mahdotonta hahmottaa, mikä on totuus oikeasta jokeen nousevasta määrästä.

Meritaimen

Hakemuksesta ei ilmene, mikä on meritaimenkannan tavoiteltu koko. Sallitaanko myös meritaimenen kalastus 5–10 %:n rajoissa? Jos näin on, miten viranomainen on ajatellut kalastuksen meritaimenen osalta kestävästi järjestää, kun lisäksi tiedetään, että meritaimenen lisääntymisalueet ovat pääasiassa sivujokia ja puroja eli samoja vesialueita, joissa esiintyy luontaisesti paikallista joki- ja purotaimena? Kalatalousalueen näkemyksen mukaan paikallisten ei-vaeltavien jokitaimen- ja purotaimenkantojen kalastus on käytännössä mahdotonta toteuttaa samassa vesistössä niin, ettei se voi kohdistua myös rauhoitettuun meritaimeneen. Näitä taimenmuotoja on käytännössä mahdoton erottaa toisistaan ilman dna-analyysia. Tullaanko silloin meritaimenen suojelun vuoksi rauhoittamaan kaikki taimenmuodot ikään kuin kaiken varalta? Kun paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneet luontaiset ei-vaeltavat joki- ja purotaimenet risteytyvät alueelle siirretyn meritaimenen kanssa, voidaanko puhua enää puhtaasti meritaimenesta tai paikallisesta taimenesta? Tullaanko jälleen siihen, että kaikki taimenet on rauhoitettava ”kaiken varalta”?

Kummassakin tapauksessa jätetään paikallisesti merkittävä osa kalastoa kalastuksen ulkopuolelle ja se ei kalatalousalueen näkemyksen mukaan ole järkevää luonnonvarojen käyttöä ja kannanhoitopolitiikkaa.

Viranomainen esittää merivaelteisen taimenen velvoitehoitoa toteutettavan kotiutusistutuksin ja ylisiirtoin Kemijoen vesistössä niihin sivujokiin, jonne sen kutu- ja poikastuotantoalueet ovat painottuneet ennen voimalaitosrakentamista välttämällä kuitenkin latvajokia, joissa on jäljellä alkupeäinen paikallinen taimenkanta (Hakemus, s. 37). Nykytiedon mukaan istutuksia ei tulisi tehdä vesistöön, joissa esiintyy luontaisesti samaa lajia edustavia paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneita alkuperäisiä kantoja.

On perusteltua kysyä, miten istutetun meritaimenen leviäminen myös vesistön muihin, paikallisia taimenkantoja sisältäviin osiin estetään?

On tiedostettava, että istukkaat voivat risteytyessään paikallisten kantojen kanssa jopa heikentää jälkeläisten ja lopulta paikallisten kantojen geeniperimää ja sopeutumista paikallisiin olosuhteisiin. On kyseenalaista, tukeeko meritaimenen ikään kuin pakonomainen kotiuttaminen lopulta luonnon monimuotoisuutta eli hakemuksen perimmäistä tavoitetta?

Edellä mainittuihin kysymyksiin hakemus ei anna vastausta. Kalatalousalueen tulee tietää järjestäessään kalastusta ja kalavesien hoitoa käyttö- ja hoitosuunnitelmansa kautta, miten eri taimenkantojen kalastus järjestetään niin, että paikallista luontaista taimenkantaa voidaan jatkossa kestävästi kalastaa ja että kantoja ei tarpeettomasti sekoiteta.

Kalastuksenvalvonta

Kalojen vaellusten mahdollistaminen ei yksin riitä, vaan lohen ja meritaimenen luontaisen lisääntymisen varmistaminen Kemi- ja Ounasjossa edellyttää voimakkaita kalastuksen säätelytoimia samaan tapaan kuin muissakin niissä vesissä, joihin lohi ja meritaimen voivat vapaasti nousta. Todennäköisesti lohen nousualueelle tulee laatia kalastussääntö Tenojoen ja Torniojoen tapaan.

Tavallista voimakkaammat kalastuksen säätelytoimet, rajoitukset ja rauhoitukset edellyttävät valvontaresurssien lisäämistä, johon kalatalousalueella ei ole mahdollisuutta eikä tarvittavaa ammattitaitoa.

Nykyisin kalastuksen valvonta on hoidettu huonosti. Esimerkiksi Isohaarassa, välittömästi padon alapuolella kalastetaan nousulohia ja taimenia ammattimaisesti kielletyllä aluella, laittomin menetelmin ja kielletynä aikana. Siihen puututaan vain harvoin ja sattumanvaraisesti. Samanlainen sala kalastus on jatkunut myös nahkiaisen pyynnissä Isohaaran altaalla vuosikymmeniä. Salapyynnillä on jo pitkän aikaa ollut vaikutuksia velvoitehoidon tuloksiin, jotka osaltaan heikentävät laillisen ja luvallisen kalastuksen tuottoa ja sitä mikä näkyy saalistilastoissa. Laittoman kalastuksen osuutta kokonaissaaliista ei ole selvitetty. Onko tämä mennyt ”epäonnistuneiden” istutusten piikkiin

On myös aivan selvää, kun salakalastuksesta on valvonnan puuttuessa muodostunut ns. maan tapa, salakalastajat jatkavat omia bisneksiään, jokaisen uuden kalatien tai ohitusuoman mukana kohti Ounas- ja Kemi-jokea.

Koska hakemuksen mukaiset tavoitteet ovat selkeästi viranomaisen intressi, tulee kalastuksen valvonta olla myös viranomaisen vastuulla oleva tehtävä. Valvontaa tulee jatkossa hoitaa kalaviranomaisen määräyksestä poliisi ja rajavartiolaitos /merivartiosto. Jatkossa valvonnan tulee olla myös suunnitelmallista ja tehokasta, jos hakemuksen mukaiset tavoitteet luontaisten lohi ja meritaimenkantojen saavuttamiseksi halutaan edes osittain toteutuvan.

Istutusvelvoitteet

Sisävesialue

Hakemuksessa esitetään, että kalalajeja voidaan tarvittaessa muuttaa velvoitteen arvon sisällä tai velvoite voidaan toteuttaa jopa muina toimenpiteinä. Tämä antaa väljyyttä toimia tilanteiden mukaan oikealla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kemijoen patoaltailla kalastavien kokemusten ja velvoitetarkkailun mukaan nyt voimassa olevien sisävesialueen velvoiteistutusten kalalajien (siika, taimen, kirjolohi) muutokset, kuten siian korvaaminen kirjo lohella ja kuhan istuttaminen ovat tuottaneet huomattavasti parempaa tulosta ja enemmän saalista kuin nykytilannetta edeltävät 2,1 miljoonan kappaaleen siikaistutukset. Hakemuksessa esitetty siian istutusten poistaminen sisävesialueen velvoiteistutuksista on perusteltua.

Hakemuksessa esitetään kuhaistutusten määrää tasolle 150 000 kpl 1-kesäistä poikasta vuodessa. Kuha on istukkaana menestynyt Kemijoen patoaltaissa ja on arvostettu myös saaliskalana. Tämä antaa perusteen esitykselle. Esitys on kuitenkin ristiriidassa hakemuksen päätavoitteen kanssa, koska petokalaistutukset lisäävät smoltteihin kohdistuvaa predaatiota, jota kaikin tavoin tulisi pyrkiä vähentämään. Siihen taas ei ole muuta ratkaisua kuin kalastuksen lisääminen, mutta kalastuskin on velvoitetarkkailun mukaan vähenemässä patoaltailta.

On hyvä pohtia, mitä istutukset tulevat vaikuttamaan kalakannoille, kun samalla kalastajien määrä vähenee. Ovatko sisävesialueelle esitetyt velvoitteet olemassa olevaan kalastukseen ja vesien biologiseen kantokykyyn nähden ylimitoitettuja?

Kalatalousalue

Kalatalousalueen näkemyksen mukaan sisävesialueen paikallisten lajien velvoiteistutuksia ei tule nykytasosta vähentää. Tulevaisuudessa haasteina on istutusvelvoitteen täysimääräinen hyödyntäminen niin, ettei alueelle huonoimmassa tapauksessa muodostu istutusten ja alikalastuksen aiheuttamia ylitiheitä kantoja.

Merialue

Hakemuksessa esitetään merialueen velvoiteistutuksiin hieman nykyistä suurempia istutusmääriä lohelle ja meritaimenelle (700 000 kpl + 100 000 kpl), tosin enintään puolet lohen ja taimenen vaelluspoikasista voitaisiin vapauttaa Taivalkosken patoaltaaseen kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla. Menettely ei ole biologisesti perusteltuna, koska noin 14 cm pituiset smoltit altistuvat patoaltailla petokalojen aiheuttamalle predaatiolle, joka on tutkitusti todettu olevan merkittävin vaelluspoikasten kuolleisuutta aiheuttava tekijä.

Istutettavien lohien, järvilohien ja taimenten rasvaevän leikkaaminen tuli pakolliseksi vuoden 2017 alusta. Evä leikkaus koskee vähintään vuoden ikäisenä istutettavia kaloja. Määräys on säädetty valtioneuvoston asetukseen kalastuksesta. Rasvaevä leikkauksen avulla pystytään jatkossa erottamaan luonnossa syntyneet lohet ja taimenet istutuskaloista.

Kesällä 2019 selvitettiin kalastuksen valvojien ja kaupallisten kalastajien yhteistyönä Perämerellä välillä Kalajoki Tornio istukkaiden ja villien lohien osuuksia saaliissa rasvaeväleikkausten avulla. Istukkaiden osuus (60,1 %) oli selvästi korkeampi kuin mitä aiemmin on arvioitu mm. merkkipalautuksiin ja mallinnustuloksiin perustuen.

Tämä on uutta tietoa, joka täydentyy vuosittain. On mahdollista, että istukkaiden osuus saaliissa voi edelleen nousta, kun kaikki eväleikatut istukkaat saavuttavat pyyntikoon samalla kun leikkaamattomien istukkaiden osuus luonnostaan häviää ja jäljelle jäävät vain luonnontuotannosta peräisin olevat kalat.

Kalatalousalueen vaatimukset merikalastuksen turvaamiseksi

Kalatalousalueen näkemyksen mukaan merikalastusta tullaan hankkeen johdosta nähtävästi jatkossa voimakkaasti rajoittamaan. Merikalastukselle on jatkuvasti tullut lisää rajoituksia ja saaliskiintiötä, vaikka merilohen osalta kalastus näyttää nykytiedon mukaan yli 60%:sti kohdistuvan istutettuun kantaan, joka nimenomaan on tarkoitettukin kalastettavaksi.

Edellä tässä muistutuksessa on osio kalastuksen valvonnasta. Ammatti- maista ja laillista merikalastusta valvotaan ja säädellään monin eri tavoin ja samaan aikaan salakalastus ja ns. pimeä kalakauppa saavat olla rauhassa. Tähän on tultava muutos, ennen kuin merikalastusta koskevia lisärajoituksia edes harkitaan.

Kalatalousalue vaatii, että hakemusta tulee muuttaa lisäämällä siihen seuraavat asiakohdat:

- viljelyperäiselle (rasvaeväleikattu) lohelle ja meritaimenelle ei aseteta saaliskiintiötä meressä
- merialueelle suoraan kohdistuvaa istutusta ei tule nykytasosta vähentää
- hanke voi aiheuttaa taloudellisia tappioita merialueen kaupalliselle kalastukselle tai jopa elinkeinon menetyksiä. Näitä varten tulee perustaa kompensatorahasto, jolla kaupalliselle kalastukselle tulevat menetykset korvataan täysimääräisesti.

Yhteiskunnallinen merkitys

Hakemusta perustellaan myös hankkeen yhteiskunnallisella merkityksellä (Hakemus s. 30). Toteutuessaan uuden veloitteen aiheuttama muutos olisi suurin, mitä kalatalouskentässä on vuosiin, ellei peräti kymmeneen vuosiin tapahtunut. Toimenpiteineen ja kerrannaisvaikutuksineen muutos koskettaa laajasti koko Kemi- ja Ounasjoen vesistöalueen vesialueen omistajia, kalastusoikeuden haltijoita, kalastajia ja kalastusta. Nykyinen kalastus on muotoutunut useiden kymmenien vuosien aikana tukeutuen varsinkin Kemijoen pääuomassa velvoiteistutuksiin. Tällä hetkellä on julkisuudessa käydyissä keskusteluissa voimakkaana käsitys, että luotaessa vaellusyhteys, tulevat lohimäärät olemaan lähes samaa tasoa, mitä ne olivat ennen Kemijoen patoamista. Tämän uskotaan tuovan mm. matkailutuloja, virkistysellistä hyötyä, maanarvon nousua. Edellä tässä muistutuksessa on mainittu RKTL:n populaatiomallinnuksiin perustuvat mahdolliset saalismäärät. Määriä ei voi verrata mihinkään vapaana virtaavan joen lohi- ja saalismääriin. Sen sijaan lohen ja meritaimenen ilmaantuminen tuo tarvetta järjestelyihin, jotka väistämättä tulevat vaikuttamaan laajalti paikallisten kalavarojen talteenottoon, pyyntitapoihin ja kalastusjärjestelyihin erilaisten rajoitusten, kieltojen ja säätelytoimien kautta, mutta hakemuksesta ei selviä miten. Myös

hankkeen aluetta koskeva taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi puuttuu kokonaan.

Kalatalousalue vaatii, että hankkeesta tulee tehdä yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi. Arvioinnissa tulee tarkastella myös sitä, miten ja millä tavalla hanke vaikuttaa nykyiseen kalastuskulttuuriin ja kalastukseen.

44.OUNASJOEN KALATALOUSALUE

Ounasjoen kalatalousalue puoltaa Lapin ELY-keskuksen vireille saattamaa Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden päivittämistä vastamaan voimalaitosten rakentamisesta aiheutuneita luonnontaloudellisia haittoja.

Velvoitteiden muutos toisi uusia mahdollisuuksia kehittää Ounasjoen kalataloudellista merkitystä ja aluetaloudellista vaikuttavuutta.

45. TIURANIEMI JUHANI ANTERO (HOOKANA1, 698-403-1-82)

Hookananlahti on keskeistä virkistyskalastusalueetta. Kuitenkin verkot ja uistimet likastuvat herkästi ja vaikeuttavat kalastusta. Syynä on, että säännöstelypadon alapuolinen juoksu on päästetty metsittymään. Keväisin, kun vesi juoksetetaan tulvien vuoksi, valtava määrä risuja ja muuta roskaa huuhtoutuu Hookananlahteen. Ehdotankin, että Petäjäisen säännöstelypadon alapuoli hoidetaan kuntoon välittömästi raivamalla. Ongelma korjaantuu pysyvästi joko rakentamalla maisemapato tai juoksuttamalla jatkuvasti hieman vettä säännöstelypadon läpi. Lisäksi Kemijoki Oy:n tulisi raivata kiinteistöni ranta-alue, joka on heidän omistuksessaan. Samoin voisi kunnostaa kiinteistön rannat, jotka ovat kuluneet niin, että venettä on vaikea saada vedettyä ylös. Samalla raivauksen voisi tehdä myös rantaan tulevan Kemijoki Oy:n omistuksessa olevan tien osalta maisemahoidollisista syistä. Myös rannan ruoppaaminen ja puhdistaminen on välttämätöntä. – On vastuutonta sekä maisemahoidollisesti että virkistyskäytön kannalta, että Hookananlahtea ei ole hoidettu kuntoon.

46. MARTTINEN MINNA

Kemijoen varren asukkaana kannatan Lapin Ely-keskuksen hakemusta Kemijoen voimalaitosten muuttamisesta niin, että kalat ja vesi pääsevät kulkemaan patojen ohi.

En itse kalasta, mutta luonnon tasapainon palauttaminen on meidän kaikkien etu monella tavalla, joita kaikkia tuskin tiedetäänkään.

47. SIMONEN ILARI

Kemijoen kaikkiin patoihin on ehdottomasti rakennettava välittömästi luonnonmukaiset ohitusuomat, alasvaellusratkaisut sekä ympäristövirtaamat vanhoihin nykyisellään kuiviin uomiin.

Tämä on vähimmäisedellytys Kemijoen valluskalakantojen kestäväksi elvyttämiseksi.

Tällä olisi myös merkittävä vaikutus Itämeren vaelluskalakantojen lisääntymismahdollisuuksille.

Kemijoen patoaminen ja vuosikymmenten vastuuton toiminta on tappanut kalakantoja sukupuuttoon ja muuttanut joen ekosysteemiä merkittävästi. Haitan kärsijä on koko Eurooppa.

Ratkaisussa on myös huomioitava kalastusmatkailun lisääntyminen alueelle ja siten myös vaikutus koko Lapin ja Suomen turismiin.

48. SIMONEN JYRI

Kemijoen kaikkiin patoihin on ehdottomasti rakennettava välittömästi luonnonmukaiset ohitusuomat, alasvaellusratkaisut sekä ympäristövirtaamat vanhoihin nykyisellään kuiviin uomiin.

Tämä on vähimmäisedellytys Kemijoen valluskalakantojen kestäväksi elvyttämiseksi.

Tällä olisi myös merkittävä vaikutus Itämeren vaelluskalakantojen lisääntymismahdollisuuksille.

Kemijoen patoaminen ja vuosikymmenten vastuuton toiminta on tappanut kalakantoja sukupuuttoon ja muuttanut joen ekosysteemiä merkittävästi. Haitan kärsijä on koko Eurooppa.

Ratkaisussa on myös huomioitava kalastusmatkailun lisääntyminen alueelle ja siten myös vaikutus koko Lapin ja Suomen turismiin.

49. ISOMÄKI ALPO (YHTEISEN VESIALUEEN OSAOMISTAJA 699-408-876-2, VAA- RALA 30:51)

Lapin ELY-keskuksen vaatimus kalatalousvelvoitteen tarkistamiseksi on hylättävä vesilain vastaisena. ELY-keskusta vaihdettava puolueettomuuden varmistamiseksi.

Perusteluna seuraavaa:

1.) Perustuslaki (731/1999)

Perustuslain 125 §:n 2 momentin mukaan "yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto." Taidolla tarkoitetaan lähinnä koulutuksen tai työkokemuksen avulla hankittuja tietoja ja taitoja. Kyvyllä viitataan yleisesti tuloksellisen työskentelyn edellyttämiin henkilön ominaisuuksiin, kuten luontaiseen lahjakkuuteen, järjestelykykyyn, aloitteellisuuteen ja muihin vastaaviin tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisiin kykyihin. Koetellulla kansalaiskunnolla tarkoitetaan yleisessä kansalaistoiminnassa saatuja viran hoidon kannalta merkityksellisiä ansioita sekä nuhteetonta käytöstä (HE1/1998vp).

Valtiovarainministeriön mukaan: " Julkinen toiminta on perimiltään toimimista kansalaisten valtuutuksella, kansalaisten varoilla ja kansalaisten eduksi. Virkamiesetiikasta ja moraalista puhuttaessa tarkoitetaan niitä yleisiä arvoja ja periaatteita, jotka koskevat virkamiehiä.

Julkisen vallan käyttäjinä viranomaisen, yksittäisen viraston ja virkamiehen vastuulla on toimia niin, että toiminta täyttää muun muassa puolueettomuuden, riippumattomuuden ja tasapuolisuuden vaatimukset. Virkamies on erityisessä suhteessa kansalaiseen ja palvelussuhde tuo mukanaan tähän liittyviä arvoja ja periaatteita (Valtiovarainministeriön (arvot ja virkamiesetiikka) ks. myös Virkamiesetiikan tila 2016 - kyselytutkimus valtion virka- miesten arvoista ja etiikasta. Valtiovarainministeriön julkaisu - 38/2016).

1a.) Valtion virkamieslaki (750/1994)

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan "Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä", ja 2 momentin mukaan "Virkamiehen on käytäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla."

1b.) Hallintolaki (434/2003)

Hallintolain 6 §:n mukaan "Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia."

Hallintovaliokunta tarkentaa em. pykälän sisältöä, lausuen seuraavaa: Pykälän nojalla viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia (HaVM 29/2002 vp).

1c.) Sierilän voimalaitoshankkeessa Lapin ELY- keskuksen kalatalousasiantuntia lähti arvioimaan kalatalouden menetyksiä ja luontomatkailulle aiheutuvia menetyksiä potentiaalisina menetyksinä, vuoden 1961 vesilain 2 -luvun 11 §:n 2 momentin säännöksestä huolimatta (Sierilän vesivoimalaitoksen katselmustoimituksen kalatalousasiantuntijan lausunto 31.10.2017).

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto lausui 31.5.2011 päätöksessään seuraavaa: *Katselmuskirjan intressivertailussa on annettu rahallinen arvo potentiaalisten kalataloushyötyjen menetykselle (yhteensä 21 421 600 €) ja potentiaaliselle luontomatkailulle aiheutuvalla menetykselle (yhteensä 76 000 000- 376 000 000 €).*

Etukäteen hyvin vaikeasti arvioitavissa oleville potentiaalisille menetyksille on katselmuskirjassa annettu ratkaiseva painoarvo intressivertailussa. Hypoteettisille odotusarvoille, joiden mahdolliseen toteutumiseen vaikuttavat monet eri tekijät, ei voida etukäteen antaa rahallista arvoa, kun ei tiedetä, aiheutuuko kyseisiä edunmenetyksiä, minkälaisia edunmenetyksiä aiheutuu tai mihin tahoon edunmenetykset kohdistuvat.

Aluehallintovirasto toteaa, että rahassa mitattavien edunmenetysten arvioinnissa on olennaista, että vahinkoa kärsivä taho on tiedossa, jotta kyseiselle taholle aiheutuvat vahingot voidaan asianmukaisesti arvioida. Hakemusasiakirjoissa on selostettu alueella nykyisin toimivien matkailuyritysten ja ohjelmapalveluyritysten toimintaa ja niihin kohdistuvia

hankkeen vaikutuksia sekä vaikutuksia Rovaniemen kaupungin matkailustrategiaan. Edellä ehdottomien luvanmyöntämissesteiden perusteista ilmenevästi hankkeella ei katsota olevan vaikutusta olemassa olevien matkailuyritysten toimintaan tai Rovaniemen kaupungin matkailutuloihin. Näin ollen rahassa mitattavissa olevia menetyksiä nykyiselle matkailulle ei etukäteen arvioiden aiheudu.

Aluehallintovirasto on arvioinut hankkeesta aiheutuvat kalataloudelliset vahingot ja määrännyt ne toimenpitein hyvitetäviksi tai korvattavaksi. Lohen smolttituotannon menetyksiä ei arvioida aiheutuvan.

Edellä sanotun perusteella aluehallintovirasto poistaa katselmuskirjan intressivertailusta potentiaalisten kalataloushyötyjen menetysten ja potentiaalisten luontomatkailulle aiheutuvien menetysten rahalliset arvot vesilain 2 luvun 11 §:n 2 momentin vastaisina (Lupapäätös Nro 32/11/2 Dnro PSAVI/22/04.09/2010 (PSY-2005-y- I 85) Annettu julki panon jälkeen 31.5.2011. s. 323–324).

1d.) Kaikki edellä oleva todistaa, että Lapin ELY-keskuksessa on sekä vesirakentamisen vastaisuutta, että Kemijoki Oy:n vastaisuutta. Kun ELY-keskuksen johto ei ole puuttunut kalatalousasiantuntijansa lausuntoon, eikä muutenkaan rajoittanut asiantuntijansa toimintaa, on katsottava, että ELY-keskuksen johto on hyväksynyt asiantuntijansa toiminnan. Lapin ELY-keskus ei ryhtynyt myöskään mihinkään toimenpiteisiin, kun kalastusasiantuntia 1.6.2011 julkisesti moitti Lapin Kansa - lehdessä Pohjois-Suomen aluehallintovirastoa Sierilän vesivoimalaitoksen lupapäätöksestä (liite 1). **Tämä osoittaa kiistattomasti, että Lapin ELY-keskus ei ole puolueeton Kemijoki Oy:tä koskevissa vesitalousasioissa.**

2.) Kalatalousvelvoitteet voimassa olevassa vesilaissa

Kalatalousvelvoitteita koskevat säännökset sisältyvät vesilakiin, sen 3 luvun 14, 15 ja 22§:iin, 15 luvun 1 §:ään sekä 19 luvun 10 §:ään. Lain 3 luvun 14 §:ssä säädetään kalatalousvelvoitteesta ja kalatalousmaksusta. Vesilain mukaan eri hoitotoimenpiteet ovat keskenään samantarvoisia vahinkojen kompensatiokeinoja, joita lupaviranomainen voi käyttää tapauskohtaisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Yleisesti kalatalousvelvoitteisiin tehtyjä muutoksia haittojen vähentämisen ja korvaamisen kannalta voidaan pitää myönteisinä. Erityisen perusteltua on se, että vesilaissa kalatalousmaksun käytön suunnittelun, toimeenpanon, päätöksenteon ja muutoksenhakua koskevien säännösten selventäminen. Asianmukaiset muutoksenhakusäännökset varmistavat asianosaisen oikeusturvaa (YmVM 22/2010vp).

2a.) Kalatalousvelvoitteen tärkein säännös

Kalatalousvelvoitteen tarkistamisen kannalta tärkein säännös on vesilain 3- luvun 22 §, pykälä kuuluu: *Lupaviranomainen voi hakemuksesta muuttaa kalatalousvelvoitetta ja kalatalousmaksua koskevia määräyksiä, jos olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet.*

Kalataloudellisesti epätarkoituksenmukaiseksi osoittautunutta velvoitetta voidaan lisäksi tarkistaa, jos velvoitteen kalataloudellista tulosta voidaan parantaa sen toteuttamiskustannuksia merkittävästi lisäämättä.

Jos kalatalousmaksu on määrätty vuosittain suoritettavaksi ja sen perusteena oleva kustannustaso on muuttunut, kalatalousviranomaisen perii maksun kustannustason nousua vastaavasti tarkistettuna. Tarkistus tehdään täysin kymmenin prosentein ja muutoin lupaviranomaisen määräämiä perusteita noudattaen.

Jos maksun tarkistuksesta syntyy erimielisyyttä, asia voidaan saattaa hakemuksella lupa- viranomaisen ratkaistavaksi. Kalatalousviranomaisen on viipymällä palautettava se osa peritystä kalatalousmaksusta, joka ylittää lupaviranomaisen päätöksellä myöhemmin määrätyn maksun suuruuden.

2b.) Lapin ELY-keskuksen hakemus

Lapin ELY-keskus hakee Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiseen. Vesilain 3 luvun 22 §:n mukainen hakemus Lapin Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 17.3.2017 (päivitetty 22.3.2019)

ELY- keskus toteaa aikaisemmat luvat: PSVEO:n päätös 32/76/II 17.11.1976, PSVEO:n päätös 78/79/II 28.12.1979 ja KHO:n päätös 30.5.1980, 2860/80 sekä voimalaitoksia koskevat rakennusluvut muutoksineen ja voimalaitosten tehonnostoja koskevat päätökset, mutta jättää kertomatta paikallisen sopimustoiminnan. Lapin kalastuskuntain liiton johtokunta päätti Kemijoen kalamajalla 2.3.1955, "ettei Petäjäskosken voimalaitosta velvoitettaisi rakentamaan kalateitä, vaan voimalaitos määrättäisiin suorittamaan myöhemmin määrättävä maksu kalakannalle tuottamasta vahingosta (liite 2)." Käsitykseni mukaan aluehallintoviraston tulee selvittää, mikä oikeudellinen merkitys tälle Lapin kalastuskuntain liiton sopimukselle tulee antaa ja, mitä se vaikuttaa velvoitteen tarkistamiseen.

2c.) Konsulttiyhtiö Compass Lexecon, (osittain myös Sweco) on arvioinut Lapin ELY- keskuksen esitystä seuraavasti: *Hakemuksessa vaadittujen toimenpiteiden johdosta Kemijoki Oy:lle syntyisi yhteensä 588 miljoonan euron kertaluontoiset kustannukset ja noin 11,2 miljoonan euron vuosittaiset kustannukset. Koska ehdotettujen toimenpiteiden kustannukset ovat erisuuruisia eri aikoina, laskimme niille havainnollistavan nykyarvolaskelman. Hakemuksesta aiheutuisi Kemijoki Oy:lle nykyarvoltaan 672 miljoonan euron kustannukset 25 vuoden aikahorisontilla ja 1,9 % diskonttoprosentilla laskettuna. Nykyarvon laskennassa käytetyt oletamat vastaavat suunnilleen vesilain yhteydessä usein käytettyä 20 kapitalisaatiokerrointa.*

Toteutuessaan ehdotetut kalatalousveloitteet aiheuttaisivat Kemijoki Oy:lle kertaluontoisia investointikustannuksia yhteensä 376 miljoonaa euroa. Kustannus syntyy pääasiassa kalateiden ja alasvaellusrakenteiden rakentamisesta. Investointikustannusten lisäksi Kemijoki Oy:lle syntyisi 5,1 miljoonan euron vuosittaiset operatiiviset kustannukset muun muassa kalateiden huoltamisen ja kalateiden houkutusvirtaaman pumpaamisen johdosta.

Suorien kustannusten lisäksi Hakemuksesta aiheutuisi Kemijoki Oy:lle menetyksiä heikentyneen sähköntuotantokyvyn takia. Kemijoki Oy:n vesivoimalaitosten kalateiden ja alasvaellusrakenteiden rakennusajan matala käyttöaste aiheuttaisi 206 miljoonan euron operatiivisten tulojen

menetyksen. Hakemuksessa vaadittu joen vuosittainen käyttörajoitus ajalle 20.5 - 20.10 heikentäisi Kemijoki Oy:n vesivoiman tuotannon joustavuutta aiheuttaen vuotuisia tulonmenetyksiä. Nämä pitkän aikavälin vuosittaiset operatiivisten tulojen menetykset olisivat 3,1 miljoonaa euroa sähkön tukkumarkkinoilla ja 3 miljoonaa euroa reservi- ja säätösähkömarkkinoilla.

Käsitykseni mukaan, on selvää, että ELY-keskuksen esityksellä ei ole mitään tekemistä vesilain 3- luvun 22 §:n kanssa. Kun em. pykälä lähtee siitä, että kalatalousvelvoitetta voidaan tarkistaa. jos velvoitteen kalataloudellista tulosta voidaan parantaa sen toteuttamiskustannuksia merkittävästi lisäämättä. Vesilain henki ja kirjain ei toteudu ELY- keskuksen esityksessä. Esitys on selvästi vesilain vastainen, kun sen kustannuksista voidaan tulla edellä oleviin johtopäätöksiin. Toisaalta on muistettava, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. *Viranomaisella ei siten voi olla sellaista julkisen vallan käyttämistä tarkoittavaa toimivaltaa, jolla ei ole nimenomaista tukea laissa*. Vaikka Kemijoki Oy julkaisi 11.2.2019 Lapin Kansa -lehdessä (liite 3) konsulttiyhtiö selvityksen tuloksen, ei Lapin ELY-keskus reagoinut siihen mitenkään. Konsulttiyhtiön selvitystä on tästä syystä pidettävä pääpiirteissään oikeana. ELY-keskus näyttää päivittäneen esitystään niin, että se todellisia vaikutuksia ei lyhyessä ajassa voida arvioida. Vesivoimalla tuotetaan yleensä säätösähköä elinkeinoelämän tarpeisiin, jos sähköntuotantoa alennetaan kalojen nousun edistämiseksi pienentää, edessä voi olla jälleen tilanne, jossa säätösähköstä maksetaan 3 euroa/kWh, kuten 22.1.2016 (liite 4). Tästä seurauksena voi olla, että sähkö- energian tuotannon vähentäminen tulee kalliiksi veronmaksajille.

3. Lohen nousu Kemijokeen saattaa olla toiveajattelua?

Atlantin lohi ei nouse missään viittä peräkkäistä kalaporrasta. Toiseksi Lapin kalastus- kuntien liitto johtokunnan 2.3. 1955 päätöksen oikeudellinen merkitys on syytä arvioida, koska sillä saattaa olla merkitystä kalateiden rakentamisen suhteen. Sopimusoikeudellisesti päätös saattaa sitoa kalastuskuntia. Kolmanneksi RKTL:n tutkimuksen mukaan vaelluskalojen nousu Isohaaran kalatiestä painottuu syksyyn. Noin 30 prosenttia lohista nousee elokuussa, pääosan noin 70 prosenttia noustessa syyskuussa (Pekka Korhonen & Tapio Sutela: Kokemuksia suomalaisista kalateistä neljässä esimerkkiyoessa. Kala- ja riistaraportteja nro 105. 1998. RKTL s.35). Toiveet siitä, että lohi ehti nousta Kemijoen latvoille, (550 km) kun matkalla Isohaarasta pitäisi nousta vielä neljä kalaporrasta, on käytännössä biologinen mahdottomuus. Suurin osa Isohaaran kalatiestä tutkimusjakson (1993–1996) aikana nousseista lohista oli kosseja eli yhden merivuoden uroskaloja (Korhonen & Sutela (1998) s.36.). Näillä ei Ounasjoessaakaan lohien sukua jatketa. Muistettava on, että esimerkiksi kuningaslohi ja hopealohi ovat kokonaan eri kalalajeja, kuin Atlantin lohi, nämä kala kuolevat kutemisensa jälkeen ja niiden nousuvietti on kokonaan erilainen Atlantin loheen verraten. Biologi Sakari Kännö katsoo, että ihminen voi rakentaa kalaportaat vielä neljään muuhun Kemijoen voimalaan, mutta Itämeren lohien nousu on mahdottomuus. Lohi ei nouse muuten kuin tankkiautolla. Hän huomauttaa, että Tyynenmeren lohikalaja ei pidä sekoittaa Itämeren (Atlantin) loheen, sillä ne ovat kokonaan eri kalaja. Niille kuteminen on viimeinen reissu,

koska ne kuolevat kudun jälkeen. Kännö lausuu: "*Ottaa nyt niistä esi-merkki sitten* (liite 5)". Neljä kalastusalueita katsoi, että Helsingissä talvella (2020) käynyt karvalakkilähetystö antoi löysiä lupauksia ja puutteellista tietoa lohien paluusta Kemijokeen. Näiden kalastusalueiden taholta todetaan, että: "Lohien paluu Kemijokeen vaatii valtavasti tukitoimia ja vie helposti vuosikymmeniä, eikä tuloksesta ole mitään takeita (liite 6)."

4. Itämeren lohien dioksiinipitoisuus

Itämeren lohi on Atlantin lohta, jonka dioksiinipitoisuus ylittää komission asetuksen (Komission asetus (EY) n:o 1881/2006 annettu 19 päivänä joulukuuta 2006 EU:n komission asetuksen liitteessä kohdassa 5.3 määrittämään kalojen ja kalatuotteiden dioksiini ja sen kaltaisten PCB-yhdisteiden enimmäispitoisuudet) mukaiset kalojen dioksiinipitoisuudelle asetetut enimmäisrajat. Asetuksen johdannossa lausutaan sanatarkasti muun muassa: "*Eräissä Itämeren alueelta peräisin olevissa kalalajeissa saattaa olla korkeita pitoisuuksia dioksiineja ja dioksiinin kaltaisia PCB-yhdisteitä.*"

Lohien dioksiinipitoisuudet ovat pienentyneet, mutta ne ovat edelleen EU:n asettamia lainsäädännöllisiä enimmäispitoisuuksia suurempia. EU:n asetuksen mukaan ihmisravinnoksi käytettävässä kalassa saa dioksiini- ja PCB-yhdisteitä olla yhteensä enintään 6,5 pikogrammaa toksisuusekvivalenttia TEQ/gramma kalan tuorepainoa. Analysoiduissa kahdeksassa kolmen yksilön lohinäytteessä nämä pitoisuudet olivat 6,5–10,1 pikogrammaa TEQ/gramma tuorepainoa. Toisen merivuoden lohelle laskettuna dioksiinien plus PCB-yhdisteiden summa on keskimäärin 8,4 pikogrammaa TEQ/gramma tuorepainoa (Itämeren lohien dioksiinipitoisuudet ovat pienentyneet huomattavasti 2000-luvulla. Ruokavirasto mukaan kalojen dioksiinipitoisuus on vähentynyt. Ensimmäiset tulokset EU-kalat III-hankkeesta ovat valmistuneet. Dioksiinien ja PCB-yhdisteiden pitoisuudet ovat pienentyneet lohissa lähes puoleen vuoden 2002 eli EU-kalat I-hankkeessa mitatuista pitoisuuksista. Vähennemä oli 27 prosenttia vuodesta 2002 vuoteen 2009 ja tästä edelleen 24 prosenttia vuoteen 2017. Ruokaviraston käsitys saattaa olla virheellinen, koska Itämeren kuormitus saasteilla on kasvanut).

Dioksiinipitoisuuden johdosta Tanska on ilmoittanut 26.4.2006 EU:n maatalous- ja kalastusneuvoston kokouksessa Luxemburgissa kieltävänä lohien kaupallisen kalastuksen Itämerellä sekä niiden myynnin elintarvikkeena (liite 7). Dioksiini on ympäristömyrky, joka voi aiheuttaa ihmiselle: kehityshäiriöitä, syöpää, vastustuskyvyn alenemista ja hormonaalisia (endokriinisiä) häiriöitä (liite 8).

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira on antanut seuraavia kalojen syönti suosituksia: Terveydelle haitallisten ympäristömyrkköjen vuoksi lapset, nuoret ja hedelmällisessä iässä olevat voivat syödä vain 1–2 kertaa kuukaudessa isoa, yli 17 cm:n silakkaa tai vaihtoehtoisesti Itämerestä pyydettyä lohta sekä merestä ja järvestä pyydettyä haukea. Raskaana olevien ja imettävien äitien ei pitäisi syödä haukea ollenkaan, koska se kerää elohopeaa. Sisävesialueiden kalaa päivittäin syöviä suositellaan vähentämään muidenkin elohopeaa keräävien petokalojen käyttöä. Näitä kaloja ovat hauen lisäksi isot ahvenet, kuhat ja mateet (Elintarviketurvallisuusvirasto Evira. "Kalaa vaihdellen kahdesti viikossa").

Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, jonka Suomi on hyväksynyt (SopS 18- 19/90, asetus 63/1999) lausutaan se I osan 2 artiklassa: "Jokaisen oikeus elämään on suojattava laissa " Näin ollen on kyseenalaista, voidaanko ottaa edes teoreettista riskiä siihen suuntaan, että saastunut lohi voisi vaarantaa Kemi- ja Ounasjoki-vartisten terveyttä.

5. Ounasjoen poikastuotto

ELY- keskuksen mukaan, Ounasjoki tuottaa vähintään 300 000 lohien vaelluspoikasta, on syytä tarkastella mitä hyötyä tästä olisi. Tätä on tutkittu kirjassa: "Loikkaako lohi Ounasjokeen?" Kirjan skenaariomalliin sisältyy puute, siinä Ounasjoen osalta kalastushävikiä on laskettu vain salakalastus ja muu kuolevuus, ottamatta huomioon petokalojen vaikutusta. Ainakin Ounasjoki-varressa tiedetään hyvin, että lohienpoikasten istutukset ja mätien laitto on lihottanut joen petokalojen (lähinnä haukien) kantaa. RKTL on tutkinut haukien saalistusvaikutusta istutettuihin lohienpoikasiin Pyhäjoella. Vaikka tutkimusalue koko oli pieni (pituus 2,5 km, 89 hehtaaria), antaa se erittäin hyvän kuvan haukien ruokahalusta. Tutkimuksen mukaan hauet söivät viikon seurantajakson aikana 19 prosenttia tutkimusalueille uineista smolteista (Jukka Kekäläinen: Haukien saalistuksen vaikutus istutettujen lohien vaelluspoikasten kuolleisuuteen Pyhäjoella. Kalatutkimuksia nro 194. RKTL 2005. s 27 (RKTL on nykyisin 1.1.2015 perustetun LUKE:n yksi osasto). Jos haukien lohien poikasten syönti otetaan RKTLn Pyhäjoen tutkimuksen mukaan huomioon saadaan seuraava laskelma:

Kirjassa s. 180 esitetty laskelma*	Haukien syönnin huomioiva laskelma			
	Hävikki %	Kaloja jäljellä kpl	Hävikki%	Kaloja jäljellä kpl
Smoltteja Ounasjoessa		300 000		300 000
Ounasjoki	5	285 000	25	225 000
Patoaltaat	76	67 688 !	76	54 000
Merivaellus	99,5	338	99,5	270
Nouv. Kemij.	48	177	48	140
Muu hävikki	5	168	5	133
Kudusta synt. smoltit		8810		6974
Smoltti- istukkaiden tarve		582 381		593 026

*(Anne Laine, Teuvo Niva, Aki Mäki-Petäys ja Jaakko Erkinheimo Kalastusbiologiset perusteet ss. 127-201 Kirjassa: Loikkaako lohi Ounasjokeen? Vaelluskalojen palauttaminen Kemi-/Ounasjokeen. Esiselvitys. Alueelliset ympäristöjulkaisut 271. Rovaniemi 2002. Taulukko sisältää epätarkkuuksia, kohta patoaltaat pitäisi olla 68400 eikä 67688).

Edellä oleva taulukko osoittaa, että lohien nousu Kemi- ja Ounasjokeen on lähinnä uskon asia. Viime talven karvalakkilähetystä kritisoineet kalastuskunnat (LK 9.3.2020) ovat aivan oikein ja perustellusti todenneet,

että lopputuloksesta lohen nousun suhteen ei ole mitään varmuutta. Toisaalta erilaisia mielipiteitä voidaan aina tästäkin asiasta esittää, mutta kun esittäjät ovat maalikoita (esimerkiksi tunnettuja näyttelijöitä) on kysyttävä, mikä on heidän tietämyksensä kalastusasioissa. Kuitenkin kysymys on asiasta, jolla jokivarsien väestön elämään on selviä vaikutuksia.

6. Lopuksi

Kemijoki Oy:n kalatalousvelvoitteiden tarkistaminen on ollut tiedotusvälineissä (lähinnä lehdistössä) masentavaa luettavaa ja katseltavaa. Pieni, mutta äänekäs joukko on purkanut aggressioitaan jokiyhtiötä vastaan. Taustalla on ollut yhteiskuntapoliittiset näkemykset ja II maailmansodan jälkeiset korvauskiistat Kemijoen koskiosuuksien hinnasta. Osa korvauksen saaneista on katsonut tulleen korvauksissa petetyksi jokiyhtiön taholta. Keskeisin syy ei ole kuitenkaan jokiyhtiössä, vaan sotien jälkeisenä aikana lyhyen ajan sisällä toteutetuissa useissa devalvaatioissa, joka alensi rahan ostovoimaa hyvin nopealla aikavälillä. Kemijoki Oy:n vastaisuus on näkynyt jopa vaatimuksina lopettaa sähkön tuotanto vesivoimalla Suomessa.

Lapin ELY-keskuksen toiminta osoittaa, että keskuksessa on sekä vesirakentamisen vastaisuutta että Kemijoki Oy:n vastaisuutta, joka ilmeni jo Sierilän voimalaitoshankeen käsittelyssä ja nyt tämän kalatalousvelvoitteiden tarkistamisesityksen laadinnassa. Tarkistamisesitys on voimassa olevan vesilain 3-luvun 22 §:n vastainen, eikä muutenkaan vastaa vesilain henkeä ja kirjainta. Hallinnossa ei yleensä annettua käskyä tai määräystä peruta, ellei se ole lain vastainen. Lapin ELY-keskus näkyy päivittäneen kalatalousvelvoitteiden tarkistamisesitystä lähes kuultuspäivään saakka. Osa täydentämisestä on tapahtunut aluehallintoviraston pyynnöstä, joka sinänsä on ollut perusteltua. Täydentäminen ei ole hyvää hallintoa tarkistamisesityksen tekijän taholta, jos täydennystä joudutaan pyytämään, se osoittaa aina sitä, että esityksen tekijä ei ole riittävän tarkasti perehtynyt asiaan. Sierilän voimalaitoshanke ja nyt tämä kalatalousvelvoitteiden tarkistamishanke osoittavat, että Lapin ELY-keskus ei ole puolueeton Kemijoki Oy:tä kohtaan vesitalousasioissa.

Tässä kirjelmässä oleviin perusteisiin viitaten, teen seuravan esityksen Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle.

Esitys

Lapin ELY-keskuksen kalatalousvelvoitteiden tarkastusesitys hylätään ja määrätään, joku muu ELY-keskus tekemään kalatalousvelvoitteiden tarkastusesitys. Ei kuitenkaan Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, koska sen palveluksessa on henkilöitä, jotka aikaisemmin ovat ottaneet kantaa Kemijoen kalatalousvelvoiteisiin.

Käsitykseni mukaan kalatalousvelvoitteita on syytä tarkistaa, mutta nopein ja parhain ratkaisu kalatalousvelvoitteiden tarkistuksessa saavutetaan vain kalastuskuntien, Kemijoki Oy ja ELY-keskuksen välisissä neuvotteluissa. Jos neuvottelusta ei saavuteta, on edessä vuosikymmeniä kestävä riita tuomioistuimissa. Jos aluehallintovirasto hyväksyy

esitykseni ELY-keskuksen vaihtamisesta, sen tulisi ensin antaa osapuolille määräaika neuvottelutulokseen pääsemiseksi. Käsittääkseni hallituksen omistajaohjausministeri Tytti Tuppurainen tarkoittaa myös tätä, kun hän sanomalehti Lapin Kansassa olevassa kirjoituksessaan lausuu: "Vastuullisen päätöksentekijän on punnittava eri näkökulmia ja löydettävä yhteistä etua parhaiten palveleva ratkaisu (liite 9)."

Teen tämän mielipide/ muistutus - esitykseni yhteisen vesialueen osanomistajana. Omistan vaimoni kanssa Vaarala rek 30:51 tilan Rovaniemen Sinetän kylässä, tilaan kuuluu yhteinen vesialue 699-408-876-2 Tapion-Tarsarannan jakokunnassa. Osakkuusluku 0,008900 (liite 10).

Liitteet:

- liite 1, Päätös oli pettymys (LK 1.6.2011)
- liite 2, Lapin Kalastuskuntain liiton johtokunnan pöytäki1ja (ote)
- liite 3. Lohen paluun hinta jopa 800 miljoonaa (LK 11.2.2019)
- liite 4, Sähkön hinta rikkoi kaikki ennätykset (Suomenmaa 22.1.2016)
- liite 5, Biologi Sakari Kännö haastattelu (Kaleva 11.1.2004)
- liite 6, Vesien omistajat vaativat jäitä karvalakkeihin (LK 9.3.2020)
- liite 7, MMM tiedote 27.4.2004
- liite 8. Dioksiini. Elintarvikevirasto.
- liite 9 Vaelluskalojen asiaa edistetään yhteistyöllä (LK 12.3.2020)
- liite 10, Kiinteistörekisteriote Vaarala 699-408-30-51

50. JUUJÄRVI TOMI

Tulevana asianomaisena (kiinteistönomistajana) esitän, että kalatiet tulee suunnitella ja toteuttaa kaikkiin voimalaitoksiin yhdessä vaiheessa. Kalateiden nopealla ja yhtenäisellä suunnittelulla että rakentamisella, varmistetaan tärkeiden Juu- ja Siikajokien jokihelmisimpukka esiintymien elinvoimaisuuden ylläpito. Kaksivaiheisuus hidastaisi rakentamista. Samalla kalatalousvelvoitteeseen tulisi määrittää rapukantojen elvyttäminen Kemijoessa Seitakorvan voimalaitokselle asti.

51. STARRY INKERI

Kannatan Lapin ELY hakemaa muutosta kalatalousvelvoitteiden muuttamisesta Kemi, Keminmaa, Kemijärvi, Tervola ja Rovaniemi alueilla.

52. SUOMEN KALASTUSOPASKILTA RY

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on kuuluttanut (18.6.2020, Dnro PSAVI/932/2017) Lapin Ely-keskuksen hakemuksen otsikossa mainitun kalatalousvelvoitteen muuttamiseksi. Muilla kuin asianosaisilla on oikeus esittää mielipiteensä hakemukseen. Tässä mielipiteessä toivomme avi:n kiinnittävän huomiota vaelluskalojen vapaan elinkierron

lisäksi **kalastusmatkailun merkitykseen** Kemi- ja Ounasjoen vesistö-alueille.

Vaelluskalojen pääsyllä luontaisille lisääntymisalueilleen on monia positiivisia, välittömiä heijastusvaikutuksia. Suomen Kalastusopaskilta ry pitää tärkeänä, että Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteita muutetaan toimivien kalateiden ja lohen ja taimenen poikasten turvallisten alasvaellusreittien rakentamis- ja ylläpitovelvoitteiksi.

Kalastusmatkailua kohtaan on erityisesti viime vuosikymmeneltä lähtien kohdistunut merkittäviä kasvuodotuksia Suomessa. Kalastusmatkailupalveluja tarjoavien yritysten määrä on lisääntynyt ja useat yritykset ovat onnistuneet kehittämään kalastusmatkailusta itselleen elinkeinon ja päätoimeentulon lähteen.

Vuonna 2017 Suomessa arvioitiin olevan 511 kalastusmatkailuyritystä, kalastusmatkailun vuosittaisen liikevaihdon 21 miljoonaa euroa ja sen työllistävyyden noin 935 henkilötyövuotta. (Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset, Valtioneuvoston kanslia 2018).

Aluekehityksen näkökulmasta tarkasteltuna kalastusmatkailu tarjoaa hyvät mahdollisuudet lisätä hyvinvointia ja työpaikkoja maaseudulla (MMM). Kalastusmatkailu toi vuonna 2017 Tornionjoen alueelle 11 miljoonan euron hyödyt ja yhden pyydetyn lohen arvo oli 1320 euroa. (Valtioneuvoston kanslia 2018).

Kemijoen ja Lapin näkökulmasta tarkasteltuna **vapaa Kemijoki Itämeren parhaana lohijokena tarjoaisi erinomaiset mahdollisuudet kalastusmatkailun kehittämiseksi** sekä kansallisesti, että kansainvälisesti.

Kalastusmatkailussa keskeisiä palveluja ovat mökkimajoitus sekä ohjelma-, kuljetus- ja ravitsemispalvelut. Tyypillinen paketti sekä koti- että ulkomaisille asiakkaille on vuokramökki lisäpalveluineen kalastuskohteen vieressä. Osa kalastusasiakkaista ottaa oppaan näyttämään kuinka kohteessa kalastetaan. Yritysten palveluina ja tuotteina on mm. vene- ja välinevuokraus, kalastusvälineiden myynti ja kalastuskurssit jne.

Kalastusmatkailu ei rajoitu pelkästään itse kalastustapahtumaan ja yritysten tuottamiin palveluihin, vaan kalastusmatkailun merkitys heijastuu useille palvelualoille ja eri tuotteisiin. Tämä johtaa merkittäviin työllisyys- ja paikallistaloudellisiin positiivisiin vaikutuksiin. Unohtaa ei sovi myöskään kalastusmatkailun mukanaan tuomia terveydellisiä näkökohtia. Vapaa-ajankalastuksessa haetaan enenevässä määrin elämyksiä ja hyvinvointia. Hyvinvointivaikutukset korostuvat ja kalastus nähdään paljolti virkistystoimintana.

Vapaa-ajan kalastusmatkailua koskevassa strategiassa todetaan; Lähi-vuosina vapaa-ajankalastus on suosittu ja yhteiskunnallisesti arvostettu luontoharrastus, joka kestävästi hyödyntää monipuolisia kalavesiä ja kalastusmahdollisuuksia. Strategiassa tuodaan esiin mm. hyvinvointi ja kalastusmahdollisuudet, hyvät kalavedet ja elinvoimaiset kalakannat ja paremmat edellytykset elinkeinoille. (MMM)

Strategiassa todetaan; Vapaa-ajan kalatalouden perusteet – hyvät kalavedet ja elinvoimaiset kalakannat – ovat kunnossa ja houkuttelevat har-

rastajia ja matkailijoita kalastuksen pariin. Kuormitettujen ja rakennettujen vesistöjen tilaa on pystytty parantamaan myös vapaa-ajankalastuksen eduksi. Kalakantojen elinvoimaisuus ja monimuotoisuus turvataan ja uhanalaisia kalakantoja elvytetään monipuolisin keinoin. **Elinvoimaisuuden turvaamiseksi kalojen luontaista lisääntymistä edistetään samalla istutuksia vähentäen.** (MMM)

Lapin ja Kemi-Ounasjokien osalta kalastusmatkailun tärkeyttä korostaa, että Lapin matkailu painottuu pääosin talvimatkailuun ja kesämatkailu kaipaa Lapissa edelleen kehittämistä. Kesämatkailun kehittäminen on huomioitu mm. Lapin matkailustrategiassa 2020-2023 jossa todetaan; Matkailuun liittyviä ongelmia ovat sesonkiluonteisuus, heikko kannattavuus ja kehittymätön yritys rakenne. Nämä ovat rajoittaneet kehittämispansoja, investointeja ja uusien yritysten syntymistä alueelle. Sesonkiluonteisuus aiheuttaa työvoiman vaihtuvuutta, määräaikaaisuutta ja heikkoa palkkatasoa. Strategian tavoitteena on matkailun ympärivuotisuuden tukeminen ja kapasiteetin käyttöasteen lisääminen, mikä parantaa kannattavuutta ja vähentää sesonkiluonteisuudesta aiheutuvia ongelmia. Se myös johtaa uusien yritysten syntymiseen ja sijoittumiseen alueelle.

Kemijokea voi verrata sekä kokoluokkansa, luonto-olosuhteidensa ja sijaintinsa näkökulmista Tenojokeen ja Tornio-Muoniojokeen. 1980-luvulla ulkopaikkakuntalaisia kalastajia kävi Tenojokivarressa keskimäärin 7 100 kalastajaa vuodessa. 2000-luvun alussa Tenolla kalasti 10 000 harrastajaa. Viime vuosina kalastajamäärä on vakiintunut noin 9 000 kalastajaan. Vuonna 2016 Tenojoen venerekisterissä oli arviolta 1 200 veneitä. Kalastusmatkailun kiinnostavuudesta kertoo, että Tenolla on jouduttu jopa rajoittamaan kalastusmatkailun aiheuttamaa painetta.

Tornio-Muoniojoella vuonna 2014 aluelupia myytiin alle 3 000 kappaletta, kesällä 2017 määrä nousi jo lähes 6 500:een. Torniojoella yksi lohikilo toi alueelle keskimäärin 214 euroa ja yhden lohien arvo oli 1.320 euroa. Lohen nousu jokiin tuo mukanaan kalastusmatkailijoita ja valikoivan kalastuksen myötä lohien laskennallinen arvo nousee entisestään (Valtioneuvoston kanslia 2018).

Kun tarkastellaan sekä Tenojokea, että Tornio-Muoniojokea, niiden kalastusmatkailullinen merkitys kasvaa vuosi vuodelta. Mikäli lohi ja vaelluskalat pääsevät Kemi-Ounasjoella vastaaviin vapaisiin lisääntymisolosuhteisiin, kehitys tulee olemaan varmasti samansuuntainen.

Lohta kalastetaan Suomessa kalastusoppaiden toimesta sekä Itämerellä että siihen laskevissa joissa. Kalastusmatkailun liikevaihdon kannalta lohien kalastaminen joesta on moninkertaisesti tuottavampaa kuin istutetun lohien kalastaminen Itämereltä. Lohen ja muiden vaelluskalojen pääsy luontaisille lisääntymisalueilleen johtaa myös kalastusmatkailun kehittymiseen ja alueen yleiseen vireyteen ja toimeliaisuuteen. Näin ollen puollamme Lapin Ely-keskuksen hakemusta Kemijoen kalatalousvelvoitteen päivittämiseksi.

53. VIRTAVESIEN HOITOYHDISTYS VIRHO RY

Olosuhteiden muutos

Kalatalousvelvoitteiden päivitysanomuksen pohjana on olosuhteiden muutos. *Ne ovat muuttuneet Kemijoen vesistössä merkittävästi.*

Uusimman lainsäädännön ja esimerkiksi hallitusohjelman mukaisesti tulee panostaa kalojen luonnonlisäntymiseen (istutusten sijasta). EU:lla on vesipuidedirektiivi, joka tähtää vesien hyvää tilaan. Ne eivät voi toteutua, jollei Kemijoen vesistössä ole vapaaseen vaeltamiseen ja luonnonlisäntymiseen perustuvia vahvoja (lohi-) kalakantoja, jotka olivat ennen voimalarakentamista joen ydinseikka.

Toiseksi tutkimus ja seurannat ovat osoittaneet istutuskalojen heikentävän luonnonkalakantojen perimää ja istutusten tuotto on yleensäkin heikentynyt. Lisäksi Kemijokeen istutetaan mittavasti vieraslaji kirjolohta, valtioneuvoston vieraslajistrategian vastaisesti, vaikka vesistöllä on suuret mahdollisuudet palautua tuottavaksi omilla kalalajeillaan.

Kolmanneksi Kemijoella on loppunut uitto ja se ei ole enää metsätalouden kuljetusväylä.

Neljänneksi vesistön koskia ja puroja on kunnostettu ja myös näin olosuhteet ovat muuttuneet.

Kalatalousvelvoitteiden päivityksen tarve

Joen vesivoimaloita hallinnoivat Kemijoki oy/PVO vesivoima oy ovat olleet passiivisia kalakantojen ja luontoarvojen entistämisessä. Joitain yksittäisiä harvoja hankkeita on ollut, mutta mitään olennaista kalojen ja muun vesiluonnon palautusta niillä ei ole saatu aikaiseksi. Lisäksi kyseisten hankkeiden määrä ja kokoluokka on murto-osa yhtiön aiheuttamista kala- ja luontovahingoista. Aiheuttaja/hyötyjä maksaa vahingotperiaate ei ole toteutunut.

Ensimmäiset Kemijoen vesivoimalat rakennettiin pian II-toisen maailmansodan jälkeen eikä lohi pääsee edelleenkään - yli 70 vuoden odotuksen jälkeen - uimaan omin avuin esimerkiksi Ounasjokeen. Verrattuna patoaltaiden alle jääneeseen koskipinta-alaan, nämä yhtiöt eivät ole juurikaan tehneet kompensoivia koski- ja purokunnostuksia.

Kemijoki oy/PVO vesivoima oy eivät ole rakentaneet vesivoimaloiden yhteyteen kalateitä eivätkä satsanneet turvalliseen alasvaellukseen eli virtaa alaspäin kulkevien kalojen vaarattomaan voimalaohitukseen.

Viimeisimmät tutkimukset osoittavat, miten tärkeitä nämä alasvaellusratkaisut ovat erityisesti mereen tai järviin vaeltaville kalanpoikasille. Toisaalta niitä tarvitaan isoille emokalaille, jotka palaavat uudestaan järveen/mereen ja kutevat toistuvasti. Nämä useaan kertaan kutevat emokalat ovat kalakantojen ominaisuuksien ja perimän kannalta kaikkein arvokkaimpia.

Virtavesien hoitoyhdistys ry puoltaa voimakkaasti ELY-keskuksen kantaa kalatalousvelvoitteiden päivittämisestä. Velvoitteiden ajantasaistaminen ei ole vesivoimayhtiöille kohtuuton, vaan kyseessä on 1) yhtiöiden aiheuttaminen vahinkojen korjaamisesta sekä 2) nykyisen luonnon, kalakantojen ja Lapin elinvoiman kannalta kohtuuttoman tilanteen tasapainottamisesta.

Kysymystä kohtuullisuudesta on tarkasteltava sitä taustaa vasten, että Kemijoki oy:n vesivoimaosakkeista yli 60 % kuuluu Fortum oy:lle. Sen liikevoitto viime vuonna oli noin 1,2 miljardia €.

Kalatalousvelvoitteiden päivittämisen toteutustapa

Kalatalousvelvoitteiden päivityksen pohjana pitää olla kalojen luonnonmukainen lisääntyminen, niiden kulku kirjaimellisesti omin voimin ylävirtaan kutu- ja poikasalueille sekä turvallinen alasvaellus; kompensoivien koski- ja purokunnostuksien lisäksi.

Virtavesien hoitoyhdistyksen kymmenien vuosien kokemukseen perustuen Kemijoen kalatalousvelvoitteiden päivityksestä johtuvien toimenpiteiden tulisi olla seuraavia:

1) Jokaiseen vesivoimalaan ja patoon on saatava ohitusuoma ja sen on oltava luonnonmukainen. Monen Kemijoen vesivoimalan lähistöllä on valmiina (kuivana) kosken vanha luonnonuoma, joka pitää saada vesitettyä ympärivuotisesti. Ne toimisivat paitsi kalojen kulkuväylinä ylös ja alas, niin myös niiden elinalueina. Luonnonmukaiset ohitusuomat käyvät myös monille muille lajeille kuin kaloille: esimerkiksi saukko, ravut, sorsalinnut ja koskikarat voivat käyttää niitä. Ne ovat siis myös luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta ykkösmalli.

Ns. tekniset rakennetut kalatiet ovat huono ratkaisu, sillä ne eivät juurikaan käy kalojen kutu- ja elinalueiksi. Lisäksi luonnonmukaisiin ohitusuomiin/vesitettäviin vanhoihin koskiuomiin voidaan laskea tarpeen mukaan varsin erilaisia vesimääriä, kun taas teknisiin kalateihin tavanomaisesti vain tietty vähäisesti vaihteleva määrä. Erityisesti vaelluskalojen poikasten vaeltaessa mereen ja toisaalta kalojen kutuvaelluksen aikaan tarvittaisiin isompia virtaamia.

Tätä taustaa vasten on välttämätöntä, että aluehallintoviraston ratkaisu sisältää selvän määräyksen luonnonmukaisista ohitusuomista/vesitettävistä vanhoista koskiuomista kaikkiin voimaloihin ja patoihin. Ossauskoski, Petäjäskoski ja Pirttikoski ovat esimerkkejä vesivoimaloista, joiden yhteyteen saataisiin mainiosti tällainen uoma.

Kemijoki oy on kokeillut kalasydämen kaltaisia ratkaisuja, mutta ne eivät ole koeteltuja, niitä ei ole tutkittu eikä pitkäaikaiseurantaa ole. Kalasydämen ja vastaavien ratkaisujen huono puoli on myös se, että ne eivät käy kutupaikaksi, kalojen elinalueeksi ja tällaisten ”putkien” läpi voidaan tuskin siirtää merkittäviä määriä kaloja. Ne eivät myöskään vastaa ollenkaan luonnonmukaisen lisääntymisen ja vapaan vaeltamisen periaatetta. Sama pätee kalojen ylisiirtoihin tankkiautoilla.

Kemijoen tapauksessa puhutaan vähimmilläänkin sadoista tuhansista vaeltavista (lohi-) kaloista. Kemijoesta on pyydetty jopa 160 tonnia lohta vuosittain ja kutu- ja poikasalueita on jäljellä (ja palautuisi kompensatiokunnostuksissa) suuria alueita. Tällaisten kalamäärien hallinta teknisillä ratkaisuilla olisi vaikeaa, vaivalloista ja kallista. Ylisiirto tai kalasydän eivät ole myöskään luonnon monimuotoisuuden eli elonkirjon mukaisia.

2) Alasvaellusratkaisujen välttämättömyys on osoitettu kiistattomasti tutkimuksissa ja selvityksissä (Suomessa esimerkiksi Mustionjoella). Vesivoimaloiden turbiineissa ja niiden paineissa voi kuolla huomattava määrä esimerkiksi mereen vaeltavia lohikalojen poikasia ja yleensä

minkä lajin kaloja tahansa. Pyydämmekin, että aluehallintovirasto antaisi yleismääräyksen päätöksessään toimivien alasvaellusratkaisujen pakollisuudesta jokaiseen vesivoimalaan ja patoon.

3) Kemijoen patoaltaiden alle on jäänyt mittava määrä koskipinta-alaa, joka on poissa kalojen kutemisesta ja niiden poikasilta. Menetetty koskipinta-ala tulee korvata täysimääräisesti. Tämä vaatii useita toimenpiteitä. Edellä mainitut luonnonmukaiset ohitusuomat ovat yksi.

Toiseksi vesistöissä tarvitaan mittava koski- ja purokunnostusohjelma, joka keskittyisi jäljelle jääneiden virtavesien tilanteen parantamiseen. Kutusoraistusten ja poikasalueiden teon lisäksi tässä yhteydessä on lähtökohdaksi otettava koko valuma-alueen kunto. Kunnostuksia on suunnattava koko vesistön alueelle alajuoksulta yläjuoksulle.

Kolmanneksi vesivoimaloiden yhteyteen on vanhojen kuiville jätettyjen koskiuomien vesittämisen lisäksi mahdollista saada aikaan kompensoivia uomia tiettyjen sivujokien ja -purojen avulla (kts. esim. Jukka Jormolan valmisteilla oleva tohtorinväitöskirja). Patoaltaiden alle jääneen koskipinta-alan kompensoiminen tuskin onnistuu riittävästi ilman näiden sivujokien ja purojen kehittämistä voimaloita ja patoja ohittaviksi uomiksi.

4) Kalatalousohjelman päivityksessä olisi itse pääuoman, Raudanjoen ja Ounasjoen ohella kiinnitettävä huomiota vesistön lukuisiin sivu-uomiin ja puroihin. Esimerkiksi joen alajuoksulle on todennäköisesti saatavissa aikaiseksi hyvinkin mereen vaeltavan taimenen kanta lukuisten sivu-uomien ansiosta (taimenen vaeltaessa kutemaan pienimpiinkin puroihin). Lisäksi pääuoman, Raudanjoen ja Ounasjoen koko on sitä luokkaa, että taimen saattaa poikasvaiheen jälkeen vaeltaa niihinkin elämään. Vaikka taimenkantojen vahvistaminen on yleensä astetta yksinkertaisempaa loheen verrattuna, sitäkin ei ole saatu aikaiseksi vuosikymmenin odotuksesta huolimatta. Vesistö voisi olla merkittävä siikajoki ja myös nahkiaiselle sekä ankeriaalle on löydettävä toimivat ratkaisut.

Raakku eli jokihelmisimpukka on yksi laji, johon tulisi kiinnittää huomiota arvioitaessa luonnon monimuotoisuuden kehittämistä.

5) EU-komissio on kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomessa vesipuidirektiiviä tulkitaan vielä löyhästi ja se on jo huomauttanut Suomea voimalaitoslupien ajanmukaistamisesta. Tämä nostaa esiin myös ympäristövirtaamien määrittämisen Kemijoen vesivoimaloille. Jotta saadaan aikaan riittävä houkutusvirtaama (suhteessa päävirtaan) ja kompensoivia kutu- ja poikasalueita, tulisi ympäristövirtaaman olla Kemijoen kojoisessa joessa pienimmillään 10 prosenttia pääuoman vesimäärästä. Kemijoki on Vuoksen ohella Suomen suurin joki vesimäärältään ja tulevat kalaston vahvistamistoimenpiteet eivät saa jäädä vaillinaisiksi liian vähäisten vesimäärien takia.

6) Pyydämme, että aluehallintovirasto pienentäisi olennaisesti istutustointaa vesivoimaloiden haittojen korvikkeena. Jos istutuksia tehdään, tulisi niiden olla etenkin kotiutusistutuksista, joilla esimerkiksi lohta, taimenta ja siikaa palautetaan. Ylisiirtoja tarvitaan siirtymäaikana, mutta pysyvänä ratkaisuna pitää olla kalojen kulku ja vaellus omin evin. Merelle tai jokisuistoon tehtäviä istutuksia on syytä pienentää voimakkaasti, koska nämä istukkaat eivät välttämättä leimaannu Kemijokeen.

7) Lisäksi vesivoimalatoiminnalle tulee määrätä muiden velvoittavien toimien ohella mittava kalatalousmaksu. Sillä rahoitettaisiin uomakunnostuksia, valuma-alueen elvyttämistä, tutkimuksia ja selvityksiä jne. Maksu on indeksoitava ja sidottava esimerkiksi elinkustannusindeksiin.

8) Aluehallintoviraston päätöksen täytyy sisältää myös toimenpiteiden seurantavelvoitteet ja toiminnan ripeän kehittämisen seurannan antamien tuloksien nojalla. Kaikki toimenpiteet tulisi selvästi aikatauluttaa AVI:n päätöksellä.

Toivomme, että aluehallintovirasto antaa ratkaisun, jossa määrätään mihin vuoteen mennessä kaikkiin vesistön vesivoimaloihin ja säännöstelypatoihin on rakennettu kalatiet, alasvaellusratkaisut sekä tehty kompensoivat koski- ja purokunnostukset.

Tämä käsillä oleva kalatalousvelvoitteiden ajantasaistamispäätös tarvitsee aikanaan jatkopäivitystä, joka tulisi tehdä viimeistään 10 vuoden kuluessa käsillä olevan velvoitepäivityksen voimaantulumisesta.

Muita seikkoja

Kalatalousvelvoitteiden päivittäminen olisi myös myönteinen taloudellinen ruiske laajalla alueella Lapissa. Tällä hetkellä suurin osa Kemijoen vesivoiman tuotosta valuu Lapin ulkopuolelle, mutta haitat keskittyvät lähes täysin pohjoisimpaan maakuntaan. Kalakantojen elvytys olisi merkittävä aluepoliittinen toimenpide.

Elvytetyn Kemijoen matkailu-, kalastus-, kiinteistövuokraus- ja muu vastaava toiminta loisi paikallisia työpaikkoja, kysyntää ja kulutusta. Kemijoen alueen tonttien arvolle olisi valtti vesistön palautuminen lohijoeksi. Myös merialueen kalastus mukaan lukien kaupallinen kalastus on kärsinyt Kemijoen alennustilasta.

54. SALMINEN OLLI-PEKKA, ELAL MARI, POKKA HANNELE, OLLILA ANNE, WENDISCH IRJA, ISOMAA MATLEENA, SALOLAINEN PERTTI, MUSTAJÄRVI MARKUS, OJALA ARTO, PÄÄKKÖNEN JASPER, PELTOLA MIKKO, HIETALAHTI KARI, KORPELA TOMMI, ALANISKA KARI HENRIKSSON JUHANI, LUKKARINEN KARI, HUHTALA JARMO, KILPIMAA KARI, NYMAN PEKKA, FISK EERO, SIRKKALA JOUKO

Hakemuksen pääkohdat:

Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteet tulee mitoittaa niin, että ne vastaavat entistä paremmin nykytietämyksen mukaista voimalaitosten rakentamisen seurauksena syntynyttä kalaston hoidon tarvetta huomioon ottaen virtavesien ekologisen tilan parantamisen.

Hakemuksen tavoitteena on lupaehtoja muutamalla parantaa edellytyksiä jokielinympäristöjen jatkumon palauttamiseen sekä vaelluskalojen luontaiseen lisääntymiseen Kemijoen alaosan ja Keski-Kemijoen sekä Raudanjoen voimalaitosten yläpuolisilla laajoilla lisääntymis- ja poikas- tuotantoalueilla.

Muutos turvaa Itämeren vaelluskalalajien monimuotoisuuden säilymistä kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti, kun pienpoikaset tulevat monimuotoisuutta ylläpitävän luonnollisen valinnan kohteeksi niiden alkuperäisissä elinympäristöissä.

Olosuhteet ovat nykyisen veloitteen asettamisajankohdasta olennaisesti muuttuneet niin, että veloitetta voidaan muuttaa vesilain 3 luvun 22 pykälän nojalla. Uudistetulla ja ajanmukaistetulla kalatalousveloitteella voidaan lisätä monipuolisuutta ja joustavuutta Kemijoen voimalaitosten kalatalousveloitteiden toimeenpanossa ja varmistaa toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus muuttuvissa ympäristöoloissa nyt ja tulevaisuudessa.

Nykytila, jossa Kemijoen kalatalousveloitteet ovat alimitoitettuja, on lain vastainen. Kalatalousveloitteita koskevat lupaehdot voidaan saattaa lailliseen tilaan vain saattamalla lupaehdot toimivaltaisen lupaviranomaisen tarkistettavaksi tai muutettavaksi. Muuttamisen vireille saattaminen kuuluu ensisijaisesti kalatalousviranomaisen tehtäväksi. Tämän vuoksi kalatalousveloitteiden muutoshakemus saatetaan aluehallintoviraston ratkaistavaksi. Muutoksen käsittelyn kuluessa voidaan myös asianmukaisella tavalla kuulla kaikkia asianosaisia ja turvata heille oikeus osallistua ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus hakee muutosta otsikossa mainittujen Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten lupaehtoihin niin, että Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten omistajille on määrättävä kalatalousveloite seuraavasti (tiivistelmä):

Kalatieveloitteet. Luvanhaltijoiden velvollisuutena on suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken voimalaitosten yhteyteen tarkoituksenmukainen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen.

Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan tulee suunnitella ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi.

Ylisiirrot. Voimalaitosten luvanhaltijoiden tulee ylisiirtää tukitoimenpiteenä vuosittain yhteensä vähintään 2300 lohta sekä 200 meritaimenta Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille. Toimenpiteitä nahkiaisien ylisiirtoveloitteen vaikuttavuuden selvittämiseksi ja parantamiseksi tulee lisätä.

Istutusveloitteet. Istutusveloitteet Kemijoen suualueelle ja sen läheiselle merialueelle sekä sisävesialueelle tulee asettaa siten, että ne tukevat vaelluskalojen kotiuttamista Kemijoen vesistöön sekä vastaavat nykyistä paremmin sitä osaa aiheutuneesta vahingosta, jota ei voida Kemijoen rakennetuilla jokiosuuksilla muilla toimin kompensoida.

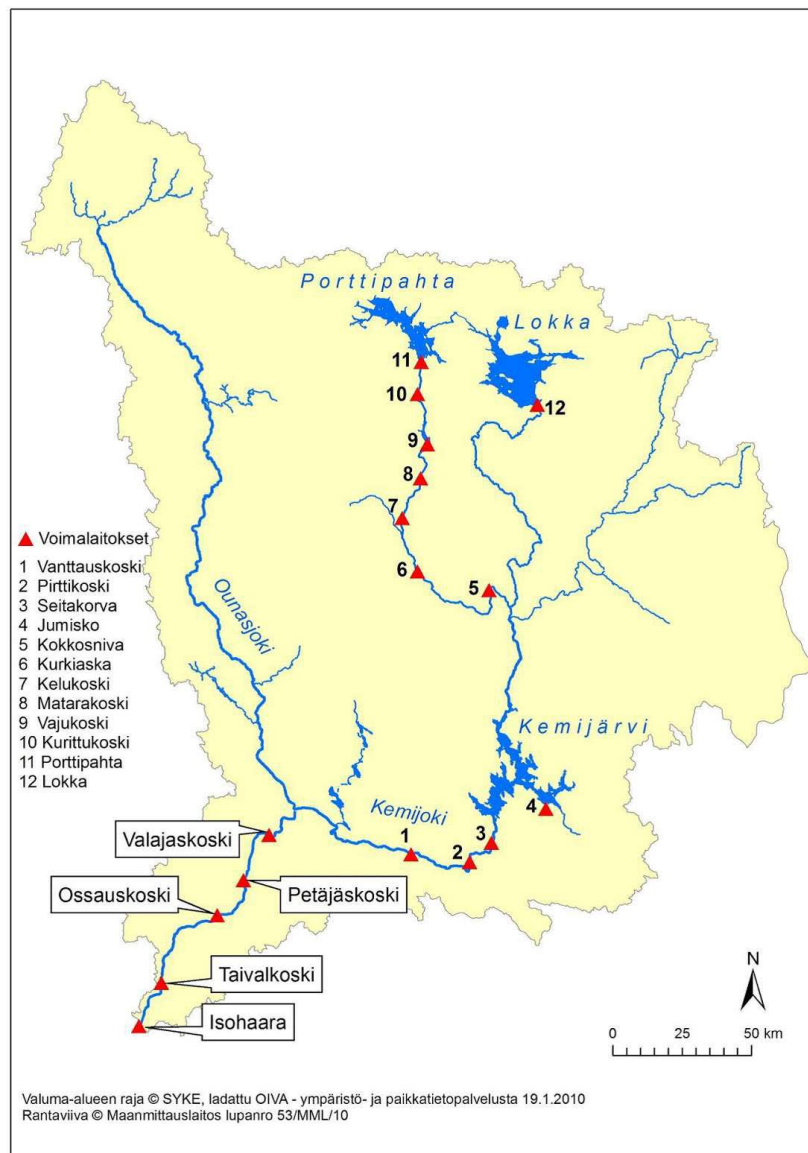
Kalatalousveloitteen toteuttamissuunnitelma ja veloitteen tuloksellisuuden tarkkailu. Luvanhaltijan tulee laatia yksityiskohtainen kalatalousveloitteen toteuttamissuunnitelma ja tarkkailla kalateiden ja alasvaellusreittien toimivuutta sekä ylisiirtojen ja istutusten tuloksellisuutta, luonnonpoikastuotantoa ja toimenpiteiden vaikutusta kalastukseen.

Lupaehtojen tarkistaminen. Muuttuneet lupaehdot tulee määrätä tarkistettavaksi 10 vuoden kuluttua nyt annettavan päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Tarkistamisen yhteydessä arvioidaan ensimmäisessä vaiheessa määrättyjen toimenpiteiden vaikutus ja tehtyjen selvitysten tulokset, sekä annetaan tarvittavat määräykset jatkotoimenpiteistä.

Voimalaitokset omistavat tällä hetkellä Pohjolan Voima Oy ja Kemijoki Oy. Luvanhaltijoiden katsotaan olevan vastuullisia ja velvollisia osallistumaan kaikkien otsikossa mainittujen voimalaitosten osalta niihin toimenpiteisiin ja kustannuksiin, joita vuosittain syntyy voimalaitosrakentamisen aiheuttamien kalatalousvahinkojen kompensatiosta.

Kemijoen voimalaitokset

Kemijokea on pidetty Euroopan mittakaavassa erittäin merkittävänä lohijokena, joka on ollut myös Itämeren tuottoisin lohijoki. Kemijoen vesistöalue kattaa Lapin pinta-alasta 2/3 joka tarkoittaa, että lohen ja vaelluskalojen paluulla on merkittävät virkistys- ja aluetaloudelliset vaikutukset.

Kalatiettömyyden historiaa

Kemijoen valjastaminen tuli ajankohtaiseksi loppuvuodesta 1944, kun metsäteollisuuden edustajien toimesta perustettu Pohjolan Voima Oy koplasi tuhoutuneiden siltojen ja Isohaaran voimalaitoksen samanaikaisen rakentamisen. Valtiovalta kannatti hanketta nopeasti.

Kemijoki oli Euroopan tärkein lohijoki, joten kalakysymys huolestutti laajasti. Voimayhtiö ja poliitikot lupasivat hoitaa asian, kun sitä olisi ensin tutkittu. Yhteistyön merkitystä korostettiin alusta pitäen. Ensin kokeiltiin

ylisiirtoja, joiden järjestelyjä varten yhtiö pakkolunasti padon alapuolisen vesialueen. Ylisiirrot sai hoitaakseen Lapin läänin Kalastuskuntain liitto.

Toimintaa arvosteltiin jatkuvasti, mutta siihen ei puututtu. Suurin osa lohista ja taimenista myytiinkin kulujen kattamiseksi. Siikoja ei siirretty lainkaan. Tyytymättömyyden lisääntyessä rakennettiin kalahissi, joka valmistui kesällä 1951. Kuten oli arveltu, hissi ei alkuunkaan kyennyt täyttämään odotuksia, mutta sen voitiin katsoa olevan lain edellyttämä kalansiirtolaite. Seuraavaksi päätettiin tehostaa kalanviljelytoimintaa, jota mainostettiin laajasti. Senkin tulokset jäivät laihoiksi.

Vuonna 1954 perustettu valtiojohtoinen Kemijoki Oy rakensi joen muut vesivoimalaitokset. Kemijoki Oy suhtautui kalakysymykseen kuten Pohjolan Voima; asia oli täysin toisarvoinen. Kalaportaita ei pidetty tarpeellisina, eikä niihin virallisesti edes uskottu. Myös poliitikot ja muut päättäjät asettuivat samalle kannalle. Paikalliset kalastuksen edustajat vaativat yhtä kalateitä tai ainakin kunnollisia korvauksia, mutta asia tuntui erilaisien ongelmien takia aina vain viivästyvän.

Vuonna 1964 Isohaaran voimalaitos sai lopullisen rakennuslupansa. Lisäksi määriteltiin korvaukset, jotka herättivät laajaa tyytymättömyyttä ja saivat aikaan valituskierteen. Tärkein syy lohen sukupuuttoon löytyy teollisuuden ja poliitikkojen epävirallisesta liitosta, jota kalaasioista vastaavan maatalousministeriön virkamiehet tukivat: Kemijoen vesivoima haluttiin nopeasti valjastaa palvelemaan elinkeinoelämää.

Hanketta markkinoitiin erityisesti Lapin hyvinvoinnin edistämiseksi. Toimintaa kannatettiin nimenomaan työllisyysnäkökulmasta. Maalaisliittoa keskustapuolueen äänenkannattaja Pohjolan Sanomat tuki voimakkaasti pohjoisen vesirakentamista aluepoliittisin perustein. Tämä oli omiaan vaimentamaan kritiikkiä, joka itse asiassa nosti päätään vasta vahinkojen selvittyä.

Voidaan todeta, että Kemijoen kaikkia muita käyttöarvoja aliarvioitiin tietoisesti. Joen tehtäväksi jäi vain ja ainoastaan sähköntuottaminen, joka johti vaelluskalakantojen sukupuuttoon 1960-luvulle tultaessa. Kemijoen lohesta oli nopeasti tullut historiaa. ((FT, Kari Alaniska), Kari Alaniska on laatinut aiheesta väitöskirjan otsikolla: Kalojen kuninkaan tie sukupuuttoon: Kemijoen voimalaitosrakentaminen ja vaelluskalakysymys 1943-1964. Oulun yliopisto 2013.)

Jatkossa käydään läpi aiheeseen liittyvää keskeistä lainsäädäntöä ja aiheeseen liittyviä näkökohtia joihin aluehallintoviraston toivoisi kiinnittävän huomiota. Vaikka Lapin Ely-keskuksen hakemus perustuu vesilakiin, tosiasiallisesti kysymys on myös muista aiheeseen liittyvistä kysymyksistä kuten muusta kansallisesta lainsäädännöstä (kalastuslaki, luonnonsuojelulaki), EU:n vesipuitedirektiivi, korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) ratkaisukäytäntö, kalatiestrategia, hallitusohjelma ja paikallis- ja aluetaloudelliset vaikutukset.

Perustuslaki

Perustuslain 20 §:n (Vastuu ympäristöstä) mukaan, ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.”

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu myös vesivoimayhtiöille samalla tavoin kuin muillekin toimijoille. Julkisen vallan tehtävä on varmistaa, että näin myös perustuslain mukaan tapahtuu.

Vesilaki

Hepola toteaa, ”Kalatalousvelvoitetta tai maksua ei ole tarkoitettu nykyisenkään vesilain perusteella pysyväksi niin, että sitä ei voitaisi muuttaa. Velvoite ei toisin sanoen nauti pysyvyyssuojaa samassa mielessä kuin eräät muut lupavelvoitteet. Perussäännös velvoitteen muuttamisesta sisältyy vesilain 3 luvun 22 §:n 1 momenttiin.” (Matti Hepola, Olosuhteiden muutos vesilain 3 luvun 22 §:n tulkinnassa, 26.11.2014)

1 § Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on:

- 1) edistää, järjestää ja sovittaa yhteen vesivarojen ja vesiympäristön käyttöä niin, että se **on yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä**;
- 2) **ehkäistä** ja vähentää vedestä ja vesiympäristön käytöstä aiheutuvia **haittoja**

Ratkaisua pohtiessaan, aluehallintoviraston toivoisi kiinnittävän erityistä huomiota vesilain tavoitteeseen, joka on kyseisen lain ”punainen lanka”.

Vesilain 3 luku

4 § Luvan myöntämisen yleiset edellytykset

Lupa vesitaloushankkeelle myönnetään, jos:

- 1) hanke **ei sanottavasti loukkaa** yleistä tai yksityistä etua; tai
- 2) hankkeesta yleisille tai yksityisille eduille saatava hyöty on huomattava verrattuna siitä **yleisille tai yksityisille eduille koituviin menetyksiin**.

Lupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos vesitaloushanke vaarantaa yleistä terveydentilaa tai turvallisuutta, aiheuttaa huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa taikka suuresti huonontaa paikkakunnan asutus- tai elinkeino-oloja.

14 § Kalatalousvelvoite ja kalatalousmaksu

Jos vesitaloushankkeesta aiheutuu kalakannoille tai kalastukselle vahinkoa, hankkeesta vastaava on veloitettava ryhtymään toimenpiteisiin vahinkojen ehkäisemiseksi tai vähentämiseksi (*kalatalousvelvoite*) taikka määrättävä maksamaan tällaisten toimenpiteiden kohtuullisia kustannuksia vastaava maksu kalatalousviranomaiselle (*kalatalousmaksu*).

Kalatalousvelvoitetta, kalatalousmaksua tai näiden yhdistelmää määrätessä on otettava huomioon hankkeen ja sen vaikutusten laatu, muut haitta-alueella toteutettavat hoitotoimenpiteet ja kalastuksen järjestely.

Kalatalousvelvoitteen toimenpiteiden suorittamisesta ei saa aiheutua niillä saavutettavaan hyötyyn verrattuna hankkeesta vastaavalle kohtuuttomia kustannuksia.

Kalatalousvelvoite voi olla kalatie, kalataloudellinen kunnostustoimenpide, istutus tai muu kalataloudellinen hoitotoimenpide taikka näiden yhdistelmä. Kalatalousvelvoitteeseen voidaan tarvittaessa sisällyttää toimenpiteiden tuloksellisuuden tarkkailu sillä vesialueella, johon hankkeen vahingollinen vaikutus ulottuu.

Ko. pykälässä todetaan, että kalatalousvelvoitteen toimenpiteiden suorittamisesta ei saa aiheutua niillä saavutettavaan hyötyyn verrattuna hankkeesta vastaavalle kohtuuttomia kustannuksia. Kemijoki Oy:n operatiivinen johto on vedonnut tähän seikkaan. Kysymykseen palataan tässä mielipiteessä tarkemmin jäljempänä.

21 § (30.12.2013/1193) Lupamääräysten muu tarkistaminen ja uusien määräysten antaminen

Lupaviranomainen voi hakemuksesta tarkistaa lupamääräyksiä ja antaa uusia määräyksiä, jos:

- 1) hankkeen toteuttamisesta lupamääräysten mukaisesti aiheutuu haitallisia vaikutuksia, joita lupamääräyksiä annettaessa ei ole ennakoitu ja joita ei muutoin voida riittävästi vähentää;
- 2) hankkeen toteuttamisesta lupamääräysten mukaisesti aiheutuu olosuhteiden muutosten vuoksi haitallisia vaikutuksia, joita ei muutoin voida riittävästi vähentää.

22 § Kalatalousvelvoitetta tai -maksua koskevien määräysten tarkistaminen

Lupaviranomainen voi hakemuksesta muuttaa kalatalousvelvoitetta ja kalatalousmaksua koskevia määräyksiä, jos olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet. Kalataloudellisesti epätarkoituksenmukaiseksi osoittautunutta velvoitetta voidaan lisäksi tarkistaa, jos velvoitteen kalataloudellista tulosta voidaan parantaa sen toteuttamiskustannuksia merkittävästi lisäämättä.

Jos kalatalousmaksu on määrätty vuosittain suoritettavaksi ja sen perusteena oleva kustannustaso on muuttunut, kalatalousviranomainen perii maksun kustannustason nousua vastaavasti tarkistettuna. Tarkistus tehdään täysin kymmenin prosentein ja muutoin lupaviranomaisen määräämiä perusteita noudattaen.

Jos maksun tarkistuksesta syntyy erimielisyyttä, asia voidaan saattaa hakemuksella lupaviranomaisen ratkaistavaksi. Kalatalousviranomaisen on viipymättä palautettava se osa peritystä kalatalousmaksusta, joka ylittää lupaviranomaisen päätöksellä myöhemmin määrätyn maksun suuruuden.

Hepola toteaa, ”Toiseksi kalataloudellisen tilanteen muutoksen arvioinnissa merkitystä on ympäristöolosuhteilla, joita voivat olla vedenlaadun muutokset tai muut vastaavat seikat, esimerkiksi vesistöjen kunnostukset. **Kemijoella myös uiton loppuminen on muuttanut ympäristöolosuhteita. Kalastoa koskevan tiedon lisääntyminen on KHO:n ratkaisun mukaan myös peruste olosuhteiden olennaiselle muutokselle.** Ratkaisusta ilmenee, että tiedon lisääntyminen voi kohdistua

luonnontieteelliseen tietoon, joka puolestaan antaa mahdollisuuden hoitaa kalakantoja aiempaa paremmin. **Niin ikään merkittävää on kalastukselle aiheutuneiden vahinkojen arviointi ja siinä tapahtunut kehitys.** Olosuhteiden muutos on käsillä, jos kalastolle aiheutuvat menetykset pystytään nykytietämyksen valossa arvioimaan luotettavammin ja aiempaa paremmin kompensoimaan. Kuurnan voimalaitosta koskevassa ratkaisussa olosuhteiden muuttumisena pidettiin sitä, että kalatalousvelvoitteen toteuttaminen ei ollut toteutettavissa tehokkaasti aiemmin määrättyllä velvoitteella. Tämä on nähdäkseni johdonmukainen kanta verrattaessa ratkaisua Kokemäenjoen kalatalousvelvoitteen muuttamiseen, **eli merkitystä annettiin sekä mahdollisuudelle hoitaa kalakantoja aiempaa paremmin että luonnontieteellisen tiedon lisääntymiselle.**” (Hepola, 2014)

Kalastuslaki

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen järjestää kalavarojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä käyttö ja hoito siten, että turvataan kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, **kalakantojen luontainen** elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu.

63 § Yleinen kalan kulun turvaaminen

Kalastusta ei saa harjoittaa siten, että estetään kalojen pääsy niiden kutu- tai syönnösalueelle tai muualle, missä pyyntiä kalakannan turvaamiseksi on rajoitettu, taikka siten, että vaikeutetaan tarpeettomasti kalakannan hoitoa.

63 § edellyttää kalastajilta, että kalojen pääsyä niiden kutu- tai syönnösalueille ei estetä. Näin tulisi tapahtua myös muiden vesien käyttäjien osalta, myös vesivoimayhtiöiden. Vaelluskalojen ja kalan kulun turvaamisen tulee kuulua kaikille vesien käyttäjille yhdenvertaisesti, eikä erioikeuksia tule millekään taholle myöntää.

65 § Kalastuksen rajoittaminen vaelluskalojen kulun turvaamiseksi

Valtioneuvoston asetuksella voidaan vaelluskalavesistössä rajoittaa otettavan saaliin ja käytettävien pyydysten enimmäismäärää sekä kalastamista sellaisella alueella, pyydyksellä, kalastustavalla tai sellaisena ajankohtana, että **vaelluskalojen kulku tai luontainen elinkierto olennaisesti häiriintyy.**

Kuten edellä lain 65 §:ssä todetaan, voidaan kalastusta rajoittaa kalan kulun turvaamiseksi. Näin tulee tapahtua myös vesivoimalaitosten osalta, joille ei tule myöntää kalan kulun estämisessä erivapautta -ja oikeutta. Vesilain ja kalastuslain osalta on tältä osin havaittavissa selkeä normiristiriita.

67 § Kalaväylä

Vesilain 1 luvun 3 §:n 1 momentin 4 kohdan tarkoittamassa joessa ja vesilain 1 luvun 6 §:n 1 momentin tarkoittamassa salmessa tai kaapeikossa on kalaväylä, joka on pidettävä **vapaana pyydyksistä kalan kulun turvaamiseksi.**

Kalaväylä on kolmannes keskivedenkorkeuden mukaisesta joen, salmen tai kapeikon leveydestä sen syvimmällä kohdalla.

Missä joki yhtyy mereen tai järveen kalaväylä on kolmannes keskivedenkorkeuden mukaisesta vesialueen leveydestä sen syvimmällä kohdalla ja ulottuu niin kauaksi selkäveteen, että kalan kulku on turvattu.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kuitenkin kalastusoikeuden haltijan tai kalatalousalueen hakemuksesta taikka omasta aloitteestaan määrätä kalaväylän leveyden tai sijainnin enintään kymmenen vuoden määräajaksi toisin, jos se kalan kulun turvaamiseksi on välttämätöntä.

67 §:ssä kalastuksen harjoittajilta edellytetään kalaväylän olemassa oloa, mutta jokia umpeen rakentamilta vesivoimayhtiöiltä tätä ei edellytetä.

Luonnonsuojelulaki – uhanalainen jokihelmisimpukka - raakku

1 § Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on:

- 1) luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen;
- 2) luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen;
- 3) luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävän käytön tukeminen;
- 4) luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen; sekä
- 5) luonnontutkimuksen edistäminen.

5 § Suotuisa suojelutaso

Edellä 1 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi luonnonsuojelussa on tähdättävä maamme luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölaajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen.

Luontotyyppien suojelutaso on suotuisa, kun sen luontainen levinneisyys ja kokonaisala riittävät turvaamaan luontotyyppien säilymisen ja sen ekosysteemin rakenteen ja toimivuuden pitkällä aikavälillä sekä luontotyyppille luonteenomaisten eliölaajien suojelutaso on suotuisa.

Eliölajin suojelutaso on suotuisa, kun laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisissa elinympäristöissään.

5 a § (29.5.2009/384) Luontovahinko

Luontovahingolla tarkoitetaan suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittävää, mitattavissa olevaa suoraa tai välillistä haitallista vaikutusta:

- 1) 10 luvussa tarkoitettujen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden niille luonnonarvoille, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty verkostoon;
- 2) lintudirektiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille ja direktiivin liitteessä I luetelluille lajeille sekä luontodirektiivin liitteessä II luetelluille lajeille;

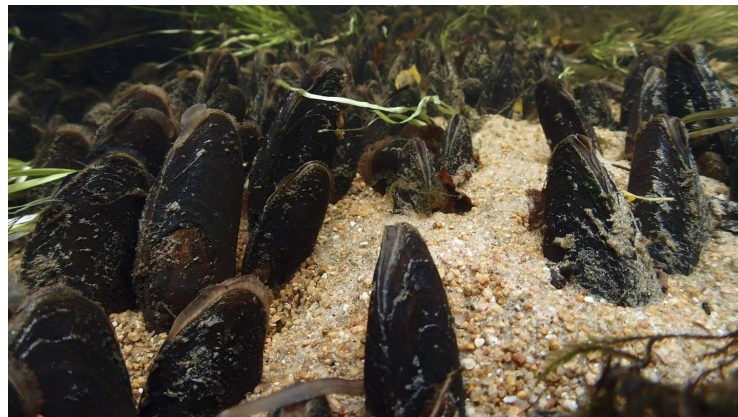
3) 2 kohdassa tarkoitettujen lajien sellaisille esiintymispaikoille, joiden hävittäminen tai heikentäminen on kielletty sen mukaan kuin tämän lain 47 §:ssä säädetään;

4) luontodirektiivin liitteessä IV luetelluille lajeille tai liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvan yksilön lisääntymis- ja levähdyspaikoille.

Luontovahinkona ei kuitenkaan pidetä sellaista haitallista vaikutusta, jonka aiheuttamiseen on myönnetty poikkeus 48 §:n 2 momentin, 49 §:n 3 momentin tai 66 §:n nojalla.

Haitallisen vaikutuksen merkittävyyttä on arvioitava suhteessa asianomaisen luontotyyppin tai lajin suojelun tasoon vahingontapahtumahetkellä sekä niiden tuottamiin palveluihin ja luonnolliseen uudistumiskykyyn. Haitallisen vaikutuksen merkittävyyttä määrittävistä seikoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Lohen ja vaelluskalojen luontaisen elinkierron estämisen lisäksi kysymyksessä on erittäin uhanalaisen jokihelmisimpukan – raakun – elinolosuhteet. Aluehallintoviraston on tarkoituksenmukaista huomioida ratkaisussaan myös muihin kuin vaelluskaloihin liittyvät vaikutukset. Jokihelmisimpukka on äärimmäisen uhanalainen, joka on luontaisesti riippuvainen vaelluskalakannoista. Raakku on rauhoitettu luonnonsuojelulailla v. 1955.

Jokihelmisimpukka – raakku (*Margaritifera margaritifera*)

EU:n vesipuitedirektiivi

Seuraavassa viitataan LupaMuutos -hankkeen loppuraporttiin (Vesienhoidon ympäristötavoitteiden toteuttaminen: ympäristöllisten lupien muutettavuutta koskevan lainsäädännön kehittäminen ja sen valtiosääntöoikeudelliset perusteet. LupaMuutoshankkeen loppuraportti 15.5.2019. Antti Belinskij, Matti Hepola, Erkki Hollo, Jussi Kauppila, Milla Mäenpää, Tapio Määttä, Essi Römpötti, Helena Valve ja Niko Soinen)

”Kansallisen sääntelyn (Suomessa vesilain ja ympäristönsuojelulain) on siten mahdollistettava **luvan muuttaminen jälkikäteen, jos toiminnalla on haitallisia vaikutuksia vesipuitedirektiivin ympäristötavoitteiden saavuttamiseen**. Kansallisen lainsäädännön kynnykset lupien muuttamiselle eivät saa olla direktiivin tavoitteiden

toteutumisen näkökulmasta liian korkeita eikä kansalliseen sääntelyyn saa sisältyä myöskään muita tosiasiallisia esteitä lupien muuttamiselle.”

Komission palaute Suomelle

”Komissio on kiinnittänyt huomiota sekä ensimmäisen että toisen vesienhoitosuunnitelmakauden palautteessa siihen, että **Suomen vesienhoidon suunnittelujärjestelmään tulisi sisältyä selvät toimenpiteet kaikkien olemassa olevien vesivoimalupien tarkistamiseksi vesipuitedirektiivin tavoitteiden saavuttamiseksi**. Komission mukaan Suomen on kiinnitettävä suunnittelussa erityistä huomiota ympäristövirtaamiin, **kalateiden toteuttamiseen** ja muihin haittojen vähentämistoimiin. Toisen vesienhoitokauden kaikille maille kohdistetussa yleispalautteessa komissio tuo esille tarpeen määrittää ja toteuttaa nykyistä paremmin ekologiset virtaamat ja **varmistaa jokien esteettömyys**.”

”Suomen maakohtaisessa palautteessa komissio totesi muun muassa, että vesienhoitosuunnitelmaan tulisi sisällyttää toimenpide **kaikkien olemassa olevien vesivoimalupien tarkistamiseksi** erityisesti ekologisten virtaamien, **kalateiden** ja muiden haittojen lieventämistoimenpiteiden kannalta.”

”**Vesipuitedirektiivissä säädetään vesienhoidon ympäristötavoitteista ja siitä, että lupia on tarvittaessa muutettava niiden saavuttamiseksi**. Weser-tuomion perusteella ympäristötavoitteet ovat sitovia suhteessa hankkeiden lupaharkintaan. Tämä tausta huomioon ottaen on perusteltua tulkita, että ympäristötavoitteet sitovat myös vesipuitedirektiivin mukaista lupien saattamista ajan tasalle.”

KHO:n ratkaisut

Korkein hallinto-oikeus (KHO) on viime vuosina antanut useita ratkaisuja, joilla vesivoimayhtiöitä on veloitettu rakentamaan kalatiet. **KHO:n ratkaisuiden perusteena on, että voimalaitokset estävät vaelluskalojen luontaisen pääsyn lisääntymisalueilleen**. (mm. KHO 2018:23 (Voikoski), KHO 2015:63 (Virojoki), KHO 2544/2015 (Arrakoski).

Voikoski

”Korkein hallinto-oikeus on hylännyt Voikosken valitukset, jotka koskevat Mäntyharjun reitin Voikosken kalatien rakentamista ja lupamääräyksiä.

Ely-keskuksen tiedotteen mukaan hallinto-oikeus kuitenkin palautti Itä-Suomen aluehallintoviraston ratkaistavaksi voimalaitoksen juoksutusta sekä virtaamia ja vedenkorkeuksia käsitelleet lupamääräykset.

Aikaisemmin myös Vaasan hallinto-oikeus on hylännyt voimayhtiön valitukset. Ely-keskuksen mukaan oikeuden päätökset tarkoittavat, että Voikosken tulee rakentaa uuden voimalaitoksen rakentamisen yhteydessä luonnonmukainen kalatie.” (Länsi-Savo 9.2.2018)

Virojoki

”Kantturakosken kalatie rakennettava – Korkein hallinto-oikeus ei antanut sähköyhtiölle lykkäystä eikä lievennyksiä määräyksiin.

Kantturakosken Vesivoima Oy:n on rakennettava kalatie Virojoen voimalaitospadon yhteyteen aluehallintoviraston määräysten ja määräaikojen mukaisesti. Kalatien rakentaminen on aloitettava kahden vuoden kuluessa, ja sen on oltava valmiina neljän vuoden kuluessa. Asian ratkaisi lopullisesti Korkein hallinto-oikeus, jolle sähköyhtiö valitti Vaasan hallinto-oikeuden vuoden takaisesta päätöksestä.” (Kaakonkulma 24.1.2020)

Arrakoski

”KHO: Kalatie turvaa kalojen vaelluksen Arrakoskessa.

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan säännöstelypato on tuhonnut merkittävän poikastuotantoalueen ja kalatie tarvitaan kalojen vaelluksen turvaamiseksi.

KHO:n mukaan veden ohjaaminen Arrakosken luonnollisen uoman ohi on tuhonnut merkittävän taimenen poikastuotantoalueen. Oikeus katsoo, että säännöstelypato estää kalojen ja muiden vesieliöiden kulun Arrakosken yläpuolisille virta-alueille.

Kalatiellä turvataan taimenen lisääntyminen ja kalojen vaellus Päijänteen ja sen yläpuolisen vesistön välillä, arvioi KHO ratkaisussaan voimalan rakentamisesta ja lupaehdoista tehtyihin valituksiin.” (YLE 24.9.2015)

Kokemäenjoki

Vaasan hallinto-oikeus perusteli vesilain 2 luvun 22 §:n 4 momentin olosuhteiden muuttamista seuraavasti:

”C:n voimalaitos

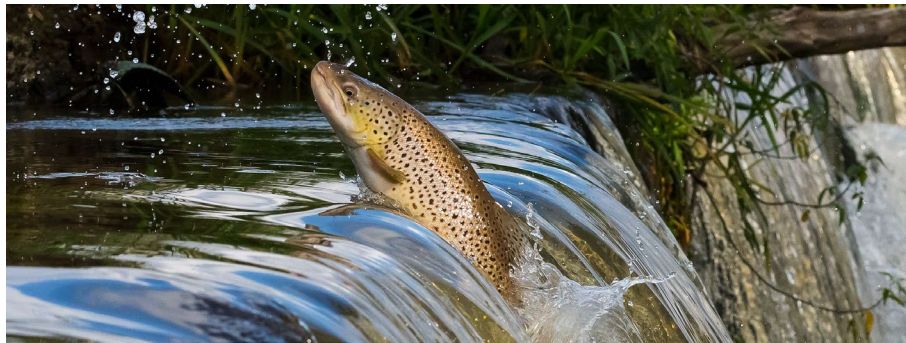
Kalatalousmaksua koskevan velvoitteen muuttaminen. Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan kalataloudellinen tilanne Kokemäenjoella on muuttunut oleellisesti sen jälkeen, kun nyt kysymyksessä olevat voimalaitokset on rakennettu. **Veden laatu on parantunut ja kalakantoja voidaan nyt aiempaa paremmin hoitaa. Kalastoa koskeva tieto on lisääntynyt.** Edellä mainituilla perusteilla hallinto-oikeus on katsonut, että olosuhteet ovat vesilain 2 luvun 22 §:n 4 momentin (553/1994) tarkoittamalla tavalla olennaisesti muuttuneet siten, että ympäristölupavirasto on voinut muuttaa C:n voimalaitoksen kalatalousmaksua koskevaa velvoitetta.” (KHO:2004:98)

”**Kalastoa koskevan tiedon lisääntymisen osalta kysymyksessä oli siis tiedon lisääntyminen, jota pidettiin olosuhteiden muutoksena.** Aikanaan ei ollut käytettävissä käyttökelpoista tietoa kalastusvahinkojen suuruudesta. Myöhemmin tiedon laatu oli parantunut ja vahinkojen suuruusluokka oli selvitettävissä (tiedossa). Kun siis sekä jätevesikuormitus ja vesirakentaminen olivat vaikuttaneet kalataloudelliseen vahinkoarvioon, niissä tapahtuvat luonnontilan muutokset ja lisääntynyt tieto muodostivat pohjan tarkastella tilannetta olosuhteiden muutoksena.” (Hepola, 2014)

Kuten edellä mainituista KHO:n ratkaisuista nähdään, KHO on viimeaikaisissa ratkaisuissaan edellyttänyt kalateiden rakentamista mm. vesipuidedirektiiviin vedoten. KHO:n selkeä linjaus on, että vaelluska- loille tulee mahdollistaa niiden luontainen elinkierto.

Erittäin uhanalainen meritaimen ja ankerias

”Merivaeltainen taimen on lisääntynyt alkujaan lähes kaikissa Suomen Itämeren puoleisissa joissa. Nykyisin alkuperäiseksi katsottu kanta elää meillä enää vain 15 joessa. Näistä yhdeksän laskee Suomenlahteen tai sen lähialueelle. Lisäksi meritaimenta on kotiutettu moniin virtavesiin. Kotiutuskantana käytettiin aikaisemmin Isojoen taimenkantaa, mutta nykyisin Suomenlahden länsiosiin kotiutetaan Ingarskilanjoen kantaa ja itäosiin Mustajoen kantaa. Luonnonkantojen tila on erittäin epävakaa ja niiden häviämishuhtu suuri, ellei nykyistä kalastuskuolevuutta meressä ja jokisissa alenneta. Vuoden 2019 uhanalaisuusluokituksessa meritaimen arvioitiin erittäin uhanalaiseksi. Jokialueella meritaimenkantojen tilaa parantavat muun muassa kunnostukset, kalatiet ja vesiensuojelutoimet.” (Luonnonvarakeskus)

”**Pohjanlahden** meritaimenkantojen tila alkoi kauttaaltaan heikentyä viime vuosisadan puolivälistä lähtien. **Merkittävimmät syyt heikentymiseen ovat voimalaitospatojen ja muiden vaellusesteiden rakentaminen**, liian suuri kalastuskuolevuus, sekä maa- ja metsätalouden ja turvetuotannon aiheuttama kiintoaine- ja ravinnekuormitus sekä sulfiittimaiden kaivamisesta aiheutunut vesistöjen happamoituminen. Meritaimenen entisissä ja nykyisissä lisääntymisvesistöissä esiintyy myös paikallista taimenta, joiden jälkeläisistä osa lähtee merivaellukselle. Paikalliset taimenet ja meritaimenet lisääntyvät usein keskenään. Siten meritaimenten suojelussa myös paikallisten taimenkantojen suojelu on tärkeää.” (Luonnonvarakeskus)

Kemi- ja Ounasjoki ovat maailmanlaajuisesti äärimmäisen uhanalaiseksi luokitellun ankeriaan luontaista elinalueetta. Ankeriaan uhanalaisuuden vuoksi on Euroopan unionin toimesta säädetty neuvoston asetus (EY) N:o 1100/2007 Euroopan ankeriaskannan elvyttämisestä. Asetus velvoittaa jäsenvaltioita vähentämään ankeriaaseen kohdistuvaa ihmistoiminnan aiheuttamaa kuolleisuutta.

Hallitusohjelma

Hallitusohjelmassa todetaan, että ”Jokaisen valtionyhtiön perusarvona on oltava yhteiskuntavastuu. Yrityksen tulee ottaa päätöksenteossaan taloudellisten tekijöiden lisäksi huomioon myös toiminnan sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset.”

Hallitusohjelmassa todetaan, että ”Jatketaan luontaisen kierron palauttamista rakennettuihin vesistöihin kansallisen kalatiestrategian pohjalta. Puretaan vaellusesteitä ja kunnostetaan kalojen lisääntymisalueita. Toteutetaan ohitusratkaisuja. Toteutetaan vaelluskalahankkeita laajalla yhteistyöllä. Kalatalousvelvoitteita päivitetään viranomaistyönä.”

Kansallinen kalatiestrategia

”Kalatiestrategian tärkeimpänä tavoitteena on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen. **Tämä mahdollistuu kestävimällä tavalla vaellusyhteyden palauttamisella ja muilla luontaista lisääntymiskiertoa tukevilla toimenpiteillä.** Tavoitteen saavuttaminen edellyttää vesistöistä ja kalakannasta riippuen useiden toimenpiteiden keinovalikoimaa, jossa kalatiet ovat yhtenä keskeisenä osana. **Kalateiden mahdollistama vaelluskalojen nousu jokien luo edellytyksiä myönteisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten kehittymiselle sekä kestävä kalastuksen järjestämiselle.** Kalatiestrategialla pyritään myös selkeyttämään kalateiden tarpeen arviointiin ja kohteiden valintaan liittyviä kysymyksiä, tukemaan ja parantamaan yhteistoimintaa hankkeiden edistämiseksi sekä edistämään vaelluskalojen elvyttämiseen liittyvien muiden tukitoimien toteutusta osana kalatieratkaisuja.” (MMM, kalatiestrategia)

”**Kalatiestrategian toiminta-ajatuksena on painopisteen siirtäminen istutuksista kalojen luontaisen lisääntymiskierron ylläpitämiseen ja palauttamiseen.** Rakennetuissa joissa parannetaan kalojen kulkumahdollisuuksia ja edistetään potentiaalisten lisääntymisalueiden käyttöönottoa esimerkiksi kalateiden, uomien vesittämisen ja perattujen koskien kunnostamisen avulla.” (MMM, kalatiestrategia)

”Rakennettujen jokien kalakannoille ja kalastukselle aiheutuneiden haittojen vesilain mukainen kompensatio on painottunut kalanistutuksiin. **Kalakantojen palauttaminen luonnolliseen elinympäristöönsä mm. kalateitä rakentamalla on ollut vähäistä verrattuna muihin Keski- ja Pohjois-Euroopan maihin. Uudistettu vesilaki antaa puitteet kalatalousvelvoitteiden painotusten nykyaikaistamiselle.**” (MMM, kalatiestrategia)

Kemijoki ja Ounasjoki ovat kalatiestrategian kärkihankelistalla.

Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle

”Maa- ja metsätalousministeriö käynnisti kansallisen lohi- ja meritaimenstrategian valmistelun asettamalla 18.12.2012 laajapohjaisen työryhmän. Strategiatyön käynnistämisen taustalla olivat huoli Itämeren lohi- ja meritaimenkantojen tilasta ja myös eduskunnasta ilmaistu tarve valmistella kansallista yhteisymmärrystä aikaansaavaa kestävää lohpolitiikkaa.” (MMM, 2015)

”Lohi- ja meritaimenkantojen tärkeitä elinympäristöjä ja vaellusreittejä suojellaan ja kunnostetaan, ja näiden toimenpiteiden myötä **painopistettä siirretään istutuksista kalojen luontaiseen elinkiertoon.**” (MMM, 2015)

”Tarkistetaan istutusvelvoitteiden perusteet tuotantopotentiaalia koskevan ja muun uusimman tieteellisen tiedon perusteella. Velvoitteita voidaan tarvittaessa muuttaa ennallistamis- ja kunnostamistoimiksi tai kalan kulun helpottamistoimiksi.” (MMM, 2015)

Kalastusmatkailu kriittinen menestystekijä Lapin ympärivuotisen matkailun kehittämisessä

Lapin matkailustrategiassa v. 2020-2023 todetaan; ”Matkailuun liittyviä ongelmia ovat sesonkiluonteisuus, heikko kannattavuus ja kehittämätön yritys rakenne. Nämä ovat rajoittaneet kehittämispanoksia, investointeja ja uusien yritysten syntymistä alueelle. Sesonkiluonteisuus aiheuttaa työvoiman vaihtuvuutta, määräaikaaisuutta ja heikkoa palkkatasoa. Strategian tavoitteena on matkailun ympärivuotisuuden tukeminen ja kapasiteetin käyttöasteen lisääminen, mikä parantaa kannattavuutta ja vähentää sesonkiluonteisuudesta aiheutuvia ongelmia. Se myös johtaa uusien yritysten syntymiseen ja sijoittumiseen alueelle.”

Lapin ja Kemi-Ounasjokien osalta vaelluskalojen paluuta ja kalastusmatkailun tärkeyttä korostaa se, että Lapin matkailu painottuu pääosin talvimatkailuun ja kesämatkailu kaipaa Lapissa edelleen merkittävää kehittämistä. Lapissa kesämatkailun osalta on kipuilltu vuosikymmeniä ja vaelluskalat voivat omalta osaltaan olla merkittävästi korjaamassa tätä epäkohtaa. Lohi ja vaelluskalat voivat tuoda merkittävän piristysruiskeen alueen ympärivuotiseen matkailuun ja elinvoimaan.

Strategioiden merkitys KHO:n ratkaisussa

Avin päätös kalatalousvelvoitteiden päivittämisessä tulee kiinnittämään huomiota voimassa olevaan lainsäädäntöön ja vesilakiin. Eri strategiat ovat oikeudellisessa tarkastelussa ns. heikosti velvoittavia oikeuslähteitä. KHO on Kuurnaa koskevassa ratkaisussaan huomionut merkittäväällä tavalla, myös heikosti velvoittavan oikeuslähteen, kansallisen kalatiestrategian. Avin tulee huomioida ratkaisussaan myös vaelluskaloja koskevat strategiat nyt päivitettävien velvoitteiden osalta.

”Korkein hallinto-oikeus totesi edelleen, että järvilohen suojelemiseksi oli laadittu järvilohistrategia. Strategia oli vesilain 2 luvun 22 §:n 2 momentin mukainen suunnitelma. Suunnitelma loi pohjan toimenpiteille, joiden avulla järvilohi voitiin palauttaa luonnonmukaisen kierron piiriin. Valtioneuvosto oli lisäksi hyväksynyt vuonna 2012 periaatepäätöksen kansallisesta kalatiestrategiasta, jonka toiminta-ajatuksena oli painopisteen siirtäminen istutuksista kalojen luontaisen lisääntymiskierron turvaamiseen.” (Kuurnan voimalaitoksen kalatalousvelvoitteen muuttamista koskeva Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 29.1.2013, taltio 356)

Vaelluskalojen paluun paikallis- ja aluetaloudelliset vaikutukset

Lohen ja vaelluskalojen paluussa kotijokeensa merkitsee myös merkittävää paikallista ja alueellista piristysruisketta, joka on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon avin tehdessä mahdollista kokonaisarviota kalatalousvelvoitteiden päivittämisen osalta.

Kyseessä olevaan avin lausuntopyyntöön liittyen Savukosken kunta toteaa omassa lausunnossaan, ”Savukosken kunta korostaa, että lohen ja vaelluskalojen paluu niiden perinteisille synnyinsijoilleen on sekä itse kalojen, että kunnan elinvoiman kehittämisen näkökulmasta erittäin tärkeää. Kysymys on kunnan elinvoiman lisääntymisestä, matkailun ja verotulojen kasvusta, kiinteistöjen arvojen noususta, yritystoiminnan lisääntymisestä erityisesti matkailusektorilla ja monista muista positiivisista heijastusvaikutuksista. Näin ollen Savukosken kunta pitää erittäin tärkeänä, että vaelluskalojen palauttamisen vaikutuksia tarkastellaan ja arvioidaan laaja-alaisesti. Suunniteltu hanke on ekologisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä ja siten erittäin kannatettava.”

Kalatiestrategiassa todetaan, että ”Kalateiden mahdollistama vaelluskalojen nousu jokeen luo edellytyksiä myönteisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten kehittymiselle sekä kestävän kalastuksen järjestämiselle.”

Aluehallintoviraston mahdollisesti laatiessa velvoitteiden päivittämiseen liittyvää kokonaisarviota on tärkeää huomioida, että nykyiset velvoitteet, jotka perustuvat istutuksiin, eivät edistä paikallis- ja aluetaloudellista kehittämistä. Sen sijaan kalateiden ja vaelluskalojen myötä kehittämismahdollisuudet kasvaisivat merkittävästi.

Kemijoen säännöstelyn haitat jäävät Lappiin ja leijonanosa hyödyistä valuu etelään

Turun yliopiston finanssioikeuden professori Jaakko Ossa on selvittänyt säännöstelyn haittoja ja hyötyjä rakennettuja vesistöjä koskien.

”Mankala-periaate ehkäisee läpinäkyvyyden. Kemijoen sähkön arvo ja tuotto hävytetään Fortumin ja muiden yhtiöiden tilitietoihin mankala-periaatteen turvin. Turun yliopiston finanssioikeuden professori Jaakko Ossa on kirjoittanut aiheesta oikeustieteellisiin julkaisuihin ja arvostellut asiaa julkisuudessa. Veroasiantuntijan mukaan mankala-periaate on hyödyllinen yritysten kannalta, mutta sopii huonosti nykyajan vero-oikeuteen.

Professori Ossan mukaan mankala-periaate koituu Kemijoen tapauksessa voimalaitoskuntien tappioksi menetettyinä yhteisöveroina.

– Jos ajatellaan näin ihan kunnan näkökulmasta, niin näyttää, että Lappiin jäisi enemmän verokertymää, jos tätä mankala-periaatetta ei ole, mutta taas valtiontalouden näkökulmasta kokonaisuutena tämä on plusmiinus nollapeliä, sanoo Turun yliopiston finanssioikeuden professori Jaakko Ossa.

Kemijoen säännöstelyn haitat pysyvät Lapissa, mutta luonnonvaran raha- ja yhteisöverovirta valuu etelään. Joku voisi kriittisesti kärjistää, että Kemijoesta tuotettu sähkö on etelän suuryhtiöiden tilinpäätösten säätövoimaa.” (YLE 8.12.2017)

Kemijoki Oy pitää Lapin Ely:n esittämiä velvoitteita kohtuuttomina, Ely:n kalatalouspäällikkö kumoo väitteen

Kemijoki Oy:n toimitusjohtaja toteaa YLE:n uutisessa, ”Kemijoki Oy ei voi missään nimessä hyväksyä ehdotettuja toimenpiteitä. Me tulemme menemään niin pitkälle kuin on tarve, että nämä velvoitteet saadaan kohtuullisiksi ja toteuttamiskelpoisiksi.”

Hän moittii Lapin ELY-keskuksen perjantaina aluehallintovirastolle jättämää esitystä muiden muassa siitä, että siinä ei ole arvioitu yhtiölle koituvia kustannuksia eikä toimitusjohtajan mukaan riittävän tarkasti hyötyjäkään.” (YLE 17.3.2017)

Samaisessa YLE:n uutisessa Ely:n kalatalouspäällikkö Pentti Pasanen toteaa, että ”hyviä esimerkkejä kalateiden toimivuudesta on ympäri maailmaa.

– Tunnetuin esimerkki on Columbia-joki Pohjois-Amerikassa. Siellä on kahdeksan patoa, joiden yli vaelluskalat nousevat hyvällä menestyksellä, Pasanen sanoo

Hänen mukaan keskeisin syy uusille velvoite-esityksille on lisääntynyt tieto. Kemijoen poikastuotanto aliarvioitiin aikoinaan rankasti ja Kemijoki Oy:lle asetetut kalanhoitovelvoitteet ovat olleet Pasanen mukaan moninkertaisesti liian pienet.” (YLE 17.3.2017)

Jokiyhtiöt ovat hyötäneet taloudellisesti merkittävästi alimitoitetuista velvoitteista vuosikymmeniä. Nyt esitettyjä velvoitemuutoksia ei voida pitää missään määrin yhtiöille kohtuuttomina. Kemijoki Oy:n osaomistaja Fortum Oy teki vuoden 2019 tilinpäätöksessään 1,2 miljardin euron liikevoiton. Kemijoki Oy:n operatiivisen johdon kohtuuttomuusväittäjä on perusteeton.

Lapin Ely-keskus toteaa hakemuksessaan:

”Luvanhaltijoille koituu kalateihin tarvittavan vesimäärän luovutuksesta taloudellinen menetys, joka arvioidaan olevan vesilain tarkoittamalla tavalla vähäinen suhteessa po. vesivoimatuotannon määrään, yritysten liikevaihtoon ja tuotetun sähköenergian liiketaloudelliseen arvoon nyt ja tulevaisuudessa. Luvanhaltijat ovat lisäksi 1950-luvulta lähtien pystyneet tuottamaan omistamissaan voimalaitoksissa sähköä ja hyödyntämään Kemijoen vesivoimaa ilman, että kalataloudelle aiheutuvia haittoja olisi kompensoitu täysimittaisesti.”

Mielipide avin kuulutuksen ja Lapin Ely-keskuksen hakemuksen johdosta

Mielipiteenä toteamme, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston tulee hyväksyä Lapin Ely-keskuksen hakemus täsmennyksellä, että Kemijoen pääuoma tulee kunnostaa yhtäaikaaisesti, eikä ensi vaiheessa pelkästään Ala-Kemijoen osalta. Rovaniemen yläpuolisilla vesistöalueilla ovat Kemijoen ja Ounasjoen parhaimmat ja luonnontilaisimmat poikastuotantoalueet.

Elyn hakemuksessa todetaan, että voimalaitosten luvanhaltijoiden tulee ylisiirtää tukitoimenpiteenä vuosittain 200 meritaimenta. Meritaimenten

määrän tulee olla huomattavasti suurempi ottaen huomioon vesistö- ja poikastuotantoalueiden laajuuden ja potentiaalin.

Istutusten painopiste tulee muuttaa voimakkaammin joen yläosiin. Merialueelle suoritettavat istutukset johtavat kalojen leimautumiseen merialueelle. Istutukset ja ylisiirrot tulee kohdentaa vaelluskalojen luontaisille lisääntymisalueille ja vesistöjen yläosiin, jolloin kalojen leimaantuminen jokiin on vahvaa ja myös tuloksekasta.

Kalatalousvelvoitteen päivittämistä ei voida pitää jokiyhtiöille kohtuuttomana. Voimassa olevaa velvoitetta voidaan päinvastoin pitää kohtuuttomana vaelluskaloille ja alueille aiheutettuun haittaan nähden.

Aluehallintovirasto kiinnittää luonnollisesti huomioita voimassa olevaan lainsäädäntöön ja erityisesti vesilakiin. Avin toivoisi huomioivan ratkaisussaan mm. perustuslain, KHO:n ratkaisut, EU:n vesipuitedirektiivin, uhanalaisen meritaimenen, ankeriaan ja jokihelmisimpukan, kansallisen kalatiestrategian, lohi ja meritaimenstrategian, hallitusohjelman ja yleisen yhteiskunnallisen mielipiteen muutoksen koskien vaelluskalojen paltuttamista niiden luontaisille lisääntymisalueilleen.

Aluehallintoviraston toivoisikin tarkastelevan ko. problematiikkaa mahdollisimman laaja-alaisesti sillä kysymys ei ole pelkästään lohen ja vaelluskalojen noususta vaan myös maakunnan ja kuntien tulevaisuudesta ja niiden elinvoimasta, yritystoiminnan vireydestä etenkin matkailu- ja palvelualoilla, jokiluonnon virkistyskäytöstä, Lapin ympärivuotisesta matkailusta, jokivarsien kiinteistöjen arvojen noususta, kunnallis-, yhteisö-, ja kiinteistöverotuloista, paikallisesta kulttuurista, sekä monista muista yhteiskunnallisista positiivisista vaikutuksista.

Edellä mainittuun viitaten, puollamme Lapin Ely-keskuksen hakemusta Kemijoen kalatalousvelvoitteen päivittämiseksi.

55. METSO HANNU

Vaatimukseni mukaan kalatiet Kemijokeen kaikkiin voimalaitoksiin olisi rakennettava mahdollisuuksien mukaan samanaikaisesti, mutta Isohaara on kuitenkin pullonkaula, joka olisi ratkaistava ensimmäisenä.

Perusteluina esitän ohessa laatimani selvityksen:

Vaelluskalat palaavat Kemijoen vesistöön, kun joen alajuoksulle rakennetaan tarpeeksi isot putaat ja yläjuoksuille kaksi pikkupoikaslaitosta.

Putaiden rakentaminen on aloitettava Isohaarasta ja Taivalkoskesta. Tällöin saataisiin avattua 50 km pitkä vaellusreitti jokisuulta Ossauskoskelle asti.

Kalat ja kalastus on "siirrettävä" Isohaaran voimalaitoksen ja moottoritien sillan väliseltä 16 hehtaarin alueelta voimalaitosaltaiisiin, mistä on mahdollista saada vanhoillakin velvoitteilla 50 tuhannen kilon vaelluskala-saalis: lohta, siikaa, meritaimenta ja nahkiaisia. Padonalunen olisi rauhoitettava kokonaan ja liitettävä Perämeren kansallispuistoon kulttuurihistoriallisesti nähtävyydeksi. PVO:lle tämä on lähinnä imagokysymys.

Voimayhtiön velvoitteella jokeen palaisi 11070 lohta (LK 9.3.). Jos puutaat olisivat valmiina, niin merelle vaeltaisi 900 000 poikasta (vanha velvoite+ tuki-istutukset) ja niistä palaisi jokeen 16 200 kpl (LK 9.3. RKTL 2012). Saalis olisi 30 000 kiloa, rahana 6 miljoonaa.

Arvioni mukaan kaikkien putaiden kustannus maansiirroista olisi 3,4 miljoonaa euroa, Isohaaran osalta 0,28 milj. ja Taivalkosken 0,6 miljoonaa euroa.

Ossaukseen leimattavat uuden velvoitteen (5 X) mukaiset smoltit ja tuki-istutuksista sekä luonnonkierrosta peräisin olevat lohet palaisivat aikuis-tuttuaan alimpiin altaisiin 100 tuhannen yksilön joukkona. Tästä määrästä riittäisi kaloja Ounasjokeen ja Kemihaaraankin. Lohisaalis kasvaisi 175 000 kiloon. Se olisi puolet luonnontilan aikaisista enimmäissaaliista Tervolan ja jokisuun väliltä.

Aluetalouteen virtaisi euroja kalastuksesta ja muusta monitoiminnasta 40 miljoonaa. Altaista tulisi valtakunnallisesti ja laajemminkin merkittävä kalastus-, virkistys- ja matkailukohde. Sen saavutettavuus olisi erinomainen lentoliikenteen, rautatien, maanteiden ja vesiliikenteen keinoin. Kaikki palvelut olisivat venematkan päässä.

Putaisiin (8 kpl) juoksutettava vesi tuottaisi 27,5 miljoonaa euroa, jos säätoenergian hinta olisi 0,5 euroa kilowattituntia kohti eli hyvin korkea. Ohi menevä energia on noin prosentti Kemijoki-yhtiön tuotannosta. Tämä on todella vähän, kun tietää voimaloiden tuottavan satoja miljoonia euroja vuodessa. Voimaa kannattaa siten vaihtaa monikäyttöön.

Isohaaran pudas toteutuu hajautetusti. Vallitunsaareen rakennetaan luonnonmukainen uoma kalaportaiden rinnalle. Tulvien aikana uomassa virtaisi vesi 100 m³/s. Muuna aikana toimisivat vain kalaportaat. Ne olisivat nähtävyyksiä. Isot emot nousevat tulvassa ylös ja vaelluspoikaset laskeutuvat mereen. Tulvavesi ei maksa jokiyhtiöille euroakaan, vaan menee hukkaan. Vesikulkuneuvot pääsevät mereltä voimalaitosaltaisiin Akkunusuomaa myöten. Akkunukseen tarvitaan sulut.

Taivalkoskeen suunnitellaan pudasta, joka olisi 700 metriä pitkä, 3 metriä leveä ja kaltevuudeltaan 2 %. Tällainen pudas olisi liian jyrkkä ja muilta mitoiltaan vaatimaton, jotta se palvelisi monikäyttöä. Hanke olisi hukkainvestointi. Putaan mittojen tulisikin olla huomattavasti suuremmat: pituus noin 2 km, leveys 20 m, syvyys 2 m ja kaltevuus 1 %.

Luonnonkierron käynnistämiseksi Ounasjokeen ja Kemijoen yläosaan on istutettava kaksi miljoonaa pikkupoikasta. Niistä kehittyä 300 000 luonnonsmolttia.

Varhainnousevia emoja pyydytetään jokisuusta tai Ossauksesta. Niiden avulla varaudutaan tulvien aikaistumiseen ja varmistetaan poikas-tuotanto yläjuoksuillakin.

Poikaslaitokset perustettaisiin Ounasjärven luusuaan ja Kemihaaraan. Tuotettavat poikaset kustantaisivat puoli miljoonaa euroa. Alueilla on tiestö ja sähköt valmiina. Kuolleisuutta aiheuttavat kuljetukset ja kalat-tautivaara loppuisivat lähes kokonaan.

Tornionjoesta on viimevuosina laskeutunut mereen jopa 2,5 miljoonaa lohismolttia. Valuma-alueiden pinta-alojen suhteessa Kemijoesta laskeutui luonnontilassa mereen 3,2 miljoonaa poikasta. Alajuoksun ja Kiti-sen sekä Kemijoen keskijuoksun (P- niemi- Rovaniemi) tuotannon kompensoimiseksi jokiyhtiön olisi viljeltävä miljoonaa luonnonsmolttia

vastaavat kolme miljoonaa vaelluspoikasta. Niistä jokisuulle palaisi 54 000 lohta, joista muodostuu 95 000 kilon saalis. Tuki-istutusten ja luonnonkierron sekä uuden velvoitteen ansiosta jokisuulle nousisi 108 000 lohta, joista kertyy 175 000 kilon saalis, arvoltaan 40 miljoonaa euroa.

Kertaluonteiset investoinnit, kuten Isohaaran pudas, Taivalkosken pudas, poikaslaitokset ja Akkunuksen sulut sekä emot jokiin kustantaisivat 1,5 miljoonaa euroa. Kulut pikkupoikasista olisivat 0,5 miljoonaa euroa vuodessa.

Koko hanke kustantaisi yhteensä 2 miljoonaa euroa ensimmäisenä vuotena, sitten 0,5 miljoonaa vuodessa. Menoista vastaisivat yhteisesti valtio, jokiyhtiöt, kunnat ja matkailuyrittäjät.

56. JAATILA-PETÄJÄISEN SÄHKÖSUUSKUNTA

Jaatila-Petäjäisen Sähkösuuskunta kannattaa Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hakemusta Kemijoen kalanhoitovelvoitteen muuttamiseksi.

Jaatila-Petäjäisen Sähkösuuskunnan ovat 60-luvulla perustaneet ne tilat, jotka myivät Petäjaskosken hyödynnettäväksi sähkövoiman tuotannossa. Ensimmäiset koskiosuuksien kaupat on tehty jo 1910-luvulla ja viimeisimmät kaupat on tehty 1940-luvulla. Yleisen käsityksen mukaan, myyjät eivät ymmärtäneet, että voimalaitosrakentaminen estää täydellisesti lohien nousun. Lohien nousun ja kalastamisen loppuminen ovat vuosikymmenien aikana aiheuttaneet huomattavat rahalliset tappiot kaikille Kemijokivarren asujille. Aikoinaan Kemijoki oli Euroopan paras lohijoki, joka toi ansiota melkein jokaiseen jokivarren taloon.

1970-luvulla määritellyt kalastuskorvaukset ja nykyiset kalojen istutusvelvoitteet eivät vastaa voimalaitosrakentamisella aiheutettua haittaa. On jo korkea aika, ottaa uudelleen harkintaan lupaehdot uudestaan harkintaan ja rakentaa toimivat kalaportaat kaikkiin Rovaniemen alapuolella oleviin vesivoimalaitoksiin. Lisäksi Petäjaskosken vesittäminen maisemapadoilla pitää ottaa uudelleen harkintaan.

Koska mahdollinen kalaportaiden rakentaminen ja lohien nousu vaikuttaa viranomaisten ja voimalaitosten omistajien lisäksi kaikkiin Kemijoen varrella asujiin ja joen käyttäjiin. Niin paikallisten kalastus- ja jakokuntien, kalastajien, ja osuuskuntien ääni on saatava kuulumaan uusien lupaehtojen määrittelyssä, kalaportaiden rakentamisessa ja kalastuksen kehittämisessä, jotta toimiva ja kestävä nousulohi kanta saadaan aikaiseksi. Näin ollen voidaan todeta, että pelkkä kalaportaiden rakentaminen on vain osa tätä isompaa lohien jokeen palauttamiseen johtavaa työtä.

57. KOSTAMOJÄRVI MARJA, LAURILA ANNE, LAURILA MARKKU JA VIRVE, SAARINEN HELI JA ERKKI

Tuemme Kemijoen kalateiden rakentamista. Ylä-Kemijoen kalatiet on rakennettava nopeutetusti, samaan aikaan kuin Kemijoen muutkin kalatiet. Ylä-Kemijoella on parhaat kalojen kutualueet.

Tuemme myös Savukosken kunnan esitystä kalanviljelylaitoksen rakentamista Savukoskelle. Savukosken kunta on taloudellisesti tiukilla. Vaelluskalojen palauttaminen Ylä-Kemin vesistöön olisi kunnalle merkittävä pirstysruiske ja tukee kunnan nykyistä elinkeinorakennetta. Hanke on kansantaloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti merkittävä.

58. SUOMEN VAPAA-AJAN KALASTAJIEN KESKUSJÄRJESTÖ

Lapin ELY-keskuksen Pohjois-Suomen kalatalouspalvelujen jättämä hakemus velvoitteiden muuttamiseksi on perusteltu toimenpide olosuhteiden muututtua olennaisesti velvoitteiden asettamisajankohdasta.

Uusimman tutkimustiedon perusteella Kemijoen vesistön voimalaitoksille aiemmin asetetut kalataloudelliset velvoitteet ovat merkittävässä määrin alimitoitettuja sekä kompensationsa istutettavien kalojen määrän että vaelluskalojen luontaisen lisääntymisen ja elinkierron mahdollistavan kalateiden rakentamisen osalta. Tutkimuksen, kalavedenhoidon ja kalanviljelyn osaaminen ovat kehittyneet ja mahdollistavat kokonaisuutena laadultaan paremman kalavedenhoidon.

Hakemuksessa esitetyt toimenpiteet edistävät kansainvälisten ja kansallisten sopimusten ja strategioiden toteutumista. SVK pitää tärkeänä kalatiestrategiassa ja lohi- ja meritaimenstrategiassa linjattuja tavoitteita villien vaelluskalakantojen palauttamiseksi myös rakennettuihin jokiin. Vesipuidedirektiivi ja sen toimeenpano edellyttää myös Kemijoella saavutettavaksi hyvää saavutettavissa olevaa ekologista tilaa.

Laajan hakemusaineiston yksityiskohdat nykytilasta ja tulevaisuuden tavoitetilasta ovat viimeaikaiseen tutkimukseen ja faktaan perustuvia.

SVK:n näkemyksen mukaan kalateiden osalta tulee suosia ensisijaisesti luonnonmukaisia ohitusuomia kalateinä. Hyvin suunnitelluilla luonnonmukaisilla ohitusuomilla saavutetaan muihin kalateihin verrattuna moninkertaisia hyötyjä, koska ohitusuomat voivat toimia kalojen ylösvalituksen lisäksi alasvaelluksen uomina, poikastuotantoalueina ja ekologisina ympäristöinä. Kalateiden ja ohitusuomien vesityksen osalta on huolehdittava riittävästä käyttö- ja houkutusvirtaamasta koko kalateiden käyttökauden ajan, sekä turvata riittävä vesitys talvikauden ajaksi. Kalateiden toiminnan varmistaminen voi vaatia jopa kymmenen prosentin houkutusvirtaamaa laskettuna joen keskivirtaamasta.

Vaelluskalakantojen pitkäjänteisen hoidon tulee perustua ensisijaisesti luontaisen lisääntymisen tavoittelemiseen. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan toimivien kalateiden lisäksi laajasti muitakin tukitoimia, kuten mäti- ja poikasistutuksia, emokalojen ylisiirtoja ja vesistön kalataloudellisia kunnostustoimia.

Jokialueen velvoiteistutuksissa tulee suosia kyseiselle vesistölle luontaisesti tyypillisiä kalalajeja ja -kantoja, joiden alkuperä on samasta vesistöstä tai mahdollisimman läheisiltä vesialueilta. Velvoiteistutusten tulee tukea tavoitetta saavuttaa luontaisesti lisääntyviä vaelluskalakantoja vesistöön ja vahvistaa paikallisia vesivoiman tuotannon takia taantuneita kalakantoja. Hakemuksessa on nykytilanteeseen verrattuna esitetty merkittäviä vaelluskalojen lohen ja taimenen kotiutusistutuksia poikastuotantoalueille. Näillä istutuksilla on merkitystä luontaisen elinkierron

käynnistymiselle kalojen poikasten leimautuessa joen yläosille ja pala-
tessaan kutuvaelluksellaan samoille alueille kalateiden valmistuttua tai
ylisiirtojen avulla.

Jokialueelle (sisävesialueelle) esitettyjen velvoiteistutusten kalalajien
osalta SVK muistuttaa kirjolohen olevan Kansallisessa vieraslajistrategi-
assa (MMM 2012) vieraslaji, joka kuuluu ”tarkkailtava ja paikallisesti hai-
tallinen” – ryhmään. Strategian mukaan kirjolohen on todettu syövän
mätiä ja epäillään häiritsevän taimenten kututapahtumaa. Kirjolohien ist-
uttamisella voi olla negatiivisia vaikutuksia niillä alueilla, joihin tavoitel-
laan luontaisesti lisääntyviä kalakantoja (lohi, taimen, harjus jne.) SVK:n
näkömysten mukaan kirjolohia ei tule istuttaa Kemijoen vesistöissä alu-
eille, joissa elää alkuperäisiä geneettisesti erilaistuneita taimenpopulaa-
tioita tai tavoitellaan ensisijaisesti lohen, taimenen tai harjuksen luon-
taista lisääntymistä.

Kemijoen patoaltailla kalastavien kokemusten ja velvoitetarkkailun mu-
kaan nyt voimassa olevien sisävesialueen velvoiteistutusten kalalajien
(siika, taimen, kirjolohi) muutokset, kuten siian korvaaminen kirjolohella
ja kuhan istuttaminen ovat tuottaneet huomattavasti parempaa tulosta ja
enemmän saalista kuin nykytilannetta edeltäneet 2,1 miljoonan kappale-
en siikaistutukset. Hakemuksessa esitetty siian istutusten poistaminen
sisävesialueen velvoiteistutuksista on perusteltua.

Merialueen velvoiteistutuksiin esitetään hakemuksessa hieman nykyistä
suurempia istutusmääriä lohelle ja meritaimenelle. Siikaistutusten esite-
tään pysyvän nykyisellä tasolla 3,1 miljoonassa kappaleessa. Istutusten
tuloksellisuuden kannalta merkittävää on keskittyä viljeltyjen poikasten
laadun optimointiin ja kalastuksen ohjaukseen.

Kokonaisuutena Lapin ELY-keskuksen hakemus sisältää monipuolisen
ja kattavan toimenpide-esityksen, jonka pitkän tähtäimen tavoite on
vaelluskalojen luontaisen elinkierron palauttaminen, mutta myös kalas-
tusmahdollisuudet säilyvät vesivoiman rakentamisesta haittaa kärsivillä
joki- ja merialueilla.

59. ENERGIATEOLLISUUS RY

Lapin ELY-keskus hakee muutosta Kemijoen ja Raudanjoen voimalai-
tosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi. Energiateollisuus ry ha-
luu mielipiteessään nostaa esille vesivoiman merkityksen sähköjärjes-
telmälle ja sen toimintavarmuudelle, ja toivoo, että seuraavat seikat ote-
taan huomioon päätöstä tehdessä.

Suomen hallituksen tavoitteena on hiilineutraali Suomi vuonna 2035.
Hallitusohjelman mukaisesti on yhteistyössä eri alojen toimijoiden
kanssa laadittu toimialakohtaiset tiekartat vähähiilisyys-teen. Eri toimialo-
jen vähähiilisyystiekartat perustuvat sähkön käytön merkittävälle lisää-
miselle. Teollisuuden, lämmityksen ja liikenteen vähäpäästöisyys saa-
vutetaan parhaiten korvaamalla päästöllisiä energialähteitä puhtaalla
sähköllä. Muutoksen seurauksena sähkön käyttö kasvaa voimakkaan
sähköistymisen skenaariossa jopa 50 prosentilla tulevina vuosina. Säh-
kön riittävyys edellyttää ennakoitavaa investointi- ja toimintaympäristöä.
Suomalaisen tuotannon kilpailukyky perustuu toimitusvarmaan ja kus-
tannustehokkaaseen energiaan. Energia-alan vastuullisuus on ennen

kaikkea sitä, että huolehdimme yhteiskunnan toimintakyvystä hiilineutraaliuteen johtavalla tiellä.

Vesivoima on kotimainen, päästötön ja käytettävyydeltään varma sähköntuotantomuoto, joka tarjoaa sähköjärjestelmälle joustoa monilla eri aikajäniteillä. Nyt tehtävillä päätöksillä ei tule heikentää vesivoimantuotantoa ja sen säädettävyyttä. Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamista harkittaessa tulee ottaa huomioon toimenpiteiden vaikutus vesivoiman tuotantoon, ilmastonmuutoksen hillintään, sähköjärjestelmän kannalta välttämättömään säätöön sekä sähkön toimitus ja huoltovarmuuteen.

Energiateollisuus ry muistuttaa, että valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018) todetaan vesivoiman osalta seuraavaa:

”Säätökykyisellä ja hyvin ennustettavalla vesivoimalla on suuri merkitys Suomen sähköjärjestelmässä. Säätövoiman tarpeellisuus korostuu entisestään tulevaisuudessa, kunsääriippuvaisten energiamuotojen käyttö lisääntyy ilmastonmuutosta torjuttaessa.”

Energiateollisuus ry näkee, että vaelluskalojen elinolojen parantamisessa edetään parhaiten vapaaehtoisesti ja yhteistyössä paikallisesti sopien. Tämä on myös huomattavasti nopeampi tapa edetä kuin hitaiden ja monimutkaisten juridisten prosessien kautta. Velvoitemuutosta harkittaessa pitää erityisesti huomioida vesivoiman merkitys sähköjärjestelmän toimivuuden ja huoltovarmuuden kannalta sekä vesivoiman merkitys ilmastonmuutoksen hillinnässä.

60. JORMOLA JUKKA

Johdanto

Esitän käynnissä olevan, rakennettujen vesistöjen kunnostusta koskevan tutkimuksen pohjalta näkemyksiä toimenpiteistä, jotka tulevat kyseeseen Kemi- ja Raudanjoen voimalaitosten alueilla ja joita esitän sovellettaviksi Lapin ELY-keskuksen hakemukseen voimalaitosten lupaehdojen muuttamiseksi. Tutkimuksessa päivitetään aiheeseen liittyvään aikaisempaa tietoutta ja ohjeistusta (esim.1). Liitteenä on lupauudistusta koskeva luentoesitys, jossa on taustaa ja kuvauksia voimalakohtaisista toimenpiteistä.

Tiivistelmä

- Hakemus vaelluskalojen palauttamiseksi on kannatettava mutta samalla tulee huolehtia laajemmin jokijatkumon palautuksesta VPD:n ja EU-komission vaatimusten mukaisesti
- Kaikkien tulvauomien yhteyteen tulee kunnostaa lisääntymisalueet ja toteutuksen tulee tapahtua rinnakkain vaellusyhteyksien luomisen kanssa
- Kunkin voimalan ja säännöstelypadon yhteyteen tulee rakentaa luonnonmukainen ohitusuoma, joka mahdollistaa kaikkien lajien läpikulun ja toimii korvaavana lisääntymisalueena

- Kemijoelle tulee määritellä ympäristövirtaamat, joihin kuuluu juokсутus kuvuomiin ja vaellusreitteihin ja lisäksi vaatimukset riittävän tasaisesta juokсутuksesta turbiinien läpi kalojen vaelluksen ja lisääntymisen varmistamiseksi pääuomassa
- Alasvaellusrakenteiden tulee turvata myös kuteneiden kalojen alasvaellus
- Tulisi toteuttaa yhteyksiä sivuvesistöjen kautta vaihtoehtoisiksi vaellusreiteiksi ja lisääntymisalueiksi

Jokijatkumon palautus

ELY-keskuksen hakemuksessa lupaehtojen muuttamiselle on esitetty ansiokkaita tavoitteita jokijatkumon palauttamisesta Kemijoella, mikä on keskeisiä periaatteita EU:n vesipuitedirektiivin toimeenpanossa rakennetuissa vesistöissä. Jokijatkumoon kuuluu paitsi merkittävien talouskalojen, myös muiden jokiympäristöön kuuluvien eliöiden ja lajien eri ikävaiheiden vapaa liikkumis- ja lisääntymismahdollisuus. Jokijatkumon palautus, ei pelkästään esimerkiksi lohen ja taimenen vaellus, tulee ottaa huomioon lupaehtoja uudistettaessa.

Lohi- ja taimenkantojen palautuksen kannalta luonnontilaiset jokiosuudet, kuten Ounasjoki ovat nykyisin tärkeitä, koska niiden avulla voidaan luoda siirto-, mäti- ja poikastutuksin uudet vaellushaluiset kannat, joilla on halukkuus käyttää kalateitä. Uusien kantojen syntymisestä Kemijoelle onkin jo vahvoja viitteitä, mikä näkyy kesän 2020 hyvistä, nimenomaan rasvaevällisten eli todennäköisesti Ounasjoessa syntyneiden lohien ja taimenten määrästä Vallitunsaaren kalatiessä (2).

Hakemuksessa on todettu että Kemijoen pääharassa on ollut merkittävien osa lohen ja taimenen poikastuotantoalueista. Lohen ja muiden mervaelteisten lajien lisääntymisen ja poikastuotannon kannalta lähellä merta olevia jokien alaosa on pidetty tärkeimpänä. Jopa 30 % Kemijoen poikastuotannon on arveltu tapahtuneen nykyisen pelkästään Isohaaran voimalaitoksen padotusalueella Taivalkosken alapuolella (3). Kemijoen alimpien voimalaitosten aiheuttama haitta on suhteellisesti suurin paitsi vaelluksen estymisen kannalta yläjuoksulle, myös mereen vaeltavan lohen ja taimenen poikastuotannon loputtua, kun alaosan tuottoisat kosket ovat tuhoutuneet. Lupaehtojen uudistamisen yhteydessä tulee sen vuoksi painottaa, että poikastuotannon edellytyksiä parantavat toimenpiteet rakennetuilla jokiosuuksilla ovat keskeisiä heti alimmista voimalaitoksista alkaen haittojen lieventämisen ja ekologisen kompensaation näkökulmasta. Lupaehtojen muutokseen on kalateiden lisäksi otettava heti toimenpiteiden alusta asti mukaan kaikki toimenpiteet kalojen ja muiden vesieliöiden elinolojen parantamiseksi.

Vanhojen luonnonuomien kunnostus ja jäljellä olevien lisääntymisalueiden säilyttäminen

Lupaesitykseen kuuluu kannatettava esitys joidenkin kuivina olevien luonnonuomien vesityksestä ympäristövirtaamien avulla. Kemijoelle on helposti palautettavissa satoja hehtaareja koskialuetta lisääntymisalueiksi ja maisemakohteiksi. Laajimmat koskialueet syntyvät kuulutuksessa mainituille Ossaus- Petäjäs- ja Pirttikoskelle, jotka ovat nykyisin

edelleen nähtävissä mahtavina koskialueina - mutta ainoastaan ohijuok-
sutustilanteissa. Lisäksi Seitakorvaan olisi palautettavissa 14 ha koski-
aluetta, johon tulisi myös johtaa ympäristövirtaama. Esitettyyn Raudan-
joen Permantokoskeen saadaan juoksutuksilla koskea 10 ha. Sama
määrä 10 ha saadaan kuitenkin myös Taivalkoskelle ja Valajaskoskelle,
joiden tulvauomat tulisi kunnostaa lisääntymisalueiksi. Esimerkiksi Tai-
valkoskea on pidetty Kemijoen alaosan suurimpana koskena, joten kos-
ken palauttamiselle on myös historiallisia perusteita.

Lisäksi Vanttauskoskelle on palautettavissa koskialuetta ja pitkän joki-
osuuden puolisko lisääntymisalueeksi. Alue, samoin kuin Tikkasenkarin
ja Tervakaran kosket, uhkaavat kuitenkin joutua suunnitellun Sierilän voi-
malaitoksen padotuksen alle. Hanke tuhoaisi viimeiset jäljellä olevat, li-
sääntymis- ja koskikalastusalueet Kemijoen keskijuoksulla ja mahdolli-
set perkaukset uhkaisivat myös padon alapuolisia koskia kuten Olkka-
koskea ja Ounaskoskea Rovaniemen keskustassa. Lisääntymisalueita
todetaan hakemuksessa olevan tällä jokiosuudella yhteensä 84 ha.
Hankkeen toteuttaminen olisikin täysin vastoin hakemuksella tavoitelta-
vaa vaelluskalakantojen ja ekologisen jatkumon palauttamista Kemijoe-
keen. Jokiosuuden luokittelu voimakkaasti muutetuksi tulisi tarkastella
uudelleen vesienhoidon suunnittelussa ja rakentamishankkeesta tulisi
luopua.

Alajuoksulla olisi tärkeää kunnostaa Isohaaran viereinen Vähähaara,
josta ei ole mainintaa lupauudistushakemuksessa. Tätä padottuna vesi-
pintana olevaa Kemijoen alinta koskialuetta ei voida nykyisin hyödyntää
Kemijoen suualueella lisääntymisalueena, kun vesi on pelkästään hu-
muspitoisemman Akkunusjoen vettä. Isohaaran suistoalue on kuitenkin
täynnä istutuskalaa, joka ei välttämättä ole vaellushaluista mutta etsii
kutupaikkaa. Kemijoen päähaarasta johdettavan ympäristövirtaaman
avulla Vähähaaran koskialue palauttaa vaelluskalojen lisääntymisalue-
eksi. Samalla sen alapuolella olevan Kemijoen suuhaarat, joiden pi-
tuus ja virtavesiluonne lisääntyvät jatkuvasti merelle päin maan koho-
tessa, voitaisiin kunnostaa virkistyskalastusalueiksi Kemijoen kaupungin
keskustan tuntumassa.

Kalateiden toteutus ohitusuomina

Kemijoelle voimalaitosten yhteyteen esitetyt kalatiet tulisi toteuttaa luon-
nonmukaisina ohitusuomina, jotka soveltuvat nousu- ja alasvaellureitiksi
lohen ja taimenen lisäksi muillekin jokiympäristön lajeille. Ohitusuomiin
voidaan samalla tehdä lisääntymisalueita, jotka korvaavat osaltaan me-
netettyjä koskialueita ja tukevat siten lisääntyvien ja vaellushaluisten
osapopulaatioiden syntymistä myös rakennetuilla jokiosuuksilla.

Hakemuksessa on maininta juoksutuksien määrittämisestä vaadittaviin
kalateihin mutta vain kesäaikana, mikä tarkoittaisi käytännössä virtaa-
man johtamista pelkästään teknisiin, talveksi suljettaviin kalateihin. Ke-
mijoki Oy:llä on kuitenkin jo omaehtoisia suunnitelmia kalateiden toteut-
tamisesta ainakin osittain luonnonmukaisina ja lisääntymisalueiden to-
teuttamisesta ns. kalauomiin, mikä tarkoittaa virtaaman johtamista
myös talviaikaan. Lupaehtoja on täydennettävä siten, että niissä huomi-
oidaan tarvittavat virtaamat kautta vuoden. Kalatalousvelvoitteissa on
mahdollista ottaa huomioon muitakin kuin suoranaisesti kalan kulkuun
liittyviä näkökohtia.

Ohitusuomien katsotaan usein tuhlaavan voimaloiden käytön kannalta arvokasta vettä verrattuna talveksi suljettaviin kalateihin. Väite ei ole perusteltu, sillä ohitusuomiin tarvitaan talvella suhteellisen vähän, ehkä puolet kesäaikaisesta juokсутusta, lähinnä syksyllä kudetun mädin ja poikasten elinolojen turvaamiseksi. Talviaikainen juokсутus on pieneen määräänsä nähden ekologisesti erityisen tehokasta. Uudet rakennetut lisääntymisalueet ohitusuomissa ovat tavoiteltavaa vesirakentamisen haittojen lieventämistä ja menetettyjen lisääntymisalueiden korvaamista. Ohitusuomaan rakennettujen korvaavien lisääntymisalueiden toimivuudesta ja hyvästä poikastuotannosta pienellä virtaamalla on kokemuksia esimerkiksi Imatran voimalaitoksen yhteyteen rakennetusta Imatran kaupunkipurosta.

Ohitusuomat ovat mahdollisia jokaisen voimalaitoksen ja säännöstelypadon yhteyteen. Jyrkkiä alakanavaluiskia voidaan loiventaa ja terasoida, koska tilan puute ei ole tälle missään esteenä. Edes ohitusuomien alapäitä ei ole mahdollisen vedenkorkeuksien vaihtelun takia tarpeen tehdä teknisinä. Tekniset kalatieosuudet eivät mahdollista ohitusuomien toimivuuden kaikille lajeille, esimerkiksi vesilintupoikueille. Vedenkorkeuden vaihtelusta seuraa ohitusuoman suualueen lievä siirtyminen, mikä voidaan ottaa huomioon houkutusvirtaaman määrässä suuntaamisessa. Alapää voidaan tehdä myös korkeana ja kapeana luonnonkivistä, jolloin suualueen paikka säilyy samassa kohdassa eri vedenkorkeuksilla. Molemmista tapauksista voidaan järjestää riittävä houkutusvesimäärä ja virrannopeus johtamalla vesi ohitusuoman kautta tai haluttaessa pumppausvedellä tai pienvoimalalla, myös luonnonmukaisten ohitusuomien yhteyteen siten, että kaikkien lajien läpikulku otetaan huomioon. Alakanavan reunan vesialuetta voidaan madaltaa ohitusuomien suulle nouseviksi, jolloin saadaan houkutteleva nousuyhteys myös pohjan läheisyydessä vaeltaville lajeille.

Hakemuksen liitteessä 11 on esitetty kannatettava idea eri virtaamille soveltuvien kalateiden kehittämisestä (4). Käytännössä nimenomaan luonnonmukaisen ohitusuoman poikkileikkaus voidaan helposti suunnitella toimimaan kalatienä eri virtaamille, myös osalle tulvavirtaamista. Mahdollisissa säätörakenteissa tulee ottaa tällöin huomioon kaikkien lajien kulkumahdollisuus. Kun voimalaitoksen yläpuolinen vesipinta vaihtelee säännöstelyn takia voimakkaasti, kuten Vanttauskoskella ja Seitakorvassa, voidaan tarvita useampi aukko veden johtamiseen. Näistä varsinaiseen vaellukseen voidaan suunnitella ylin ja mahdollisesti seuraavaksi alempi, kun alin voi olla lähinnä ohitusuoman vesityspotki talvitiilanteita varten.

Kun kuivauomat kunnostetaan ympäristövirtaaman avulla lisääntymisalueiksi, mahdollisimman suuri osa tulvavirtaamasta kannattaa pyrkiä johtamaan niihin luonnonmukaisten ohitusuomien kautta, jolloin niillä on hyvä houkuttelevuus vaellusreitteinä. Kaikkien kuivauomien yhteydessä on hyvää tilaa rakentaa ohitusuomat, jotka alapäässä johdetaan säännöstelypadon ja mahdollisen uuden pienvoimalan viereen. Yläpää, johon toteutetaan mahdollisimman avara ja kalojen ja muiden eliöiden kulkua vähän haittaava säätörakenne, sijoitetaan mieluiten padon ja luonnonmaaston yhtymäkohtaan. Ohitusuomista tulee tällöin pitkiä ja loivia, jolloin niihin saadaan myös hyviä ja monipuolisia habitaatteja. Joissakin tapauksissa vaellusyhteys voimalaitoksilta ylävirran suuntaan kannattaa järjestää alakanavasta luonnonuomaan säännöstelypadon

alle, mistä ylöspäin vaellusyhteys tehdään molemmille reiteille yhteisenä.

Ympäristövirtaamien määrittäminen ja vaellusyhteydet

EU- komission on vuonna 2019 edellyttänyt Suomea huomioimaan voimaloiden lupien uudistuksessa kalatiet, ekologiset virtaamat ja muut haittojen lieventämistoimenpiteet. Nämä vastaavat myös vesipuidedirektiivissä mainittuja kaikkia toimenpiteitä, joita on tehtävä voimakkaasti muutetuissa vesistöissä kalojen kutemisen, lisääntymisen ja poikastuotannon parantamiseksi. EU:n ympäristötavoitteiden parempaa soveltamista Suomen lupakäytäntöihin on tarkasteltu raportissa vuodelta 2019 (5).

Ympäristö- tai ekologisilla virtaamilla varmistetaan jokivesien eliöiden elinolosuhteet. Ympäristövirtaamiin kuuluu virtaamien määrittely kuivillaan oleviin uomiin siten, että kalojen poikastuotanto on niissä mahdollista, virtaama vaellusyhteyksiin toimiviin rakenteisiin kuten kalateihin ja ohitusuomiin ja lisäksi voimaloiden riittävä jatkuva juoksutus turbiinien läpi siten, että virtaama jokivedessä täyttää kalojen elinvaatimukset vaelluksen ja myös poikastuotannon osalta. Asiantuntijaryhmä esittää käytettäväksi määrittämisessä menetelmää, jossa arvioidaan virtaaman tarve vaelluskalojen elinkierron eri vaiheissa (6). ELY- keskuksen hakemuksessa on ympäristövirtaamista hyviä mainintoja ja viitteitä, mutta käytännössä niiden toteuttamisesta ei ole esitetty lupaehtoja muuten kuin kalateiden toimivuuden ja houkutuksen kannalta. Luonnonuomiin johdettavia juoksutuksia esitetään selvitettäväksi vasta 10 vuoden aikana.

Hakemuksessa on maininta, että voimayhtiöiden on varmistettava vaadittavien kalateiden toimivuus ja otettava se huomioon voimaloiden käytössä. Hakemuksessa ei ole kuitenkaan esitetty selkeitä vaatimuksia voimaloiden kautta juoksutettavista ympäristövirtaamista eli minimivirtaamista eri ajankohtina. Turbiinien pysäytys eli katkokäyttö aiheuttaa Isohaaran voimaloilla vedenpinnan vaihtelua ja veden virtaamista voimalan alapuolella jopa ylävirran suuntaan voimaloiden pysäytyksen jälkeen. Isohaaran kalateillä tehtyjen seurantojen mukaan voimalan pysäytys lopettaa kalojen nousuhan ja kalat lähtevät jokisuulta takaisin merelle (2). Houkutusvirtaaman lisääminen Vallitunsaaren kalatiehen on ilmeisesti jossakin määrin parantanut kalatien houkuttelevuutta vaihtelevissa virtausoloissa. Seurantaraportin perusteella kalat lähtevät kuitenkin edelleen vaeltamaan Vallitunsaaren kalatietä pitkin yläaltaasta takaisin alavirtaan ajoittain erityisesti yöaikaan (7).

Samanlainen käyttäytyminen voi olla odotettavissa myös ylemmissä voimalaitosten yhteyteen tehtävissä kalateissa, mikäli voimalaitosten käytötapaan ei tule muutoksia. Lupaehtoissa olisi syytä esittää tarkemmat vaatimukset juoksutuksista, jotta toimivat vaellusyhteydet voidaan varmistaa. Kemijoen voimaloihin tulisi lupaehtojen uudistuksen yhteydessä määritellä rajat voimaloiden katkokäytölle, esimerkiksi kansainvälisenä käytäntönä usein vaadittu jatkuva minimijuoksutus ja aikajakso, jonka puitteissa virtaamaa voidaan pienentää ja suurentaa. Vastaavia vaatimuksia on voimalaluvissa myös Suomessa. Jatkuva läpivirtaus joessa tarvitaan paitsi kalateiden ja ohitusuomien toimivuudelle myös siksi, että sen avulla pääuomassa vielä jäljellä olevissa virtapaikoissa, joita tulisi myös kunnostaa, voitaisiin mahdollistaa vaelluskalojen poikastuotantoa.

Lupauudistuksessa tulisi jo ensimmäisessä vaiheessa edellyttää ympäristövirtaaman johtaminen kuivillaan oleviin luonnonuomiin. Virtaamien määrittely on vaelluskalojen elvyttämisessä tärkeää, jotta vaellushaluiset kalat voisivat päästä siirtymään näihin luonnonuomiin, kun voimaloiden käytön aiheuttama virtaamavaihtelu haittaa niiden vaelluskäyttäytymistä. Tilanteissa, joissa kalat lähtevät alajuoksun suuntaan, ne voisivat löytää luonnonuomat niiden ja alakanavan yhtymäkohdassa. Luonnonuomien ympäristövirtaama voitaisiin osittain suunnata siten, että se toimii houkutusvirtaamana luonnonuomaan.

Hakemuksessa on edellytetty tarvittaessa useamman kalatien toteutus. Pelkästään alakanavassa voimalan vieressä olevista kalateistä ei olisi hyötyä jokavuotisten tulvavirtaamien yhteydessä. Kalat hakeutuvat säännöstelypatojen alle joka tapauksessa tulvajuoksutuksilla. Ilman vaellusyhteyttä ne jäisivät tulvavirtaaman loppuessa loukkuun, mitä tapahtuu monien säännöstelypatojen alla muualla. Siksi säännöstelypatoille tarvitaan vaellusyhteydet voimaloiden kalateiden rakentamisen yhteydessä. Tämä voisi varmistaa myös tavoitellun kalateiden 90–95% toimivuuden.

Luonnonuomiin johdettavan ympäristövirtaaman keskeinen tehtävä on luoda vaellusyhteyden lisäksi sopivat olosuhteet kutu- ja poikashabitatille muutoin säännöstelyssä joessa. Juoksutusten määrittelyssä kuivauomiin on Suomessakin jo vakiintuneita käytäntöjä. Virtaus- ja habitaattimallinnusta sovelletaan virtaamien määrittelyyn ja tarvittavaan koskipohjan muotoiluun, jotta kalojen elinolosuhteiden määrä ja laatu voidaan optimoida lajien elinkierron eri vaiheille. Kun luonnonuomia käytetään tulvavesien johtamiseen, tulvavirtaamien aiheuttamaa ajoittaista muutosta lisääntymisalueisiin ja kalojen vaellukseen on syytä pyrkiä lieventämään esimerkiksi habitaatteja suojaavilla suisteilla, kivikoilla ja kynnyksillä.

Hyvinä esimerkkeinä koskialueiden palauttamisesta on valokuvin havainnollistettu Irninjoen ympäristövirtaamien määrittely lijoen yläosassa sekä Saimaan järvilohen elvyttämiseksi rakennettu Laurinvirran kutualue Kuurnan voimalaitoksella Pielisjoella. Siellä tulvapadon yhteyteen on rakennettu kutualueen ja koko kuivauoman vesitystä varten pienvoimala, jonka avulla voidaan hyödyntää samalla osa tulvavirtaamista.

Alasvaellus

Esitän, että tutkittaisiin alasvaelluksen järjestämistä voimaloiden yhteydessä tiheillä vinoon asetetuilla välpillä, koska pinnassa kelluva ohjausaita ei todennäköisesti toimi ainakaan kaikille lajeille ja ikäluokille. Smolttien ohella voitaisiin välppien avulla varmistaa turvallisesti myös elinvoimaisten kantojen kannalta tärkeiden isojen kuteneiden lohien ja taimenten alasvaellus. Välvät tulisi suunnata johtamaan kalat turbiinivirran sivuun joko tulvauoman tai rakennettavan alasvaelluskourun tai putken puolelle. Jäljellä olevien uittokourujen toimimista alasvaellusreitteinä kannattaisi selvittää, vaikka uittokourujen vedenjohtorakenteet on Kemijoella yleisesti korvattu betonimuureilla. Jos päädytään uusien alasvaellusrakenteiden toteutukseen, kannattaa ottaa huomioon alasvaelluskourun johtaminen lähellä kulkevaan ohitusuomaan. Tapauksissa, joissa ohitusuoman yläpää voidaan rakentaa lähelle voimalaa, voidaan tutkia yläpään sijoittamista esimerkiksi yläaltaan reunaan pengerrettyinä

lähelle ohjauvälppää. Tällöin ohitusuoma voi toimia samalla alasvaellusreitillä, mikä olisi monin tavoin suositeltavaa.

Sivuvesistöjen hyödyntäminen

Monen voimalan yhteydessä vaellusyhteyksiä voidaan järjestää käyttämällä hyväksi sivuvesistöjä, joiden jokin kohta sijoittuu lähelle Kemijoen pääuomaa ja maaston korkeussuhteen mahdollistavat yhdysuoman kaivamisen niihin Kemijoesta. Tällöin sivuvesistöt muuttuvat osittain Kemijoen sivuhaaroiksi. Joistakin ohitusuomista voidaan johtaa yhteys alapuoliseen luonnonpuroon. Tällaisilla uusilla yhteyksillä voi olla merkitystä sekä vaelluskalojen että muiden lajien ylös- että alasvaellusreitinä ja lisäksi uusina korvaavina lisääntymisalueina lohelle ja taimeille, siialle ja harjukselle. Sivuhaaroiksi muutettujen sivujokien ja -purojen veden laatu ja houkuttelevuus kalojen nousuhalukkuuden kannalta paranee pääuomasta johdettavien juoksutuksen avulla. Tarvittavien lisävirtaamien suuruutta Kemijoesta suhteessa uomien omiin valuma-alueisiin on syytä selvittää kullekin uomalle erikseen. Virtaaman tarve on todennäköisesti melko pieni, mutta mahdollisesti tärkeä osa voimaloille määriteltävistä ympäristövirtaamista.

Voimayhtiöiden omistamien alueiden ulkopuolelle sijoittuvat yhdysuomat ja kunnostettavat sivuvesistöt vaatisivat erityisiä sopimus- ym. järjestelyjä. Sivuvesistöjen muuttuminen osittain Kemijoen sivuhaaroiksi parantaisi monin tavoin näiden vesistöjen luonnetta nykyisestä ja hyödyttäisi laajempaa vesistöä. Esitetyt toimenpiteet sivuvesistöissä samoin kuin Kemijoen suistoalueella voidaan nähdä osana ekologista kompensointia, jolla täydennetään voimalaitosalueilla ja rakennetussa jokiuomassa tehtävää kunnostusta ja korvaavien habitaattien toteutusta.

Voimalakohtaisia toimenpiteitä

Isohaara

Vallitunsaaren puoleinen Isohaaran kalatie on lisätyn houkutusvirtaaman ansiosta alkanut toimia hyvin vuonna 2020 ja kalatiestä on noussut paljon luonnossa syntyneitä rasvaevällisiä lohia. Tämä osoittaa siirtoistutusten ja mäti- ja poikasistutusten toimivuutta ja kannan kotiutumista. Nykyisten kalateiden ongelmana on kuitenkin heikko toimivuus tulvavirtaamilla. Suurten virtaamien aiheuttamaa houkuttelevuutta ei pystytä hyödyntämään vaelluksessa. Ratkaisuna esitän Vähähaaran kunnostamista ympäristövirtaamalla ja tulvajuoksutusten osittaista johtamista Vähähaaraan. Juoksutus voidaan johtaa joko pelkästään uudesta säännöstelypadosta tai uuden pienvoimalan kautta. Vähähaarasta tehdään Isohaaran puolelle ohitusuoma, jonka kautta johdetaan riittävä houkutusvirtaama. Uoman linjaus kulkisi Vallitunsaaren läpi nykyisen kalatien suuaukon lähelle. Vähähaaran ja Isohaaran välinen osuus päätien alapuolella ja Vähähaara Kemiin asti voidaan kunnostaa lisääntymiseen ja kalastusmatkailuun. Ohitusuoma Vähähaaraan voidaan johtaa Akkunusjoen vanhan suualueen ja Akkunusjoelle kaivetun kanavan kautta tai pitempänä Tuhkaojan kautta. Pohjoispuolelle saa kytkinkentän kiertävän ohitusuoman voimalan yläpuolelle. Tekemällä yhdysuoma Kaakamojokeen saadaan vaellusyhteys sekä Isohaaran että Taivalkosken yläpuolelle ja samalla uuttaa kompensoivaa lisääntymisaluetta.

Taivalkoski

Kemijoki Oy:n suunnitteilla olevaa kalauomaa Taivalkoskelle voidaan täydentää yhteydellä eteläpuoliseen puroon. Tulvauoma esitetään kunnostettavaksi poikastuotantoalueeksi, jonka vesitys voidaan johtaa esimerkiksi tulvapaton länsipuolelle tehtävän pienvoimalan kautta. Tulvauoman yhteyteen saadaan ohitusuoma järjestämällä juoksutus länsipuoliseen luonnonpuroon ja tekemällä siitä haara tulvauomaan.

Ossauskoski

Voimalan yhteyteen saadaan kokonaan luonnonmukainen ohitusuoma. Ossauskosken vanha uoma tulisi kunnostaa lisääntymisalueeksi ja siihen tulisi johtaa ympäristövirtaama esimerkiksi pienvoimalan kautta. Säännöstelypadon ohitusuomasta saa yhteyden eteläpuoliseen peltoalueen puroon ja pohjoispuolelta Pisajokeen.

Petäjäskoski

Voimalan yhteyteen tulisi tehdä luonnonmukainen ohitusuoma. Petäjäskosken vanha uoma tulisi vesittää ympäristövirtaamalla, jolloin saadaan aikaan Kemijoen laajin koskialue yli 150 ha. Säännöstelypadon ohitusuoman lisäksi saadaan vaellusyhteys koskesta yläaltaaseen Kaikonjan kautta.

Valajaskoski

Voimalalle voidaan tehdä ohitusuoma kytkinkentän ympäri. Valajaskosken tulvauoma tulisi vesittää lisääntymisalueeksi ympäristövirtaamalla.

Sierilän alue

Katson, että Sierilän jokiosuus on koskineen ja virtapaikkoineen lohen, meritaimenen palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen, Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa voimakkaasti muutetuksi eikä sitä tulisi rakentaa. Se olisi merkittävä Kemijoen keskijuoksun poikastuotannolle. Osuudella olisi luonnontilaisena myös merkittävä matkailullinen arvo Rovaniemen seudulle.

Raudanjoki ja Permantokoski

Raudanjoen jokisuu muodostaa merkittävän lisääntymisalueen osana Sierilän aluetta. Permantoskesta tulee vesitettynä merkittävä joen alaosan lisääntymisalue ja nousureitti padon ohi tulvajuoksutuksilla, joten on perusteltua että vaellusyhteys voimalta tehdään ohitusuomana tulvapaton alapuolelle ja yhteys ylävirtaan säännöstelypadon länsipuolelta.

Vanttauskoski

Voimalan yhteyteen saa ohitusuoman kytkinkentän ympäri. Tulvauoma ja joen eteläinen puolisko tulisi kokonaisuudessaan kunnostaa lisääntymisalueeksi johtamalla tasainen ympäristövirtaama tulvapolta. Tulvauoman yhteyteen tulisi tehdä ohitusuoma. Yläaltaan säännöstelyn takia ohitusuomiin tarvitaan vedenjohtoaukkoja eri korkeuksille.

Pirttikoski

Vaellusyshteys Pirttikoskella on mahdollinen vain vanhan uoman kautta. Vanha uoma tulisi kunnostaa lisääntymisalueeksi johtamalla siihen ympäristövirtaama, jolloin koskialuetta on mahdollista saada lähes 100 ha. Luonnonuoma on jo nykyisinkin merkittävä maisemakohde tulvavirtaamalla (ks. esityksen kansikuvat) ja siitä muodostuu hyvä kokonaisuus seudullisena retkeily- ja kalastusalueena yhdessä Auttijoien ja Auttikönnään kanssa.

Seitakorva

Vaellusyhteys kannattaa järjestää ohitusuomana voimalan alakanavasta luonnonuomaan ja yhteisenä yläosana säännöstelypadolta yläaltaaseen. Tällöin voidaan ratkaista vaihtelevien vedenkorkeuksien vaatimat vedenottojärjestelyt yhdessä yläpään uomassa esimerkiksi kolmen vesitysaukon kautta. Luonnonuoma houkuttelee joka tapauksessa kaloja tulvatilanteessa. Luonnonuoma tulisi kunnostaa lisääntymisalueeksi, jota saadaan 14 ha.

Johtopäätöksiä toimenpiteiden hyödyistä

Kalatalousvelvoitteiden uudistus on merkittävä käänne Kemijoen ekologisen tilan elvyttämisessä. Vaikka keskeistä on vaelluskalojen pääsy lisääntymään luonnontilaisilla ja kunnostetuilla osuuksilla Ounasjoessa, pääuoman yläosassa ja sivuvesistöissä, tulee velvoitteissa ottaa yhtä painokkaasti huomioon ekologisen tilan parantaminen itse voimalaitosalueilla ja koko rakennetulla jokiosuudella. Ohitusuomilla ja ympäristövirtaamilla kunnostettavilla luonnonuomilla voidaan lieventää haittoja, jotka aiheutuvat nykyisestä tavasta käyttää koko joen virtaama energiantuotantoon. Myös mahdollisesti lisääntyvät tulvavirtaamat saadaan samalla hyödyntämään kalojen vaellusta. Luonnonuomiin ja rakennettaviin ohitusuomiin johdettava virtaama hyödyttää vaelluksen lisäksi myös palautettavia ja uusia, padotusten alle jääneitä alueita korvaavia kutu- ja poikastuotantoalueita. Esitetty joidenkin nykyisten sivuvesistöjen muuttaminen yhdysuomien avulla osittain Kemijoen sivuhaaroiksi, samoin kuin suiston kunnostus, voidaan nähdä ekologisenä kompensationsa, joka tapahtuu voimalaitosalueiden ulkopuolella, mutta hyödyttää koko vesistöä.

Saavutettavista poikastuotantomääristä ympäristövirtaamien avulla kunnostettaviin luonnonuomiin voidaan käyttää samoja tuotantoarvioita kuin muuten on laskettu pohjoisille joille. Näitä arvioita on syytä tarkentaa, kun saadaan enemmän kokemuksia rakennetuista ja ympäristövirtaamien avulla kunnostetuista kohteista. Laajemmasta vanhojen luonnon-

uomien kunnostuksesta ympäristövirtaamilla on Suomessa vasta ensimmäisiä kokeiluja ja tuloksia odotetaan. Ohitusuomiin rakennettavien lisääntymisalueiden voidaan käyttää vastaavia arvioita kuin jo saatu toteutettujen kohteiden lupaavista tuloksista. Kemijoelle esitetyt uudet lisääntymisalueet ovat Suomessa ensimmäisiä rannikkoalueiden lohi-joissa ja niiden tuloksellisuudelle on laajaa kiinnostusta.

Lähteitä

1. Lasse Järvenpää, Jukka Jormola ja Simo Tammela 2010. Luonnonmukaisten ohitusuomien suunnittelu rakennetussa vesistöissä – Lohen palauttaminen Oulujokeen.2010. Suomen ympäristö 5/2010. <https://helda.helsinki.fi/items/b53ecc61-1f37-4fd0-a788-36012cae123d>
2. Jukka Viitala 2020. Suullinen tiedonanto
3. Kustaa Vilkuna 1974. Lohi - Kemijoen ja sen lähialueen lohenkalastuksen historia
4. Petri Karppinen 2019. Kalateiden toimivuuden parantaminen ohijuokutusvirtaamia hyödyntämällä -Uuden kalatietyypin kehittäminen. Kalaja vesijulkaisuja 263.
5. Antti Belinskij, Matti Hepola, Erkki Hollo, Jussi Kauppila, Milla Mäenpää, Tapio Määttä, Essi Römpötti, Helena Valve ja Niko Soininen 2019.Ympäristöllisten lupien muuttaminen vesienhoidon ympäristötaavoitteiden perusteella - Lainsäädännön kehittäminen ja sen valtiosääntöoikeudelliset perusteet. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 6/2019. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/8c73d642-336e-4642-8b5d-71f9af6930ec/content>
6. Saija Koljonen, Markku Maunula, Janne Artell, Antti Belinskij, Seppo Hellsten, Ari Huusko, Artti Juutinen, Mika Marttunen, Jyri Mustajoki, Aki Mäki-Petäys, Pia Rotko, Niko Soininen, Teppo Vehanen 2017. Vaelluskalakantojen elvyttäminen – ympäristövirtaama ja muut ratkaisut. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 69/2017 https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/3866814/69_Kalavirta_raportti_valmis_liitteet_27102017.pdf
7. Lohijokitiimi 2020. Kalatie-live-nousu 2019-2020 <https://www.lohijokitiimi.fi/kalatie-live/>

Liite

Jukka Jormola: Vaelluskalojen palautus Kemi- Raudan- ja Ounasjokeen - voimaloiden lupaehtojen uudistus

Yleisöluento 24.7.2020 Tapion kylätalo, Rovaniemi

61. LAPIN KOKOOMUS RY

Mielipide

Lapin Kokoomus ry toteaa, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston tulee hyväksyä Lapin Ely-keskuksen hakemus täsmennyksellä, että Kemijoen pääuoma tulee kunnostaa yhtäaikaisesti, eikä ensi vaiheessa

pelkästään Ala-Kemijoen osalta. Rovaniemen yläpuolisilla vesistöalueilla ovat Kemijoen parhaimmat ja luonnontilaisimmat poikastuotantoalueet. Kalateiden toimivuudesta on hyviä kokemuksia maailmalta ja luonnonmukaiset ohitusuomat ovat parhaat kaloille ja poikastuotannolle.

Kalojen istutuksissa painopiste tulee muuttaa voimakkaammin joen yläosiin. Merialueille suoritettavat istutukset johtavat kalojen leimaantumiseen merialueille. Istutukset ja ylisiirrot tulee kohdentaa vaelluskalojen luontaisille lisääntymisalueille ja vesistöjen yläosiin, jolloin kalojen leimaantuminen jokiin on vahvaa ja tuloksekasta.

Ely:n hakemuksessa todetaan, että voimalaitosten luvanhaltijoiden tulee ylsiirtää tukitoimenpiteenä 200 meritaimenta vuosittain. Meritaimenten määrän tulee kuitenkin olla huomattavasti suurempi ottaen huomioon vesistö- ja poikasalueiden laajuuden ja potentiaalin.

Näin ollen kalatalousvelvoitteiden päivittämistä ei voida pitää jokiyhtiöille kohtuuttomana ja voimassa olevaa velvoite on kohtuuton erityisesti vaelluskaloille ja alueille aiheutettuun haittaan nähden, koska haitta on erittäin merkittävä taloudellisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja koko elinvoimaan vaikuttavana negatiivisena tekijänä. Kokonaisuutena asiassa tulee huomioida voimassa oleva lainsäädäntö, erityisesti vesilaki, KHO:n ratkaisut, EU:n vesipuitteidirektiivi, hallitusohjelman sisältö ja kansallinen kalatiestrategia.

Lapin Kokoomus ry korostaa, että Kemijoen kalatalousvelvoitteiden on astuttava voimaan koskien kaikkia kahdeksaa voimalaitosta. Kunnostustoimenpiteet tulee osoittaa siten myös Kemijoen pääuoman Rovaniemen yläpuolisiin voimalaitoksiin, Vanttauskoskelle, Pirttikoskelle ja Seitakorvalle.

Lisäksi Lapin Kokoomus ry pitää tärkeänä hankkeena selvittää kalan kasvatusta Kemijärven Ketolassa ja Savu-koskella Pykäläisessä, Tulppiossa ja Kairijoella. Ketolassa on kalanviljelylaitos, jonka mahdollisuus toimia kalojen alkukasvattona ennen kalojen siirtämistä Kemijoen latvavesiin luonnonravintolammikoihin tulee selvittää. Pykäläisessä, Tulppiossa ja Kairijoen luonnonravintolammikoissa on kasvatettu, ja on syytä jatkossakin kasvattaa, myös paikallista kantaa olevia jalokaloja, kuten taimenta, siikaa ja harjusta. Lisäksi alueella tulisi kasvattaa lohenoikasia, jotta alueelle leimaantuneet vaelluslohikannan elvyttäminen mahdollistuisi.

Mielipiteen perusteet:

Hallitusohjelma

Hallitusohjelmassa todetaan, että ”Jokaisen valtionyhtiön perusarvona on oltava yhteiskuntavastuu. Yrityksen tulee ottaa päätöksenteossaan taloudellisten tekijöiden lisäksi huomioon myös toiminnan sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset.” Lisäksi hallitusohjelmassa todetaan, että ”Jatketaan luontaisen kierron palauttamista rakennettuihin vesistöihin kansallisen kalatiestrategian pohjalta. Puretaan vaellusesteitä ja kunnostetaan kalojen lisääntymisalueita. Toteutetaan ohitusratkaisuja. Toteutetaan vaelluskalahankkeita laajalla yhteistyöllä. Kalatalousvelvoitteita päivitetään viranomaistyönä.”

Kansallinen kalatiestrategia

Kalatiestrategian tärkeimpänä tavoitteena on uhanalaisten ja vaarantu-
neiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen. Tämä
mahdollistuu kestävimällä tavalla vaellusyhteyden palauttamiselle ja
muilla luontaista lisääntymiskiertoa tukevilla toimenpiteillä. Tavoitteen
saavuttaminen edellyttää vesistöistä ja kalakannasta riippuen useiden
toimenpiteiden keinovalikoimaa, jossa kalatie ovat yhtenä keskeisenä
osana. Kalateiden mahdollistama vaelluskalojen nousu jokeen luo edel-
lytyksiä myönteisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten ke-
hittymiselle sekä kestävän kalastuksen järjestämiselle. Kalatiestrategi-
alla pyritään myös selkeyttämään kalateiden tarpeen arviointiin ja koh-
teiden valintaan liittyviä kysymyksiä, tukemaan ja parantamaan yhteis-
toimintaa hankkeiden edistämiseksi sekä edistämään vaelluskalojen el-
vyttämiseen liittyvien muiden tukitoimien toteutumista osana kalatierat-
kaisuja.

Kalatiestrategian toiminta-ajatuksena on painopisteen siirtäminen istu-
tuksista kalojen luontaisen lisääntymiskierron ylläpitämiseen ja palautta-
miseen. Rakennetuissa joissa parannetaan kalojen kulkumahdollisuuksia
ja edistetään potentiaalisten lisääntymisalueiden käyttöönottoa esi-
merkiksi kalateiden, uomien vesittämisen ja perattujen koskien kunnos-
tamisen avulla.

Rakennettujen jokien kalakannoille ja kalastukselle aiheutuneiden hait-
tojen vesilain mukainen kompensatio on painottunut kalanistutuksiin.
Kalakantojen palauttaminen luonnolliseen elinympäristöön mm. kala-
teitä rakentamalla on ollut vähäistä verrattuna muihin Keski- ja Pohjois-
Euroopan maihin. Uudistettu vesilaki antaa puitteet kalatalousveloittei-
den painotusten nykyaikaistamiselle.

EU:n vesipuitedirektiivi

”Komission mukaan Suomen on kiinnitettävä suunnittelussa erityistä
huomiota ympäristövirtaamiin, kalateiden toteuttamiseen ja muihin hait-
tojen vähentämistoimiin. Toisen vesienhoitokauden kaikille maille koh-
distetussa yleispalautteessa komissio tuo esille tarpeen määrittää ja to-
teuttaa nykyistä paremmin ekologiset virtaamat ja varmistaa jokien es-
teettömyys. Suomen maakohtaisessa palautteessa komissio totesi
muun muassa, että vesienhoitosuunnitelmaan tulisi sisällyttää toimen-
pide kaikkien olemassa olevien vesivoimalupien tarkistamiseksi erityi-
sesti ekologisten virtaamien, kalateiden ja muiden haittojen lieventämis-
toimenpiteiden kannalta.” (LupaMuutoshankkeen loppuraportti
15.5.2019). ”Suomen tulee määrittää ja toimeen-panna ekologiset vir-
taamat virtavesimuodostumisissa”. (LupaMuutoshankkeen loppuraportti
15.5.2019).

KHO:n ratkaisut

Korkein hallinto-oikeus (KHO) on viime vuosina antanut useita ratkai-
suja, joilla vesivoimayhtiöitä on veloitettu rakentamaan kalatiet. KHO:n
ratkaisuiden perusteena on, että voimalaitokset estävät vaelluskalojen
luontaisen pääsyn lisääntymisalueilleen. (KHO 2018:23 (Voikoski), KHO
2015:63 (Virojoki), KHO 2544/2015 (Arrakoski).

Kalastusmatkailun mahdollisuudet ja elinvoiman edistäminen

Lapin matkailustrategiassa vuosille 2020-2023 todetaan, että ”Matkailuun liittyviä ongelmia ovat sesonki-luonteisuus, heikko kannattavuus ja kehittämätön yritys rakenne. Nämä ovat rajoittaneet kehittämispanoksia, investointeja ja uusien yritysten syntymistä alueelle. Sesonkiluonteisuus aiheuttaa työvoiman vaihtuvuutta, määräaikaaisuutta ja heikkoa palkkatasoa. Strategian tavoitteena on matkailun ympärivuotisuuden tukeminen ja kapasiteetin käyttöasteen lisääminen, mikä parantaa kannattavuutta ja vähentää sesonkiluonteisuudesta aiheutuvia ongelmia. Se myös johtaa uusien yritysten syntymiseen ja sijoittumiseen alueelle. ” Vaelluskalojen paluu on iso osa kalastusmatkailun kehittämistä, sekä menestystekijä Lapin ympärivuotisen matkailun kehittämisessä. Erityisesti kesämatkailu tarvitsee lisää mahdollisuuksia ja kokonaisuutena vaelluskalojen paluu edistää alueen matkailua, yrityselämää ja elinvoimaa merkittävästi. Vaelluskalojen nousu luo edellytyksiä myönteisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten kehittymiselle sekä kestävän kalastuksen järjestämiselle.

62. LEHTINEN ESA

Kannatan ehdottomasti kalatalousviranomaisen hakemusta. Nykypäivänä strategiat ja ohjelmat perustuvat nykyään kalakantojen luontaiseen lisääntymiseen eikä istutuksiin. Kalojen on päästävä voimalaitosten yläpuolisille lisääntymisalueille ja lohikalojen poikasten turvallisesti alas kasvualueilleen mereen. Velvoitteiden mitoittamisen pohjana on tieteelliset tutkimukset. Luonnonmukaiset kalatiet ovat tutkimuksillakin osoitettu olevan parhaat toteuttamaan kyseisiä tavoitteita. Lisäksi Kemijoen vesistöistä on jo laadittu hyviä yleissuunnitelmatasoisia selvityksiä hankkeiden toteuttamiseksi.

63. PRO SUOLIJÄRVI RY

Pro Suolijärvi ry puoltaa Lapin ELY-keskuksen hakemusta ja sen hyväksymistä hakemuksessa esitetystä muodossa seuraaviin lisäyksiin.

Vesiluonnon ennallistaminen, vaelluskalakantojen elpymisen ja kalakantojen kasvu on luonnon monimuotoisuuden, vesistöjen ja niistä riippuvaisten eliöstön sekä seutukunnan elinvoiman kehittämisen näkökulmasta tärkeää. Vaikutus näkyy seutukunnan veto- ja pitovoiman, viihtyvyyden lisääntymisenä sekä matkailun kasvuna, erityisesti kalastusmatkailun kasvuna.

Edellä olevaan viitaten Pro Suolijärvi ry esittää, että em. Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muutos tulee koskea myös Pohjolan Voima Oy:n omistamaa **Jumiskon voimalaitosta**. Jumiskonjoen, Köykenöjoen ja Vierusjoen virtauksia on lisättävä ja em. joet kunnostettava niin, että vaelluskalat pääsevät vapaasti nousemaan jokien yläpuolisiin vesistöihin mm. Suolijärviin. Ensimmäisenä toimenpiteenä tulee Isojärven vesien pumppaaminen ylös Ala-Suolijärveen lopettaa mm. humus- ja muiden maa-ainesten aiheuttaman rehevöitymisen vähentämiseksi ja Isojärven vedet johdettava vapaasti Köykenöjokea pitkin Jumiskonjokeen.

Lisäksi Ala- ja Ylä-Suolijärvien välinen Luksuanjoki on kunnostettava esteettömäksi vaelluskalojen nousulle. Pro Suolijärvi puoltaa hakemuksessa esitettyjä Kemijoen voimalaitosten omistajille asetettavia kalatalousvelvoitteita ja edellyttää samojen kalatalousvelvoitteiden asettamista myös Jumiskon voimalaitokselle. Jumiskon voimalaitos on ns. tunnelivoimalaitos, joka käynnistettiin v. 1954. Voimalaitoksen rakentamisen seurauksena Jumiskonjoki ja siihen laskevat Vierusjoki ja Köykenöjoki padottiin ja näin estettiin vaelluskalojen nousu Kemijärvestä yläpuolisiin vesistöihin ja samalla tuhottiin kalaisat vesistöt ja Jumiskonjoen kosket, jotka olivat matkailijoiden suosiossa ainakin jo 1930-luvulta alkaen.

Jumiskon voimalaitos oli ensimmäinen Suomessa rakennettu tunnelivoimalaitos eikä sen aiheuttamia säännöstelyhaittoja huomioitu ajan tavan mukaisesti lainkaan. Sen vuoksi on nyt tärkeää, että Jumiskon voimalaitoksen vaikutukset mm. vaelluskaloille arvioidaan vastaamaan nykyistä lainsäädäntöä sekä voimalaitoksen rakentamisen seurauksena syntynyttä kalaston hoidon tarvetta ja virtavesien ekologisen tilan parantamistarvetta arvioidaan uudelleen.

Vuoden 2019 alussa Lapin Ely-keskus aloitti Jumiskon voimalaitoksen säännöstelyhaittoja koskevan kehittämisselvityksen edellisenä vuonna Posiolla tehdyn ja Posion kunnanhallituksen hyväksymän ja yli sadan henkilön allekirjoittaman kuntalaisaloitteen pohjalta. Koronaepidemian johdosta em. selvityksen valmistuminen viivästyy vuoden 2021 loppuun. Huhtikuussa 2019 Pohjolan Voima Oy (PVO) haki Lapin Ely-keskuksetta lupaa Jumiskon voimalaitoksen kunnostushanketta varten.

Kunnostushankkeessa on tarkoitus uusia mm. voimalaitosturbiini ja PVO on arvioinut hankkeen kustannusarvioksi 4,3 miljoonaa euroa. Lapin Ely-keskus myönsi hankkeelle luvan lausunnossaan kesäkuussa 2019 tietoisena siitä, että Jumiskon voimalaitoksen säännöstelyhaittoja koskeva selvitystyö oli parhaillaan aloitettu.

Viitaten em. Lapin Ely-keskuksen hakemukseen Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiseen mukaan lukien Jumiskon voimalaitos ja sen säännöstelyhaittoja koskevaan selvitystyöhön Pro Suolijärvi ry esittää, että Jumiskon voimalaitoksen keväälle 2021 aiottua kunnostusprojektia siirretään ainakin siihen saakka, kun em. selvitystyö valmistuu.

64. ARVOLA JOUNI

Pyydettyjä lausuntona totean seuraavaa.

Kalanistutusvelvoite pitää muuttaa siten että Kemijoki Oyj pitää istuttaa velvoitteena vain 10 miljoonaa haukea mereen ja jokeen, kaikki muu velvoite pitää lopettaa. Perusteluna millä se köyhä yhtiö istuttaa ja omistajat suomen valtio, Fortum, Helsingin kaupunki ja upm ovat myös rutiiköyhiä. Lappilaiset rikkaina eivät ansaitse mitään ja voidaanhan niiden ryöstöä jatkaa edelleen.

Jokiyhtiön hallintoneuvosto joka valvoo yhtiötä on miehitetty kansanedustajilla 6 kpl ja 4 muuta joten pitäähän heillä olla hyvät kahvit konjakit ym kunhan ne riittävät lappilaisista ei tarvi välittää.

Hallintoneuvostollahan olisi valtaa määrätä heti noudatettavaksi Elyn ajamaa uutta velvoitetta. Valtion enemmistöomistajana kansanedustajien johdolla olisi voinut ohjata hallitusta asiassa.

Fortum yhtenä omistajana tarttee rahaa osinkojen maksuun ja ostihan se uniperin Saksasta joten sen pitää saada halpaa sähköä myytäväksi ettei rahat lopu. Ei se välitä onko lappilaisille kalaa kunhan saa halpaa sähköä kemijoesta suurimpana vesivoiman omistajana.

Ja kaikkein surkein ja köyhin Helsinki on surkeassa jamassa. Sipilän hallitus päätti lopettaa siltä Uralin takaa tuotavan kivihiilen polton. Helsingiläinen jäätyy jos se ei saa muuta polttoainetta lämmitykseen. Pitäähän Helsingin saada halpaa sähköä kemijoelta tilalle. Nekään vielä vähemmän välittävät meistä kun omat hallintoneuvostoa istuvat kansanedustajamme.

Upm vielä yhtenä köyhänä tarvii rahaa uuden sellutehtaan rakentamista Uruguayhin. Joten ei näiden köyhien tarvitse laittaa pikkurahoja Kemijoen kalakantojen hoitamiseen.

Vielä yksi köyhä metsähallitus hallinnoi yleisen Kemijoen kalakantoja rahastamalla kalastajat hirveiltä lupahinnoilla mm Savukoskella alueella. On lopettanut imm luonnonravintolammikot ja polttamalla tulipaikat jne. Joten yhteenvetona ei tätä köyhää yhtiötä ja omistajia voi velvoittaa huolehtimaan Kemijoen kalakannoista.

Kemijokihan on ennen ruokkinut lohilla harjuksilla taimenella jne jokivartisia. Ja kalastusmatkailuhan ei ole mitään tunturimatkailun rinnalla. Ja kemijokivartiset eivät tarvi kalaa omasta joesta sitähän kesko tuo Norjasta. Eli istutusvelvoite haukiin ei muuta toimia. Kun haukien istutus toteutetaan, niin muutaman vuoden päästä istutus voidaan lopettaa koska joet ovat täynnä haukea. Köyhät EM. Omistajat pääsevät köyhyydestä kun ei tarvitse huolehtia kalastosta. Jokivartiset saavat tyytyä haukiin.

65. VASEMMISTOLIITON LAPIN PIIRI RY

Taustaksi

Kemi- ja Ounasjoen vesistöalue on ollut yksi Euroopan parhaista lohi- ja vaelluskalavesistöistä. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (jälj. ELY-keskus) hakemuksessa esitetyt toimenpiteet tulisivat vaikuttamaan merkittäväällä ja positiivisella tavalla ko. vesistöalueella. Jo kansallisen kalatiestrategian toiminta-ajatuksena on painopisteen siirtäminen istutuksista kalojen luontaisen lisääntymiskierron ylläpitämiseen ja palauttamiseen. Lohi- ja meritaimenstrategiassa todetaan, että tärkeitä elinympäristöjä ja vaellusreittejä suojellaan ja kunnostetaan ja näiden toimenpiteiden myötä painopistettä siirretään istutuksista kalojen luontaiseen elinkiertoon.

ELY-keskuksen hakemuksessa kalateiden rakentamista esitetään toteutettavaksi ns. kaksivaiheisena siten, että ensiksi kalatiet rakennetaan ns. Ala-Kemijoelle ja myöhemmin ns. Yli-Kemille. ELY-keskuksen hakemuksessa todetaan, että Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan tulee suunnitella ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa päätöksen tultua lainvoimaiseksi.

Muutosesitys

Puollamme Lapin Ely-keskuksen hakemuksen hyväksymistä jäljempänä mainituin muutosesityksin, jotka alleviivattu.

Pidämme tärkeänä, että ELY-keskuksen esittämä rakentamisvaiheistus poistetaan ja koko Kemijoen pääväylä rakennetaan ja kunnostetaan ilman em. vaiheistusta.

Voimalaitokset ovat estäneet lohen ja vaelluskalojen nousun 70 vuoden ajan ja siksi näemme, että lohi sekä jokivarsien ihmiset ja eri toimijat ansaitsevat viimeinkin lohien paluun luontaisille lisääntymisalueilleen mitä pikimmiten.

Ohitusuomien rakentamiskustannuksia emme pidä jokiyhtiöille myöskään kohtuuttomina ottaen huomioon, että yhtiöt ovat hyötäneet vuosia nyt kyseessä olevasta velvoitteiden alimitoituksesta, johon ELY-keskus kiinnittää hakemuksessaan huomiota. Ns. teknisten kalateiden sijasta esitämme ohitusuomien rakentamista.

66. KALASTAJAN SAVUKOSKI RY

Vaatimukset ja niiden perustelut:

Voimassa olevat Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteet ovat jälkeenjäneitä eivätkä täytä vesilain 3 luvun 22 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä kalataloushaittojen korjaamiseksi Kemijoen vesistöissä. Ennen kaikkea vaelluskalakantojen (lohi, merilohi, taimen, siika, harjus) lähes olematon ja yhä heikkenevä tilanne on selvä todiste sähköyhtiöiden (luvanhaltijoiden) täydellisestä lupaehtojen laiminlyönnistä. Nykyisillä vanhentuneilla velvoitteilla on kalataloushaittojen kompensoimisessa vain näennäinen, todellisiin kalakantojen hoitoihin nähden merkityksetön vaikutus.

Romahdusmainen menetys Kemijoen vesistön kalakannoille on aiheutunut yksinomaan vesivoimalaitoksista, joiden rakentamat esteet haittaavat ratkaisevasti vaelluskalojen nousua elinalueilleen. Tämän vuoksi voimatalousyhtiöille tulee antaa selvä määräys rakentaa kokonaan uudet ja toimivat kalatiet ja alasvaellusreitit jokaiseen Kemijoen voimalaitokseen.

Käsityksemme mukaan tämä onnistuu taloudellisesti ja toiminnallisesti parhaiten vanhojen voimalaitokset ohittavien tulvauomien hyödyntämisellä. Tältä osin viittaamme FM Hannu Metson AVI:iin toimittamaan mielipiteeseen ”Vaelluskalat Kemijokeen putailta”. Toimenpiteet on suoritettava EU:n vesipuitedirektiivin määräämään takarajaan vuoden 2027 loppuun mennessä. Jokiyhtiöiden tulee käynnistää rakentamistyöt koko vesistöalueilla yhtä aikaa. Lohen nousumahdollisuus Kemijoen ylimmälle alueelle tulee palauttaa samaksi kuin se oli ennen voimalaitosten rakentamista. Tämä tarkoittaa myös lohen ja meritaimenen ylsiirtojen käynnistämistä heti poikastuotannon turvaamiseksi. Kalastajan Savukoski ry on myös erityisen huolestunut Kemijoen harjuskantojen äärimmäisen heikoksi päässeestä tilanteesta. Yhdistys esittää, että Pohjois-Suomen AVI määrää Kemijoki Oy:n yhdessä Metsähallituksen kanssa ottamaan käyttöön harjuksen kasvattamiseen tarkoitettut Savukosken luonnonravintolammikot.

67. KALATALOUDEN KESKUSLIITTO RY

Kalatalouden Keskusliitto pitää Lapin ELY-keskuksen hakemusta Kemijoen ja Raudanjoen kalatalousvelvoitteiden muuttamisesta hyvin perusteltuna ja tarpeellisena. Hakemuksen tarkoittamat kalatalousvelvoitteet ovat tällä hetkellä kiistattomaan tutkimustietoon perustuen selkeästi alimitoitettuja ja täyttävät siten vesilain 3. luvun 22§ mukaiset muuttamiskriteerit. Velvoitteiden suuntaaminen vaelluskalakantojen palauttamiseen vastaavat 2016 voimaan tulleen kalastuslain, nykyisen hallitusohjelman sekä EU:n vesipuidedirektiivin tarkoitusta.

68. VANTTAUKSEN PYYTÖMIEHET RY

Vanttauksen Pyytömiehet ry käsitteli ELY keskuksen Pohjois-Suomen AVI:lle tekemää hakemusta edellä mainitussa asiassa kesäkokouksessaan 9.8.2020. Kokouksessa todettiin että ELY:n hakemus on hyväksyttävä ja asetettiin yksimielisesti tukemaan siinä esitettyjä toimia kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi.

69. HUOLTOVARMUUSKESKUS (MERENPUOLI 240-403-69-0)

Lapin ELY-keskus hakee muutosta Kemijoen ja Raudanjoen vesivoimalaitosten kalatalousvelvoitteisiin. Huoltovarmuuskeskus nostaa esille huolensa sähköjärjestelmän toimitus- ja huoltovarmuusriskien kasvamisesta, mikäli Pohjois-Suomen voimatalousjokien kalatalousvelvoitteita muutetaan vesivoiman tuotantoa ja säätökykyä heikentäen.

Vesivoima on kotimainen, käyttövarma ja säädettävä sähköntuotantomuoto. Sähköjärjestelmän muuttuessa voimakkaasti kohti päästöttömyyttä vesivoima turvaa järjestelmän toimitus- ja huoltovarmuutta tarjoten joustoa eri aikajännteillä. Lisäksi vesivoima itsessään on ilmastoystävällinen ilman CO2-päästöjä. Sähkön käytön arvioidaan kasvavan voimakkaasti eri yhteiskunnan sektoreiden sähköistyessä (esim. lämmitys ja liikenne) ja siten muuttuessa hiilineutraaleiksi. Lisääntyvä sähkönkäyttö asettaa korkeat vaatimukset sähkön toimitus- ja huoltovarmuudelle, sekä yhä kasvava säätötarve korostaa entisestään vesivoiman merkitystä sähköjärjestelmässä.

Nyt tehtävillä päätöksillä ei pidä heikentää vesivoiman tuotantoa eikä sen säätökykyä. Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista {1048/2018} linjaa: *"Säätökykyisellä ja hyvin ennustettavalla vesivoimalla on suuri merkitys Suomen sähköjärjestelmässä. Säätövoiman tarpeellisuus korostuu entisestään tulevaisuudessa, kun sääriippuvaisten energiamuotojen käyttö lisääntyy ilmastonmuutosta torjuttaessa."* **Kalatalousvelvoitteiden muuttamista harkittaessa on otettava huomioon toimenpiteiden vaikutus sähkön toimitus- ja huoltovarmuuteen.**

70. PUURONEN VESA (SALMI 698-402-5-37)

ELY-keskuksen hakemus on suurelta osin hyvin perusteltu. Kuitenkin seuraavat huomautukset:

1. Jotta hakemuksen tavoitteleva vaelluskalojen paluu Kemi-, Ounas- ja Raudanjokeen voisi toteutua täytyy pystyä luomaan edellytykset riittävän, jokiin leimautuneiden ja nousuhalukkaiden kalapopulaatioiden kehitykselle. Hakemuksessa mainitaan ylisiirrot keinona. Ylisiirrettävien kalojen määrät ovat kuitenkin liian pienet, niiden lisäksi tulisi tehdä poikasistutuksia ja mäti-istuksia.

2. Hakemuksessa ei ole määritetty aikatauluja ohitusteiden ja kalaportaiden rakentamiselle. Ne tulisi määritellä mahdollisimman selkeästi myös Rovaniemen yläpuolisten voimalaitosten (Vanttaus- ja Pirttikoski sekä Seitakorva) osalta.

3. Hakemuksessa ei ole otettu kantaa Kitisen voimalaitoksiin. Nekin tulisi ottaa mukaan tähän kalatalousvelvoitteiden muuttamisprosessiin.

4. Tekniset kalaportaat eivät ole paras keino kalojen kulkemisen varmistamiseen. Tulisi panostaa mahdollisimman luonnonmukaisten ohitusuomien suunnitteluun ja rakentamiseen.

5. Kalalajeista on sivuutettu vaellussiika, jonka pyytäminen oli tärkeä osa kalastusta mm. Pirttikoskella ja Vanttauskoskella. Vaellussiika huonointisena kalana erityisesti kaipaa luonnonmukaisia ohitusuomia.

Toivon että AVI suhtautuu ELYn hakemukseen suopeasti EU:n vesipuidirektiivinkin velvoittamalla tavalla ja tämä vaelluskala-asia saataisiin lopultakin kuntoon.

71. AALTO ESA

Kalatalousvelvoitteiden muuttaminen on välttämätöntä olosuhteiden olennaisen muuttumisen vuoksi. Istutuksilla ei voida ylläpitää kalakan- toja pidempään mm. geneettisen heikkenemisen vuoksi. Kalatalousvelvoitteet on muutettava istutuspoikasista luonnonpoikasvelvoitteeksi vastaamaan sellaista luonnonpoikastuottoa, joka on ollut Kemijoessa ennen voimalaitosten rakentamista. Luonnollisesti tähän on edettävä vaiheittain, mutta ripeästi. Rakennettavien kalateiden laatu tai vesimäärä eivät ole ratkaisevia, vaan merelle vaeltavien luonnonpoikasten lukumäärä. Riittävä määrä emokaloja tulee päästä omin voimin lisääntymispaikoille, jotka on oltava riittävän laajoja ja hyväkuntoisia, ja poikasten on päästävä turvallisesti alas merelle niin suurena määränä, että merivaellukselta palaavia nousevia emokaloja on tarpeeksi. tällöin luonnollinen elinkierto toteutuu ja pysyy ilman ihmisen apua. Tekniset ratkaisut eivät siis ole oleellisia, vaan vaelluskalojen luontaisen elinkierron palauttaminen ja poikastuotannon nosto luonnolliselle tasolle. Ratkaisut voivat olla erilaisten kalateiden ja ohitusuomien lisäksi luonnonuomien vesittämistä ja haitallisimpien voimalaitospatojen poistamista. Toimenpiteet tulee toteuttaa siinä järjestyksessä, mikä on tarkoituksenmukaisinta vaelluskalojen elinkierron palauttamiseksi mahdollisimman nopeasti. Velvoitemuutoksessa tulee huomioida koko vesistö mukaan lukien rakentamaton, mutta nykyisellään liian vähävetinen Luiron keski- ja alajuoksu.

Ei voida väittää, että esitetyillä toimenpiteillä ei saataisi palautettua vaelluskaloja Kemijokeen. Voimayhtiön täytyy yksinkertaisesti tehdä riittävät toimenpiteet vaelluskalojen palauttamiseksi. Sen on oltava voimalaitosten vesilupien pysymisen ehto. Mikäli vaelluskalojen (kaikki velvoitteessa mainitut lajit) palauttaminen tulee kustannuksiltaan suuremmaksi

kuin voimalaitosten tuotannon arvo, on silloin voimalaitosten aiheuttama haitta niistä saatavaa hyötyä suurempi. Tällaiset voimalaitokset eivät ole vesilain mukaisia ja ne tulee määrätä purettaviksi. Vaelluskalat, erityisesti lohi, ovat erittäin merkittäviä jokien lisäksi koko Itämeren rannikon kulttuurille. Tuottamattomat istutukset tulee korvata pysyvällä ekologisesti kestäväällä ratkaisulla, joka toimii ihmisestä riippumatta, ja jossa luonnonvalinta mahdollistaa lajien sopeutumisen muuttuvaan elinympäristöön ja ilmastoon. Vaelluskalojen arvoa ei tule tarkastella pelkästään kaupallisena kilohintana, vaan koko vesiekosysteemiin ja vesien äärellä elävien ihmisten kulttuurin kuuluvana välttämättömänä osana.

72. MAAILMAN LUONNON SÄÄTIÖ – WORLD WIDE FUND FOR NATURE, SUOMEN RAHASTO SR (WWF)

Yleiset kommentit:

Lapin elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus (ELY) kirjaa hakemuksen tavoitteeksi lupaehtoja muuttamalla parantaa edellytyksiä jokielinympäristöjen jatkumon palauttamiseen sekä vaelluskalojen luontaiseen lisääntymiseen Kemijoen alaosan ja Keski-Kemijoen sekä Raudanjoen voimalaitosten yläpuolisilla laajoilla lisääntymis- ja poikastuotantoalueilla. Tavoite on erittäin tärkeä ja heijastaa jokiekosysteemin luontoarvojen kokonaisuuden merkitystä.

WWF korostaa, että Kemijoen vesivoimalaitosten nykyiset kalatalousvelvoitteet ovat auttamatta vanhentuneet, eivätkä missään tapauksessa vastaa niitä tavoitteita ja toimenpiteitä, mihin Suomi on sekä kansainvälisesti että kansallisesti sitoutunut. WWF korostaa erityisesti tarvetta palauttaa jokielinympäristöjen jatkumo sekä mahdollistaa vaelluskalojen luontainen lisääntyminen niin Kemi- ja Raudanjoen voimalaitosten yläpuolisilla laajoilla lisääntymis- ja poikastuotantoalueilla kuin myös mahdollisuuksien mukaan pääuoman rakennetuilla jokiosuuksilla. Keskeistä on vapaat vaellusyhteydet ja riittävä ympäristövirtaama.

Kemijoelle esitetty velvoitemuutos on mittaluokaltaan, esitetyiltä toimenpiteiltään ja tavoitteiltaan erittäin tervetullut, kauan odotettu ja välttämätön toimenpide uhanalaisten vaelluskalakantojen elvyttämiseksi sekä vaelluskalakantojen ja virtavesiluonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. On tärkeää, että uusien kalatalous- ja ympäristövelvoitteiden toimivuutta ja tarkoituksen mukaisuutta arvioidaan systemaattisesti.

WWF katsoo, että Lapin ELY-keskuksen hakemus Kemi- ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamisesta on erittäin asian-
tuntevasti ja monipuolisesti perusteltu ja kokonaisuudessaan erittäin kannatettava muutos nykyisiin kalatalousvelvoitteisiin. Hakemuksen keskeisenä puutteena kuitenkin on, että velvoitemuutos ei käsittele äärimmäisen uhanalaisen ankeriaan elinolosuhteiden parantamista Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista huolimatta.

WWF katsoo, että tarve Kemi- ja Raudanjoen vesivoimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiselle on kiistaton ja, että kalatalousvelvoitteet tulee muotoilla ja mitoittaa niin, että ne vastaavat parhaalla mahdollisella tavalla Euroopan Unionin vesipuitedirektiivin vaatimuksia sekä nykytietämyksen mukaista voimalaitosten rakentamisen seurauksena syntyttä kalaston hoidon tarvetta. Nykyiset kalatalousvelvoitteet perustu-

vat aikaan ja sen aikaiseen tietoon, jolloin Perämeren alueen rakentamattomien lohijokien lohikannat olivat heikoimmillaan. Perusteet velvoitteiden muuttamiselle ovat kiistattomat hakemuksessa perustellun olosuhteiden muuttumisen ja laillisuusvalvontaviranomaisten päätöksistä ilmenevien voimassa olevien linjausten mukaisesti. Vesilain 3 luvun 22 §:ssä säädetty muuttamiskynnys täyttyy selkeästi.

WWF katsoo, että muutoshakemuksen käsittelyssä tulee kiinnittää erityistä huomioita Euroopan unionin vesipuitedirektiivin vaatimuksiin vesien ekologisen tilan parantamisesta myös rakennetuissa vesistöissä sekä muihin kansallisiin ja kansainvälisiin sopimuksiin ja säädöksiin (mm. meristrategiadirektiivi, kalastuslaki ja YK:n biodiversiteettisopimus) sekä niiden toimeenpanoa ohjaaviin strategioihin (erityisesti kansallinen kalatiestrategia sekä lohi- ja meritaimenstrategia), jotka velvoittavat Suomea huolehtimaan vesien hyvästä tilasta sekä uhanalaisten vaelluskalalajien säilymisestä ja luontaisen lisääntymiskierron edistämisestä. Lapin ELY-keskuksen hakemus tukee myös tuoretta EU:n biodiversiteettistrategiaa (2020), jonka mukaan vähintään 25 000 kilometriä jokia palautetaan vapaasti virtaavaan tilaan vuoteen 2030 mennessä (1).

WWF huomauttaa, että Kemijoki sivuvesistöineen on luontoarvoiltaan arvokas jokiekosysteemi, jossa on Suomen ja koko Euroopan mittakaavassa erittäin merkittävät mahdollisuudet elvyttää uhanalaisia virtavesielinympäristöjä ja virtavesilajistoa. Rakentamaton ja suojeltu Ounasjoki muodostaa lähes kolmanneksen (27 %) Kemijoen vesistöalueesta. Se on Itämeren alueen merkittävimpiä käyttämättömiä vaelluskalojen poikastuotantoalueita² ja kuuluu luonnontilaisuutensa ansiosta Natura 2000-verkoston. Myös Raudanjoella, Kemijärven yläpuolella ja Kemijoen vesistön lukuisissa sivujoissa on huomattavia määriä luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia virtavesiä, jotka soveltuvat erinomaisesti virtavesikaloiden lisääntymis- ja elinalueiksi. Vesistöalueella on myös erittäin uhanalaisen jokihelmisimpukan eli raakun elinalueita. Raakku tarvitsee lohikaloja väli-isännäkseen, joten lohikaloiden esteetön kulku on myös raakun kannalta kriittistä.

WWF korostaa, että Kemi- ja Ounasjoki ovat maailmanlaajuisesti äärimmäisen uhanalaiseksi luokitellun ankeriaan luontaista elinaluetta. Ankeriaan uhanalaisuuden vuoksi on Euroopan unionin toimesta säädetty neuvoston asetus (EY) N:o 1100/2007 Euroopan ankeriaskannan elvyttämisestä. Asetus velvoittaa jäsenvaltioita vähentämään ankeriaaseen kohdistuvaa ihmistoiminnan aiheuttamaa kuolleisuutta, jotta ankeriaan lisääntymisedellytykset paranisivat. Euroopan komission vuonna 2020 julkaiseman ankeriasasetuksen arvioinnissa todetaan, että arviolta yli 50 % ihmisen aiheuttamasta ankeriaan kuolleisuudesta johtuu vesivoimasta, eikä se ole vähentynyt viimeisten vuosikymmenien aikana³. Ankeriaan suojelemiseksi säädetty kalastusrajoitukset ja muut suojelutoimet uhkaavatkin jäädä tehottomiksi, mikäli vesivoiman aiheuttama kuolleisuutta ei saada nopeasti laskemaan.

WWF näkee äärimmäisen tärkeäksi, että Kemi- ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamista koskevassa päätöksenteossa noudatetaan EU komission vuonna 2019 julkaisemaa ohjetta voimakkaasti muutettujen vesien tilan parantamisesta⁴. Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muuttamisen kannalta keskeisiä ovat toimenpiteet, joilla 1. toimeenpannaan vapaat vaellusyhteydet ylä- ja alavirtaan, 2.

määritellään ympäristövirtaamat, jotka mahdollistavat kalojen lisääntymisen (juoksutukset kuiviin joenuomiin ja reunaehdot vuorokausi- ja lyhytaikaisäännöstelyyn) sekä 3. toteutetaan ekologista kompensatiota (korvaavien lisääntymisalueiden rakentaminen/kunnostaminen).

Lisäksi WWF muistuttaa, että EU komissio on huomauttanut Suomelle 2/2019 julkaisemassaan raportissa vesipuidedirektiivin toimeenpanosta, että Suomen tulisi päivittää vesivoimalaitoksia koskevat luvat niin, että lupaehdoilla varmistetaan vesipuidedirektiivin toimeenpano erityisesti ympäristövirtaaman, vaellusyhteyksien ja muiden vesivoimatuotannosta aiheutuvien haittojen lieventämisen osalta⁵.

WWF on yhtä mieltä Lapin ELY-keskuksen kanssa hakemuksessa esitetystä vaikutuksista ympäristöön sekä esitetyn velvoitemuutoksen yhteiskunnallisista ja sosiaalisista vaikutuksista. Hakemuksessa esitetyn velvoitemuutoksen vaikutukset ympäristöön olisivat ehdottomasti positiiviset ja parantaisivat Kemijoen ekologista tilaa. WWF myös tukee Lapin ELY-keskuksen näkemystä siitä, että hakemuksessa esitetyt toimenpiteet aiheuttaisivat luvanhaltijoille vain vähäisiä taloudellisia menetyksiä, kun huomioidaan vesivoimatuotannon määrä, yritysten liikevaihto ja saatu hyöty tähän mennessä, sekä tuotetun sähköenergian liiketaloudellinen arvo nyt ja tulevaisuudessa. Lisäksi WWF korostaa, että luvanhaltijat ovat 1950-luvulta lähtien pystyneet tuottamaan omistamissaan voimalaitoksissa sähköä ja hyödyntämään Kemijoen vesivoimaa ilman, että kalataloudelle aiheutuvia haittoja olisi kompensoitu täysimittaisesti.

Yksityiskohtaiset kommentit hakemuksessa esitettyihin toimenpiteisiin:

1. Kalatievelvoite

Kalojen vaellusyhteyksien avaaminen on velvoitemuutoksen keskeisin elementti.

Vaellusyhteyksien avaamiseen liittyviin reunaehtoihin tulee päätöksenteossa kiinnittää erityistä huomiota. Vaellusyhteyksien avaaminen voimalaitos- ja säännöstelypatojen ohi on olennaisin edellytys sille, että vaelluskalojen luontainen elinkierto on ylipäänsä mahdollista. Lisäksi EU:n vesipuidedirektiivi velvoittaa toimeenpanemaan vapaat vaellusyhteydet ylä- ja alajuoksun suuntaan myös rakennetuissa vesistöissä. Vesienhoitosuunnitelmassa Kemijoen vesistö on arvioitu merkittäväksi vaelluskalavesistöksi, jossa tulee toteuttaa teknistaloudellisesti toteuttamiskelpoiset toimenpideyhdistelmät, joilla voidaan saada aikaan vaelluskalojen kestävä, luontaisesti lisääntyvä kannat. Näin ollen on kiistatonta, että kalojen, nahkiaisten ja muiden vesieliöiden vaellusyhteys ylä- ja alavirtaan tulee mahdollistaa tarkoituksen mukaisilla ohitusratkaisuilla.

WWF pitää äärimmäisen tärkeänä, että velvoitteen haltijalle asetetaan hakemuksen mukaisesti selkeät tavoitteet vaellusyhteyksien toimivuudesta. Kun vaellusyhteyksien rakentaminen ja toimivuus tulevat voimalaitosten omistajan vastuulle, suuntaa se valintaa toimivimpiin ratkaisuihin ja voimalaitosten käyttöä vaellusyhteyksien toiminnan optimoimiseen. WWF kuitenkin huomauttaa, että EU:n vesipuidedirektiivi asettaa tiettyjä reunaehtoja toteutettavissa oleville vaihtoehdoille. Vesipuidedirektiivin vaatimus vaellusyhteyden avaamisesta ylä- ja alavirtaan ei priorisoi mitään kala- tai eliölajeja, joten hakemuksessa esitetty vaatimus

lohelle- ja taimenelle soveltuvista kalateistä (kohta 1a) on tältä osin puutteellinen ja kalatievelvoitetta tulee päätöksenteossa muuttaa niin, että ohitusratkaisu mahdollistaa lohen ja taimenen lisäksi muiden kala- ja eliölajien liikkumisen ylä- ja alavirtaan. Erityisen tärkeää on huomioida äärimmäisen uhanalaisen ankeriaan sekä erittäin uhanalaisen vaellussiian vaellusmahdollisuudet ylä- ja alavirtaan.

WWF korostaa, että Kemijoen kaltaisessa voimakkaasti rakennetussa vesistöissä suuri osa joen rakennutussa pääuomassa sijaitsevista lisääntymis- ja elinalueista on jäänyt patoaltaiden alle tai ovat nykyisin ns. kuivia joenuomia, joita käytetään lähinnä voimalaitosten tulva- ja ohijuoksuksiin. Pääuoman koskialueet ovat olleet erityisesti lohen ja vaellussiian tärkeitä lisääntymisalueita. Näin ollen voimalaitosten ohitusratkaisuissa tulee edellyttää ratkaisuja, joilla voidaan kompensoida ja palauttaa myös menetettyjä lisääntymis- ja elinalueita. Lisäksi ohitusratkaisuissa tulee huomioida EU:n vesipuitedirektiivin vaatimukset ympäristövirtaamalle.

WWF katsoo, että Kemijoen tapauksessa luonnonmukaiset ohitusuomat ovat kokonaisuuden ja velvoitehoidon tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukainen vaihtoehto. Lisäksi on tärkeää, että ohitusuomia pidetään vesitettyinä ympäri vuoden, eikä ainoastaan lohikalojen nousukaudella (kohta 1c.). Kemijoen olosuhteet huomioiden ohitusratkaisuissa tulisi ensisijaisesti pyrkiä hyödyntämään olemassa olevia vanhoja joenuomia ja puroverkostoja ja luomaan niiden kautta vaellusyhteys sekä ylä- että alavirtaan. Samalla voidaan luoda merkittäviä määriä lisääntymis- ja elinalueita useille eri kalalajeille, nahkiaiselle sekä muulle vesieliöstölle. Luonnonuomien vesittämien ja käyttäminen kalateinä todennäköisesti vähentäisi tarvetta kompensaatioistutuksille, joiden on todettu jopa haittaavan luontaisesti lisääntyvän lohikannan palauttamista.

WWF huomauttaa, että tuoreen ruotsalaistutkimuksen (Tamario et al. 2019)⁶ mukaan nykyisistä yleisimmin käytetyistä ohitusratkaisuista ainoastaan luonnonmukaiset ohitusuomat mahdollistavat suurella todennäköisyydellä ankerioiden vaelluksen ylävirtaan. Tutkimuksen mukaan tekniset kalatiet soveltuvat ankeriaalle huonosti, jos lainkaan. Näin ollen luonnonmukaiset ohitusuomat ovat ankeriaan kannalta minimivaatimus. Mikäli ohitusratkaisuissa päädytään teknisiin kalatieratkaisuihin, tulee ankeriaalle rakentaa erilliset ohitusuomat tai toimivat ankeriasrampit.

Hakemuksessa edellytetään vaelluspoikasten alasvaellukselle 60 % kokonaiselviytymistä Kemijoen rakennetulla alaosalla. Voimalaitoskohtainen selviytyminen on tällöin noin 90 %. Vaikka tutkimustieto vaelluspoikasten alasvaelluksesta onkin Suomen olosuhteissa vielä vähäistä, tiedetään, että oikeilla juoksutuskäytännöillä ja ohjausratkaisuilla on merkittävä rooli vaelluspoikasten alasvaellustappioissa. WWF katsoo, että riittävän ympäristövirtaaman juoksuttaminen ns. kuiviin joenuomiin yhdistettynä toimiviin vaelluspoikasten ohjausratkaisuihin olisi toimiva vaihtoehto vaelluspoikasten alasvaelluksen turvaamiseen.

WWF toteaa, että viime vuosina Suomessa on kehitetty perinteisistä kalateistä poikkeavia teknisiä ratkaisuja voimalaitospatojen ohittamiseksi, kuten kiinniottolaitteita ja hydraulisia kalateitä (ks. hakemuksen liite 11). WWF huomauttaa, että Suomessa kehitetyillä ja testatuilla vaihtoehtoisilla ohitusratkaisuilla ei saatavilla olevan tiedon valossa pystytä korvaamaan ohitusuomia, eivätkä ne vastaa EU:n vesipuitedirektiivin vaati-

muksia vapaasta vaellusyhteydestä ylä- ja alavirtaan. Teknisillä ratkaisuilla ei myöskään voida kompensoida menetettyjä lisääntymis- ja elin-alueita. WWF kuitenkin katsoo, että uusia vaihtoehtoisia ratkaisuja voidaan tarvittaessa käyttää esimerkiksi lisätoimenpiteenä kalojen ja nahkaisten ylisiirroissa sekä silloin, kun ohitusuomia käyttävien kalojen määrä on vaarassa jäädä syystä tai toisesta alle tavoitetason.

2. Muu kalataloudellinen hoitotoimenpide: Selvitys Ossauskosken, Petäjaskosken ja Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten vanhojen uomien vesittämisestä.

Vähävetisiksi jääneiden vanhojen joenuomien vesittäminen ja kunnostaminen on ensisijaisen tärkeä toimenpide Kemijoen vaelluskalakantojen elvyttämisessä ja liittyy olennaisesti myös EU:n vesipuitedirektiivin edellyttämään ympäristövirtaamaan sekä vaellusyhteyksien avaamiseen. Erityisesti lohen ja vaellussiian velvoitehoidossa on huomioitava, että huomattava osa vesistöalueen menetetyistä poikastuotantoalueesta on sijainnut pääuoman rakennetun alaosan alueella.

Vaelluskalojen luontaisen elinkierron palauttaminen on sitä todennäköisempää, mitä vähemmän patoja kalojen on ohitettava lisääntymis- ja syönnösalueiden välillä. Näin ollen on välttämätöntä pyrkiä luomaan luontaista lisääntymistä myös joen alaosille. Vanhojen joenuomien kunnostaminen ja niihin juoksutettava ympäristövirtaama mahdollistavat vaelluskalojen lisääntymisen myös rakennutulla jokiosuudella. Tästä on jo konkreettista näyttöä lijoelta vanhassa luonnonuomassa olevan Uiskarin kalatien osalta. Uiskarin kalatietä on viime vuosina kunnostettu ja siihen on juoksutettu vettä tavanomaista enemmän. Toimenpiteiden ansiosta Uiskarin kalatiessä havaittiin vuonna 2018 ensimmäistä kertaa luonnonkudusta peräisin olevia lohenpoikasia.

WWF katsoo, että vanhojen uomien vesittäminen ja kunnostaminen on keskeinen osa Kemijoen kalatalousvelvoitteiden ja EU:n vesipuitedirektiivin tavoitteiden mukaista toimeenpanoa, eikä sitä tule jättää vain selvityksen tasolle. Vähävetisten uomien lisävesitykset ja kunnostukset voidaan toteuttaa myös nopealla aikataululla. Hakemuksen toimenpidesityksen kohdan 8 (lupaehtojen tarkistaminen) mukaisesti toimenpiteiden vaikutukset tulisi joka tapauksessa arvioida 10 vuoden kuluessa, jolloin määriteltäisiin myös tarvittavat jatkotoimet. Näin ollen vähävetisten uomien vesittämisen ja kunnostamisen vaikutuksia voidaan arvioida todellisuuteen perustuen lupaehtojen tarkistamisen yhteydessä. WWF siis katsoo, että vähävetisten uomien vesittäminen ja kunnostaminen tulee jo lähtökohtaisesti sisältyä velvoitemuutoksen toimenpiteisiin.

3. Kalatievelvoite: Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten kalatiet.

Lapin ELY-keskus esittää, että Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan velvoitteena on hakea rakentamislupa 9 vuoden kuluessa ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi. WWF näkee äärimmäisen tärkeäksi, että kalatalousvelvoitteiden muutoksella mahdollistetaan vaelluskalojen vapaa vaellusyhteys Raudanjoen ja Vanttauskosken yläpuolisille laajoille lisääntymisalueille. WWF

korostaa, että hakijan esittämä aikataulu ei vastaa EU:n vesipuitedirektiivin toimeenpanon vaatimuksia, eikä sitä näin ollen voida hyväksyä. Vesipuitedirektiivin vaatimusten ja aikataulun mukaisesti vapaat vaellusyhteydet tulee mahdollistaa viimeistään vuoteen 2027 mennessä.

WWF korostaa, että selvitys- ja taustatyöt sekä valmistelevat toimenpiteet (esimerkiksi Permantokosken ja Pirttikosken kuivien uomien kunnostaminen ja vesittäminen) on syytä aloittaa välittömästi päätöksen tultua lainvoimaiseksi. Esimerkiksi Permantokosken vanhan joenuoman vesittäminen toisi noin 1,8 kilometriä virtavesihabitaaattia, joka toimisi lohen ja meritaimenen lisäksi paikallisten taimen-, siika- ja harjuskantojen merkittävänä lisääntymis- ja elinalueena. Pirttikosken vanhan uoman vesittäminen niin ikään toimisi paikallisten taimen-, siika- ja harjuskantojen lisääntymis- ja elinalueena jo ennen vaellusyhteyden avaamista.

4. Muu kalataloudellinen hoitotoimenpide: Luvanhaltijan on suunniteltava ja toteuttava lohen, meritaimenen ja nahkiaisten ylisiirto Isohaaran voimalaitoksen alapuolelta voimalaitosten yläpuolisille alueille.

Emokalojen ylisiirrot ovat nopealla aikavälillä helposti toteutettavissa oleva toimenpide luontaisen elinkierron käynnistämisen ensi vaiheessa.

WWF muistuttaa, että emokalojen ylisiirroista on syytä asettaa erilliset toimintaohjeet, jotta voidaan varmistua siitä, että emokalojen siirtäminen toteutetaan parhaiden käytäntöjen mukaisesti ja minimoidaan kalojen vauriot. Lisäksi WWF korostaa, että ylisiirroissa tulisi pyrkiä käyttämään jokeen leimautuneita yksilöitä ja emokalojen valinnassa tulee hakemuksen mukaisesti pyrkiä saamaan meri-ältä ja nousuajankohdaltaan luontaisesti vaihteleva emokalasto.

WWF katsoo, että meritaimenen osalta ylisiirtovelvoite on hakemuksessa esitetty alakanttiin. Meritaimenen uhanalaisuus ja olemassa olevien lisääntymis- ja elinalueiden laajuus huomioiden ylisiirrettävien meritaimenten määrä tulisi olla huomattavasti korkeampi.

Lisäksi WWF huomauttaa, että Lapin ELY-keskus ei esitä lainkaan ylisiirto/istutusvelvoitetta ankeriaalle, vaikka Kemi- ja Ounasjoki kuuluvat ankeriaan luontaiseen esiintymisalueeseen. WWF esittää lisäyksenä hakemukseen, että luvan haltijoiden on vähintäänkin selvitettävä ankerioiden nykyistä esiintymistä voimalaitosten yläpuolisilla alueilla ja tarpeen mukaan toteutettava alusvaeltavien ankerioiden pyynti ja kuljetus voimalaitosten yläpuolisilta alueilta merelle. Lisäksi viimeistään lupaehtojen tarkistamisen yhteydessä (kohta 8) on selvitettävä ankerioiden siirtoistutusten tarvetta ja tarkoituksenmukaisuutta voimalaitosten yläpuolisille alueille.

5. Istutusvelvoite ja kalatalousmaksu

Pienpoikas- ja mäti-istutukset ovat tärkeä tukitoimenpide luontaisen elinkierron käynnistämisen ensi vaiheessa, mutta kirjolohen ja kuhan istutuksiin sekä Kemijoen suualueelle tehtäviin lohen ja meritaimenen vaelluspoikasistutuksiin on suhtauduttava varovasti.

WWF katsoo, että lohen ja meritaimenen osalta kotiutusistutuksissa tulee priorisoida jokipoikasten sijaan/lisäksi hedelmöitetyn mädin istuttamista. Paras vaihtoehto istutuksille on luonnollista kutua matkiva mätirasia, joka peitellään pohjan soraikkoon. Näin poikaset leimautuvat syntyessään uuteen kotijokeensa. WWF korostaa, että tukitoimenpiteiden tulee olla adaptiivisia siten, että niitä voidaan sopeuttaa tutkimuksen ja seurannan kautta saataviin tietoihin luonnonkantojen kehityksestä.

WWF suhtautuu kielteisesti velvoitehoidon toteuttamiseen kirjolohen istutuksilla. Kirjolohi on vieraslaji, joka ei kuulu Suomen luontaiseen lajistoon. Kirjolohi-istutusten vaikutuksista vesiekosysteemiin on Suomesta toistaiseksi vain vähän tutkimustietoa, eikä negatiivisia vaikutuksia, esimerkiksi ravintokilpailun kautta, voida poissulkea. Lisäksi on olemassa mahdollisuus, että istukkaat levittävät loisia ja tauteja muihin lohikaloihin. Kirjolahan luonnonpoikasia on tavattu paikoin eteläisten jokien latvavesissä, mutta pysyviä kantoja näistä ei ole tiettävästi toistaiseksi muodostunut. Maailmanlaajuisesti kirjolohi on nimetty sadan haitallisimman vieraslajin listalle (IUCN, Global Invasive Species Database)⁷ ja lajin istutuksiin luonnonvesiin tulee suhtautua varauksella. WWF katsoo, että kirjolahan istuttaminen on myös ristiriidassa kalastuslain tavoitteiden kanssa, eikä kirjolohi-istutukset myöskään tue hakemuksen ensisijaista tavoitetta Kemijoen vaelluskalakantojen luontaisesta elinkierrosta. WWF katsookin, että kirjolohi-istutuksista tulisi velvoitemuutoksen yhteydessä luopua.

WWF suhtautuu varauksella kalatalousvelvoitteen toteuttamiseen kuhaistutuksilla. Kuha on petokala, joka ei tiettävästi kuulu Kemijoen jokialueen alkuperäiseen lajistoon. Kuhaistutuksilla voi potentiaalisesti olla negatiivisia vaikutuksia joen luontaiseen lajistoon. Kotimaisista käyttäytymistutkimuksista löytyy viitteitä että mm. pohjoisilta harjuskannoilta puuttuu synnynnäinen kyky tunnistaa kuha luonnolliseksi pedoksi, jolloin kuhaistutuksilla voidaan luoda uusia ekologisia ongelmia Kemijoen alkuperäisille lajeille⁸. WWF kuitenkin ymmärtää, että patoaltaiden olosuhteet poikkeavat paljon luonnontilaisesta jokiekosysteemistä ja kuhalla voi olla myös positiivinen säätelyvaikutus mm. särkikalakantoihin. On perusteltua esittää, että kuhaistutusten vaikutuksia tulee tutkia ja arvioida. WWF katsoo, että kirjolohi- ja kuhaistutuksia vastaava rahamäärä olisi tarkoituksen mukaisempaa allokoita esimerkiksi kuivien joenomien lisävesitykseen, kalateiden virtaamien kasvattamiseen tai kalatalousmaksuilla toteutettaviin elinympäristökunnostuksiin.

WWF suhtautuu niin ikään varauksella Kemijoen suualueelle tehtäviin lohen ja meritaimenen vaelluspoikasistutuksiin. Meri-alueelle tehtävät vaelluspoikasistutukset ovat kalastusta varten tehtäviä istutuksia, joiden tarkoituksena on kompensoida kalastajille menetettyä saalista. Merialueelle tehtävät vaelluspoikasistutukset eivät näin ollen ensisijaisesti tähtää luonnollisääntymisen edistämiseen tai uhanalaisen lohikannan säilyttämiseen. WWF katsoo, että kalastusta varten tehtävät lohi- ja meritaimenistutukset voivat välillisesti vaikeuttaa vaelluskalakantojen luontaisen elinkierron palauttamista, sillä istutukset ylläpitävät loheen ja meritaimeneen kohdistuvaa korkeaa pyyntipainetta meri- ja jokisuualueella. WWF katsoo, että vaelluspoikasistutuksia merialueelle tulee jatkaa korkeintaan väliaikaisena toimenpiteenä ja kalastusta varten tehtävistä istutuksista tulee luopua vaelluskalojen luontaisen elinkierron vahvistuksessa. WWF muistuttaa, että Euroopan komissio on ehdotuksessaan Itä-

meren lohien monivuotiseksi hoitosuunnitelmaksi (2011) niin ikään esittänyt luopumista mittavista lohi-istutuksista, jotka eivät tähtää luonnonliääntymisen edistämiseen tai uhanalaisen lohikannan säilyttämiseen.

Kalatalousmaksujen osalta WWF toteaa, että luvanhaltija on ensisijaisesti vastuussa vesivoimatuotannon aiheuttamista vaikutuksista. Näin ollen velvoitteena asetettavat kalatalousmaksut ja niillä tehtävät elinympäristökunnostuksen tulisi kohdistaa vesivoimatuotannosta kärsineille alueille. Näitä ovat erityisesti kuivat joenuomat, joihin tulisi juoksuttaa riittävä ympäristövirtaama ja kunnostaa vaelluskaloille soveltuvia lisääntymis- ja elinalueita.

6. Kalatalousvelvoitteen toteuttamissuunnitelma

WWF:llä ei ole huomautettavaa toteuttamissuunnitelmaa koskeviin vaatimuksiin.

7. Velvoitetarkkailu

On olennaisen tärkeää, että velvoitehoidon toimenpiteiden tuloksellisuutta ja toimivuutta seurataan tarkasti ja tuloksista raportoidaan asianmukaisesti kalatalousviranomaiselle.

WWF katsoo, että velvoitehoidon tulosten arviointi tulee toteuttaa laajapohjaisesti ja osallistavasti niin, että erityisesti keskeisten tutkimuslaitosten (mm. Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus sekä yliopistot) osallistuminen turvataan riittävällä resurssoinnilla.

8. Lupaehtojen tarkistaminen

Erityisesti aikaisemmin mainittuihin EU:n vesipuidedirektiivin vaatimuksiin viitaten voimalaitosten vähävetisten uomien vesittämistä ja kunnostamista koskevat määräykset tulisi käsitellä ja päättää jo velvoitemuutoksen ensimmäisessä vaiheessa. Muutoin vaatimus lupaehtojen tarkastamisesta 10 vuoden kuluttua sekä toimenpiteiden vaikutusten arvioinnista ja jatkotoimenpiteistä on kannatettava.

Yhteenveto

WWF toteaa yhteenvetona, että perusteet ja tarve Kemi- ja Raudanjoen vesivoimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiselle on kiistaton olosuhteiden olennaisen muuttumisen ja laillisuusvalvontaviranomaisten päätöksistä ilmenevien voimassa olevien linjausten mukaisesti. Vesilain 3 luvun 22 §:ssä säädetty muuttamiskynnys täyttyy selkeästi. Kemi- ja Raudanjoen kalatalousvelvoitemuutoksen vaikutukset ympäristöön olisivat ehdottomasti positiiviset ja parantaisivat vesistön ekologista tilaa. WWF katsoo, että hakemuksessa esitetyt toimenpiteet aiheuttaisivat luvanhaltijalle vain vähäisiä taloudellisia menetyksiä.

Kalojen vaellusyhteyksien avaaminen on velvoitemuutoksen keskeinen elementti, jonka toteuttamiseen tulee päätöksenteossa kiinnittää erityistä huomiota. WWF korostaa, että EU:n vesipuidedirektiivin vaatimus vaellusyhteyden avaamisesta ylä- ja alavirtaan ei priorisoi mitään kalatai eliölajeja, joten hakemuksessa esitetty vaatimus lohelle- ja taime-

nelle soveltuvista kalateistä (kohta 1a) on tältä osin puutteellinen ja kalatievelvoitetta tulee päätöksenteossa muuttaa niin, että ohitusratkaisu mahdollistaa lohen ja taimenen lisäksi muiden kala- ja eliölajien liikkumisen ylä- ja alavirtaan. WWF korostaa erityisesti äärimmäisen uhanalaisen ankeriaan ja erittäin uhanalaisen vaellussiian huomioimista voimalaitosten ohitusratkaisussa, sillä nykytietämyksen mukaan lohen ja taimenen tarpeisiin räätälöidyt tekniset kalatieratkaisut eivät sovellu sialle ja ankeriaalle. Lisäksi voimalaitosten ohitusratkaisussa tulee edellyttää ratkaisuja, joilla voidaan kompensoida ja palauttaa vesivoimarakentamisen seurauksena menetettyjä lisääntymis- ja elinalueita. WWF katsoo, että olemassa olevia kuivia joenuomia ja puroverkostoa hyödyntävät luonnonmukaiset ohitusuomat ovat kokonaisuuden ja velvoitehoidon tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukainen vaihtoehto.

WWF korostaa, että Kemijoen velvoitepäivityksessä tulee huomioida EU:n vesipuitedirektiivin vaatimukset ympäristövirtaamalle. Vähävetisiksi jääneiden joen osien ja ns. kuivien uomien vesittäminen ja kunnostaminen on ensisijaisen tärkeä toimenpide Kemijoen vaelluskalakantojen elvyttämisessä ja liittyy olennaisesti myös EU:n vesipuitedirektiivin edellyttämään ympäristövirtaamaan sekä vaellusyhteyksien avaamiseen. WWF katsoo, että vähävetisten uomien vesittäminen ja kunnostaminen tulee jo lähtökohtaisesti sisältyä velvoitemuutoksen toimenpiteisiin, eikä sitä tule jättää vain selvityksen tasolle.

Lähteet:

1. European Commission. 2020. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. EU Biodiversity Strategy for 2030 Bringing nature back into our lives. COM/2020/380 final.
2. HELCOM, 2011. Salmon and Sea Trout Populations and Rivers in the Baltic Sea – HELCOM assessment of salmon (*Salmo salar*) and sea trout (*Salmo trutta*) populations and habitats in rivers flowing into Baltic Sea – Balt. Sea Environ. Proc. No. 126A. 79 s.
3. European Commission. 2020. Commission staff working document. Evaluation of Council Regulation (EC) No 1100/2007 of 18 September 2007 establishing measures for the recovery of the stock of European eel. SWD (2020) 36 final.
4. European Commission. 2019. Appendix to Guidance Document No. 4. Steps for defining and assessing ecological potential for improving comparability of Heavily Modified Water Bodies.
5. European Commission. 2019. SWD (2019) 46 final. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Second River Basins Management Plans - Member State: Finland. Accompanying the document REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the implementation of the Water Framework Directive (2000/60/EC) and the Floods Directive (2007/60/EC) Second River Basin Management Plans, First Flood Risk Management Plans.
6. Tamario, C., Calles, O., Watz, J., Nilsson, A. 2019. Coastal river connectivity and the distribution of ascending juvenile European eel (*Anguilla anguilla* L.): Implications for conservation strategies regarding

fish-passage solutions. *Aquatic Conservation Marine and Freshwater Ecosystems* 29: 612-622.

7. Global Invasive Species Database. 2020. Species profile: *Oncorhynchus mykiss*. <http://www.iucngisd.org/gisd/speciesname/Oncorhynchus+mykiss>

8. Vilhunen, S. (2005). Evaluating innate and learned determinants for improving antipredator behaviour of stocked fish. Helsinki: University of Helsinki.

73. LAPIN VIHREÄT RY

Lapin Vihreät ry – Lappi Ruonát rs toteaa mielipiteenään, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston tulee hyväksyä Lapin Ely-keskuksen hakemus koskien Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan, sekä Raudanjoen Permantokosken kalatalousvelvoitteiden muuttamista. Lisäksi mielipiteenämme toteamme, että Kemijoen pääuoma tulee kunnostaa yhtä aikaa kokonaisuudessaan, ei kahdessa osassa, kuten hakemuksessa esitetään.

Jokaiseen Kemijoen vesivoimalaan ja patoon on saatava luonnonmukainen ympärivuotinen ohitusuoma, joissa on riittävä virtaama. Tämä voitaisiin tehdä esimerkiksi vesittämällä useiden vesivoimaloiden läheisyydessä olevat kosken vanhat luonnonuomat ympärivuotisesti. Nämä luonnonmukaiset ohitusuomat olisivat luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta ykkösvaihtoehto, ne olisivat kalojen lisäksi tärkeitä monille muillekin lajeille, kuten esimerkiksi monille lintulajeille.

Koska tällä hetkellä suuri osa Kemijoen vesivoiman tuotosta menee Lapin ulkopuolelle haittojen keskittyessä Lappiin, kalatalousvelvoitteiden päivittämisellä olisi myönteinen taloudellinen vaikutus laajalle alueelle Lapissa. Kalakantojen elvytys Kemijokeen loisi pois "viedyille" työpaikoille korvaavia paikallisia työpaikkoja, sekä lisäisi kysyntää ja kulutusta mm. matkailu-, kalastus- ja kiinteistönvuokrausaloille.

74. KESKUSTAN LAPIN PIIRI RY

Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttaminen

Lapin ELY-keskus on kalatalousviranomaisena toimittanut hakemuksen aluehallintovirastolle Kemin, Kemijärven, Rovaniemen kaupungissa sekä Keminmaan ja Tervolan kunnissa sijaitsevien Kemijoen Isohaaran (PVO Vesivoima Oy), Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken (Kemijoki Oy) voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi.

Lapin ELY-keskuksen hakemuksessa esitetään velvoitehoidon painopisteen suuntaamista toimenpiteisiin, jotka edistävät vaelluskalakantojen palauttamista niiden luonnolliseen elinympäristöön. Näitä toimenpiteitä olisivat voimalaitosten yhteyteen toteutettava tarkoituksenmukai-

nen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen. Lisäksi voimalaitosten luvanhaltijoiden tulee ylisiirtää tukitoimenpiteenä vuosittain yhteensä vähintään 2 300 lohta sekä 200 meritaimenta Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille.

Ennen valjastamista, Kemijoki oli Euroopan tärkein lohijoki. Valjastamisen jälkeen joen tehtäväksi jäi sähköntuottaminen ja valitettavasti Kemijoen kaikkia muita käyttöarvoja ei ole otettu huomioon riittävän laajalti. Kuten edellä kävi ilmi, niin valtionyhtiö Kemijoki Oy vastaa Kemijoen voimalaitoksista lukuun ottamatta Isohaaran voimalaitosta, joka on PVO Vesivoima Oy:n omistama.

Pääministeri Marinin hallitusohjelman linjat

Hallitusohjelmassa todetaan, että ”Jokaisen valtionyhtiön perusarvona on oltava yhteiskuntavastuu. Yrityksen tulee ottaa päätöksenteossaan taloudellisten tekijöiden lisäksi huomioon myös toiminnan sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset.” Hallitusohjelmassa todetaan myös, että ”Jatketaan luontaisen kierron palauttamista rakennettuihin vesistöihin kansallisen kalatiestrategian pohjalta. Puretaan vaellusesteitä ja kunnostetaan kalojen lisääntymisalueita. Toteutetaan ohitusratkaisuja. Toteutetaan vaelluskalahankkeita laajalla yhteistyöllä. Kalatalousvelvoitteita päivitetään viranomaistyönä.”

Kansallinen kalatiestrategia

Kansallisessa kalatiestrategiassa ”tärkeimpänä tavoitteena on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen. Tämä mahdollistuu kestävimällä tavalla vaellusyhteyden palauttamisella ja muilla luontaista lisääntymiskiertoa tukevilla toimenpiteillä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää vesistöistä ja kalakanasta riippuen useiden toimenpiteiden keinovalikoimaa, jossa kalatiet ovat yhtenä keskeisenä osana. Kalateiden mahdollistama vaelluskalojen nousu jokeen luo edellytyksiä myönteisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten kehittymiselle sekä kestävänsä kalastuksen järjestämiselle...” (MMM, kalatiestrategia)

”Kalatiestrategian toiminta-ajatuksena on painopisteen siirtäminen istutuksista kalojen luontaisen lisääntymiskierron ylläpitämiseen ja palauttamiseen. Rakennetuissa joissa parannetaan kalojen kulkumahdollisuuksia ja edistetään potentiaalisten lisääntymisalueiden käyttöönottoa esimerkiksi kalateiden, uomien vesittämisen ja perattujen koskien kunnostamisen avulla.” (MMM, kalatiestrategia)

”Rakennettujen jokien kalakannoille ja kalastukselle aiheutuneiden haittojen vesilain mukainen kompensatio on painottunut kalanistutuksiin. Kalakantojen palauttaminen luonnolliseen elinympäristöönsä mm. kalateitä rakentamalla on ollut vähäistä verrattuna muihin Keski- ja Pohjois-Euroopan maihin. Uudistettu vesilaki antaa puitteet kalatalousvelvoitteiden painotusten nykyaikaistamiselle.” (MMM, kalatiestrategia).

Mielipide

Keskustan Lapin piiri ry ja Keskustan Peräpohjolan piiri ry toteavat, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston tulee hyväksyä Lapin ELY-keskuksen hakemus.

Lisäksi Keskustan piirit muistuttavat Posiolla ja Kemijärvellä Suolijärvien ja Kemijärven välissä sijaitsevan Jumiskon voimalaitoksen osalta myös kalatalousvelvoitteiden muutostarpeellisuudesta, jota Lapin ELY-keskuksen tulisi käsitellä vielä erikseen.

Kyse ei ole pelkästään lohen ja vaelluskalojen noususta vaan maakunnan ja kuntien tulevaisuudesta ja niiden elinvoimasta.

75. SUOMEN LUONNONSUOJELULIITTO RY

Taustaa: Kemijoen vaelluskalat, vesivoimalaitosten rakentaminen ja niiden kritiikki

Kemijoen vesistö on Suomen toiseksi suurin. Joen suurin pituus on yli 550 kilometriä. Kemijokeen nousi ennen voimalaitosten rakentamista lohta, meritaimenta, vaellussiika ja nahkiaista. Lohen ja harjuksen esiintymisalue luonnontilaisella Kemijoella ulottui vesistön latvoille asti. Merestä vaeltavaa taimenta esiintyi kaikissa niissä joissa, missä lohta tavattiin ja lisäksi pienemmissä sivujoissa. Vaellussiian kutualue ulottui ainakin Taivalkoskelle asti. Lohta on kalastettu Kemijoessa yhtä kauan kuin joki on ollut olemassa. Kemijoki oli aikoinaan Pohjanlahden tuottoisin lohijoki ja lohen pyynti paikallisen väestön tärkein elinkeino 1900-luvun alkupuolelle saakka. Paljoutensa lisäksi Kemijoen lohi oli myös suurinta Suomessa saatua ja se oli laadultaan arvokkainta (Vilkuna 1974).

Isohaaran pato ja voimalaitos sulki vaelluskalan kulun Kemijoessa vuonna 1948. Kalojen kulku estyi ja lisäksi huomattava osa Kemijoen päähaaran poikastuotantoalueista jäi voimalaitos- ja patorakenteiden alle tai muuttui voimakasvirtaisesta koskesta järvimäiseksi patoaltaaksi. Valtion kalatalousviranomaisen katsoi silloin, että tarvittiin tehokasta ylisiirtoa, toimivaa kalaporrasta ja kalanviljelyä. Lohikannan säilyttämiseksi tehdyt toimenpiteet (ylisiirrot ja kalahissi) eivät johtaneet tulokseen eikä Kemijoen lohikantaa otettu kalanviljelyyn (Kilpinen 2016). Voimalaitosrakentaminen Kemijoen ala- ja keskiosalla jatkui vuoteen 1976.

Kemijoen vesistössä on nykyään 21 voimalaitosta. Lisäksi Keski-Kemijoen alueella on meneillään Kemijoki Oy:n Sierilän voimalaitoshanke, joka muuttaisi viimeisiä alueen koskiluontotyyppisiä ja lajistoa voimakkaasti sekä veisi vaelluskalakantojen palauttamisen kauemmaksi tulevaisuuteen. Kemijoen rakennettu pääuoma on nimetty voimakkaasti muutetuksi vesimuodostumaksi. Kemijoen alaosa on vedenlaadultaan erinomainen, mutta ekologinen tila jää lainvastaisesti tyydyttäväksi, koska voimalaitospadot estävät lohikalojen nousun potentiaalisille lisääntymisalueille.

Vesivoimarakentamista on arvosteltu vuosikymmeniä

Valtion luonnonsuojeluvalvojana 1939–72 toiminut professori Reino Kalliola kirjoitti vuonna 1954 *Voima ja Valo* -lehdessä ilmestyneessä artikkelissaan *Kuusamon kosket* mm. seuraavaa: ”Nykyajan ihmisellä on niin kiire, ettei hän ehdi ajatella asioita eri puolilta loppuun asti. Jos Suomen

kansa todella hetkeksi saataisiin pysähtymään sen asian ääreen kannattaako viimeinenkin koski tuhota energian saamiseksi, kun energiapula ei kuitenkaan saada sillä poistetuksi, olisi ratkaisu aivan selvä... Myös tulevien sukupolvien tuomio on eittämätön, jos me kokonaan hävitämme niin olennaisen puolen Suomen luonnosta kuin kosket” (Kalliola 1978).

Vuonna 1957 *Uudessa Suomessa* ilmestyneessä artikkelissaan *Vesivoimien rakentaminen ja luonnonsuojelu* Kalliola totesi puolestaan seuraavaa. ”Erimielisyydet koskevat sitä, missä määrin vesivoiman rakentamista voidaan ja on syytä käsitellä pelkästään ekonomisena kysymyksenä. Luonnonsuojelun edustajat vaativat, että asiaa on tarkasteltava paljon monipuolisemmin. Kun koski toisensa jälkeen rakennetaan ja joet järjestään muutetaan portaittain aleneviksi silovesialtaiksi pengerrettyine rantoineen; kun näiden altain ja luontaisten järvien vedenkorkeutta säännöstellään, niin että ne kuivina aikoina ovat hyvin vähävetisiä tai suorastaan rumia tyhjiä kuoppia; kun vettä varastoidaan keinotekoisin patojärviin, jotka voivat olla hyvinkin isoja, mutta vaihtelevan vedenkorkeuden vuoksi rumia ja elottomia; ja kun vettä ohjataan kulkemaan keinotekoisia kanavia ja tunneleita pitkin, niin että luontaiset reitit jäävät kuiville – merkitsee kaikki tämä niin suurta muutosta, että se koskee muitakin kuin taloudellisia intressejä. Se tietää ensiksikin suuria esteettisten ja kulttuuriarvojen menetyksiä” (Kalliola 1978).

Vaelluskalojen kulun palauttamisen aika

Vesivoiman rakentamisen kritiikki lisääntyi vuosikymmenien varrella. Kemijoki Oy suunnitteli myös Ounasjoen vesistöön 12 vesivoimalaitoksen ja kahden tekoaltaan rakentamista. Ounasjoen erityissuojelulaki tuli kuitenkin voimaan v. 1983. Samalla vuosikymmenenä säädettiin myös kaksi muuta koskiensuojelulakia. Ounasjoki ja muita vapaita virtoja lisättiin 1990- ja 2000 -luvulla EU:n Natura 2000 -suojelualueverkoston ”Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit” -luontotyypin edustajina.

Viime vuosina on siirrytty uusien patojen rakentamisen sijasta kalojen vaellusesteiden avaamiseen. On tehty mm. kansallinen kalatiestrategia, lohi- ja meritaimenstrategia, Sipilän hallituksen kalatiekärkihanke ja sitä jatkava NOUSU-hanke. Merkittäviä ovat myös uudet kalanhoitovelvoitteiden päivitysprosessit. Sellainen on alkanut Kemijoen lisäksi jo lijoella.

Luonnonsuojeluliitto toteaa, että Kemijoen muutos voimalaitosrakentamisen myötä ja siitä seurannut vaelluskalakantojen menetys on ollut Suomessa ja koko Itämeren alueella mittava luonnonvaravahinko. Lisäksi kuten ELY-keskuksen hakemuksessakin todetaan, se nähdään edelleen kulttuurisena traumana maassamme varsinkin Kemijoen vesistöalueen asukkaille. Nyt on kalan kulun mahdollistavien korjaavien toimenpiteiden aika. Sellaisena tämä hakemus on merkittävä ja välttämätön.

Nykyiset kalatalousvelvoitteet ja Kemijoen kalatiet

Kyseessä olevien voimaloiden nykyiset voimassa olevat kalatalousvelvoitteet ovat vuosilta 1976 ja 1979 (Pohjois-Suomen vesioikeuden päätökset 32/76/II ja 78/79/II) ja vuodelta 1980 (Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 2860/80). Lisäksi voimalaitosten tehonnostojen koskevissa luvissa on annettu kalatalousmaksuja. Voimalaitokset omistavat Pohjo- lan Voima Oy ja Kemijoki Oy.

Velvoitteisiin kuuluvat lohen, taimenen, harjuksen ja siian istutukset, nahkiaisen ylisiirrot ja kalataloudellinen tarkkailu. Kemijoen sisävesialueella siika- ja taimenistutuksia on vaihdettu kuha- ja kirjolohi-istutuksiin istutusten tuloksellisuuden parantamiseksi.

Vuosina 1993 ja 2012 on Kemijoen Isohaaraan valmistunut kaksi kalatietä kuntien, valtion ja EU:n yhteisrahoituksella. Luvanhaltijana on kummassakin kalatiessä Keminmaan kunta. Kalateitä on hoitanut Lohijoki-tiimi.

Luonnonsuojeluliitto toteaa nykyisten kalatievelvoitteiden olevan 40 vuoden ikäisinä vanhentuneita ja merkittävästi alimitoitettuja. Tilanne on lain vastainen ja sen korjaaminen kuuluu kalatalousviranomaiselle. Lapin ELY-keskuksen kalatalousviranomainen on toiminut tässä asiassa kiitettävästi saattaessaan tämän muutoshakemuksen vihdoinkin aluehallintoviraston ratkaistavaksi.

Hakemuksen kuvaus

Kalatalousviranomainen katsoo, että Kemijoen em. voimaloiden lupaehdojen muuttaminen on välttämätöntä menetetyn vaelluspoikastuotannon korvaamiseksi, luontaisen lisääntymisen palauttamiseksi osaksi kannan hoitoa sekä perinnöllisen monimuotoisuuden ja kalastusmahdollisuuksien turvaamiseksi.

Hakemuksessa esitetään voimalaitosten haltijoille mm.

- suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan lohelle ja taimenelle soveltuvat kalatiet ja alasvaellusreitit Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäsken ja Valjaskosken voimalaitosten yhteyteen,
- luovuttaa maksutta kalateihin tarvittava vesi, jolla varmistetaan sopiva virtausnopeus kalatiessä ja kalatien suuaukolla joen virtaamasta riippuen,
- kalateiden tulee olla toiminnassa 20.5.–20.10. välisen ajan,
- suunnitella ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi Vanttauskoskeen, Pirttikoskeen ja Seitakorvaan sekä Raudanjoen Permantokoskeen,
- tehdä toteuttavuusselvitys ja suunnitelma Ossauskosken, Petäjäsken ja Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten vanhojen uomien vesittämisiksi,
- tehdä tukitoimenpiteenä lohen ja meritaimenen ylisiirtoja Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille,
- suorittaa nahkiaisen ylisiirtoja koko nahkiaisen nousuajan,
- selvittää Kemijokeen nousevan nahkiaiskannan koko, ylisiirtoalueen toukkatuotanto sekä joesta mereen vaeltavien nuorten nahkiaisten määrä ja niille aiheutuvat vaellustappiot,
- tehdä Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille lohen ja meritaimenen kotiutusistutuksia
- istuttaa Kemijoen vesistöalueen patoaltaille ja voimalaitosten yläpuolisille alueille taimenta, kirjolohta ja kuhaa sekä muita tarkoituksenmukaisiksi katsottavia kalalajeja kalastukselle aiheutuneiden vahinkojen kompensoimiseksi,

- istuttaa Kemijoen edustan merialueelle ja Kemijokisuuhun lohen ja meritaimen vaelluspoikasia sekä vaellussiian poikasia,
- tarkkailla kalateiden ja alasvaellusreittien toimivuutta, ylisiirtoja, istutusten tuloksellisuutta, luonnonpoikastuotantoa ja toimenpiteiden vaikutuksia kalastukseen,
- laatia yksityiskohtainen kalatalousvelvoitteen toteuttamissuunnitelma, joka hyväksytetään kalatalousviranomaisella,
- tarkistuttaa lupamääräykset 10 vuoden kuluttua nyt annettavan päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta jätettävällä hakemuksella. Tarkistamisen yhteydessä arvioidaan ensimmäisessä vaiheessa määrättyjen toimenpiteiden vaikutus ja tehtyjen selvitysten tulokset, sekä annetaan tarvittavat määräykset jatkotoimenpiteistä. Samassa yhteydessä voidaan antaa myös Ossauskosken, Petäjaskoken ja Raudanjoen Permantokosken uomien vesittämiseksi tarvittavat määräykset.

Olosuhteiden olennainen muutos

Hakemuksen lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22 §:n tarkoittama olosuhteiden olennainen muutos. Olosuhteet ovat hakemuksen mukaan olennaisesti muuttuneet niin, että velvoitteita voidaan muuttaa.

Merkittävimmät Kemijoen ja sen vaikutusalueen kalataloutta koskevat muutokset ovat hakemuksen mukaan olleet:

- luonnon monimuotoisuutta koskevan tiedon lisääntyminen,
- kalakantoja ja niiden hoitoa koskevan tiedon lisääntyminen,
- Kemijoen uiton päättyminen,
- vesistöalueella tehdyt kalataloudelliset kunnostukset ja suojelutoimet,
- istutuspoikasten eloonjäännin huomattava heikkeneminen merialueella,
- velvoitteet ja strategiat uusien kansallisten ja kansainvälisten sopimusten ja säädösten toimeenpanemiseksi,
- vapaa-ajankalastuksen merkityksen lisääntyminen ja
- yhteiskunnan arvostusten muutokset

Luonnonsuojeluliitto toteaa, että hakemuksessa on hyvin laajasti ja seikkaperäisesti tuotu esille lukuisia huomattavia muutoksia olosuhteissa, joita on tapahtunut näiden voimaloiden voimassa olevien lupien myöntämisen jälkeen. Liitto tähdentää, että korkeimman hallinto-oikeuden 30.5.1980 tekemän ratkaisun jälkeen on tehty monia kansallisia ja kansainvälisiä strategioita sekä uutta lainsäädäntöä. Niiden keskeisinä tavoitteina ja vaatimuksina ovat rakennetuissa joissa kalojen luontainen lisääntyminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, jokijatkumot, kalojen vaellusten mahdollistaminen ja ekologinen virtaama.

Vahinkoarvio

Hakemuksessa esitetyt toimet eivät aiheuta vahinkoa ympäristölle. Voimalaitosten luvanhaltijalle koituu kalateihin tarvittavan vesimäärän luovutuksesta taloudellinen menetys. Kalateihin tarvittava vesimäärä on enintään 2-4 % voimalaitosten rakennus- tai keskivirtaamasta. Se on

vesilain tarkoittamalla tavalla vähäinen suhteessa kyseessä olevan vesivoiman tuotannon määrään, yritysten liikevaihtoon ja tuotetun sähköenergian liiketaloudelliseen arvoon nyt ja tulevaisuudessa. Hakemuksen mukaan lupaehtojen muuttamisesta ei näin ollen synny hakijalle korvattavaa haittaa. Velvoitehoidon kustannukset ovat vesilain 3 luvun 14 §:n mukaisesti kohtuullisia niillä saavutettuun hyötyyn.

Luonnonsuojeluliitto tähdentää hakemukseen viitaten, että Kemijoen kalatalousvelvoitteet ovat osoittautuneet pahasti alimitoitetuksi. Luvanhaltijat ovat tuottaneet omistamissaan voimalaitoksissa 39 – 66 vuotta sähköä ja hyödyntäneet Kemijoen vesivoimaa ilman, että kalataloudelle aiheutuvia haittoja olisi kompensoitu täysimääräisesti.

Vaikutukset ympäristöön

Hakemuksen mukaan esitettyjen lupaehtojen toimeenpano parantaa voimakkaasti muutetun Kemijoen ekologista tilaa ja vaikuttaa ympäristöön hyvin positiivisesti. Vaelluskalojen kulkuyhteyden ja luonnonkierron palautuessa saadaan käyttöön voimalaitosten yläpuoliset poikastuotantoalueet. Vaelluskalojen luontaisten lisääntymismahdollisuuksien parantuminen tukee vaarantuneeksi luokitellun Itämeren lohen, äärimmäiseksi luokitellun uhanalaisen meritaimen sekä silmälläpidettäväksi luokitellun nahkiaisen perinnöllisen monimuotoisuuden säilyttämistä ja lisäämistä parhaalla mahdollisella tavalla, koska toimenpiteet kohdistuvat lajien alkuperäiseen elinympäristöön. Lupaehtojen muuttaminen parantaa tilannetta myös erittäin uhanalaisen vaellussiian osalta edistämällä kestävää siikakannan hoitoa. Hankkeesta on hyötyä myös monelle muulle lajille, kuten jokiravulle.

Luonnonsuojeluliitto painottaa, että lisäksi lupaehtojen toimenpiteet vahvistavat myös Kemijoen vesistössä esiintyvän erittäin uhanalaisen jokihelmisimpukan populaatioita. Lohikalojen luonnontuotannon vahvistaminen on yksi keskeisimmistä raakkuesiintymien suojelutoimista.

Kansalliset ja kansainväliset sopimukset sekä säädökset velvoittavat huolehtimaan rakennetuilla joilla uhanalaisten lajien säilymisestä ja vaelluskalojen palauttamiseen liittyvistä tavoitteista. EU-oikeuden tehokas toteutuminen edellyttää, että Suomi saavuttaa vesienhoidon ympäristötavoitteet (LupaMuutos-hankkeen loppuraportti 2019). Hakemuksessa viitataan EU:n vesipuitedirektiivin ja Kemijoen vesienhoitosuunnitelman ekologisiin tilatavoitteisiin sekä kansallisen kalatiestrategian, lohi- ja meritaimenstrategian ja uuden kalastuslain toteuttamiseen.

Luonnonsuojeluliitto viittaa tässä yhteydessä lisäksi Euroopan komission 26.2.2019 antamaan raporttiin Suomen toisen kauden vesienhoitosuunnitelmista (SWD(2019) 46 final). Komissio vaatii, että Suomen tulee varmistaa, että ekologinen virtaama implementoidaan kaikkiin vesistöihin. Lisäksi Suomen vesivoimaloiden lupaehdot tulee komission vaatimuksen mukaan uudistaa vesipolitiikan puitedirektiivin mukaisiksi erityisesti ekologisten virtaamien, kalateiden ja muiden haittoja lieventävien toimenpiteiden saamiseksi lupaehtoihin.

Luonnonsuojeluliitto toteaa, että Kemijoen muutos voimalaitosrakentamisen myötä ja siitä seurannut vaelluskalakantojen menetys ollut Suomessa ja koko Itämeren alueella mittava luonnonvahinko. Hakemuksessa esitetyillä toimenpiteillä on siten huomattavan positiiviset ympäristövaikutukset paitsi Suomessa myös koko Itämerellä.

Sosiaaliset vaikutukset

Hakemuksen mukaan on siinä esitetyillä toimilla myös merkittävä yhteiskunnallinen ja sosiaalinen vaikutus. Niiden avulla mahdollistetaan vesiluonnonvarojen aiempaa monipuolisempi ja laajempi hyödyntäminen. Toimenpiteet tukevat monitavoitteista Kemijoen vesistön ja kalakantojen hoitoa parantamalla edellytyksiä kestäväen kalastuksen järjestämiselle ja muiden vaelluskaloihin liittyvien ekosysteemipalvelujen tuottamiselle. Lupaehtojen toimeenpano edesauttaa matkailun sekä yritystoiminnan kehittämistä Kemijoen vesistöalueella ja sillä arvioidaan olevan myös työllisyyttä lisäävä vaikutus. Lisäksi se parantaa alueen ympäristön arvoa lisäten asumisviihtyvyyttä ja joen virkistyskäyttöä.

Luonnonsuojeluliitto näkee, että luontoarvojen lisäksi hakemuksen toimilla on lisäksi hyvin merkittävä yhteiskunnallinen ja sosiaalinen vaikutus, joka lisäksi lieventää sukupolvesta toiseen jatkunutta kulttuurista traumaa maassamme. Vaelluskalojen palauttamista edistävillä toimilla on erittäin laaja kannatus Kemijoen vesistössä ja maamme virkistyskalastajien keskuudessa. Tämä on näkynyt myös Suomen hallitusohjelmien tavoitteissa. Maa- ja metsätalousministeriö on hiljattain uusinnut Suomen vanhentuneen vapaa-ajankalastusstrategian. Vapaa-ajankalastuksen merkitys tärkeänä luontokontaktina on maassamme suuri ja yhä useammalle suomalaiselle virkistyskalastajalle ja kalastusmatkailijalle on hyvin tärkeää luontaisesti lisääntyvät kalakannat ja vaelluskalakantojen vahvistuminen.

Vaatimukset

Luonnonsuojeluliitto pitää esitettyjä uusia kalatalousvelvoitteita erittäin hyvin perusteltuina ja kannattaa hakemuksen hyväksymistä lähes sellaisenaan. Liitto esittää kuitenkin seuraavia muutoksia esitettyihin kalatalousvelvoitteisiin:

1. Liitto vaatii, että Kemijoen kalatiet tulee suunnitella ja toteuttaa mahdollisuuksien mukaan luonnonmukaisina ohitusuomaratkaisuina, minkä tulee olla hakemuksen kalateiden lupaehtoissa. Luonnonmukaisten ohitusuomien kautta on johdettava ekologinen virtaama, joka mahdollistaa ympärivuotisen virtaaman ja niiden käytön vaelluskalojen lisääntymis- ja poikastuotantoalueina.

Perustelu: Luonnonmukaisilla ja ekologisen virtaaman omaavilla ohitusuomilla voidaan kalan kulun mahdollistamisen lisäksi kompensoida lohen ja taimenen menetettyjä poikastuotantoalueita, jotka ovat jääneet kuivilleen ja patoaltaiden alle voimalaitosrakentamisesta johtuen. Luonnonmukaiset ohitusuomat mahdollistavat myös muiden kuin vaelluskalojen ja muiden vesieliöiden vapaan kulun vesistössä. Luonnonsuojeluliitto viittaa lisäksi Euroopan komission 26.2.2019 antamaan raporttiin Suomen toisen kauden vesienhoitosuunnitelmista (SWD(2019) 46 final). Komissio vaatii, että Suomen tulee varmistaa, että ekologinen virtaama implementoidaan kaikkiin vesistöihin. Lisäksi Suomen vesivoimaloiden lupaehdot tulee komission vaatimuksen mukaan uudistaa vesipolitiikan puitedirektiivin mukaisiksi erityisesti ekologisten virtaamien, kalateiden ja muiden haittoja lieventävien toimenpiteiden saamiseksi lupaehtoihin.

2. Kemijoen Ossauskosken ja Petäjäiskosken sekä Raudanjoen Permantokosken vanhojen uomien vesittämisestä on tehtävä välittömästi toteuttavuusselvitys ja suunnitelma lupaehtojen tarkistamiseksi, kun kalatalousvelvoitteiden muutokset ovat tulleet lainvoimaiseksi.

Kalatalousviranomaisen katsoo hakemuksessaan, että Kemijoen voimalaitosten vanhojen uomien vesittämisestä saatava hyöty olisi yleisen edun kannalta olosuhteisiin nähden merkittävä ja tukisi edelleen vesipuidedirektiivin tilatavoitteiden mukaista ympäristövirtaaman käyttöönottoa. Kalatalousviranomaisen esittää hakemuksessaan, että Kemijoen Ossauskosken ja Petäjäiskosken sekä Raudanjoen Permantokosken vanhojen uomien vesittämisestä on tehtävä teknistaloudellinen ja biologinen toteuttavuusselvitys ja suunnitelma, mikä on liitettävä lupaehtojen tarkistamista koskevaan suunnitelmaan. Lupaehdot tarkistetaan hakemuksen mukaan kuitenkin vasta 10 vuoden päästä päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta, jonka yhteydessä voidaan antaa myös näiden vanhojen uomien vesittämiseksi tarvittavat määräykset.

Luonnonsuojeluliiton mielestä tämä aikataulu on liian hidask. Ehdotettu aikataulu ei mahdollista EU-oikeudesta ja erityisesti vesipuidedirektiivistä johtuvien vesienhoidon ympäristötavoitteisiin pääsemistä Kemijoen alueella vesipuidedirektiivin Suomea sitovien aikataulujen puitteissa. Liitto vaatii, että tämä selvitys ja suunnitelma on jätettävä aluehallintovirastoon jo kahden vuoden päästä päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta. Aluehallintovirasto antaa päätöksessään sitten tarvittavat määräykset näiden uomien vesittämiseksi. Vanhojen luonnonuomien kautta on johdettava ekologinen virtaama, joka mahdollistaa luonnonuomaan ympärivuotisen virtaaman ja niiden käytön vaelluskalojen lisääntymis- ja poikastuotantoalueina.

Perustelu: Näiden vanhojen uomien ympärivuotisella vesittämisellä ja mahdollisella kunnostamisella saadaan palautettua voimalaitosrakentamisessa menetettyä koskipinta-alaa ja runsaasti vaelluskalojen poikastuotantoaluetta, joka alkaisi jo Kemijoen kahden voimalaitoksen yläpuolella. Vanhojen koskiuomien vesittämisellä kompensoidaan myös esteettisten ja kulttuuriarvojen menetyksiä, jotka ovat olleet Kemijoella mitattavia.

Permantokosken vesittämissuunnitelma, Vanttauskosken voimalaitoksen luonnonmukainen kalatie ja Pirttikosken vanhan jokiuoman vesittämissuunnitelma on tehtävä heti.

Perustelu: Permantokosken ja Pirttikosken vanhan jokiuoman vesittäminen ei ole taloudellisesti eikä teknisesti kohtuutonta toteuttaa nopealla aikataululla. Erityisesti Pirttikosken alueelle vanha jokiuoma lisäisi merkittävästi vaelluskalojen lisääntymis- ja poikastuotantoalueita. Pirttikosken laskevassa Auttijoesta on tietojemme mukaan löytynyt vanhoja jokiheimisimpukkayksilöitä, näiden lisääntymisen mahdollistamiseksi lohien ja taimenen palauttaminen alueelle on kiireellistä.

3. Kirjolohta ei pidä istuttaa Kemijokeen

Esitetyn uuden istutusveloitteen mukaan on Kemijoen sisävesialueelle istutettava vuosittain 30 000 kg kirjolohta.

Luonnonsuojeluliitto vaatii, ettei kirjolohta saa enää käyttää uusitun veloitteen hoitolajina.

Kirjolohi on maailman kahdeksan haitallisimman vieraslajin luettelossa (Kansallinen vieraslajistrategia s. 46). Ilmastonmuutoksen myötä on suhtauduttava varovaisuusperiaatteella kirjolohien istuttamiseen taimen- ja lohivesiin. Kirjolohesta voi olla haittaa alkuperäislajistolle, vaikka sen istutuskaloista olisi tehty lisääntymiskyvyttömiä, koska ne voivat syödä kaloja ja mätää.

Suomen vieraslajistrategian mukaan on suhtauduttava erityisen huolella kirjolohien istuttamiseen taimen- ja lohivesiin. Lisäksi kirjolohen käyttö hoitolajina ei ole vaiheessa perusteltua, kun muita alkuperäisiä lohikaloja palautetaan alueelle poikasistutuksin, emokalasiirroin ja luonnonli sääntymisen avulla.

Viitteet

Kalliola, R. 1978: Luonto sydämellä. Kirjoitelmia ja puheita 1930-1977. Porvoo. 415 s.

Kilpinen, K. 2014: Taistelu kalaportaasta Kemijoella. Kirjassa: Tsaarin ajasta EU-aikaan -

125 vuotta kalatalousneuvontaa. Vaasa 239 s.

LupaMuutos-hankkeen loppuraportti. 2019. Helsinki. s. 53.

MMM: Kansallinen vieraslajistrategia. 2012. Helsinki. 128 s.

Vilkuna, K. 1974: Lohi. Keuruu 423 s.

76. SUOMEN LUONNONSUOJELULIITTO LAPIN PIIRI RY

Painotamme lausunnossamme vaelluskalojen ja vesiluonnon etuja, unohtamatta jokivesistä nauttavia paikallisia ja matkailijoita, jäsenistöämme, joista monet ovat olleet Lapin luonnonsuojelupiirin perustamisesta lähtien huolissaan Kemijoen vesistön vaelluskalakantojen ja vesiluonnon huonosta tilasta.

Yleistä Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamista koskevasta muutosprosessista

Painotamme yleisesti sitä, että velvoitteiden muutoksessa tulee poistaa Isohaaran voimalaitoksien (PVO) ja muiden Kemijoen vesistön voimalaitoksien (Fortum/Kemijoki Oy) katkokäyttö sekä määritellä kaikkiin voimalaitospatoihin ns. ympärivuotiset ympäristövirtaamat, sekä myös vanhoihin joen ns. "kuiviin uomiin", joilla turvataan vaelluskalojen nousua ja poikastuotantoa.

Isohaaran nykyisten Kalateiden kehittämis- ja ylläpitovelvoitteista

Isohaaran voimalaitoksen ns. katkokäyttö lopettava velvoitteissa, ja voimalaitoksiin määriteltävä ympäristövirtaamat. Niistä tarkemmin myöhemmin.

Lapin luonnonsuojelupiiri katsoo, että hetkellä Isohaaran kalateiden kehittämistyöt ja ylläpidon ovat käytännössä maksaneet kunnat, vaikka

kustannukset kaikesta toiminnasta, kehitystyöstä ja rakentamisesta tulee kuulua haitanaiheuttajille eli vesivoimayhtiöille.

Painotamme yleisesti sitä, että olemassa olevia Isohaaran kalateihin tulee ns. reilun virtaaman avulla varmistaa, kehittää ja parantaa mahdollisimman suuren vaelluskalojen nousumäärän varmistaminen. Nykyiset Isohaaran tekniset kalatiet eivät toimi tulvalla ja lisäksi niistä eivät pääse läpi kaikki vaelluskalat.

Katsomme, että velvoitteissa tulee velvoittaa voimayhtiöt ylläpito, korjaus, parantamis- ja rakentamiskustannuksiin sekä luovuttamaan 4 – 7 kuutiota vettä sekunnissa olemassa oleviin kalateihin, sekä luonnonmukaisiin ohitusuomiin. Ympäristövirtaama kaikkiin voimalaitoksiin ja ns. ”kuiviin uomiin” tulisi olla vähintään 10 % kunkin voimalaitoksen virtaamasta.

Siksi katsomme olennaiseksi, että Isohaaraan rakennetaan luonnonmukaiset ohitusuomat kaikkien vaelluskalojen ylös- ja alasvaellukseen.

Myös loppuihin Kemijoen vesistön voimalaitoksiin tulee rakentaa luonnonmukaiset ohitusuomat kaikkien vaelluskalojen ylös- ja alasvaellukseen – ilman teknisiä alapää ratkaisuja, jotka estävät osan vaellusaloista hakeutumasta ohitusuomiin.

Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamisten periaatteista ja parannusesityksistä

Lapin luonnonsuojelupiiri kannattaa seuraavia tutkija Jukka Jormolan lausunnossaan esittämiä periaatteita ja parannusesityksiä velvoitteisiin:

- Kalatiet tulisi toteuttaa luonnonmukaisina ohitusuomina aina kun mahdollista – kansainvälinen periaate
- Ohitusuomien kautta voidaan johtaa myös isompi houkutusvirtaama ja osa ohijuoksutuksista (ei virtaamamenetyksiä voimaloille)
- Tavoitteena kalojen pääsy Ounasjokeen, Raudanjokeen ja Kemijoen yläosalle mutta lisäksi myös lisääntymisalueiden palauttaminen rakennetuille jokiosuuksille laitoskohtaisesti
- Ohitusuomiin voidaan tehdä kutu- ja poikasalueita, korvausta hävinneelle koskialalle
- Pitkiä ohitusuomia voidaan tehdä joidenkin sivujokien kautta, jolloin niistä tulee uusia pääuoman sivuhaaroja
- Ympäristövirtaamien määrittely: Jatkuva juoksutus kuivauomiin ja ohitusuomiin, rajoitteet katkokäytölle
- EU-komissio on vaatinut Suomea määrittelemään ympäristövirtaamat lupaehdoissa, kuuluvat osana vesipuidedirektiivin toteutukseen

Korostamme, että koko Kemijoen vesistön vaelluskalojen ohitusuomat tulee velvoittaa tekemään KOKONAAN LUONNONMUKAISINA, ilman teknisiä osia. Tutkimus osoittaa, että ne voidaan rakentaa ilman teknistä alapäätä ja ne toimivat kaikille vaelluskaloille paremmin ilman alaosan teknisiä ratkaisuja.

Katsomme myös, että AVI:n tulee luvittaa Kemijoen pääuoman ja sivujokien KAIKKIEN patojen kalatalousvelvoitteet Ruotsin mallin mukaisesti

siten, että vaelluskalat nousevat patojen ohi yli 90 % siitä määrästä mikä kertyy kunkin padon alle.

Katsomme, että velvoitteiden toteuttamisen kustannuseriaatteenksi on kirjattava se, että Voimayhtiöt haitanaiheuttajina vaelluskaloille ja jokivartisille maksavat 100 % kaikki velvoitteiden muutoksista aiheutuvat toimenpiteet ja rakentamiskustannukset, sekä KAIKKIEN vaelluskalojen (merilohi, meritaimen, vaellussiika, nahkiainen, järvitaimen ja harjus) palauttamisen koko vesistöön aina Ounas- ja Kemijoen latvavesiä myöten.

Edellä kuvattujen vaatimusten perusteluja

Lapin luonnonsuojelupiiri katsoo lausuntonaan, että voimayhtiöt omistajatahoineen ovat tehneet noin 70 vuoden ajan merkittäviä taloudellisia voittoja Kemijoen vesistön vaelluskalojen selkänasta

Koska nyt on Sanna Marinin (sdp) hallituksen hallitusohjelmaan otettu tavoite vaelluskalojen palauttamisesta padottuihin vaelluskalavesistöihin, on nyt viimeistään korkea aika, että valtionyhtiöt Fortum / Kemijoki Oy toteuttavat hallitusohjelman kirjauksia vaelluskalojen palauttamisesta padottuihin vaelluskalavesistöihin.

Muistutamme, että hallituksen hallitusohjelmassa todetaan selkeästi, että näitä vaelluskalojen palauttamistoimia tulee edistää, ELY:n virkautyönä. Siten tässä tapauksessa Lapin ELY on esimerkillisesti toteuttanut Suomen hallituksen kirjauksien tahtotilaa esittäessään velvoitteiden muutosehdotuksen.

Muistutamme Suomen hallituksen uusista omistajaohjauskirjauksista (2020), jotka edellyttävät valtionyhtiöiden olevan ekologisesti, sosiaalisesti sekä taloudellisesti yhteiskuntavastuullisia sekä esimerkillisiä kaikessa toiminnassaan. Katsomme tämän velvoitteen koskevan myös Fortumia ja Kemijoki Oy:tä.

Katsomme painokkaasti, että kun Kemijoki Oy on julkisesti ilmoittanut aikovansa valittaa Lapin ELY:n esittämistä kalatalousvelvoitteen muutosesityksistä, on se yhtiön aikomus EU:n vesipuitedirektiivin, Suomen hallitusohjelman ja valtion uuden omistajaohjausstrategian kirjauksien vastaista.

Katsomme olevan erityisen paheksuttavaa, että valtionyhtiöt, jotka ovat jo tähän mennessä vuosikymmeniä pitkittäneet vaelluskalojen palauttamista koko Kemijoen vesistöön, yhä pyrkivät tietoisesti pitkittämään ja haittaamaan velvoitteiden muutosprosessia.

Katsomme tämän jarrutustoiminnan olevan täysin omistajaohjauskirjauksien ja yhtiöiden hyvän yhteiskuntavastuun vastaista. Sen vuoksi toisaalta vaadimme Suomen valtioneuvostoa ja omistajaohjausministeriä puuttumaan yhtiöiden toimintaan ja niitä toteuttamaan hallitusohjelmaa ja omistajaohjauksen linjauksia. Hallitusohjelman on katsottava edustavat kansan tahtoa.

Mutta toisaalta katsomme, että aluehallintoviraston on päätösharkinnassaan noudatettava EU:n vesipuitedirektiiviä, kansallista lainsäädäntöä mikäli se ei ole ristiriidassa EU:n lainsäädännön kanssa, sekä hallitusohjelman tavoitteita.

Katsomme, että Fortumin / Kemijoki Oy:n aikomus pitkittää valituksilla prosessilla, tulee aiheuttamaan sosiaalisesti kestävämmän tilanteen,

eli sen että osa niistä Lapin jokivartisista henkilöistä, joilta vesivoimayhtiöt veivät vaelluskalat eivät tule näkemään vaelluskalojen paluuta. Tällainen ei ole sosiaalisesti yhteiskuntavastuullista toimintaa. Fortumin ja Kemijoki Oy:n tulisi jo ymmärtää, mikä kunniavelka heillä on lappilaisia jokivartisia sukuja kohtaan, kun he ovat jo vuosikymmeniä pitkittäneet ja estäneet eri tekosyillä vaelluskalojen palauttamista Ounas- ja Kemijokeen.

Katsomme, että jokainen lisävuosi ilman vaelluskaloja on myös pois ihmisten virkistyksestä, elinvoiman kehittymisestä sekä vesiluonnon luonnonmonimuotoisuuden palauttamisesta.

Painotamme, että EU:n vesipuitedirektiivi vaatii mahdollisimman luonnonmukaista vesiekologiaa ja vaelluskalojen kierron palauttamista. Tämä on erityisen merkityksellistä uhanalaisille vaelluskaloille (meritaimen) ja Kemijoen vesistöissä henkitorissaan eläville raakuille.

Korostamme, että aluehallintoviraston tulee kalatalousvelvoitteissaan edistää ensisijaisesti kaikkien vaelluskalojen mahdollisimman runsasta paluuta koko vesistöön – aina Kemijoen latvavesiä myöten missä on säästynyt hyviä luonnonmukaisia kutu- ja poikastuotantoa-alueita runsaasti.

Viitaten edellä kuvattuihin perusteluihin katsomme, että AVI:n tulee toisaalta varmistaa ettei velvoitteiden muutosprosessi tarpeettomasti hidastu voimayhtiöiden jarrituksen vuoksi, ja toisaalta ennenkaikkea velvoitteiden muutoksella varmistaa vaelluskalojen palautuminen vesistöön, sekä vesiluonnon luonnonmukaisuuden kehittyminen, paikallisyhteisöjen ja ihmisten elinvoiman kehittyminen, ja vasta viimeisenä seikkana tarkastella yhtiöiden näkemystä kustannuksista aiheutuvista haitoista yhtiöille.

Erityisesti lausumme, että kustannushaittavertailussa on otettava huomioon, että alkuperäisen ensisijaisen haitan aiheuttivat vesivoimayhtiöt (PVO / Kemijoki Oy) Kemijokivarren vallitseville elinkeinoille; kalastukselle, kalatilallisille, elinvoimalle, virkistykselle ja nautinnalle - patoamalla suurlohjoet ilman vaelluskalojen ohitusuomia.

Tämän vuoksi arvioitaessa haittaa yhtiöille, tuleekin laskea se ansiotulojen, elinvoiman, nautinnan ja virkistuksen haitta, mitä yhtiöiden toimesta on vuosikymmenten aikana aiheutunut joen patoamisista mm. jokivartisten elinkeinoille ja kiinteistöjen arvolle. Ja sille haitalle 70 vuoden kumuloitunut korko.

Tätä taustaa vasten peilattaessa on pelkästään oikeus ja kohtuus, että KAIKKI vaelluskalat palautetaan velvoitteissa mahdollisimman runsaasti koko Kemijoen vesistöön.

Lopuksi toteamme, että Kemijoki Oy:n (20.8.2020) väitteet ovat virheellisiä ja harhaanjohtavia: ”*Kemijoki Oy tekee vapaaehtoista vaelluskalatyötä yhteistyössä alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa huomattavasti istutus- ja tarkkailuvelvoitteita laajemmin. Yhtiön tavoitteena on jo pitkään ollut yhteistyössä ja vapaaehtoisin toimin palauttaa osittainen luonnonvarainen vaelluskalakanta, vaiheittain edeten ja seurantatuloiksiin perustuen.*”

Kemijoki Oy on vuosikymmeniä eri tekosyillä haitannut, jopa estänyt vaelluskalojen palauttamista sekä ei ole osallistunut muun mu-

assa Lohijokiin tekemään vapaaehtoistyön kustannuksiin. Leimannut toimijoita sekä toiminut epäräköntävästi jokivartisten oikeutettuja vuosikymmenten vaatimuksia vaelluskalojen paluuta vastaan.

”Kemijoki Oy:n vapaaehtoisten toimenpiteiden kokonaisuuteen kuuluu mm. mäti- ja pienpoikasistutukset, tutkimus, elinympäristökunnostukset, ylisiirrot sekä parhaiden ratkaisujen etsiminen ja tukeminen nousuhalukkaan vaelluskalakannan luomiseksi. Hyvä esimerkki on padon ohitusratkaisun suunnittelu Taivalkosken voimalaitoksen yhteyteen. Yhtiö otti kesällä 2019 koekäyttöön hydraulisen Kalasydän-kalatien, joka on toiminnassa myös kesän 2020 ajan. Taivalkosken ohitusratkaisun kanssa Kemijoki Oy etenee myös toista polkua jatkamalla kalauoman suunnittelua. Lisäksi yhtiö toteuttaa Isohaaran voimalaitosaltaalla vaelluskalojen telemetriaseurantahankkeen ja tekee elinympäristökunnostuksia.”

Kemijoki Oy:n yleisöäänestyksessä jokivartiset yksiselitteisesti halusivat luonnonmukaisia ohitusuomia Taivalkosken vesivoimalaan. Kemijoki Oy on vuosia pitkittänyt luonnonmukaisten ohitusuomien rakentamispäätöksiä kokeilemalla yhteiskunnan rahalla ”Kalasydän” hanketta Taivalkoskella, vaikka Kalasydän hanke ei ole luonnonmukainen ohitusuoma eikä se mahdollista kaikkien vaelluskalojen ylös- ja alasvaelluksia. Täten Kemijoki Oy on tietoisesti johtanut mediaa ja päätöksentekijöitä harhaan sekä edelleen viivästyttänyt tietoisesti vaelluskalojen aitoa paluuta koko Kemijoen vesistöön, jotta Sierilän vesivoimalaitoksen rakentamishanke saataisiin käytiin, etten vaelluskalojen paluuta Rovaniemen seudulle.

Vaade: Sierilän voimalaitoshanketta ei tule toteuttaa

Lapin luonnonsuojelupiiri vaatii velvoitteissa mainittavaksi, että tärkeitä olemassa olevia luonnonmukaisia ja hyviä kutu- ja poikastuotantoalueita tuhoava Sierilän patoallas Rovaniemellä on parempi jättää yhtiöllä rakentamatta.

Alueen tärkeän laajan poikastuotantoalueen menetys ja merkittävä haitta vaelluskalojen palauttamiselle yläpuoliseen Kemijoen vesistöön on niin merkittävästi häiritsevä, että Fortumia / Kemijoki Oy:tä tulee mahdollisesta rakentamisesta rangaista kovimman mukaan.

Painotamme, että Sierilän hanke on täysin Kemijoen vaelluskalojen palauttamisstrategian ja EU:n vesipuitedirektiivin vastainen. Muistutamme, että Kemijoen vaelluskaloihin ja ohitusuomiin perehtyneen väitöskirjatutkija Jukka Jormolan (2020) mukaan Vanttauskosken alapuolisella ns. Sierilän patoaltaan jokiosuudella on merkittäviä luonnonmukaisia kutu- ja poikastuotantoalueita:

”Vanttauskoskelle on palautettavissa koskialuetta ja pitkän jokiosuuden puolisko lisääntymisalueeksi. Alue, samoin kuin Tikkasenkarin ja Tervan karin kosket, uhkaavat kuitenkin joutua suunnitellun Sierilän voimalaitoksen padotuksen alle. Hanke tuhoaisi viimeiset jäljellä olevat, lisääntymis- ja koskikalastusalueet Kemijoen keskijuoksulla ja mahdolliset perkaukset uhkaisivat myös padon alapuolisia koskia kuten Olkkakoskea ja Ounaskoskea Rovaniemen keskustassa. Lisääntymisalueita todetaan hakemuksessa olevan tällä jokiosuudella yhteensä 84 ha. Hankkeen toteuttaminen olisikin täysin vastoin hakemuksella tavoiteltavaa vaelluskalojen paluuta.”

lakantojen ja ekologisen jatkumon palauttamista Kemijokeen. Jokiosuuden luokittelu voimakkaasti muutetuksi tulisi tarkastella uudelleen vesienhoidon suunnittelussa ja rakentamishankkeesta tulisi luopua."

Lapin luonnonsuojelupiiri vaatii velvoitteissa todettavaksi, että Rovaniemen Sierilän alueen luonnonmukainen jokisuus on erittäin tärkeä säilyttää luonnontilaisena, jonka vuoksi se tulee säilyttää vaelluskalojen kutu- ja poikastuotantoalueiden tarpeisiin.

Meillä ei ole liikaa Kemijoen pääuomassa kutu- ja poikastuotantoaleuita PVO ja Fortum / Kemijoki Oyn toiminnan seurauksena. Enää ei tarvita lisää näiden tärkeiden kutu- ja poikastuotantoalueiden menetyksiä.

Vaade: Isohaaran voimalan katkokäytön poistaminen ja ympäristövirtaamien asettaminen Isohaaraan ja Vähä-Haaraan.

Lapin luonnonsuojelupiiri vaatii erityisesti, että velvoitteiden muutoksella Isohaaran voimalaitoksen katkokäyttö on lopettava. Sama katkokäytön lopettaminen ja riittävien ympärivuoden ja ympärivuorokauden riittävät ympäristövirtaama vaatimukset tulee koskea kaikkia Kemijoen vesistön voimalaitoksia.

Vaadimme PVO:lle asetettavaksi reilu ympäristövirtaamavelvoite Isohaaran ja Vähä-Haaran uomiin vähintään (50 ja 25) kuutiota sekunnissa. Vähä-Haaran patoon voi PVO rakentaa tätä velvoitetta tukemaan pienvoimalan.

Vähähaaran uoma tulee kunnostaa kutu- ja poikastuotantoa tukevaksi sillä tavalla, että vaelluskalat ohjautuvat helposti Akkunusuomaan ja sitä kautta ylöspäin Kemijokea.

Painotamme, että nykyinen päivittäinen Isohaaran voimalaitoksen katkokäyttö ajaa vaelluskalat takaisin merelle ja haittaa kalateiden toimintaa sekä altistaa vaelluskalat moneen kertaan jokisuun verkko- ja rysäpyynnille. Tämä katkokäyttö tulee velvoitemuutoksella pikaisesti lopettaa.

Lisäksi ELYn/AVIn sekä Valtioneuvoston tulee aloittaa prosessit joissa Isohaaran terminaali-alueista luovutaan ja alueelle tulee uhanalaisten vaelluskalojen nousu- ja alasvaellusta tukeva kalastussääntö.

Pidämme tärkeinä, että Kemihaaran Isohaaran olemassa olevia kalateitä parannetaan velvoittamalla PVO investoimaan niiden tarvittaviin kehittämistoimiin; uudistamisiin, leventämisiin ja vesivirtaaman voimistamiseen. Tavoitteena tulee olla, että kalateiden alle kertyvistä vaelluskaaloista vähintään pääsee 90 % nousemaan.

Luonnonmukaiset ohitusuomat Isohaaran voimalaitoksen molemmille puolille.

Lapin luonnonsuojelupiiri katsoo, että jotta kaikkien vaelluskalojen lajit (merilohi, meritaimen, vaellussiika, taimen, harjus, nahkiainen jne) pääsevät nousemaan Isohaaran voimalaitoksien ohi, tulee teknisten kalateiden lisäksi (tekniset kalatiet eivät edistä kaikkien kalalajien läpikulkua) rakentaa kunnolliset luonnonmukaiset ohitusuomat Isohaaran voimalaitoksien molemmille puolille; Pohjoispuolelle uudistuvan Isohaaran Sähkökentän lähelle voimalaitoksen ohi (lyhyt) ja toinen Vallitusaareen

halki (pidempi) Vähä-Haaraan ja edelleen Akkunusuoman lyhyen reitin kautta takaisin Kemijokeen padon yläpuolelle.

Isohaaran pohjoispuolen luonnonmukainen ohitusuoma ylös- ja alasvaellukseen:

Katsomme, että Isohaaran pohjoispuolen sähkökentän laitoksia aiotaan uudistaa (LK 29.10) uutisen mukaan, joten suunniteltaessa uutta laitosta voidaan alueelle yhteensovittaa ja rakentaa luonnonmukainen ohitusuoma kaikkien vaelluskalojen ylös- ja alasvaellukseen.

Vaadimme, että samalla tulee siihen yhteyteen suunnitella vaelluskalojen alasvaellusratkaisu.

Katsomme lisäksi, että Isohaaraan Vallitunsaaren kautta tulee rakentaa luonnonmukaiset ohitusuomat ensin Vallitunsaaren halki Vähähaaraan ja edelleen Akkunusuomaan. Viittaamme tutkija Jukka Jormolan esitykseen.

Isohaaran Vähähaaran patoon pienvoimala, jonka kautta esim. 25 kuutiota sekunnissa mukainen ympäristövirtaama Vähä-Haaran uomaan. Tämä tekee Vähähaarasta itsestään vetovoimaisen vaelluskalojen nousulle, lisää Keminmaalaisten ja Kemiläisten virkistystä ja kalastusmahdollisuuksia, elävöittäen kaupunkikuvaa.

Alapuolisissa Vähähaaran uomissa tulee tehdä vaelluskalojen nousun paluuta edistäviä kunnostustoimia sekä ohjata Metsä Fibren Kemin tehtaan vedenottoa vaelluskalojen smolttien kannalta kestävämmällä tavalla, esim putkella otettavaksi, tällöin itsessään Majapudas ja Kurimo-haara voidaan kunnostaa vaelluskalojen sekä kutu- ja poikastuotantoon.

Myös alapuolisia Vähä-Kuivanoroa tulee kunnostaa vaelluskaloille sopivaksi. Kemin Metsä Fibren kanssa on alustavasti keskusteltu vedenoton ratkaisusta, siten että vedenotto ottaisi paremmin huomioon vaelluskalojen smolttit ja kalankulut.

Katsomme, että Akkunusuoman kautta vaelluskalat voivat kulkea ylös- ja alaspäin Keminmaan taajamien Kalle-Akola – Tasalan (Lautiosaaren taajama-alue) välistä Kemijokeen. Akkunusuomaan tulisi sallia ympäristövirtaamaan vähintään 3 kuutiota ympärivuoden. Lisäksi jokakeväisen kevättulvan aikana tulisi juokuttaa 3 kuutiota sekunnissa Tuhkanojaan vaelluskalojen nousulle.

Akkunusuoma tulisi kunnostaa myös kaikkien vaelluskalojen kutu- ja poikastuotantoalueeksi. Myös Akkunusjoen kutu- ja poikastuotantoalueita tulisi kehittää kaikkien vaelluskalojen kutu- ja poikastuotantoalueeksi. Mahdollinen toinen ohitusuoma olisi rakennettavissa lyhyesti Isohaaran voimalan pohjoisosaan.

Katsomme, että vääjäämättä voimistuva globaali-ilmastonmuutos tulee lisäämään kevättulvia runsaiden talvien lumisateiden ja kesäsadannan lisääntymisen johdosta. Tätä tulee ottaa huomioon luonnonmukaisten uomien suunnitteluratkaisuissa sekä hyödyntää smolttien alasvaelluksen edistämiseen. Muistutamme, että smolttien alasvaellus tapahtuu useimmin samaan aikaan kuin Kemijoella on runsaat vesien ohijuokutukset. Siten alasvaellusrakenteiden ja luonnonmukaisten ohitusuomien saama vesi ei mene hukkaan, vaan toimivat tärkeällä tavalla

turvaamassa harvinaisten vaelluskalojen arvokkaiden luonnonsmolttien alasvaellusta syönnösalueelle.

Kemijoen vesistöön, sivujokiin ja latvavesistöihin asetettavat velvoitteet

Lapin luonnonsuojelupiiri vaatii velvoitteissa huomioitavaksi koko Kemijoen vesistön osalta aina latvavesiä ja sivujokia myöten:

1) Luonnonmukaiset ohitusuomat kaikkiin patoihin koko Kemijoen vesistöalueella, Kemijoen latvavesiä myöten.

Luonnonmukaiset ohitusuomat toimivat kaikille vaelluskaloille ylös ja alaspäin kulkemiseen, sekä ne toimivat myös kutu- ja poikastuotantoalueina. Luonnonmukaiset ohitusuomat voivat toimia myös alasvaelluskalaväylinä, tai niiden osina, riippuen patojen ratkaisuista.

Korostamamme, että luonnonmukaisissa ohitusuomissa tulee olla riittävä vähintään 4 kuution virtaama. Talvisaikaan virtaama voi laskea 1,5 kuution sekunnissa tasolle.

2) Kannatamme vaatimusta, että kaikkien patojen vanhoihin uomiin ympäristövirtaamia vähintään 12–16 kuutiota sekunnissa. Jokivesistön alaosissa vanhoissa uomissa niiden koon johdosta suuremmat määrät, yläosan jokiuomissa matalammat (tutkija Jukka Jormolan esitys)

3) Isohaaraan voimalaitoksen vedenhumppauksen merkittävä vähentäminen. Isohaaran voimalaitokseen läpi tultava pääuomaan vähintään jatkuva ympäristövirtaama 50 kuutiota ja Vähä-Haaraan 25 kuutiota sekunnissa. Velvoitteissa on määrättävä kaikkien voimalaitoksien katkokäyttöjen lopettaminen.

4) Isohaaran voimalaitoksen olemassa oleviin kalateihin on yhtiöiden rahoitettava tarvittavat muutokset, jotta kalateistä nousee vähintään kymmeniä tuhansia vaelluskaloja vuodessa. Tarvittavat rakenteelliset ja virtaamamuutokset toteuttava mahdollisimman pian yhteistyössä muiden toimijoiden mm. Lohijokitiimin kanssa.

5) Isohaaran Vallitunsaaren läpi luonnonmukainen ohitusuoma, jotta vaelluskalat pääsevät Vähähaaraan ja edelleen Askanjokeen lyhemmän ohitusuoman kautta Kemijokeen. (Lohijokitiimin toiminnanjohtaja Jukka Viitalan ja tutkija Jukka Jormolan esitys).

6) Rovaniemen alapuolisiin vesivoimalaitospatoihin ympäristövirtaamat katkokäytön poistamiseksi ja ympäristövirtaamat 12–16 kuutiota sekunnissa vanhoihin uomiin. Vanhojen uomien patoihin Kemijoki Oy voi rakentaa pienvoimalat ympäristövirtaamien toteuttamiseksi. Vesivoimalaitospatoihin ja vanhoihin uomiin luonnonmukaiset ohitusuomat vaelluskalojen ylös- ja alaspäin vaelluksen mahdollistamiseksi. Vanhojen uomien raivaukset, kunnostukset ja soraistukset merkittävä velvoitteisiin. Vesivoimaloiden alakanavien reunoille ja loppuosiin sekä pääuomaan yhtiön tehtävä vuosittain kutusoraistuksia Montan ja Kuurnan kutusoraistuksien mallilla.

7) Pääuoman, sivujokien ja vanhojen uomien kutu- ja poikastuotantoalueiden kunnostukset (joki- ja purokunnostukset, kutusoraistukset jne) tulee merkitä selkeästi voimayhtiötä vuosittain velvoittavaksi toiminnaksi

(voimayhtiöt vuosittain kustantaa) yhteistyössä (suunnitellen ja toteuttaen) vesialueiden omistajien, kalastusseurojen ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

8) Korostamme, että velvoitteissa tulee selkeästi linjata ympäristövirtaamat, alasvaellusratkaisujen toteuttaminen vanhojen uomien kautta, ja tai luonnonmukaisten ohitusuomien kautta ja/tai tukkirännien kautta (iijoen haapakosken tekninen alasvaellusratkaisun sovellus).

9) Ossauskoskeen, Petäjäisen vanhaan koskiuomaan sekä Valajaskosken vanhaan uomiin ympäristövirtaamat.

10) Kemijoen Louen alueella tulee Kemijoki Oy velvoittaa tekemään joki- ja purokunnostusratkaisuja siten, että vaelluskalat (merilohi, meritaimen, järvitaimen ja harjus) pystyvät paremmin etsiytymään Varejokeen, Vaajokeen, Sivakkajokeen, Louejokeen ja Pisajokeen.

Tämä olisi mahdollista muun muassa sillä, että jokisuita ruopataan ja ennenkaikkea varmistetaan riittävä virtaama Louepudaksen läpi koko matkalta siten, että vesi virtaa joko Louepudaksesta Raanionperään ja/tai Louepudaksen läpi Kotalampeen ja Varelampeen. Erilaisten ratkaisujen selvittäminen olisi tärkeää, että nämä useat sivujoet saadaan paremmin vaelluskalojen kutu- ja poikastuotantoon.

Myös Louen seudun eteläpuolista Runkausjoen vesistön kutu- ja poikastuotantoalueita tulee kunnostaa sekä suo- ja metsäoimia tukkia. Samat toimenpiteet on tehtävissä Vähäjoella ja Suolijoella. Edellä mainittuihin sivujoihin tulee velvoitteissa laittaa mätirasioilla ja vastakuoriutuneiden tuki-istutuksilla 300 000 kpl meritaimenen poikasta 200 000 lohena poikasta, 100 000 järvitaimenen poikasta ja 200 000 harjuksen poikasta.

11) Ounasjokeen 2 miljoonaa lohena mätipoikasta ja 1,5 miljoonaa vastakuoriutunutta vuosittain. Lisäksi 1 miljoonaa meritaimenen mätiriä ja 1 miljoonaa vastakuoriutuneita. Lisäksi 6000 kpl lohena ja meritaimenen ylisiirtoa Ounasjokeen vuosittain seuraavan 70 vuoden ajan. Kompensaatina menetetyistä vuosikymmenistä.

12) Rovaniemen viimeisiin Kemijoen vapaisiin koskivirtoihin suunniteltu Sierilän patoallas on täysin EU:n vesipuidedirektiivin vastainen jokiosuuden vedenlaatua, ekologista tilaa heikentävä toimenpide, joka tuhoaa yli 80 hehtaaria hyviä vaelluskalojen ja taimenen sekä harrin kutu- ja poikastuotantoalueita.

Katsomme Sierilän patoallas hankkeen olevan Kemijoen vaelluskalojen palauttamisen vastaista koko vesistöön, jonka vuoksi valtionyhtiö Fortumin / Kemijoki Oy:n tulee luopua hankkeesta, koska Sierilä-hanke on hallitusohjelman vaelluskalakirjauksien, EU:n vesipuidedirektiivin ja myös valtion uuden omistajaohjaustrategian vastaista.

Sierilän jokiosuuden luonnonmukaisia koskivirta-alueita, soraikkoja ja hieikkoja Kemijoen vaelluskalat tarvitsevat kutu- ja poikastuotantoalueksi. Sekä Rovaniemen asukkaat nautintaan ja virkistykseen.

Jaamme tutkija Jukka Jormolan esiin nostaman huolen, että Sierilän patoallas johtaa myös Rovaniemen Olkkakosken ja Ounaskosken perkauksiin, jotka edelleen heikentävät vaelluskalojen kutu- ja poikastuotantoalueita.

Kun Sierilän patoallashankkeesta luovutaan, säästetään merkittäviä kutu- ja poikastuotantoalueita, joille vaelluskalojen paluuta tuetaan laittamalla 300 000 kpl lohenmätää/ vastakuoriutunutta, 100 000 meritaimenen mätää/ vastakuoriutunutta, sekä 50 000 kpl järvitaimenten mätää / vastakuoriutunutta sekä 60 000 kpl harjuksen poikasta Vanttauskosken alapuolisiin koskivirtoihin.

Lisäksi Vanttauskosken alapuolisiin Tervakarin, Tikkasenkarin ja Korkönkarin sekä Olkkauskosken virtoihin 1000 kpl ylisiirrettäviä lohia ja 500 kpl meritaimenia.

13) Raudanjoen vesistöön tulee Permantokosken vanha uoma vesittää jatkuvalla ympäristövirtaamalla 5 kuutiota kutu- ja poikastuotantoalueeksi, ja lisäksi tulee rakentaa tutkija Jukka Jormolan esityksen mukaisesti luonnonmukainen ohitusuoma kanavasta vanhaan uomaan ja edelleen voimalaitoksen yläpuolelle.

Raudanjoen vesistöön tulee tehdä merkittäviä lohen ja meritaimenen mätirasia tuki-istutuksia sekä vastakuoriutuneiden tuki-istutuksia noin 70 000 kpl per vuosi (meritaimen), 30 000 kpl (lohi), 40 000 kpl (järvitaimen) ja 70 000 kpl (harjus).

14) Vanttauskosken voimalaitokselle tulee toteuttaa luonnonmukainen ohitusuoma Viinaväylän kannasta pitkin voimalaitoksen ohi. Alasvaellus ratkaisu teknisen ohituspoijjun avulla siten, että smoltit voivat käyttää alasvaellukseen tukkiränniä.

Vanttauskoskelle pyrkivien vaelluskalojen meritaimen, järvitaimen ja harjus kutu- ja poikastuotantoalueina tulee lisäksi käyttää Hyypiöojaa. Tulee selvittää myös mahdollisuus siihen että Hyypiöojaa voidaan käyttää toisena luonnonmukaisena ohitusuomana vaelluskalojen nousulle vesivoimalaitoksen yläpuolelle. Hyypiöojaan 10 000 kpl lohen, 20 000 kpl meritaimenen ja 10 000 kpl järvitaimenen poikasia sekä 10 000 harjuksen poikasia koko jokivesistöön.

Vanttausjoki, Kaihuanjoki tulee joki- ja purokunnostaa sekä jokiin tulee laittaa ympäristövirtaamat. Jokiin yhteensä 30 000 kpl meritaimenen, järvitaimenen ja harjuksen poikasia.

Juottaa tekojärveen laskeva Piittisjoki tulee joki- ja purokunnostaa ja jokeen 10 000 kpl merilohen, 10 000 kpl järvitaimenen, 10 000 meritaimenen ja 10 000 kpl harjuksen poikasia. Juottaa tekojärven ja Kemijoen pääuoman välille luonnonmukainen ohitusuoma ja siihen ympäri- vuotinen ympäristövirtaama. Juottaaseen laskeva Rousamojoki kunnostettava ja siihen 5000 kpl järvitaimenen, 3000 kpl meritaimenen ja 5000 kpl harjuksen poikasia.

15) Kemijoen sivujoen Auttijoan Auttikönkään pohjapato poistettava ja vaelluskalojen nousu Auttijärveen ja Korojokeen turvattava. Kokonaisuutena merkittävä kutu- ja poikastuotantoalue meritaimenelle, pikkulohelle, järvitaimenelle ja harjukselle.

16) Vanttauskoskeen, Pirttikoskeen, Seitakorvaan luonnonmukaiset ohitusuomat, alasvaellusratkaisut ja ympäristövirtaamat tutkija Jukka Jormolan esityksien mukaisesti. Vaatimuksien perustelu niinkuin Muuallakin EU:n vesipuitedirektiivi. Lisäksi alueelle tulee siirtää merilohia (500 kpl) ja meritaimenia (500 kpl). Auttikönkään kauneuspatoon ja kiviin uomiin reilu ympäristövirtaama sekä kutu- ja poikatuotantoalueiden

sekä kutusoraikkojen kunnostukset pääuomaan ja kuiviin uomiin sekä sivujokiin.

17) Kemijärven säännöstelyn haitoista kompensationsa Kemijärven laskeviin jokiin ja puroihin 50 000 kpl järvitaimenen ja järvilohen poikasta, harjuksen poikasia 30 000 kpl Kemijärven laskeviin jokiin ja puroihin sekä 50 000 kpl järviharria itse Kemijärveen.

18) Kemijärven yläpuolisen Jumiskojoen vesistöön rakennettava luonnonmukaiset ohitusuomat PVO:n patoihin Posion Suolijärven Jumiskossa ja Sallan Isojärnessä.

Näihin patoihin on määriteltävä ympäristövirtaamat vanhoihin joenuomiin. Kompensationsa 10000 kpl meritaimenen, 5000 lohien poikasta, 5000 kpl järvitaimenen poikasta sekä 10 000 kpl harjuksen poikasta. Suolijärviin laskeviin jokiin 30 000 kpl järvitaimenen poikasta ja 20 000 kpl harjuksen poikasta. Suolijärven 20 000 kpl järviharria.

19) Ylä-Kemijoelle Pelkosenniemielle ja Savukoskelle siirrettävä 6000 kpl meritaimenta ja merilohta seuraavat 70 vuotta kompensationsa menetetyistä vuosista. Lisäksi 1 miljoona lohien mätimunaa / vastakuoriutunutta. Sekä 500 000 kpl meritaimenen poikasta.

20) Luurojokeen jatkuva ympäristövirtaama velvoite vähintään 10 kuutiota sekä joki- ja purokunnostuksia. Meritaimenen 300 000 kpl ja lohienpoikasia vähintään 200 000 kpl vuosittain. Lohien 200 ja meritaimen ylisirrot 300 kpl vuosittain.

21) Kemijärven yläpuolisiin vesivoimalaitoksiin aina Sodankylään ja siitä edelleen luonnonmukaiset ohitusuomat ja ympäristövirtaamat. Jokivesistön kutusoraikkojen ja sivujokin puro- ja jokikunnostukset. Meritaimenten poikasia 150 000 kpl ja lohien 100 000 kpl Lohien ja meritaimenen ylisirrot 500 kpl vuosittain seuraavien 70 vuoden ajan.

Liitteessä PVO:n aikoinaan 1946 allekirjoittama lupaus rakentaa vaelluskaloille väylät Kemijoen Isohaaraan.

Tällä hetkellä Isohaaran kalatiet ovat kuntien ja Lohijokiin rahoittamia.

Kuten lausunnossamme toteamme, PVO:n ja Kemijoki Oy tulee täysimääräisesti kustantaa luonnonmukaiset ohitusuomat.

Katsomme alla olevan yhä velvoittavan PVO:ta kustantamaan luonnonmukaiset ohitusuomat vähintään 2 kpl Kemijoen Isohaaraan.

Sekä osallistumaan teknisten kalateiden kehittämiseen ja ylläpitoon sekä maksamaan yhdessä Kemijoki Oy:n kanssa vaelluskalojen ylisirrot keskijoelle ja latvavesille.

Liite; PVO:n 1946 allekirjoittama lupaus rakentaa vaelluskaloille väylät Kemijoen Isohaaraan

77. VILLILOHI- YHTEISTYÖVERKOSTO VAELLUSKALOJEN PUOLESTA RY

Muistutus Lapin Ely - keskuksen hakemaan muutokseen Kemijoen kalatalousvelvoitteisiin liittyen

Villilohi – yhteistyöverkosto vaelluskalojen puolesta ry on valtakunnallinen ympäristöjärjestö, jolla on asianosaisuus kyseessä olevaan asiaan.

Olosuhteet ovat muuttuneet ja on perusteltu tarve muuttaa Kemijoen kalatalousvelvoitteet. Tämä on vesilain mukaista. Viranomaisen on oikeassa lähtiessään asiassa liikkeelle. Sen esittämät muutokset eivät kuitenkaan ole riittäviä, eivätkä riittävän ripeitä. On kyettävä parempaan, koko vesistöä koskevaan ja selvästi ripeämpään muutokseen. Myös EU:n Komissio kirittää Suomea tässä (SWD 2019.46 FINAL).

Ensimmäisessä vaiheessa, eli heti, on avattava vaellusyhteys mereltä Kemijoen pääuomaa pitkin aina Pelkosenniemelle ja Ylä-Kemijoelle saakka. Viranomaisen esittämässä toisessa vaiheessa on avattava vaellusyhteys Kitiseen, sen latvoille saakka. Kemijoen osalta mitään toimia ei tule jättää mainittuun toiseen vaiheeseen, vaan kaikki Kemijoen ja Ounasjoen elvyttävät toimet on aloitettava heti, viiveettä.

Muuttuneiden olosuhteiden tärkeimpiä tunnusmerkkejä ovat:

1. On tullut uutta tietoa patoamisen kalataloudellisista vaikutuksista. Aiheutettu ekologinen vahinko on ollut aiemmin oletettua merkittävästi suurempi, jopa 7-kertainen (Marttila, Maare ym. (toim.). Rakennettujen jokien kalataloudelle aiheutuneet vahingot ja kalatalousvelvoitteet.

RKTL:n työraportteja 6/2014. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki. 2014.). Lisääntynyt tieto on muuttunut olosuhde.

2. Koko Kemijoen sulkeminen ja Itämeren lohen eristäminen valtavista luontaisista poikastuotantoalueista vahingoitti silloin koko kantaa. Nyt tiedetään, että Lohi on tullut uhanalaiseksi / erittäin uhanalaisesti Itämerellä ja globaalisti (Maa- ja metsätalousministeriö. <https://mmm.fi/vaelluskalat>). Sama koskee monia muita vaelluskalalajeja, kuten taimen, siika ja nahkiainen. Näissä muuttuneissa olosuhteissa on kestänyt yli 51 000km² kokoista luontaista lisääntymisaluetta suljettuna. Se on myös EU:n vesipuitedirektiivin vastaista.

3. Koko Kemijoen sulkeminen patoamalla ja asettamalla eliöstö todellisen sukupuuttouhan alle aiheutettiin myös valtava yhteiskunnallinen vahinko. Patoamisen vaikutuksia väestöön ja elinkeinoin ei selvitetty etukäteen ja erittäin huonosti myös jälkikäteen. Aihe oli vaiettu vuosikymmeniä. Vasta 2000-luvulla on saatu aiheesta tietoa (Alaniska, Kari. kalojen kuninkaan tie sukupuuttoon – Kemijoen voimalaitosrakentaminen ja vaelluskalakysymys 1943-1964. Väitöskirja. Oulun Yliopisto. 2013, Autti, Outi. Valtavirta muutoksessa – vesivoima ja paikalliset Kemijoella. Väitöskirja. Oulun yliopisto. 2013.). Tästä syystä on ryhdyttävä välittömästi jokea elvyttäviin toimiin. Se elvyttää myös inhimillistä vahinkoa ja elinkeinoelämään syntyneitä haittaa. Olosuhteet elinkeinoelämässä ovat muuttuneet siten, että perinteisen elintarviketuotantoon liittyvän kalastamisen rinnalle on tullut jatkuvasti kasvava elämysmatkailu (Tenojoen lohenkalastuksen taloudellinen merkitys Utsjoen kunnassa. Luonnonvarakeskus. 2018. <https://www.luke.fi/projektit/lohita/>). Samaan aikaan matkailusta on tullut aina vain merkittävämpi osa yhteiskunnan elinvoimaa. Elintarviketuotantoon liittyvän kalastuksen asema voidaan nähdä kansallisen elintarvikehuoltovarmuuden osalta keskeisempänä, muun elintarviketuotannon vähentyessä.

4. Kituvan Kemijoen heikot ja vapaaehtoiset elvytystoimet ovat tuottaneet tulosta. Kuolleeksi luultu ja väitettykin joki näyttää sittenkin orastavia elon merkkejä. Kemijoen Isohaaraan nousee rasvaevällisiä nousuun pyrkiviä lohia ja taimenia (Viitala, Jukka. Raportti Isohaaran kalateiden käytöstä ja hoidosta sekä kehittämisestä syntyneistä kustannuksista

v. 2020. Lohijokitiimi. 2021.). Tätä on pidettävä merkinä edelleen olemassa olevasta poikastuotannosta ja/tai ylisiirtojen, pienpoikasistustusten ja mätirasia-laittojen onnistumisesta. On ryhdyttävä välittömiin elvyttäviin toimiin äärimmäisen herkän ja erittäin uhanalaisen elämän varjelmiseksi.

5. Lainsäädäntö ja oikeuden käyttö on muuttunut. Vuonna 2000 voimaan tullut vesipuitedirektiivi on muuttunut viimeistään vuonna 2019 Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä KHO 2019:166 myös suomalaisia viranomaisia ja tuomioistuimia sitovaksi laiksi. Vesipuitedirektiivi vaatii jatkuvaan ja riittävään ympäristövirtaamaan perustuvan ekologisen jatkumon mahdollistavan vaellusyhteyden avaamista padottuihin jokiin, erityisesti Kemijokeen.

6. Suomen uusi kalastuslaki 2015 on muuttunut olosuhde. Ensimmäisessä pykälässään se lausuu: ”Tämän lain tarkoituksena on parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen järjestää kalavarojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä käyttö ja hoito siten, että turvataan kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojele.” Tämä täytyy toteuttaa nyt Kemijoen vesistössä.

7. Kemijoki on valjastettu aikana, jolloin Suomi oli sodasta ja väkivallasta toipuva yhteiskunta. Täällä oli voimassa monenlaisia sodasta johtuvia poikkeuslakia. Tässä ilmapiirissä ovat syntyneet myös voimailotukset ja niihin liittyvät velvoitteet. Ne eivät enää ole tätä päivää. Nyt olemme vakaa länsimainen demokratia, jolla on vakaat taloudelliset ja globaalit suhteet, myös kauppasuhteet. Olemme eläneet normaaliaikoja jo pitkään, vuosikymmeniä. On aika huomioida tämä myös Kemijoen kohdalla. Luvat ja velvoitteet on päivitettävä.

8. Kemijoen uittotoiminta on loppunut ja sen jälkiä on kunnostettu jo vuosia. Ränneiksi avattuja uomia ja koskia on ennallistettu. Toimet ovat kohdistuneet Kemijoen ja Ounasjoen pääuomaan sekä sivujokiin. Molemmissa on toteutettu myös poikastuotantoalueiden kunnostamisia. Kemijoen uittoyhdistys lakkautetaan, kun se on suorittanut kaikki kunnostusvelvoitteensa loppuun. Tämä on selvä muutos olosuhteissa. Uiton päättyminen ja sitä seuranneet kunnostukset ja ennallistamiset ovat lisänneet joen elinolosuhdepotentiaalia vaelluskaloille ja muille eliöille – luonnollisesti lisääntyvän vaelluskalakannan elinmahdollisuudet Kemijoen vesistössä ovat parantuneet. Vaellusyhteys on avattava, luonnollisen lisääntymisen on sallittava kehittyä. Olosuhteet ovat muuttuneet.

9. Muutokset energiataloudessa ovat synnyttäneet uudet olosuhteet. Teollisuuden laitoskohtainen energiantensiivisyys on vähentynyt. Uusia sähköntuotantotapoja on syntynyt, kuten aurinkovoima. Lämmöntuotantoon on syntynyt uusia keinoja, kuten lämpöpumput. Myös sähköenergiamarkkinassa on tapahtunut muutos. Nyt Suomi on osa yhteistä pohjoismaista, jopa yhteiseurooppalaista sähkömarkkinaa. Tämän myötä myös säätoivoiman tarve on muuttunut. Tänäpäin myös säätoivoima jaetaan osaksi kansainvälistä markkinaa. Sodan jälkeisestä kotimaisesta Kemijoen sähköstä on tullut osa kansainvälistä taloutta. Entinen säätoivoima myydään nyt kansainvälisille markkinoille osaksi valtavaa kokonaisuutta.

10. Sähkömarkkinoiden kansainvälisyys näkyy myös sähköntuottajien tavassa käyttää voimaloitaan. Ne reagoivat enenevässä määrin kansain-

välisen kysynnän vaihteluihin. Tämä on aiheuttaa uudenlaista katkokäyttöä voimaloihin. Tämä on tilastoitu hyvin Isohaaran kalatiellä. Vuoden 2020 vaelluskalojen nousukauden ajasta Isohaaran voimalat olivat kokonaan suljettuna 42% ajasta. Isohaaran ja Vallitun saaren voimalaitoksilla oli yhtä aikaa tai eri aikaan olevia käyttökatkoksia vuoden 2020 vaelluskalojen nousukauden aikana yhteensä 126 kertaa, keskimääräisen katkoajan ollessa noin 4,4–5,8 tuntia/kerta. Katkokäytöstä on muodostunut merkittävä haitta vastavirrasta eläville vaelluskaloille. Lohijoki-tiimi ry nimeää katkokäytön ensimmäiseksi Isohaaran teknisen ja muutenkin toimintateholtaan huonon kalatien toimintaa häiritseväksi tekijäksi. Nousuun pyrkivät kalat katoavat meren suuntaan käyttökatkon alkaessa ja palaavat takaisin virran avautuessa (Viitala, Jukka. Raportti Isohaaran kalateiden käytöstä ja hoidosta sekä kehittämisestä syntyneistä kustannuksista v. 2020. Lohijoki-tiimi. 2021.). Jokiekosysteemiä sekoittava katkokäyttö on kiellettävä ja kiello on kirjattava voimalaitosten lupiin.

11. Yleinen mielipide on muuttunut. Kemijoen nykyinen eliöstön kannalta surkea ja lain vastainen tila ei enää nauti kansalaisten hyväksyntää. Tilannetta paheksutaan laajasti maassamme ja sen ulkopuolella. Tästä hyvänä indikaationa on lisääntynyt tilannetta kritikoiva julkinen keskustelu, parannusta kaipaava erittäin aktiivinen sosiaalisen median mielenkiinto, epäkohdan saama runsas palstatila perinteisessä mediassa sekä lisääntynyt tutkimusaktiivisuus. Kansa kaipaa ja osa vaatii elvytystä padottujen jokien ahdinkoon.

12. Yhteiskunta on alkanut toimia toisin. Esimerkiksi Metsähallitus on vienyt käytäntönsä hallitusohjelman kirjauksia luetellen ajankohtaista ja uusia toimintamalleja: Edistetään kalastusmatkailun kehittymistä erityisesti valtion vesialueilla sekä sen aluetaloudellisten vaikutusten kasvua. Kehitetään kalastusmatkailua kestävästi. Jatketaan luontaisen kieron palauttamista vaelluskalavesistöihin. Puretaan vaellusesteitä ja kunnostetaan kalojen lisääntymisalueita. Toteutetaan vaelluskalahankkeita laajalla yhteistyöllä. Edistetään luonto- ja ympäristökasvatusta. Panostetaan kalavesien hyvään hoitoon turvaamalla vesistöjen kunnostushankkeiden rahoitus sekä kalastonhoitomaksujen riittävä maksukertymä. Tätä toimintaa se toteuttaa myös Kemijoen vesistön alueella.

13. Suomi on sitoutunut EU:n luonnon monimuotoisuus -direktiiviin. Euroopan komissio julkaisi 20.5.2020 uuden biodiversiteettistrategian, joka tähtää luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseen vuoteen 2030 mennessä.

14. Suomi on sitoutunut YK:n biodiversiteettisopimukseen. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa veloitetaan valtion viranomaisia ja lupaviranomaisia sekä Suomessa toimivia yhtiöitä toimimaan tavalla, että: ”Pysäytetään luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa. Suomi saavuttaa YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteet.”

Kalatalousvelvoitteiden tarkistamisessa on varmistuttava, että **kaikki** toteutettavissa olevat toimenpiteet patoamisesta aiheutuneiden vahinkojen lieventämiseksi toteutetaan. On ryhdyttävä kunnostaviin ja elvyttäviin toimiin sekä muutettava patojen lupaehtoja. Näin on varmistettava pääseminen parhaaseen mahdolliseen ekologiseen jatkumoon, erityisesti eläimistön vaelluksen, sopivien kutemis- ja lisääntymisalueiden kannalta. Kalatalousvelvoitteiden tarkistamisessa on huomioitava luon-

non monimuotoisuuden vaateet ja myös jokivarren ihmisten tarpeet. Nykyiset veloitteet ovat jättäneet joen alkuperäisen ja ikiaikaisen tärkeimmän käyttömuodon, kalastuksen ja virkistyksen, kokonaan huomioimatta. Tämä on korjattava. Veloitteita tarkistettaessa on huolehdittava maakuntien ja kuntien tulevaisuudesta ja niiden elinvoimasta, yritystoiminnan vireydestä etenkin matkailu- ja palvelualoilla, jokiluonnon virkistyskäytöstä, Lapin ympärivuotisesta matkailusta. Tämän toteuttamiseksi luonnollisesti lisääntyvä vaelluskalakanta on palautettava.

Kemijoen ikiaikainen ja alkuperäinen tärkein käyttömuoto on kalastus ja virkistys. Kyseenalaisin keinoin perustettu keinotekoinen alennustila ei saa määritellä Kemijoen koko olemassaoloa. Sähköä on kyettävä tuottamaan elinvoimaisessa virtavesiympäristössä, monimuotoisessa lohijossa.

Kalatalousveloitteet on saatettava vastaamaan EU:n vesipuitedirektiivin kirjainta ja henkeä. Kalatalousveloitteissa on huomioita tarve joen monimuotoisuuden elvyttämiseksi. Vesipuitedirektiivin keskeisin viesti kansalliselle lainlaatijalle, viranomaiselle, tuomioistuimille ja tietysti Suomen kansalaisille, on se, että vesistöjen tilaa ei saa heikentää. Ja jos vesistön tila on aiemmista tapahtumista johtuen heikentynyt, niin vesistön tilaa on parannettava. Se on saatettava hyvään tilaan. EU:n vesipuitedirektiivi on myös suomalaisia viranomaisia ja tuomioistuimia sitovaa lainsäädäntöä.

Ekologinen jatkumon mahdollistava vaellusyhteys

Villilohi ry vaatii, että kalatalousveloitteita koko Kemijoen vesistössä muutetaan siten, että vaelluskalojen ja muiden eliöiden ylä- ja alavirran suuntaan toimiva vaellusyhteys mereltä vesistön latvaosille avataan ja ekologinen jatkumo taataan luvanhaltijoiden kustantamana ja ylläpitämänä. Luvanhaltijoiden tulee luovuttaa maksutta ohitusuomiin tarvittava vesi.

Toimet Kemijoen vesistön elvyttämiseksi on aloitettava heti ja on edetävä ripeästi kohti valmista lopputulosta. Villilohi ry vetoaa viranomaisiin ja luvanhaltijoihin – on tehtävä kaikki toteutettavissa oleva.

Luonnonmukaisten ohitusuomien toimivuus

Villilohi ry vaatii, että ohitusuomat on toteutettava Kemijoen kaikilla padoilla luonnonmukaisina, kaikille lajeille sopivina. Niiden toiminnalle on asetettava patokohtaiset kalojen toimintatehokkuutta kuvaavat läpäisyprosentit, jotka noudattavat kaikilla padoilla viranomaisen hakemuksessaan esittämää suuruusluokkaa. Ohitusuomia ja voimalaitoksia on käytettävä niin, että niiden alapuolelle tulevista lohista vähintään 90 % nousee neljän toisiaan seuraavan padon yläpuolelle ja vähintään 60 % viiden toisiaan seuraavan padon osalta selviytyy alaspäin tapahtuvassa vaelluksessa.

Ohitusuomien tehokkuuden on aina oltava riittävä takaamaan luonnollisesti lisääntyvien vaelluskalakantojen elämän edellytykset. Tehokkuus on varmistettava kaikin käytettävissä olevin keinoin. Vaellusyhteyden on oltava avoinna aina ja toimittava kaikissa vesiolosuhteissa. Toiminnallinen tavoite kunkin padon kohdalla on saavutettava viidessä vuodessa

siitä, kun ohitusuoman rakentaminen on aloitettu. Ohitusuomien toimintaa ja tehokkuutta on säännöllisesti ja jatkuvasti seurattava luvanhaltijan toimesta, mikäli annetut kriteerit ei täyty on sen alettava kustannuksellaan välittömästi korjaaviin toimiin tehokkuuden viiveettömäksi saavuttamiseksi. Ekologinen yhteys toteutetaan kullakin padolla vähintään yhdellä, tarvittaessa useammalla ohitusuomalla. Kullakin ohitusuomalla käytettävän virtaamaan on oltava vähintään 20 m³/s ja kunkin padon kohdalla kokonaisuudessaan aina vähintään 6,25 % joen keskivirtaamasta (556 m³/s).

Toimet Kemijoen vesistön elvyttämiseksi on aloitettava heti ja on edetävä ripeästi kohti valmista lopputulosta. Villilohi ry vetoaa viranomaisiin ja luvanhaltijoihin – on tehtävä kaikki toteutettavissa oleva.

Ekologinen ympäristövirtaama

Villilohi ry vaatii, että padotussa vesistöissä on taattava jatkuva ja riittävä *ekologinen ympäristövirtaama*. Sillä tarkoitetaan, että virran on aina oltava olemassa ja heikoimmillaankin virtavesiluonnon ja -lajiston kannalta riittävä. Virtausta ei saa muutella tai pysäyttää jokiluonnon elinolosuhteita häiritsevästi. Ekologinen ympäristövirtaama virtausmäärineen ja muine edellytyksineen tulee määritellä patokohtaisesti niiden lupiin. Tämä vaatimus koskee kaikilta osin myös ohitusuomien virtaamia.

Toimet Kemijoen vesistön elvyttämiseksi on aloitettava heti ja on edetävä ripeästi kohti valmista lopputulosta. Villilohi ry vetoaa viranomaisiin ja luvanhaltijoihin – on tehtävä kaikki toteutettavissa oleva.

Ekologinen kompensatio

Villilohi ry vaatii, että joen ekologiaa tuhoava lisärakentaminen on estettävä. Sierilän voimalaitosta ei pidä rakentaa, se olisi merkittävä ekologinen haitta. Vesipuidedirektiivi kieltää vesimuodostuman tilan heikentämisen. Voimalan olemassaolo tekisi pysyvästi näin. Sen rakentaminen aiheuttaisi pitkäaikaiset ja laaja-alaiset vauriot myös alapuoliseen vesistöön ja Ounasjokeen yhteydessä olevaan ekologiseen jatkumoon. Tilan heikkenemistä aiheuttaisi mm. nousseet elohopeapitoisuudet ja muut veden epäpuhtaudet.

Villilohi ry vaatii, että luontaista lisääntymistä on elvytettävä koko vesistön alueella, myös jokien rakennetuilla osuuksilla. Tuhoutuneita kutualueita on kunnostettava. Elvytystoimissa on huolehdittava myös *ekologisesta kompensatiosta*. Sillä tarkoitetaan, että on luotava korvaavia olosuhteita tuhoutuneiden lisääntymis- ja elinpaikkojen tilalle. Näitä varten patoja ohittaviin uomiin on luotava habitaatteja eli elinympäristöjä. Ohittaminen on tästä syystä toteutettava luonnonmukaisilla ohitusuomilla. Samasta syystä kaikki vanhat jokiuomat on kunnostettava ja vesitettävä lisääntymisalueiksi. Tuhon kohteena olleen vesistön kompensatiota ei tule kohdistaa muihin vesistöihin, vaan se on toteutettava siinä vesistössä, jossa tuho on aiheutettu. Ekologisen kompensatian on oltava joen alkuperäiseen potentiaaliin nähden laadullisesti ja määrällisesti riittävä ja korvaavaa.

Villilohi ry vaatii, että vaelluskalojen ja muiden virtavesieliöiden tarvitsemat elin- ja lisääntymisalueet soraikkoineen koko vesistössä on tarkistettava ja kunnostettava, aina jokien latvaosia myöten, jotta puitteet luonnolliselle lisääntymiselle on olemassa. Patoaminen on vakavasti heikentänyt elämän mahdollisuuksia myös patojen yläpuolisilla vesistöosuuksilla, kalojen luontainen lisääntyminen on estynyt ja paras geeniperimä on kadonnut. Raakkukannat ovat tulleet erittäin uhanalaisiksi.

Toimet Kemijoen vesistön elvyttämiseksi on aloitettava heti ja on edetävä ripeästi kohti valmista lopputulosta. Villilohi ry vetoaa viranomaisiin ja luvanhaltijoihin – on tehtävä kaikki toteutettavissa oleva.

Kantoja elvyttävät istutukset

Villilohi ry vaatii, että Vaelluskalojen leimautumista ja nousuhalukkuutta jokiin on tuettava. On suoritettava massiivisia aikuisten kalojen ylisiirtoja, jotka on kohdistettava pääasiassa latva- ja sivuvesille Ounasjoella ja Ylä-Kemijoella. Kalojen ylisiirtoa varten luvanhaltijoiden tulee suunnitella ja toteuttaa tarkoituksenmukaiset laitteet, joiden avulla minimoidaan ylisiirrosta aiheutuva haitta kalateiden toiminnalle ja

ylisiirrettävien kalojen kunnolle. Kalastaminen terminaali-alueella on kiellettyä. Voimaloiden katkokäyttö on lopetettava. Nämä molemmat toimet heikentävät nousuun pyrkivien kalojen kuntoa. Ylisiirtojen onnistuminen on taattava.

Ounasjoen ja Ylä-Kemin latvavesille on sijoitettava kalakasvattamoita, joilla tuotettujen poikasten istutuksia vesistöön erityisesti on toteutettava. Myös kuturasia- ja pienpoikaslaittoja on toteutettava elvyttämään luontaista lisääntymistä kaikilla latvavesillä, luontaiset kannat huomioiden. Luvanhaltijoita on veloitettava tekemään, jatkamaan ja uudestaan aloittamaan näitä toimia niin kauan, kunnes luonnollisesti lisääntyvän kannan pysyvä ja kestävä olemassaolo sitä vaatii. Kaikki alkuperäiset vaelluskalalajit on sisällytettävä istutettavien joukkoon.

Viranomaisen hakemuksessa mainitut ylisiirto-, istutus- ja laittomäärät ovat riittämättömät suhteutettuna Kemijoen vesistön valtavaan kokoon ja aiheutettuun vahinkoon nähden. Määrät on aluksi vähintään 10 - kertaistettava. Istutuksilla ei voi korvata luonnonmukaisia ohitusuomia – on tähdättävä luonnollisesti lisääntyviin kantoihin. Merelle, jokisuistoon ja patoaltaisiin tehtäviä istutuksia emme pidä toimivina.

Elvyttävät istuttamiset ja laitot on aloitettava heti.

Toimet Kemijoen vesistön elvyttämiseksi on aloitettava heti ja on edetävä ripeästi kohti valmista lopputulosta. Villilohi ry vetoaa viranomaisiin ja luvanhaltijoihin – on tehtävä kaikki toteutettavissa oleva.

Kalastuskokoisten kalojen istutukset

Villilohi ry vaatii joella kalastavien ja virkistäytyvien tarpeiden huomioiden. Yleisen hyväksyttävyyden, ikaikaisen ja alkuperäisen tärkeän käyttötarkoituksen vuoksi kalastuskokoisten rasvaeväleikkattujen lohien ja taimenten istutuksia on suoritettava. Nämä istutukset on mitoitettava vastaamaan jokikalastajien tarpeita ja korvaamaan haitallisia ja potenti-

aalisesti haitallisia vieraslajeja ja virtaveteen muuten kuulumattomia lajeja. Arvoltaan istutusten on oltava vähintään 7-kertaisia viranomaisen hakemuksessaan esittämään nähden.

Näitä virkistyskalaistutuksia on jatkettava ja yllä pidettävä, kunnes joki kykenee riittävään luonnolliseen poikastuotantoon. Nämä toimet ovat tärkeitä yleisen yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden, tärkeän käyttömuodon ja jokivarren elävään vaelluskalavesistöön perustuvien elinkeinojen tarpeiden vuoksi. Vieraslajien ja virtavesiin sopimattomien lajien istuttamista ei tule tehdä. Kuha ei ole virtavesien kala.

Kalastuskokoisten kalojen istuttamiset on aloitettava heti.

Toimet Kemijoen vesistön elvyttämiseksi on aloitettava heti ja on edetävä ripeästi kohti valmista lopputulosta. Villilohi ry vetoaa viranomaisiin ja luvanhaltijoihin – on tehtävä kaikki toteutettavissa oleva.

Haitanaiheuttaja maksaa

Villilohi ry pitää tärkeänä, että kustannusten jaossa noudatetaan periaatetta, jossa vahingon aiheuttaja vastaa kustannuksista.

Luvat saatettava määräaikaisiksi

Villilohi ry vaatii, että voimaloiden toimintaa säätelevät luvat on asetettava määräaikaisiksi, maksimissaan 10-vuotisiksi. Luvutukseen on liitettävä velvoite ympäristövaikutusten arvioinnista.

Vaadittujen toimien aikataulu

Kaikki ennallistaminen ja luonnollisesti lisääntyvien kantojen palauttamiseen tähtäävä on aloitettava välittömästi.

Villilohi ry vaatii, että voimalaitosten omistajat ovat saattaneet vireille ensimmäiset ohitusuomien rakentamisluvat ja luvat aloittaa niiden rakentaminen ennen päätöksen lainvoimaiseksi tuloa vuoden 2022 aikana. Kaikille ohitusuomille rakentamisluvat sekä luvat aloittaa niiden rakentaminen ennen päätöksen lainvoimaiseksi tuloa on saatettu vireille viimeistään vuoden 2026 loppuun mennessä.

Kaikki Kemijoen pääuoman ohitusuomat on saatettava valmiiksi vuoteen 2027 loppuun mennessä. Kitisessä olevien patojen ohitusuomien on oltava valmiit vuoden 2033 loppuun mennessä.

Lopuksi

Kalatalousvelvoitteiden uudistus on merkittävä käänne Kemijoen ekologisen tilan elvyttämisessä.

Toteamme, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston tulee hyväksyä Lapin Ely - keskuksen hakema muutos tässä muistutuksessa mainituin tarkennuksin.

Kaikille korjaaville toimille tulee asettaa selvä ja tiukka aikaraja ja merkittävä uhka sen noudattamatta jättämiselle. On tehtävä kaikki toteutettavissa oleva. Kemijoki on saatava kauttaaltaan hyvään tilaan vuoteen 2027 mennessä. Se on laki!

Vahingonaiheuttajan eli luvanhaltijoiden on korvattava aiheuttamansa vahinko. Vain tämä on kohtuullista.

Mikäli luvanhaltija ei tätä jonkin padon kohdalla edellä kuvatulla tavalla toteuta, on vaellusyhteys avattava kyseinen pato omistajansa kustannuksella purkamalla. Purkamisen seurauksena tehtävät ennallistamiset toteutetaan myös voimalaitoksen omistajan kustannuksella

Toimet Kemijoen vesistön elvyttämiseksi on aloitettava heti ja on edetävä ripeästi kohti valmista lopputulosta. Villilohi ry vetoaa viranomaisiin ja luvanhaltijoihin – on tehtävä kaikki toteutettavissa oleva.

Saatomme Pohjois-Suomen aluehallintovirasto tietoon uuden ja ajan-kohtaisen kirjeen, jolla EU:n komission ympäristöstä, valtameristä ja kalastuksesta vastaava komissaari Virginijus Sinkevičius ottaa kirjallisesti kantaa virtavesien ja vaelluskalojen tilaan. Kemijoen vesistön vaellus-esteisiin on puututtava, hän toteaa. Hän muistuttaa EU:n vesipuidedirektiivin vahvasta määräävästä asemasta ja painottaa virtavesiluonnon erittäin suurta merkityksellisyyttä koko Euroopassa. Pyydämme, että Pohjois-Suomen aluehallintovirasto huomioi komissaarin kirjeen täysimääräisesti päätöstä tehdessään.

Kemijoen vesistöön on palautettava luonnollisesti lisääntyvät vaelluskalakannat. Vaellusyhteys on avattava. Ekologinen jatkumo on muodostettava. Ekologinen ympäristövirtaama on määriteltävä ja määrättävä. Voimalaitosluvut on muutettava määräaikaikaisiksi.

Liite; EU:n komission, komissaari Virginijus Sinkevičiusen kirje